

LÖCSE.

A
LÖCSEI
KIRÁLYI KATHOLIKUS
FÖGYMNASIUM
TÖRTÉNETE.

IRTA

HALÁSZ LÁSZLÓ

TANKERÜLETI KIR. FŐIGAZGATÓ ÉS KIR. FÖGYMNASIUMI IGAZGATÓ.

LÖCSE.

NYOMATOTT REISS JÓZS. T. KÖNYVNYOMDÁJÁBAN.

1896.

A MAGYAR ÁLLAM

EZERÉVES FENÁLLÁSÁNAK

EMLÉKÉRE.

ELŐSZÓ.

Iskolánk négyszáz évre terjedő működésének történetét törekszem vázlatosan bemutatni ezen munkámban a magyar állam ezeréves fenállásának ünnepén. Molnár Aladár, Fraknói, Wagner és mások művei által figyelmessé tétetvén a XV. századbeli lőcsei városi gymnasiumra, első feladatomnak tekintetem, hogy felderítsem ezen városi gymnasiumnak kezdeteit. Sikerült is nyomait a XV. század végére visszavezetnem; Azonban már a sajtót elhagyta volt jelen vázlatom, midőn oly adatot találtam, mely valószínűségre alapított eddigi véleményemet bizonyosságra emelte. Ugyanis Fraknói Vilmos »A Hunyadiak és a Jagellók kora« cím alatt most megjelent művének 609. lapján ezeket olvasom: »Jellemző e tekintetben egy szepes-szombati építőmesternek (Meister Jörge Steinmetzer) **1466-ban** Bártfa város tanácsához intézett levele, a melyben szolgálatait felajánlván, elmondja, hogy ő maga *Lőcsén* „szép iskolát“ és az ispotályban templomot, Késmárkon városházát, Leibiczban »szép tornyot« és a szepesszombati templomban »gyönyörű szentélyt« épített« »A levél a bártfai levéltárban. Közli Myskovszky, Bártfa középkori műemlékei. II.«

Ha ezeket egybevetjük a jelen mű 4. és 5. lapján elmondottakkal, úgy nem lehet kétségünk az iránt, hogy a lőcsei városi

gymnasium már 1466. év előtt nemcsak létezett, hanem »szép« épületet is kapott.

Az iskola városi jellegére vonatkozó és alább az 5—7. lapokon idézett okmányokat Lőcse város levéltárában találtam. Ugyanottan őriztetnek az alább 16—25. lapokon közlött okmányok is, melyek arra nézve tesznek tanúságot, hogy Lőcse városa ezen tulajdonául birt iskoláját kényszerült a jezsuitáknak átadni.

A városi gymnasium belső berendezését közlöm az illető helyeken idézett és *Dianiska András* lelkész által rendelkezésemre bocsátott dolgozatból és forrásmunkából.

A jezsuiták gymnasiumáról felhozott adatok kútforrásait mindenkor pontosan idézem.

A jezsuita-rendi tanárok jegyzékét *Jurkovich Emil* besztercebányai kir. főgymnasiumi rendes tanár volt szives az illető névtárból leírni. A besztercebányai kir. kath. főgymnasiumnak általa szerzett történetében sok becses útbaigazítást találtam a jezsuiták tanrendjére, valamint arra nézve is, hogy sem az országos levéltárban, sem a budapesti kir. egyetemi könyvtárban bővebb adatok nem találhatók.

A bécsi udvari könyvtárban létező okmányok számait alább a 38. lapon pontosan idézem; de azokat fel nem használhattam; mert a jezsuita-rend belső ügyeinek tárgyalására ki nem terjeszkedtem.

Hálára kötelezett engemet továbbá *Faith Mátyás* egykori kedves tanítványom, jelenleg besztercebányai kir. főgymn. rendes tanár, kinek közvetítése folytán becses adatok birtokába jutottam.

Lőcse város levéltárának használatát *Szönyey Kálmán* polgármester és *Fábry Sándor* levéltárnok lekötelező előzékenysége tette nekem lehetővé.

Az 1776. évtől kezdve gymnasiumi levéltárunkban pontos kútforrásokat találtam.

Mint hogy intézetünk munkálkodásának történeti fejlődését akartam a szives olvasó szemei elé vezetni, ez okon közlöm az időnkint tárgyalt tananyag kimutatásait, a régiebb és újabb iskolai fegyelmi törvényeket, a most érvényben lévő középiskolai Rendtartást és a mostani tanári kar tagjainak munkakörét.

Óhajtottam volna az 1776. évtől kezdve az 1896-ig intézetünkben tanult egykori növendékeink neveit ezen könyvben közölni. Ámde számításom szerint ezen közlemény további 15 ívet vett volna igénybe, s az erre megkívánt költség nem állott rendelkezésemre.

Le kelle mondanom másik tervemről is, hogy egykori növendékeink közül azoknak neveit közöljem, kik utóbb a közéletben fontosabb állást elfoglaltak. Attól tartottam, nehogy az érdekesebb sorából véletlenül valakit kihagyjak.

Annál nagyobb készséggel és örömmel közlöm azoknak neveit, kik intézetünkben az érettségi vizsgálatot letették s ezokon intézetünk emlékezetét hálás sziveikben megőrizték.

Végül tartozom még egy vallomással.

Több fontos kútforrást nagy későn, csak néhány hónappal ezelőtt bírtam megszerezni. Lázás sietséget kelle tehát kifejtennem az anyag gyűjtése és feldolgozása körül, hogy — hivatalos elfoglaltságom mellett — könyvemet még a millenniumi évben kiadhassam.

Nem lehet ez okon elzárkóznom azon meggyőződésem elől, hogy sokkal rendszeresebb művet nyujthattam volna, ha annak bővebb átdolgozására még legalább egy évre terjedő idővel lehetne rendelkeznem.

Azonban jelen alakjában is könyvem hű képet törekszik nyujtani azon tanintézetéről, mely nemcsak régente, hanem az újabb időkben is számos olyan férfit nevelt, kik mostanában a haza legjelesebbjeinek sorában a legelső helyeket elfoglalják. Ezen intézet egykori tanítványai mindenütt kivívják polgártársaik és elől-

járóik tiszteletét és mindenütt dicséretesen töltik be azon munkakört, mely osztályrészek lett.

Ennek boldogító tudata arra serkenti tanári testületünk minden egyes tagját, hogy tanítói és nevelői magasztos hivatását határtalan buzgósággal és kitartó lelkesedéssel betölteni törekedjék.

Intézetünk dicső multjának és magasztos feladatának boldogító tudata folytán fakad szívem mélyéből azon hő óhajtásom, hogy a lőcsei kir. főgymnasium fenmaradjon mindaddig, míg imádozott magyar hazánk fenáll, és a magyar állam mint az alkotmányos szabadság hazája fenmaradjon mindaddig, míg a világ fenáll, — az idők végeiglen!

Írtam Lőcsén, 1896. évi október hó 15-én.

HALÁSZ LÁSZLÓ.

BEVEZETÉS.

A kereszténység behozatalával beállott rögtön annak a szüksége, hogy a püspökök a magyar ifjak sorából a nép nyelvét értő papokat neveljenek. Ekképen a térítés munkájának biztosítása, a kereszténység terjesztése és fennmaradása érdekében keletkeztek a káptalani iskolák, melyekhez egyidejűleg a benedekrendi, **utóbb a ciszterczi, prémontrei, ágostonrendi, karthauzi, domonkos- és pálosrendi iskolák csatlakoztak.**¹⁾

Mindezen iskolák a középkor további századaiban tetemesen szaporodtak. Sőt utóbb kifejlődött a felsőbb oktatás is.

IV. László király 1276. november 18-án kelt okleveléből tudjuk, hogy Veszprémben egyetem létezett.²⁾

Nagy Lajos király pécsi egyetemének 300 tanulója a mohácsi vészben áldozta fel életét a hazáért.

A Zsigmond király által alapított budai egyetem 6 tanára jelen volt a konstanci zsinaton³⁾

---

¹⁾ Molnár Aladár, A közoktatás története Magyarországon a XVIII. században. 2. lap. — Békefi Remig, Árpádkori közoktatásügyünk. Századok. 1896. évi folyam. 207. köv. 1.

²⁾ Békefi R. »Árpádkori közoktatásügyünk és a veszprémi egyetem létekérdése« című terjedelmes dolgozatában, érdekesen és kimerítőleg világosítja fel ezen kérdést. IV. László király 1276. évi oklevelében előforduló következő szakvból: »A törvénytudomány az ország jogai fentartására ott fő rangot foglal el« — csak egyetemi tanításra lehet következtetnünk.

Elnevezésének kérdése talán mégis mellékes dolog; mert lényegileg egyetemi azaz felsőbb tanítás folyt benne. Századok 207—222., 310—337., 413—428. l.

³⁾ Horváth Mihály, Magyarország történelme Pest. 1871. II. köt. 458. l.

Mátyás király Pozsonyban egyetemet alapított s Academia Istropolitana-nak nevezte, — Budán pedig oly egyetemnek vetette meg az alapját, mely nagyszerűségével az akkori világ összes egyetemeit felülmulta volna, ha a nagy király élete váratlanul véget nem ér.¹⁾

Mindezen egyetemeink létezése okvetlenül feltételezi a középiskolák fejlődését és gyarapodását. Ha hozzá tesszük, hogy a káptalani és zárdai iskolák, rendeltetésökhöz képest, főképen a papi pályára való képzést tartották szemek előtt; ha tekintetbe veszünk az Olaszországból beözönlött renaissance hatását, a humanisták fellépését; ha végül megfontoljuk, hogy gazdagabb kereskedő városaink polgáraiban, a XIV. és XV. század művelődési viszonyainak hatása alatt, érvényessé lett azon törekvés, hogy fiaik számára az egyetemi pályára előkészítő gymnasiumi tanítást saját városukban tegyék lehetővé: úgy teljesen igazoltnak találhatjuk Kassa, Lőcse, Pest szab. kir. városok azon eljárását, hogy »a nálunk szintén hanyatlott zárdai iskolák mellett a városok kezdenek tartani saját hatóságuk alatt álló iskolákat, világi tanítókkal.«²⁾

---

¹⁾ Vass József, Hazai és külföldi iskolázás az Árpád-korszak alatt. — Ábel Jenő, Egyetemeink a középkorban. — Ábel Jenő, Magyarországi tanulók külföldön. — Wallaszky P., Conspectus reipublicae litterariae in Hungaria.

²⁾ Molnár Aladár, A közoktatás története. 3. lap.

I.

Lőcse város középiskolája.

Alapított a XV. században. Megszűnt 1672. évben.

1. Keletkezése.

Lőcse városa már 1271-ben említettik, mint a XXIV kir. város — »Universitas XXIV Regalium Civitatum« azaz »Universitas Saxonum Terrae Scepus« — törvényhatóságának fővárosa, mely »Falakkal körülvéve már külső majorságokkal is bir«. ¹⁾ Fontosságáról áru-mégállító joga tanuskodik, — Lengyelországgal üzött élénk kereskedelme, iparosainak, művészeinek sokféle alkotása a polgárok szorgalmáról, ügyességéről és jólétéről. II. Ulászló törvényében már mint régi szabad kir. város fordul elő. ²⁾

Mindezek folytán a kor viszonyainak mérlegelése után természetesen találjuk, hogy ezen gazdag »Respublica Leuchovien-sis« saját jövedelmeiből gymnasiumot tartott fenn polgárai fiainak javára.

Ezen városi iskola alapítási idejének meghatározása azon nehézségbe ütközik, hogy Lőcse városában 1550. évben nagy tűzvész pusztított és a város székházát a levéltárral együtt elhamvasztotta. ³⁾

---

¹⁾ Sváby Frigyes, A Lengyelországnak elzárlogosított XIII szepesi város története. 1895. Lőcse, 31. és 40. lap.

²⁾ II. Ulászló, VII. decr. 3. cikk, 1. és 2. §.

³⁾ Bárdossy J., Supplementum Analectorum Terrae Scepusiensis. 400—402. l. »Zipserische oder Leutschauer Chronica und Zeit-Beschreibung«. Zusammengetragen der lieben Posterität zur Nachricht von Caspar Hain«. Eredeti kézirat. A lőcsei ev. ág. egyházközség tulajdona. 110. és 111. lap.

Ez okon más uton kell a kérdés megoldására törekednünk.

Sperfogel Konrád szerint »Annales Scepus.« Anno 1520. »In vigilia S. Gertrudis Plebanus Leutschoviensis M. Joannes Henckel una cum toto Consulatu susceperunt in Rectorem Scholae Egregium Virum Leonhardum Koxum de Anglia, Poëtam laureatum, quem eodem die, quo supra Plebanus instituit seu installavit in praesentia omnium fere de Consulatu, qui conduxerunt eum ad Scholas in stubam majorem, ubi pro tunc coetus Scholarum erat congregatus, et mansit Koxus Leutschoviae per duos annos minus uno quartali. Recessit enim Leutschovia 1521 ad Festum S. Luciae, et suscepit Scholas Cassoviae.«¹⁾

Ugyanezen adatot megerősíti Hain krónikája.²⁾

Tehát Coxe Lénárd 1520. évben megválasztatott és a már létezett iskolában a városi hatóság és az egybegyülekezett tanulók jelenlétében hivatalába iktattatott. Ekképen az iskola immár 1520. év előtt létezett.

A szepesi káptalan által Feria IV. BB. Viti et Modesti M. M. Anno Domini 1513. kiadott oklevél szerint Lewcha város akkori birája, 12 tanácsosa és többi polgára egyik részről, és Jakab löcsei plébános másik részről egyezséget kötöttek, melynek egyik pontja szerint »cum in Ecclesia eorum Parochiali *consuetudo* sit, singulis diebus vespere *per Scholares* Salve decantandi«. A tanulók továbbá szoktak a temetéseken énekelni. A plébános ellenben felmentetik attól a tehertől, hogy ezen szolgálatok fejében a tanulókat saját asztalánál élelemmel ellássa.³⁾

Ezek szerint tehát ezen városi középiskola az 1513. évet megelőző időben is már létezett.

---

¹⁾ Wagner K., *Analecta Scepusii*. Viennae. 1774. 2. köt. 140. l.

²⁾ Hain, 21. lapon: »Anno 1520. »Eodem Anno Feria sexta ante Laetare D. M. Johan. Henckel, Plebanus Leutschoviensis, una cum Judice et Juratis Civibus, Rectorem Scholae Leonhardum Coxum de Anglia, Poëtam Laureatum installarunt, biennio qui elapso Scholae Cassoviensis Rector factus est.«

Fraknói V. »A hazai és külföldi iskolázás a XVI. században.« 103. l. Keler Gottfrid értekezése Coxeről a M. T. Akadémia kéziratgyűjteményében.

³⁾ Wagner, *Analecta Scepusii*. I. köt., 89., 90. lap.

Miután fel nem tehető, hogy II. Ulászló zavaros és nyomorúságos korszakában Lőcse városa új iskolát alapíthatott volna: azon véleményt kell táplálnunk, hogy az alapítás legkésőbbi időpontja Mátyás király uralkodásának idejére teendő.

Igy tehát a XVI. század elején kétséget kizárólag létezett, s valószínűleg a XV. század másik felében alapított Lőcse városának ezen középiskolája.

2. Jellege.

Hogy ezen iskola Lőcse városa által alapított és a város hatósága alá tartozott; ezt bizonyítja számtalan adat.

Coxe Lénárd a városi hatóság által lett megválasztva.¹⁾ ²⁾

Az iskola rectorait, conrectorait és többi tanárait a városi tanács választja 1672-ig. A város kiállítja számukra a működéséről szóló bizonyítványokat.³⁾

Fursch János Lőcse városának ajánlja Heusche Tamást tanítóul. Boroszló 1581. jul. 9.

Milius János iskolai igazgató levelei Lőcse városához. Mezericz— Lőcse 1589—1593.

Nigrinus Márton segédtanító Lőcse városa hatóságától némi segílyt kér. 1591. decz. (8 drb.)

Milius János bizonyítványt kér Lőcse hatóságától a város iskolájában töltött igazgatóságáról. 1596. febr. 16.

Rhau János iskolaigazgató levelei Lőcse hatóságához (1598.)

Rhau 1599-ben kéri a városi tanácstól negyedévi fizetését. Ez tesz 20 forintot; a kollegáé 8, a senioré 5, a két auditoré 2 forintot.

¹⁾ Wagner K., *Analecta Scepussii Viennae*. 1774. 2. köt. 140. l.

²⁾ Hain, 21. lapon: »Anno 1520. «Eodem Anno Feria sexta ante Laetare D. M. Johann Henckel, Plebanus Leutschoviensis, una cum Judice et Juratis Civibus, Rectorem Scholae Leonhardum Coxum de Anglia, Poëtam Laureatum installarunt, biennio qui elapso Scholae Cassoviensis Rector factus est«.

Fraknoi V. »A hazai és külföldi iskolázás a XVI. században«. 103. l.

Keler Gottfrid értekezése Coxeről a M. T. Akadémia kéziratgyűjteményében.

³⁾ Lőcsei városi levéltári regestrum V. oszt. 13., 21., 30., 50., 52., 66., 70., 79., 80., 92., 96., 97.

Siccus Albertet a lőcsei iskola rectorául ajánlják Lőcse város tanácsának Steinberg Miklós és Hentschel Tamás.

A lőcsei iskola rectorai, tanárai és tanulóinak 201 levele Lőcse város hatóságához az iskola ügyeiben 1601—1673.

Saxo Mátyás és Stefani Tóbiás selmeczi rectorok levelei a lőcsei iskola rektorságára történt meghívásuk ügyében.

Gosznovitzer Mátyás tanító köszönetet mond a lőcsei rektorságra történt meghívásaért, 1641. febr. 16-ról.¹⁾

Rhau János iskolaigazgató panaszt emel Lőcse város hatóságánál kollegája Toppcher Dániel ellen. 1599. évi május 19-én.²⁾

Az 1674. évi márczius 21-én a pozsonyi rendkívüli bíróság előtt kötött szerződés szerint Lőcse város kénytelen átadni az iskolát.³⁾

Hain krónikájának tanúsága szerint a városi tisztujtószerk alkalmazásával évről évre mindig elősoroltatnak a bíró és tanácsosok mellett a rector, conrector, collega tertiae classis, senior, auditor 5. classis, 6., 7., 8-ae classis. Valamennyi tanár a városi tisztviselők sorában fordul elő. Az iskola teljesen a város birtokában van és városi jelleggel bír.

Miután ezen városi iskola már 1513. év előtt kétségtelenül létezett, tehát Luther fellépése előtti időben, ez okon tanárai és tanulói csak katolikus vallásuak lehettek.

A város 1544-ben meghívta lelkésznek Bogner Bertalant Brassóból, a ki az ágostai hitvallást követte. Történt ez Policzer László bíráskodása idejében; midőn Türck Dániel volt az iskola rectora, a ki szintén az ágostai hitet vallotta.⁴⁾

1544. év előtt tehát katolikus, 1544. óta ágostai hitvallásuak voltak a rectorok és tanárok. Azonban 1545-ben Kletsko János tanító elbocsáttatott, mivel protestans szellemben tartotta előadásait.⁵⁾

¹⁾ Lőcsei városi levéltári regestrum V. oszt. 13., 21., 30., 50., 52., 66., 70., 79., 80., 92., 96., 97. sz.

²⁾ Lőcsei városi levéltár. Regestr. V. 74. sz.

³⁾ Lőcsei városi levéltár. Regestr. V. 126.

⁴⁾ Hain, Chronica, 107 l.

⁵⁾ Fraknoi V., A hazai és külföldi iskolázás. 122. l. Wagner, Anal. Szepusii. II. 177.

Az iskola kezdettől fogva a város által tartatott fenn s annak hatósága alatt állott 1672. évig, midőn a várostól erőszakosan elvétellett, s ezen erőszakos foglalás az 1674. évben kényszerrel kicsikart pozsonyi egyezkedés által megerősítettett.¹⁾

3. A városi gymnasium rektorai.

- Coxe Lénárd 1520.
Türk Dániel 1542, későbbben városi jegyző.
Henckel Konrád 1545. (Lőcsei származásu.)
Windeck Erazmusz mester, (Goldbergi) 1547.
Lucillus Domokos (erdélyi) 1549.
Lyschwitz Benjamin mester, goldbergi, 1550.
Lavius alias Kräutzer Albert mester 1553.
Horter Pál, lőcsei, 1555.
Rössel Mihály 1558.
Platner Antal mester, lőcsei, 1561, későbbben plébános.
Schnell Tamás 1567.
Cramer Gáspár, lőcsei 1571. † 1577.
Greissenzweig János 1578.
Hentschelius Tamás.
Sturmus Márton, lőcsei, utóbb első lelkész, 1587.
Mylius János mester, 1589.
Rhau János mester, lubóczi, 1593.
Sichius Albert, mester, boroszlói, 1601.
Volradt Zachariás, mester, 1603.
Cramer Gáspár, lőcsei, 1605. Későbbben lőcsei főbiró
Ursinus Illés, mester, 1616.
Horler Szaniszló, lőcsei születésü, később lelkész Iglón,
Saxo Máté. 1628.
Windisch János, mester, lőcsei, 1631. Későbbben szepesváraljai lelkész.
Lasius Mihály. 1646.
Krieschke György, sziléziai, 1647.
Zabler Hiob, mester, 1650. Utóbb lőcsei lelkész.
Zimmermann Mátyás, mester, utóbb theol. tudor. 1653.

---

¹⁾ Lőcsei városi levéltár. Registr. V. 126.

Stephani Tobiás, morvaországi. 1654.

Hain Gáspár, kassai, 1658

Kemmel János, mester, lőcsei. 1664.

Róser Jakab, mester, nordheimi. Utóbb udvari hitszónok
Quedlinburgban, 1670.

Schwarcz János, mester, wittenbergi, 1672. Számkivetésbe
ment 1674.¹⁾

4. Lőcsei városi gymnasium conrectorai.

Schnell Tamás.

Sturmius Márton, 1587.

Clementis Mihály.

Crammer Gáspár. 1601.

Celvius N. mester.

Joannes Minor.

Schnell Menyhért, mester.

Cramer Jakab, mester, 1623.

Mur Tamás, mester.

Windich János, mester.

Alauda József.

Sauermann Mihály.

Lani Illés.

Gosnovitzer Mátyás. Szebeni 1641.

Klier Menyhért. Morvahoni.

Fielbaum Illés.

Croner János. Lőcsei. 1655.

Kemmel János. Lőcsei. 1663.

Kretschmer János. Sziléziai, 1664.²⁾

5. A városi gymnasiumban collegae tertiae classis.

Töpchin N.

Erythreus János.

Türck Sebestyén.

Maschko János.

---

¹⁾ Hain, Z. Chronica. 484. l.

²⁾ Hain, 486 l.

Sculteti János.

Windisch Péter.

Kretschmer János. 1655.

Bilek György. Tescheni. 1664.

Gami János. 1666.

Czilichinus János. Teplici. 1667.¹⁾

6. A lőcsei városi gymnasium tanítási terve.

A tanintézet megalapításakor a tanítási terv el nem térhetett a kolostori és káptalani iskolákétól. A trivium és quadrivium tárgyai itt akkor mérvadók lehettek.

Ámde a lőcsei gymnasium tanítványait a XVI. században már a külföldi egyetemek tanulói között találjuk. S ugyanezek közül némelyek későbbben a lőcsei gymnasiumban tanítanak, mint tanárok.

Németországban nagy változások történtek ekkor a tanügy terén. Agricola Rudolf, Rotterdami Erásmus, Melancton Fülöp, Sturm János, Trotzendorf Bálint tetemes változásokat idéztek elő.²⁾

Ezek közül különösen Trotzendorf goldbergi iskolájának hatása észlelhető a lőcsei gymnasiumnál. A lőcsei tanácshoz 1551. márczius 2-án intézett levele megvan a lőcsei levéltárban. Egyik növendéke, Liebschwitz Benjamin a rectorok közt foglalt helyet. Tanítványai voltak továbbá a goldbergi iskolában Platner Antal és Cromer Pál, későbbi lőcsei rectorok. Nevezetesen Platner Antal 1561.—67. években volt a lőcsei iskola rectora.

A goldbergi származásu Vindek Erasmus már előbb viselte itt a rectori tisztet 1547. évben.³⁾

A lőcsei evang. hitközség levéltárában őrzik az 1589. évi tanrendet, mely valószínűleg Sturm Márton igazgatóságának idején készült. A tanulók nyolcz osztályba sorozvák.

Tantárgyak: 1. A hittan, 2. Az ékesszólástan, melyhez a felnőttek számára a bölcsészet, ethika és astronomia is járul. 3. Arithmetika. 4. A muzsika.

---

¹⁾ Hain, 487. l.

²⁾ Molnár Al., A közokt. története. I. 36—115. l.

³⁾ A lőcsei ev. ág. hitközség tulajdonához tartozó ily című német kéziratból: Geschichte des evang. Gymnasiums in Leutschau. Kupecz Lykurgtól.

Bőséges utasítások a hittan tanítására nézve állanak a tanrend elején. Többi tárgyra nézve főbb tartalma a következő:

A legelső azaz *8-ik* osztályban az olvasás és írás tanítása, a *hetedikben* az olvasás további gyakorlása és a Donatus nyelvtanában előforduló paradigmák emlézése, — a *hatodikban* a szavak jelentéseinek és a dialogusok tanulása mellett az egész Donatus-féle nyelvtan bevégezése képezi a feladatot. Az *ötödikben* Donatus mellett Cato, az evangelium, katekizmus, a zsoltárokkal együtt. Számok ismertetése és leírása. A *negyedikben* Cato szövege, Sirák mondásai. Név- és igeragozás Mondattani szabályok. Tabula Cebetis. A *harmadik* osztályban bővebb latin nyelvtan. Cicero levelei Sturm gyűjteménye szerint. Civilitas morum Erasmustól és Mosellanus. Paedológiája. Itt veszi kezdetét a latin nyelven való társalgás, a görög olvasás és nyelvtan elemeinek ismertetése. A számtani négy művelet tanítása. A *második* osztályban Melancthon Fülöp latin nyelvtana és párhuzamosan Medler görög nyelvtana. Ciceronis epitolae ad familiares, Terentii comoediae, Theognis vagy Pythagoras gnómái, Phocilides költeményei, Virgilius eklogái és Ovidius elegiái. A katekizmus anyanyelven és latinul is betanítandó és a görög nyelvre való fordításnál anyagul felhasználandó.

Meghatározott órákban a számtani négy alapl művelet begyakorlása mellett az arányok, aránylatok, egyszerű és összetett hármasszabály, meg a társasági szabály.

Az irálygyakorlatok a latin verselésre is kiterjesztendők.

Prima. A retorika és dialectica tanítása. A példák Cicero, Demosthenes és Isokrates beszédeiből veendőek. Virgil Aeneise, Homer Iliasa és Odysseája, és Plutarchos. Bővebb utasítások a szónokok és költők műveinek tárgyalására és az irálygyakorlatokra.

A földrajz elemei képezték az astronomia egyik részét. Ennek köréhez tartoztak a mértan szabályai Euclid szerint.

Az ének előfordult minden osztályban.

Szegényebb tanulók segédkeztek a templomi és temetési éneknél, továbbá pénzadományokat szedtek a magánosok házáinál elénekelt templomi dalokkal. Ezek általában kolduló deákoknak, mendikánsoknak nevezettek.

A tanítás reggeli 7 órától 9-ig és délutáni 1 órától 3-ig tartott. Szerdán és szombaton délután szünet volt.

Vasárnapokon a délelőtti idő isteni tiszteletnek volt szentelve. Délután kikérdezték az egyházi beszéd tartalmát.

Az osztályok ötre is voltak összevonhatók.¹⁾

Későbbben a nyolcz osztály szigoruan volt elkülönítve. Például Hain kronikájában 1659. év mellett a tanító személyzet ekképen van elősorolva:

Anno 1659.

Ego Caspar Hain Rector.

Johannes Crones Conrector.

Johann. Fringilla Cantor.

Johann. Kretschmar Collega 3-ae Classis.

Johann. Amoenj, Senior.

Thomas Lavotta

Amon Regius

Martinus Valentovszky

Johannes Nicklas

} Auditores.²⁾

A tantervben és módszeres eljárásban újabb haladást mutat az 1670. évben Röser Jakab által szerkesztett tanrend. Ennek közlése azonban kevésbé fontosnak látszik, mert a városi gymnasium 1672. évben külerőszak által be lett szüntetve.

7. Rendtartás.

›Az 1626. évi iskolai rendtartás szabályozza a rektor és a tanítók kötelességeit, a tanulóknak iskolában, templomban, utcán és temetéseknél való viseletét és a büntetések nemeit.◀¹⁾

›Az ifjúságtól megkivántatik ajtatos és istenfélő viselet. A rektornál történő beiratáskor megfogadja minden tanuló, hogy a törvényeket meg fogja tartani.◀¹⁾

Minden osztályban van a tanulók sorából kirendelt felügyelő. Vannak külön utczai felügyelők is.

¹⁾ A lőcsei ev. ág. hitközség tulajdonához tartozó ily czimű német kéziratból: Geschichte des ev. Gymnasiums in Leutschau. Kupecz Lykurgtól.

²⁾ Hain i. h. 488. lap.

›Büntetésül használták a megrovást, verést, nagyobb kihágásokért a börtönbe való elzárást és az intézetből való kizárást.«¹⁾

›Külön szünnap van arra rendelve, hogy a tanulók a veszőket, mogyorópálczákat az erdőről elhozzák. Későbbben ezen feladat háramlik a mendikánsokra.«²⁾

Ezen viszonyok a külföldön sem voltak kedvezőbbek. ›Agricola Rudolf írja az antwerpieknek, midőn iskolájukba tanítóul való meghívásukat el nem fogadja: hogy ›az iskola hasonló a börtönhöz, melyben a verésnek és sirásnak soha sincsen vége.«³⁾

8. A tanulók segélyezése.

A szegényebb sorsu tanulók az iskolai épületben laknak. Ott kapnak ingyen ellátást. Fölöttük a felügyeletet gyakorolja az érettebb ifjak sorából kirendelt senior.²⁾

A mendikánsok magánházaknál gyűjtenek adományokat. Legnevezetesebb azonban a Thurzó-féle hagyomány.

Thurzó Elek országbíró 1543. január 25-én halálozott el, és végrendeletében 10.000 forintot és Kassán lévő két házát Lőcse városának hagyományozta azzal, hogy ezeknek kamatja és jövedelme az örökhagyó által végrendeletileg kijelölt jótékony célokra s ezek során két gymnasiumi tanuló segélyezésére fordíttassék.⁴⁾

Ezen alaptványból, valamint saját pénztárából bőven segélyezte Lőcse városa azon tanulókat, kik tanulmányaikat a külföldi egyetemeken folytatták. A segélyért esedező, a hálálkodó s a segélyezett tanulók előmeneteléről jelentést tevő levelek nagy számmal őriztetnek Lőcse város levéltárában.⁵⁾

¹⁾ Molnár Aladár, A közoktat. tört. Magyarországon. I. 36—115. lap.

²⁾ A lőcsei ev. ág. hitközség tulajdonához tartozó ily című német kéziratból: Geschichte des ev. Gymnasiums in Leutschau Kupecz Lykurgtól.

³⁾ Molnár Aladár, A közoktatás története Magyarországon. I. 35. l.

⁴⁾ Wagner, Analecta Scepusii I. köt. 168—176. lap.

A Thurzó-féle hagyományra vonatkoznak a Lőcse város levéltárában őrzött következő okiratok: Regestrum V. szak. 12., 20., 24., 119/a, 152., 287. számok, — továbbá VI. szak. 97., 104., 107. és 127. számok alatt.

⁵⁾ Lőcse városi levéltár Regestruma V. szak. 3. 4., 5., 6., 8., 9., 10., 14., 16., 17., 22., 25., 27., 32., 33., 35., 36., 38., 39., 49., 54—57., 60., 64., 67., 81., 83., 88., 90., 91., 136. számok alatt.

I. Lipót király 1666. évi január 9-én kelt rendeletével elvette Lőcse városától a Thurzó-féle 10.000 frtos hagyományt, s azt a jezsuiták besztercebányai rendházának adományozta.¹⁾

9. A tanépület

1588. évben a régi piszkos épület lerombolása után, új iskola épült a városi nagy vendéglővel szemben. Bő lakások és kellő számú osztályteremek vannak benne. A régi kert is be lett építve, és telkén emelkedik az első kollega tanterme és muzeuma.²⁾

10. A városi gymnasium beszüntetése.

1671. évi április hó 26-án Lőcsére érkezett Bársony György nagyváradai püspök és szepesi prépost, Holló Zsigmond a kassai kamara tanácsosa és Mansfeld gróf mint a vendi község által használt templomnak elfoglalására kiküldött bizottság. A városi tanácsos és polgársággal folytatott tárgyalások során a templom elfoglaltatott. Utóbb 1672. évben a városi gymnasiumban a tanítás megszűnt. Lőcse városa végtére 1674. évi márczius 21-én a pozsonyi kiküldött rendkívüli bíróság előtt (Jus-Delegatorio-Extra-Ordinarium) a királyi fiskussal egyezséget kötött, melynek első pontja szerint Lőcse városa köteles volt minden templomait, kápolnáit, iskoláit átadni. Ugyanezen szerződés harmadik pontja szerint a tanítók a tanítástól eltiltattak és az iskola teljesen be lett szüntetve.³⁾

A protestáns hitközség csak 1688. évi szept. 26-án kezdhette meg iskolájának építését a város falain kívül. Ezen épület állott a mai ágost. h. temető és iskolai kert helyén és 1098 frtnyi költségbe került. Az iskola onnan 1796. évben költözött a városban fekvő Hainféle házba és ott érte el virágzásának magasabb fokát.

---

¹⁾ Lőcsei levéltár. Reg. V. szak. 119. a. — Orsz. levéltár. Act Jes. Neos. 8. fasc. 21. 48. Rupp. I. 657.

²⁾ Hain, Chronika. 170. lap.

³⁾ Lőcse városának levéltárában. Regestrum, V. szak. 126. sz. Továbbá ugyanott V. szak, 127. sz. a.

II.

A lőcsei gymnasium jezsuiták vezetése alatt.

1672—1773.

1. Alapítása.

A Bársony György elnöklete alatti bizottság Lőcse város tanácsával és polgáraival 1671. évi ápril hó 26-tól május 5-ig folytatott tárgyalások után elfoglalta a lengyel kapu közelében létezett, egykoron a sz. ferenczrendi szerzetesektől, utóbb 126 éven át az ágostai hitvallású vendi hitközségtől birtokolt kolostort a hozzá tartozó — 1308. évben épült — templommal együtt, s azt Szolcsányi Márton és Bethlenfalvi János kanonokok gondjaira bizta.¹⁾

1671. szept. 26-án már jezsuiták birtokában van a templom, melyre immár kis tornyot is építettek, azt két haranggal felszerelték és ezen a napon a harangokat első ízben megszólaltatták.²⁾

1672. jul. 28-án a jezsuiták felavatták az utca felé ujonnan emelt iskolai épületet.³⁾

Ebben a tanítást megkezdették 1672. évi nov. elején.

1673. évi február 13-án már van színi előadás a tanuló ifjuság részéről »Semiramis«.

1673. márczius 18-án: »Rhetor fecit declamationem primam«.

1673. szeptember 7-én: »Valedictio Rhetorum et Poëtarum«.

Szeptember 9-én: »Valedictio Syntaxistarum et Grammatistarum«.

Szeptember 12-én »Absolvimus omnes scholas«.

A jezsuiták által vezetett Diarium ezen feljegyzései szerint tehát a tanítás első éve volt az 1672—73-iki.⁴⁾

I. Lipót király adománylevele és 1673. évi február 18-án Bécsben kelt és a szepesi káptalanhoz intézett beiktatási és bevezetési parancsa folytán, Nemessányi István királyi ember (homo

¹⁾ Hain, Chronica, 704., 714., 715. lap.

²⁾ Hain, Chron. 717. lap.

³⁾ Hain, i. h. 725. lap.

⁴⁾ Diarium Residentiae Societatis Jesu Leutschoviensis coeptum conscribi Anno 1673-o 1 a Februarii. Primo Residentiae Superiore R. P. G. Laky ad 1692.

regius) és Berzeviczy András kanonok mint a szepesi káptalan és hiteles hely küldöttje a lőcsei jezsuitákat bevezették és beiktatták 1674. évi januárius 16-án a lőcsei kolostor, templom és a mellette fekvő temető és ezek tartozékainak birtokába, — január 17-én Lenvard, Hradisko, Dvorecz és a városi réteken elterülő majorságnak, — január 18-án Toriszka, Zavada, Ulozsa és Jamnik nevezetű faluk birtokába. Az erről szóló »Relatio introductorio-statutoria« egyik eredeti példánya, Lőcse város levéltárában őriztetik.¹⁾

Ebben elő vannak sorolva a jelen volt törvényes bizonyosság tagjai, a szomszédok, a jezsuiták lőcsei zárdafőnöke: Wisoczány Ferencz. Jelen voltak továbbá Lőcse városa részéről Kacsier Menyhért és Ferinstain Tóbiás tanácsosok, Zeldner Gáspár főjegyző, Pfannschmiedt Dániel és Braier Samu népvédők, Horváth Bertalan és Praetorius Márton esküdtek. Mindezek a város nevében ezen bevezetésnek és beiktatásnak ellenmondottak. (Statutio contradictione vulnerata). Viszont az ellenmondás okának előadására a város azonnal a bíróság elé idéztetett. (Ad dandam contradictionis rationem).

Ezen ügynek végleges elintézése 1674. márczius 21-én a pozsonyi kiküldött rendkívüli bíróság (Judicium Delegatorio-Extraordinarium) előtt Pozsonyban történt, hol Spillenberger Dávid és Alauda Bertalan városi tanácsosok, Seldner Gáspár főjegyző és Pfannschmiedt Dániel népszószóló Lőcse városa nevében megkötötték azon szerződést, melynek értelmében az összes templomokat, kápolnákat, iskolákat és tartozékaikat Lőcse városa 3 hétnek leforgása alatt a katolikusok részére átadni köteleztetett és minden igényeiről lemondott; a protestans lelkészek és tanítók pedig további működésöktől eltiltattak és 3 hétnek leforgása alatt az országból kiköltözhettek.²⁾

A Jézus-Társaság tagjai 1682. évi szept. 3-án Tököly Imre biztosai által Lőcséről kiűzettek és csak 1686. évi márczius 13-án térhettek vissza.³⁾

---

¹⁾ Lőcse város levéltárában. Regestrum V. szak. 127. szám.

²⁾ Lőcse város levéltárában. Regestrum V. szak. 126. szám.

³⁾ Diarium Res. Soc. Jesu coeptum anno 1673-o ad annum 1692.

Azontul a tanítást folytatták a rendnek 1773. évben történt feloszlatásáig.

Érdekesnek találjuk itt azon oklevelek közlését, melyekre a fentebbiekben történt a hivatkozás.

A.

Sacratissimo Principi ac Dno Domino Leopoldo DEI gratia Electo Romanorum Imperatori semper Augusto, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae, Sclavoniaeque etc. Regi, Archiduci Austriae, Duci Burgundiae, Brabantiae, Styriae, Carinthiae, Carnioliae, Marchioni Moraviae, Comiti Habsburgi, Tyrolis et Goritiae etc. Dno Dno nobis clemo. Pro Parte Religiosorum Patrum Societatis Jesu Residentiae Scephusiensis. Introducitor. Statutoriar. Relatoriar. Par Pro Fisco Liberae Regiaeque Civitatis Leutchoviensis. (L. S.)

Sacratissimo Principi ac Domino Domino Leopoldo Dei gratia electo Romanorum Imperatori semper Augusto, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae, Sclavoniaeque etc. Regi, Archiduci Austriae, Duci Burgundiae, Brabantiae, Styriae, Carinthiae, Carnioliae, Marchioni Moraviae, Comiti Habsburgi, Tyrolis et Goritzae etc. Domino Domino ipsorum Clementissimo; Capitulum Ecclesiae Scephusiensis. Orationum in Domino deotarum humillima suffragia perpetua cum fidelitate. Nosse dignetur Sacratissima Caesarea Regiaque Maiestas Vra Nos Literas eiusdem Introductorias et Statutorias pro Parte fidelium Mattis Vestrae Sacratissimae religiosorum patrum Societatis Jesu Residentiae Scephusiensis in charta Regali clause confectas, et emanatas, Sigilloque eiusdem Mattis Vrae Sacramae in superiori earundem margine abextra rubrae cerae subimpresso communitas, Nobisque praeceptorie sonantes et directas, honore et reverentia, quibus decuit, humillime recepimus in haec verba. Leopoldus Dei gratia electus Romanorum Imperator semper Augustus, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae, Sclavoniaeque etc. Rex, Archidux Austriae, Dux Burgundiae, Brabantiae, Styriae, Carinthiae, Carnioliae, Marchio Moraviae, Comes Habsburgi, Tyrolis, et Goritiae etc. Fidelibus nostris Honorabilibus Capitulo Ecclesiae Scephusiensis Salutem et gratiam. Quum Nos cum his retroactis temporibus Diuina id permittente indignatione plurium diversorumque Ordinum ac Institutionum Religiosi, quibus Regnum nostrum Hungariae inter alias Orbis Christiani Nationes, et numero, et insigni deuotionis cultu haud fuerit postremum, partim ob vastationem Turcarum, partim ob sectariorum, et seducti per eos populi impietatem ac saevitiam desertis, piorum Fundatorum Beneficiis ac Residentiis suis, in exteris oras profugiendo se se transferre debuerint, exindeque

Templa et Monasteria curae et administrationi eorundem commissa ad extremam desolationem et ruinam devenerint, et maneat etiam de praesenti neglecta, in ususque prophanos conversa, inter quae certum Templum in Libera ac Regia Ciuitate nostra Leuchouiensi, inque Cottu Scepusiensi existens, pro gloria cultuque Diuini Numinis extractum, iam vero iniuria temporis in prophanos usus, una cum ruinoso quodam Conventu eidem adiacente a Ciuibus eiusdem Loci conversum numeraretur. Unde Nos, pro singulari nostro, quo summum Imperatoriae Dignitatis apicem Apostolicique Regis munus tenentes, majorem augendae Dei gloriae, tuendaeque ac propagandae in Regnis, Provinciisque potestati nostrae subiectis Orthodoxae Catholicae Religionis curam et sollicitudinem Nobis incumbere advertimus, Officio et Obligamine volentes, ut Loca Sacra, iam semel Deo, eiusque honori, ac Ministris ipsius, utpote Viris Religiosis deputata, in nullos alios usus detorqueantur et applicentur, quin potius praeteritarum seditionum et rebellionum occasione ablata, pristino Ecclesiae Juri et proprietati reddantur. Ob hoc tum pro ardenti nostra in ipsam Catholicam et unice salvificam Religionem, pietate ac Zelo, tum pro communi Dominorum Praelatorum, praesertim vero fidelis nostri Nobis syncere dilecti Reverendissimi in Christo Patris Dni Georgii Szelepchény, Archieppi Ecclesiae Metropolitanae Strigoniensis, Locique ac Comitatus eiusdem Supremi ac perpetui Comitum, Primatis Hungariae, Legati nati, Summi et Secretarij, Cancellarij, Consiliarijque Intimi, et Locumtenentis nostri Regij velut Ordinarij loci, necnon Baronum Consiliariorumque nostrorum opinione, et uoto, ac juxta Municipales Positivasque antelati Regni nostri Hungariae Constitutiones, Articulum videlicet decimum nonum Anni millesimi, quingentesimi, et unicum Anni millesimi quingentesimi sexagesimi super Fienda pro Scholis erigendis, Virisque doctis sustentandis Ecclesiarum, Conventuumque desertorum, uti et Bonorum, Proventuumque eo Spectantium, applicatione editas, praefatum Conventum Leuchoviensem, modo praedeclarato vacantem, desolatum, neglectum et prophanatum una cum Templo et Coemeterio appertinente, pro Exercitio Religionis Catholicae ibidem hic et nunc depressae, erigendisque Scholis et Ludis literarijs, Juventuteque ibidem literis, ac pijs moribus per Magistros et Praeceptores Catholicos rite imbuenda, ac erudienda benigne decrevimus convertendum et applicandum. Et quia loco in praenotato propter paucitatem Catholicorum, aliorumque vivendi mediorum penuriam mendicantes Religiosi vix subsistere, nedum Templum et Conventum praescriptum restaurare, piaequae Intentioni nostrae satisfacere possent; Societas vero Jesu per suos Patres et Religiosos uberiores in Vineam Domini fructus factura, ac perspecta eiusdem doctrina, pietate, indefessaque in amplectendis huiusmodi pro gloria Dei laboribus promptitudine, ad hanc magnae importantiae occasionem Nobis, dictisque Praelatis, ac Ordinario loci, necnon Baronibus, et Consiliarijs nostris occurrerint. Horum consideratione praedeclaratum Conventum

et Monasterium Leuchoviense, una cum Templo, et Coemeterio eidem adiacente, cunctisque suis utilitatibus, et pertinentijs quibuslibet, Pagis scilicet, Possessionibus, Praedijs, aedificijs et Domibus intra, et extra iam fatam Ciuitatem nostram situatis, terris item arabilibus, cultis et incultis, agris, pratis, pascuis, hortis, campis, foenetis, sylvis, nemoribus, montibus, vallibus, vineis, vinearumque Promontorijs, aquis, fluuijs, piscinis, piscaturis, pisciumve clausuris et aquarum decursibus, molendinis, et eorundem locis, generaliter vero quarumlibet utilitatum ac pertinentiarum suarum integritatibus, quouis nominis vocabulo vocitatis, sub suis veris metis, et antiquis limitibus existentibus, ad eademque de iure et ab antiquo spectantibus, ac pertinere debentibus, ex vi praecitatarum Constitutionum ad benignam Collationem dispositionemque nostram redacta ac deuoluta, auctoritate Juris patronatus nostri Regij, quo in omnibus praenotati Regni nostri Hungariae Ecclesijs more Divorum quondam Hungariae Regum Praedecessorum nostrorum Sanctae memoriae optimo Jure utimur, memoratae Societati Jesu (Hoc per expressum adiecto et declarato, ut iidem Patres Societatis Jesu attactum Templum restaurare ibidemque Divina exercere ac peragere, Claustrum reaedificare, et in suam propriam Residentiam seu domicilium convertere, Scholas seu Gymnasium erigere, et alia, quae ad rite peragendum Cultum Divinum, instruendum populum in pietate, et honestis literis erudiendam Juventutem pertinent, fideliter, diligenter et sollicite, iuxta pium eorum institutum peragere valeant atque possint. Permittentes praeterea, ut in hunc sanctum finem fundationem Residentiae Scepusiensis eiusdem Societatis Jesu Regio nostro Consensu iam olim collatam, roboratam ac firmatam applicare possint Superiores dictae Societatis, ita tamen, ut servare simul valeant in antiqua sua Statione Scepusiensi tot e suis Patribus in Solatium Spirituale Animarum, quot Judicio dictorum Superiorum praefatae Societatis Jesu desiderari videbuntur) vigore aliarum Literarum nostrarum Collationalium superinde emanatarum, Jure perpetuo et irrevocabiliter applicaverimus, dederimus, donauerimus et contulerimus, velimusque eosdem Patres dictae Societatis Jesu in Dominium eorundem, dictique Juris patronatus nostri Regij in iisdem habiti, per Nostrum et Vestrum homines legitime facere introduci. Super quo fidelitati Vestrae harum serie committimus et mandamus, quatenus Unum mitatis hominem vestro pro Testimonio fidedignum, quo praesente fidelis noster Egregius vel Nobilis Mathias Pandel, aut Stephanus Nemessány, vel Sigismundus Hollo, sive Balthasar Pothurnyay, seu Paulus Verchak, alijs absentibus homo noster Regius, per Nos ad id specialiter transmissus, ad facies praescripti Conventus et Monasterij Leuchoviensis, Templique et Coemeterii eidem adjacentis, necnon pagorum, Possessionum, Praediorum, aedificiorum et Domorum, intra et extra mentionatam Civitatem nostram, inque iam dicto Cottu Scepusiensi existent. habit. Vicinis et Commetaneis eorum universis inibi legitime convocatis, et praesen. accedend. introducat prae-

fatos Patres Societatis Jesu in Dominium eorundem, statuatque eundem, eadem, idem, eisdem praemissae Nostrae Collationis Jurisque patronatus nostri Regij titulis ipsis incumben. simul cum cunctis suis, uti praetactum est, utilitatibus et pertinentiis quibuslibet, Pagis item, Possessionibus, Praedijs, aedificijsque et Domibus perpetuo possidendis, si non fuerit contradictum. Contradictores vero si qui fuerint, evocet eosdem idem Testimonium Vestrum contra annotatos Patres Societatis Jesu in Curiam nostram Regiam, nostram scilicet personalem in praesentiam, ad Terminum competentem rationem Contradictionis suae redditurum efficacem. Et post haec super huiusmodi Introductionis et Statutionis serie, simul cum Contradictore et Evocatore, si qui fuerint, Vicinorumque et Commetaneorum, qui praemissae Statutioni intererunt, nominibus, Terminoque assignato, ut fuerit expediens, Nobis suo modo et ordine fideliter rescribatis. Secus non facturi. Datum in Civitate nostra Vienna Austriae die decima octava Mensis Februarij. Anno Domini Millesimo Sexcentesimo Septuagesimo tertio. Nos itaque praemissis Commissionibus et Mandatis Sacrae Mattis Vrae in omnibus, uti semper tenemur, humillime obedire et obtemperare Volentes una cum praementionato Generoso Dno Stephano Nemessany Sacrae Mattis Vrae homine Regio, per eandem ad id specialiter transmissio, inque praetactis Literis Introductorijs et Statutorijs inter alios homines Regios ibidem nominatim conscriptos, specificato Comitatus huius Scepusiensis Vice-Comite, unum e medio nostri, nempe Admodum Reverendum Dnum Andream Berzeviczy, Socium Fratrem, Con-Canonicum et Decanum nostrum, nostro pro Testimonio fidedignum, ad praemissam Introductionem et Statutionem, suo modo rite et legitime peragendam Nobisque exinde fideliter referendam exmiseramus. Qui tandem abinde ad Nos reversi, Nobis sub Juramento in generali Regni Decreto superinde contento uniformiter retulerunt isto modo. Qualiter ipsi Anno datarum praesentium die vero decima sexta praeteriti mensis Januarij ad facies praescripti Conventus et Monasterij Leuchoviensis pervenientes Ilmo et Rmo Dno Georgio Bársony de Lovas Berény, Eppo Variensi, Praeposito Scepusiensi, ac Ilmo Dno Comite Stephano de Csák seniore, perpetuo Terrae Scepusiensis eiusdemque et de Beregh Cottuum Supremo Comite, Sacrae Mattis Vrae Consiliarijs, Rendo Dno Jacobo Joannis Parocho Illyesfalvensi et Smisanensi, Rendo ac Religioso Fratre Hugolino Buchardi Ordinis Minorum Conventualium Sancti Francisci Seraphici Plebano Káposztafalvensi, Generosis item Egregiis et Nobilibus Francisco et Ladislao Mariassy de Markusfalva, Joanne Seniore et Balthazare Görgei, Mathia Gandel Tricesimatore et Postarum Magistro Leuchoviensi Jurassoribus attacti Cottus Scepusiensis, Francisco Bertoty, Joanne Zaborszky de Tsontafalva, Joanne Görgey juniore, Joanne Rokitay, Nikolao Klesse Secretario praetitulati Domini Comitis Stephani de Csák, Joanne et Ladislao Nemessány, Joanne Dobokay, Joanne

Dovorany Jur. notario nro, Joanne Fodor et Jacobo Lehotszky, nec non alijs plurimis Nobilibus et Ignobilibus personis, uti Vicinis et Commetaneis inibi legitime convocatis et praesentibus praefatos Patres Societatis Jesu antenominatus homo Mattis Vrae Sacrae Regius praesente antelato Testimonio nostro et ad omnia diligenter attendente medio Rendi in Christo Patris Francisci Wiszoczany Societatis Jesu Superioris Leuchoviensis et Rectoris Capellae Corporis Christi in dominium praementionati Conventus et Monasterij Leuchoviensis, Templique et Coemeterij, eidem adjacentis, necnon aedificiorum et Domorum intra et extra mentionatam Civitatem Sacrae Mattis Vrae eo spectantium in antefato Cottu Scepusiensi exist. habit. introduxisset, stauissetque eundem, eadem, idem, eisdem praemissae Vrae Mattis Sacrae Collationis Jurisque Regii, Titulis ipsis incumben. Qua statutione ibidem taliter peracta extunc Egregii ac Circumspecti Melchior Kacsier, Tobias Ferinstain Senatores, Casparus Zeldner, Juratus Notarius, Egregii item et Circumspecti Daniel Pfanschmiedt, Samuel Braier, Tribuni Plebis, praeterea Bartholomeus Hörváth et Martinus Praetorius Jurati Cives praedictae Civitatis Leuchoviensis, eorundem Regij et nostri Capitularis hominum personalem exurgentes in praesentiam, nomine Judicis, Senatus totiusque Communitatis eiusdem Civitatis Leuchoviensis attactae Statutioni contradixerunt in haec verba. Mandatum Sacrae, Caesar. Regiae Mattis Statutorium, Donationemque occasione Monasterij Ordinis Sancti Francisci Leuchoviensis emanatam, Judex, Senatus totaque Communitas R. Lque Cittis Leuchoviensis medio hominum suorum cum debito honore intellexit, et siquidem idem Monasterium nullas Pertinentias haberet, sub nomine autem Pertinentiarum in Donatione declaratarum talia bona praetendi possent, quae optimo Jure ad Civitatem spectarent et in quorum usu Civitas a memoria hominum pacifice perstitisset: cogitur proinde Suam Sacram Mattem desuper humillime informare; interea Juribus suis pro debito invigilando Lege Regni permittente, Salva nihilominus Suae Mttis Autoritate, Statutioni praesenti contradicit. Qua eorum Contradictione taliter adhibita, antelatum Testimonium nostrum, medio eorundem Ablegatorum, Judicem et Senatum totamque Communitatem Leuchoviensem contra annotatos Patres Societatis Jesu in Curiam Sacrae Mattis Vrae Regiam, Personalem scilicet eiusdem in Praesentiam ad Terminum competentem euocari, rationem Contradictionis suae reddituram efficacem. Die immediate sequenti, nimirum decima septima praedicti mensis Januarij annotatus Sacrae Mattis Vrae Regius, et attactum Testimonium nostrum, perrexerunt ad facies Possessionum Lenvard, Hradiszko, Dvorecz et Praedii intra memoratam Civitatem in pratis situati; in quibus etiam Possessionibus et Praedio una cum molendinis et Sylvis, universisque montibus idem homo Sacrae Mattis Vrae Regius memoratos Patres Societatis Jesu introduxisset stauissetque eosdem idem eiusdemque praelibatis Francisco et Ladislao Máriássy, Ioanne Görgey

Seniore et juniore eo quoque uti Vicinis et Commetaneis legitime convocatis et praesentibus et ibi etiam antenominati Tobias Ferinstain, Casparus Zeldner et Samuel Braier nominibus et in Personis Judicis et Senatus totiusque Communitatis antefatae Civitatis Leuchoviensis praedictae statutioni contradixerunt; quem Judicem et Senatum totamque Communitatem medio praefatorum Ablegatorum mox praementionatum Testimonium nostrum evocavit, sicut Supra. Die tandem Decima octava eiusdem mensis Januarij praerepetitus homo Sacrtmae Mattis Vrae Regius et praefatum Testimonium nostrum accedentes ad Possessiones Toriszka, Závada, Ulozsa et Jamnik, assumptisque secum illuc etiam memoratis Francisco et Ladislao Mariassy, ac utroque Joanne Görgey uti Vicinis et Commetaneis, in his quatuor possessionibus multoties dictus homo Sacrmae Mattis Vrae Regius, toties repetitos Patres Societatis Jesu introduxisset statuissetque easdem eisdem, sed in his quoque omnibus praementionatus Judex et Senatus totaque Communitas Leuchoviensis medio proxime fatorum trium Ablegatorum suorum antelatae Statutioni Contradictionis velamine obviarunt, quos iterum ubique memoratum Testimonium nostrum medio praefatorum Ablegatorum illorum, sicut supra evocavit. Seriem itaque huiusmodi Introductionis et Stationis, simul cum Contradictorum et Evocatorum Vicinorumque et Commetaneorum qui praemissae statutioni intererant, nominibus, Terminoque assignato, ut est expedita: suo modo et ordine Sacrmae Matti Vrae fideliter rescripsimus. Datum decimo sexto die diei Statutionis et Introductionis praenotatae. Anno millesimo Sexcentesimo Septuagesimo Quarto supra scripto. Lecta et correctata per me Georgium Soós Lectorem. m. p. L. S.

Eredetijét őrzi Lócse város levéltára. Regestrum V. szak, 127. sz. a.

B.

Nos Georgius Szelepcsény Miseratione Divina Ecclae Metropolitanae Strigoniensis Archi-Eppus, Locique et Cottus eiusdem Supmus ac Perp. Comes, Primas Regni Hungariae, Legatus natus, Summus et Secretarius Cancellarius, nec non Sacrmi Principis ac Domini Dni Leopoldi Dei Gratia electi Romanorum Imperatoris etc. Intimus Consiliarius et per dictum Regnum Hungariae in Judiciis Locumtenens. Quod posteaquam Nos ad instaam Fiscii Regii velut Actoris Prudentes ac Circumspectos Judicem, Senatores ac reliquos Incolas, totam denique Communitatem Regiae Cittis Leuchoviensis, in Cottu Scepusiensi existent. habitae ad Jus Delegatorio-Extra-Ordinarium Anno Dni 1673: proxime praeterito in mense Septembri inchoatum jamque ex benigno Altenominatae Suae Mattis Sacrmae Mandato continuari iussum ac per Nos pro quinta mensis Martii ac reliquis subsequens diebus.

Anni currentis infrascripti, huc in Regiam Citten Poseniensem praefixum, ratione certae cujusdam complicitatis, contra memoratam Civitatem Leuchoviensem ptensae, per Testimonium V. Capli Ecclae nostrae Collegiatae Scepus., penes literas evocatorias, legitime citari et evocari fecissemus, ibidem rationem p. insertae complicitatis suae, de qua ut praefertur, per dictum Fiscum Regium incusabantur, reddimus efficacem. Extunc memorati Judex, Senatores ac reliqua tota Communitas, dictae Civitatis Leuchoviensis, malentes potius sese innatae praefatae Suae Mattis Clementiae subjicere. quam cum praenominato Fisco Regio in Litem condescendere, Prudentes et Circumspectos Davidem Spillenberger et Bartholomaeum Alauda Senatores, Casparem Seldner juratum Notarium et Danielem Pfannschmied Tribunalium Plebis e medio sui penes sufficientes Literas Plenipotenciales, sub Sigillo praefatae Civitatis Leuchoviensis, die 12: praesentis mensis Martii Anno Currentis emanatas, pro complanando et consopiendo, praementionato processu per dictum Fiscum Regium contra antefatam Civitatem suscitato Nostri in Praesentiam ablegassent et expedivissent. Qui quidem supranominati dictae Civitatis Leuchoviensis Plenipotentiarii, penes antelatas Literas Plenipotenciales, coram Nobis in specie exhibitas, nominibus et in personis praefatorum Principalium Suorum, coram Nobis personaliter constituti ad talem cum praementionato Fisco Regio, memorati Processus et Causae complanationem, pacisque et transactionis devenerunt unionem. Et primo quidem: Antefata Civitas Leuchoviensis, medio suprafatorum Plenipotentiariorum Suorum, in Contestationem fidelitatis suae, erga praenominatam Suam Mattem Sacram habitae, futurisque temporibus incontaminatae et illibatae, semper observandae, universa Tempora, Capellas, Scholas item et Parochias in Territorio dictae Civitatis Leuchoviensis, sive intra, sive extra moenia eiusdem Citis existentes, sub iurisdictioneque et potestate sua habita, una cum universis eorundem Templorum, Capellarum, Scholarum et Parochiarum appertinentiis, utilitatibus et obventionibus quibuslibet, ad eadem et easdem de jure et ab antiquo spectantibus, sicutet apparamentis Ecclesiasticis, olim per Catholicos procuratis (in quantum existerent) per antelatos Cives et Inhabitantes Leuchovienses sub bona fide xiana producendis, se memorato Fisco Regio, per manus Rndmi iu Xto Fratris Dni Georgii Bársony Eppi Varadiensis et Praepositi Scepusiensis, eidemque per J. Cameram Hungram adjungendi Commissarii, intra Spatium trium hebdomadarum ab emanatione praesentium computandarum, restituturam una cum clavibus eorundem Templorum, Capellarum, Scholarum et Parochiarum resignaturam sub poena per praenominatum Fiscum Regium contra antelatam Civitatem, in Actione sua petita, obstrinxit et obligavit ipso facto: hoc tamen per expressum declarato, ut quoad Domum per Fratres Carthusianos olim possessam, et intra moenia Civitatis existentem, aliaque bona memoratae Civitati pignorata, liceat Principalibus memoratorum Plenipotentiariorum,

ad Suam Mitem Scrm recurrere: ibique praetensum eatenus ius suum proponere et promovere. Quantum autem ad Fundationes et pia legata, per Cives et inhabitatores dictae Cittis Leuchoviensis Augustanae Confessionis hactenus facta, illa, una cum ornamentis Ecclesiasticis, per ipsos comparatis, prae manibus eorundem permaneant, demptis tamen rebus mobilibus, quae sunt locis affixae, uti sunt Scamna, Cathedra, Organum, Campanae et his similia, quae una cum praementionatis Templis et Capellis dicto Fisco Regio cedere debent. Hospitale autem seu Xenodochium, vulgo Lazareth dictum, commune sit in posterum tam Catholicis, quam Augustanae Confessionis hominibus.

Secundo. E converso nomine Suae Mttis Fisci Regii Egregius quoque Mgr Nicolaus Maylath, tanquam Causarum Regalium Director et Sacrae Coronae Regni Hungrae Fiscalis, in Recognitionem ejusmodi similibus praefatorum Icattorum accomodationis, restitutionisque et resignationis, universas suas praetensiones et quaerimonias, quae contra praefatos Icattos, Judicem nimirum, Senatores, Tribunos Plebis, omnesque Cives et Inhabitatores praedictae Cittis haberet vel de praesenti habere posset, Processusque Causae superinde institutos, ratione quorum praefati Icatti ad moderna Judicia extraordinaria, conjunctim vel singillatim, cujuscunque Status et Conditionis, ad instaaam eiusdem Fisci Regii citati et evocati fuissent, in perpetuum cassavit, mortificavit et annihilavit, ita ut ratione earundem praetensionum et querimoniarum, Suarumque neque in moderno extraordinario, sed neque aliis futuris Judiciis, tam ordinariis, quam extraordinariis, ullo unquam tempore, de rebus aut personis suis impetantur et molestentur, quin potius vigore praesentium omnino enodati habeantur: prout cassat, annihilat et mortificat praesentium per vigorem.

Tertio. Quod Casum seu processum per eundem Fiscum Regium contra Praedicantes, Capellanos, Scholarum Rectores, Companos ac reliquos praefatae Cittis Augustanae Confessionis Ministros tam ordinarios quam advenas, pro moderno Extraordinariorum Judiciorum termino suscitatum attinet, ita accordatum est, ut nimirum ij, qui e Regno emigrare voluerint, Literas Reversales juxta formam per dictum Fiscum Regium Praedicantibus et aliis Ministris harum Submontanarum utpote Modrensis et aliarum Cittum praescriptam et in genuinis paribus ijsdem exhibendam, intra spatium trium hebdomadarum, tempore videlicet resignatorum antelatorum Templorum ad manus praefati Dni Eppi Varadiensis eidemque adjungendi hominis Cameralis superinde consignent, iisque consignatis intra spatium aliarum trium hebdomadarum, penes Literas salvi conductus a Dno Generali Cassoviensi obtinendas, liberam cum rerum bonorumque mobilium et immobilium suorum exportatione et divendicatione, e Regno migrandi habeant facultatem. Interim tamen ab exercitio Ministerii seu Praedicantis sui abstinere tenebuntur sub poena in Actione Fisci Regii contra ipsos petita; Similiter quoad

Praedicantes, Capellanos, Scholarum Rectores et reliquos Augustanae, Confessionis Ministros dictae Cittis Leuchoviensis in Regno hoc remansuros, ii quoque datis de se juxta formam per dictum Fiscum Regium praementionatis ut fertur submontanarum Cittum praedicantibus praescriptam, ipsisque in veris paribus transmittendam Litteris reversalibus Liberam habeant juxta Continentias earundem Reversalium in Regno hoc permansionem Causaque seu processus dicti Fisci Regii intuitu ejusmodi Reversalium tam contra emigrantes, quam etiam contra permanentes manebit ex integro cassatus, annihilatus et mortificatus. Quod si autem iidem, vel eorum aliqui ejusmodi Reversales dare recusaverint aut neglexerint, tales eo ipso poenam in Actione dicti Fisci Regii denotatam incurrant, pro Convictisque et proscriptis habeantur.

Quarto. Liberum erit praefatae Civitati Leuchoviensi, pro Religionis Augustanae Confessionis Exercitio, sicut et aliis accessoriis apud altenominatam Suam Mtem Sacram humillime supplicare.

Quinto. Sacramenta sicut et alia omnia Ecclesiastica, quae antea Augustanae Confessionis Ministri in praefata Citta Leuchoviensi administraverant, a modo in posterum administrabunt Parochi et sacerdotes Romano Catholici, quos Nos velut Metropolitanus aut in Spiritualibus Vicarius noster constituerit: iidemque Plebani et Sacerdotes pensiones suas stolare et Salaria, ab Augustanae Confessionis hominibus aequo et non ultra, quam ab ipsis Catholicis exigent, ad Religionemque Catholicam amplectendam nemo ex Civibus et Inhabitoribus Augustanae Confessionis hominibus, in praefata Citta commorantibus, invitus et coacte, quovis sub praetensu, signanter vero per denegationem Sepulturae, Baptismi, Copulationis et Introductionis puerperarum adigatur. Viceversa iidem quoque Cives Augustanae Confessionis nullum sponte et benevole Religionem Romano Catholicam amplecti volentem ullo sub praetextu impediunt neque disuadebunt.

Sexto. Campanarum usus, sicut et locus Sepulturae in locis hucusque consuetis, concedetur etiam praefatis Augustanae Confessionis hominibus, requisito desuper Parocho loci Romano Catholico; Ita tamen, ut solitas hactenus Taxas ad usus et necessitates Templi convertendas, pro pulsu Campanarum, uti hactenus factum est, solvere teneantur. Respectu vero Pauperum, si qui absque Ceremoniis funeralibus et Campanarum pulsu demortuos suos inhumare voluerint, iis quoque in locis solitis et consuetis libera sepultura concedatur.

Septimo. Nemo praedictorum Civium et Inhabitorum Augustanae Confessionis ad emigrationem e Civitate cogatur aut compellatur. Si vero aliqui eorum sponte emigrare voluerint, licebit ipsis bona sua mobilia et immobilia, absque tamen legitimorum haeredum et successorum, sicut et Fisci Cittis praepudicio divendere aut aliter de iis disponere, libereque cum familia sua e Regno migrare.

Octavo et ultimo. Praerogativa et libertas civilis communis eademque sit Augustanae Confessionis hominibus cum reliquis Catholicis Civibus. Quemadmodum Partes memoratae praementionatam Controversiam, Causamque et Processum coram Nobis mediante hac Transactione, modis, formis et conditionibus praescriptis complanarunt et consopiverunt. In eorum Fidem roburque firmius praesentes Literas Nostras Transmissionales, sub secreto Sigillo Nostro Authentico Paribus memoratis Jurium earundem futurae Cautela extradandas duximus et concedendas, harum Nostrarum Vigore et Testimonio mediante. Datum in Curia Nostra Archi-Episcopali Posoniensi Die 21: Mensis Martii. Ao. Dni 1674: Georgius Szelepcsény m. p., Archi Eppus Strigoniensis. Joannes Labsanszky, m. p.

Másolata Lőcse város levéltárában. Regestrum, V. szak, 126. sz. a.

---

2. A jezsuita gymnasium szervezete.

Lőcsén a jezsuiták rendháza eleinte csak residentia volt, később collegiummá lett. A collegiumnak rendszeren 20 tagja volt. Ezek közül a névkönyvek szerint rendszeren csak öten foglalkoznak a tanítással. A tanító személyzet élén áll a praefectus studiorum, ki azonban a rectornak alá van rendelve. Továbbá vannak »professores« és »magistri«. Utóbbiak rendszeren fel nem szentelt rendnövéndékek.

A tanítás rendszerint az 1591-ben készült és 1599. évi január 8-án belybenhagyott »Ratio atque Institutio Studiorum Soc. Jesu« — szerint történt.

A Ratio studiorum a gymnasiumi tanfolyamot öt osztályra rendezi be, u. m.: Grammatica infima, 2. media, 3. suprema, 4. Humanitas, 5. Rhetorica.

A lőcsei főgymnasiumban őrzött »Diarium« szerint vannak 1. parvistae, 2. principistae, 3. syntaxistae, 4. poëtae, 5. rhetores.¹⁾

A Rhetorika 2 évig tartott.²⁾

A tanárok jegyzéke szerint³⁾ egy magister tanítja a principistákat és parvistákat, a másik magister a grammatistákat és

---

¹⁾ Diarium Resid. S. J. 1673. »Anno 1676. 12-a Julii.

²⁾ Diarium. 1678. jul. 10.

³⁾ »Catalogus Personarum et Officiorum Prov. Austriae Soc. Jesu.

syntaxistákat, a harmadik a poesist és rhetorikát. Ez utóbbi egyszerűsmind a Mária-egyesület elnöke, (praeses congreg.), ő szerkeszti a rendház történetét. Ezeken kívül van a rector és prefectus studiorum.

A tantervet részletesen előírja a Ratio studiorum. Ennek alapján ismerteti a tantervet Molnár Aladár, »A közoktatás története Magyarországon« és Jurkovich Emil »A beszterczébányai kir. kath. főgymnasium története« című munkájában. Az I. osztályban — parvistae et principistae — tanulják a latin nevek declinációját, genus-szabályokat, igeragozást és 14 szabályt a syntaxisból. Használják Alvári Emanuel latin nyelvtanát. Olvasmányul Cicero válogatott leveleit. Előfordul csekély terjedelemben a görög nyelv is. Ezekhez járul a katekizmus.

A classis media grammaticae tanulja az igék praeteritumait és supinumait s a többi beszédrészeket Alvariból.

Görög nyelvnel használatban állott: Jacobi Gretseri S. J. institutionum linguae graecae libri. Hittanból Petrus Canisius tankönyve. Számtanra nézve Cebes táblája. Szokásban volt már ezen a fokon a versenytanulás — concertatio —, mely az osztályt két táborra bontotta: romani és carthaginienses.

A grammaticae classis suprema a latin nyelvtan bevégzésével és a prosodiával foglalkozott. Cicero levelei mellett olvasták Catullus, Propertius, Tibullus, Virgilius egyes költeményeit. Írásbeli dolgozataik prózára és verselgetésre terjedtek ki.

A humanitásban a grammatikai tanítás betetőzése végett Cicero beszédei, Livius, Caesar, Sallustius művei, továbbá Virgilius, Ovidius, Terentius műveiből szemelvények szolgáltak olvasmányul. Görög nyelv folytatólag és mellékesen tárgyalatott.

Nagy súlyt fektetnek a történeti ismeretek szerzésére, az úgynevezett eruditióra. Végül Canisius, De officiis iustitiae Christianae fejtegetése bővítette vallástani ismereteiket.

Írásbeli dolgozatok hetenkint fordultak elő. Későbbi időben tankönyvük volt: Candidatus Rhetoricae. Authore Josepho Juventio S. J. Tyrnaviae 1749.

Az utolsó évfolyam tárgyát képezte a rhetorika. Római és görög régiségek szaporították az eruditiót.

Írásbeli dolgozatok, a tanultak recitálása, ismétlések nagy fontossággal bírtak.

A tanulók kötelesek voltak kizárólag latinul beszélni egymás között, s ennek megvalósítása végett szigorú ellenőrzés létezett. A történeti ismeretek gyarapítására törekedtek, de földrajz, matematika csak későbbben fordul elő.

A vallásos gyakorlatok, Mária társulatok buzgó ápolásban részesültek.¹⁾

A tanév november 3-án kezdődik »Renovatio studiorum«. Ekkor történik a tanulók felléptetése a felsőbb osztályba »Promotio studiosorum«.

Évközben senkinek a tanintézet színhelyéről távozni nem szabad.

A tanév végén előforduló beosztást feltünteti az 1676-ik évi sorrend;

5. Sept. P. Rhetor hodie valedixit suis discipulis.

7. Sept. Rhetores et Poetae composuerunt exercitium pro ascensu, quod P. Praefectus Scholarum debuit dare ob defectum personarum.

9. Sept. Examinati sunt hodie poetae et rhetores.

Syntaxistis et grammaticis facta est valedictio.

12. Sept. Examinati sunt principistae et parvistae, et dimissae omnes scholae.²⁾

Az iskolai csengetés $\frac{3}{4}$ 7 órakor történik reggel.

Diarium 1678. 13-a Aprilis. Pulsatum est de more ad Scholas tertio quadrante ad septimam.

A tanítás tart d. e. 7 órától 9-ig és d. u. 1 órától 3-ig.

A tankönyvek jegyzéke 1678, nov. 9-én kifüggesztett. »Affixus ad tabulam Gymnasii Catalogus Authorum praescriptorum pro Anno 1679«.

A Diariumban többször említetnek színi előadások. Jelen vannak kiváló személyek pl. gróf Csáky István nejével és fiával, máskor Lőcse város főbírája.

¹⁾ Molnár Al., A közoktatás története, 200 l.

Jurkovich Emil, A besztercebányai kir. kath. főgymn. története 18—22. l.

²⁾ Diarium. 1676. Mensis Sept.

Anno 1676, die 13-a Februarii. Pingvis dies Jovis . . . . .
Finito prandio P. Rhetorices exhibuit actionem, cui interfuit D. Comes Csáky cum sua domina consorte.¹⁾

Anno 1675 die 21. Februarii. P. Rhetor gratiosam exhibuit Actionem.

3. A jezsuita gymnasium tanárai.

A fenidézett okiratból tudjuk, hogy 1674. évben Viszoczany Ferencz volt a ház superiora.

1712. évben rector volt Szörényi Sándor. Tanár Popp Ignác.²⁾

A tanárok névsorát csak 1717. év óta ismerjük, mert régiebb névkönyveiket nem sikerült felkutatnunk.

A beszterczebányai püspöki levéltárban található »Catalogus Personarum et Officiorum Provinciae Austriae Societatis Jesu« két kötetben. Abból alább közöljük a lőcsei collegiumban 1717. évtől 1773. évig működött rektorok, praefectusok és tanároknak névsorát.

Előlegesen meg kell jegyeznünk a következőket:

1. A *rectoroknál* ki van téve a beiktatás napja;
2. A második helyen áll mindig a *praefectus* studiorum;
3. A *tanárok* névsora a 3—5. helyen áll és végig rang szerint van összeállítva. Az első tanította a rhetorikát és poetikát, elnöke volt a Mária egyesületnek (Praeses congregationis) és szerkesztette a rendház történetét. A második tanította a syntaxist és a II. grammatikát, — harmadik az I. osztályt. (Principistae, Parvistae.)
4. A hol nem volt rendi magister (M), ott a hiányt világi tanár pótolta (saecularis) és tanította az első osztályt.
5. A név előtt álló *P* = pater, felszentelt rendi tagot, *M* = magister, tanárt jelent.

---

¹⁾ Diarium. 1676. Mensis Februarius.

²⁾ A beszterczebányai püspöki levéltárban létező kéziratból.

A névsor a következő:

1717.

Rector: P. Bossányi András
1715 márcz. 21. óta.
Praef. P. Marsovski Gáspár.
Tanárok: M. Fodor János Rhet.
Poët. Praes. Congr.
Hist. Dom.
M. Andreanski Gásp. Synt. Gram.
M. Világi, Princ. Parv.

1718.

P. Kecskés Ferencz 1717. jun. 17.
P. Marsovski Gáspár.
M. Zarubal Bertalan.
M. Hanstadt Lipót.
M. Világi.

1719.

P. Kecskés Ferenc. 1717. jun. 17.
P. Ábrahámfi György.
M. Dobner István.
M. Libeniczky János.
M. Bokorni Antal.

1720.

P. Kecskés Ferencz 1717. jun. 17.
P. Ábrahámfi György.
M. Hueber Ignác.
M. Ujhelyi György.
M. Bossáni László.

1721.

P. Palugyai János 1720. jul. 15.
P. Ábrahámfi György.
M. Ujhelyi György.

M. Harrer Ferencz.
M. Astl János.

1722.

P. Palugyai János 1720. jul. 15.
P. Rast István.
M. Mayerl Benedek.
M. Hausegger József.
M. Lint Gottfried.

1723.

P. Palugyai János.
P. Janács Gáspár.
M. Bartovics István.
M. Grueber Ignác.
M. Czár Márton.

1724.

P. Garaiski János, 1723. okt. 21.
P. Fruewirth József.
M. Delpini János.
M. Harer Antal.
M. Grueber Antal.

1725.

P. Garaiski János, 1723. okt. 21.
P. Pescko György.
M. Waichlam Antal.
M. Grueber Antal.
M. Matusseck András.

1726.

P. Garaiski János, 1723. okt. 21.
P. Gottwaldt József.

M. Grueber Antal.
M. Matussek András.
M. Nováck Jakab.

1727.

P. Borza Mihály, 1726. nov. 3.
P. Lydl Frigyes.
M. Czaitler Ádám.
M. Zarezki István.
M. Rottmund Mihály.

1728.

P. Borza Mihály.
P. Scheücher János.
M. Dengler Ferencz.
M. Dernei György.
M. Clodi János.

1729.

P. Borza Mihály.
P. Scheücher János.
M. Dernei György.
M. Clodi János.
M. Dubniczai István.

1730.

P. Palugyai János, 1729. nov. 27.
P. Ziman György.
M. Slawik Wenczel.
M. Dubniczai István.
M. Javorski György.

1731.

P. Palugyai János rekt. és praef.
P. Palugyai János « « «
M. Janács Gáspár.

M. Javorski György.
M. Vissnoczki Imre.

1732.

P. Palugyai János, rekt. és praef.
P. Palugyai János, « « «
M. Vissi Imre.
M. Tarnóczi Zsigmond.
M. Gottier Lipót.

1733.

P. Kontil András, 1732. decz. 4.
rector és praef.
P. Kontil András rekt. és praef.
M. Thoman József.
M. Javorski György.
M. Spléni József.

1734.

P. Kontil András, rekt. és praef.
P. Kontil András, « « «
M. Javorski György.
M. Schirner Lipót.
M. Gandorff József.

1735.

P. Kontil András, rekt. és praef.
P. Kontil András, « « «
M. Behani József.
M. Gandorff József.
M. Lambski Dániel.

1736.

P. Stankai Pál, 1735. decz. 5.
P. Tamási János.
M. Zbisko István.

M. Zimmerman János.
M. Sztantsáck János.

1737.

P. Sztankai Pál.
P. Tamási János.
M. Herdegen János.
M. Sztantsáck János
M. Szésniczki János.

1738.

P. Sztankai Pál.
P. Delpini János.
M. Braun Károly.
M. Faitlick Pál.
M. Krcho József.

1739.

P. Zarubal Bertalan, 1738. decz.
5. rekt. és praef.
P. Zarubal Bertalan, rekt. és praef.
M. Blaskai János.
M. Krcho József.
M. Nezbuth Sámuel.

1740.

P. Zarubal Bertalan, rekt. és pr.
P. Zarubal Bertalan, « « «
M. Benyovski János.
M. Nezbuth Sámuel.
M. Krazer Sámuel.

1741.

P. Zarubal Bertalan.
P. Hunyadi György.
M. Szatkovszky György.

M. Krazer Sámuel.
M. Michalecz György.

1742.

P. Zarubal Bertalan.
P. Hunyadi György.
M. Kraus Lipót.
M. Dipretis Ferencz.
M. Korcsek György.

1743.

P. Pallitsch Ignác, 1742. feb. 16.
rekt. és praef.
P. Pallitsch Ignác, rekt. és praef.
M. Kupka János.
M. Schedi János.
M. Mellnár József.

1744.

P. Pallitsch Ignác.
P. Nagyszombathy György.
M. Kellemen Ignác.
M. Getto Antal.
M. Flerkl Venczel.

1745.

P. Pallitsch Ignác.
P. Benyovski Ferencz.
M. Weber Ferencz.
M. Flerkl Wenczel.
M. Eugl Antal.

1746.

P. Szadeczki János, 1745. aug. 6.
P. Benyovski Ferencz.
M. Korcsek György.

M. Hell Miksa.
M. Winckler Fülöp.

1747.

P. Szadeczki János.
P. Benyovski Ferencz.
M. Hell Miksa.
M. Winckler Fülöp.
M. Mellnár József.

1748.

P. Szadeczki János.
P. Benyovski Ferencz.
M. Mihalecz György.
M. Mellnár József.
M. Schwelmer János.

1749.

P. Sztankai Pál, 1748. okt. 10.
P. Dernei György.
M. Lumtzer András.
M. Delpini János.
M. Schmelzer Ignác.

1750.

P. Sztankai Pál.
P. Dernei György.
M. Delpini János.
M. Schorer Mátyás.
M. Dávid Mihály.

1751.

P. Sztankai Pál, rekt. és praef.
P. Sztankai Pál, « « «
M. Leüttnecker Domonkos.

M. Fastenthaaller József.
M. Orviczky Ádám.

1752.

P. Knopp Károly, 1751. nov. 21.
P. Tamási János.
M. Grueber Károly.
M. Orviczky Ádám.
M. Derner Mihály.

1753.

P. Knopp Károly.
P. Szeredi György.
M. Engl Antal.
M. Jakob János.
M. Makaj Ferencz.

1754.

P. Knopp Károly.
P. Szeredi György.
M. Orviczky Ádám.
M. Hriankai István.
M. Rusbaczky Antal.

1755.

P. Pirolt János, 1755. febr. 24.
P. Szeredi György.
M. Hriankai István.
M. Heinrich József.
M. Gervus Márton.

1756.

P. Pirolt János.
P. Schedi János.
M. Heinrich József.

M. Gervus Márton.
M. Derner Mihály.

1757.

P. Pirolt János.
P. Pallitsch Ignác.
M. Schindler Antal.
M. Derner Mihály.
M. Kaminski Mihály.

1758.

P. Pirolt János.
P. Moder Miklós.
M. Horváth János.
M. Schiwicz Ferencz
M. Rusbaczki Sándor.

1759.

P. Nedeczky László, 1758.
P. Moder Miklós.
M. Zachar András.
M. Czepán Ignác.
M. Khun Ignác.

1760.

P. Szilacsek Pál, 1759. jun. 10.
P. Lieskovszki György.
M. Biró János.
M. Czepán Ignác.
M. Martini László.

1761.

P. Szilacsek Pál
P. Lieskovszki György.
M. Horváth András.

M. Baldinucci Antal.
M. Palma János.

1762.

P. Szilacsek Pál.
P. Viczen Ádám.
M. Prileczki János.
M. Palma János.
M. Stepháni Ferencz.

1763.

P. Wilhelmb Jakab, 1762. okt. 23.
P. Viczen Ádám.
M. Palma János.
M. Stepháni Ferencz.
M. Steinbeis Ferencz.

1764.

P. Wilhelmb Jakab.
P. Schedi János.
M. Stepháni Ferencz.
M. Okolicsáni László.
M. Herzeg György.

1765.

P. Wilhelmb Jakab.
P. Spengler József.
M. Okolicsáni László.
M. Janics János.
M. Reviczki Ignác.

1766.

P. Grueber Ignác, 1765. decz. 23.
P. Matz Sámuel.
M. Beyerbek József.
M. Reviczki Ignác
M. Dietrich Kristóf.

1767.

P. Grueber Ignác.
P. Száli István.
M. Reviczki Ignác.
M. Dietrich Kristóf.
M. Szklenár György.

1768.

P. Száli István, 1767. máj. 28.
P. Nagyszombathi György.
M. Baranyai Ignác.
M. Szklenár György.
M. Schuhányi Ignác.

1769.

P. Száli István.
P. Dávid Mihály.
M. Braun Károly.
M. Szklenár György.
M. Schwarzman Alajos.

1770.

P. Száli István.
P. Dávid Mihály.

M. Auer János.
M. Valentics Ferencz.
M. Kreis János.

1771.

P. Kercho József, 1770. aug. 21.
P. Trsztzanszki Máté.
M. Horvath László.
M. Kolakovszki Ignác.
M. Puchner Gottfried.

1772.

P. Kercho József.
P. Lipkai István.
M. Valentics Ferencz.
M. Puchner Gottfried.
M. Leuttner József.

1773.

P. Kercho József.
P. Lipkai István.
P. Korponai Mátyás.
M. Leuttner József.
P. Lux András.

4. Széchényi-féle konviktus.

Midőn a jezsuiták az 1672—73. tanév elején az itteni gymnasiumban a tanítást megkezdették, a fenidézett »Diarium« szerint valamennyi osztályban felveszik a tanítást; sőt a felsőbb osztálybeli tanulók már szini előadást is mutatnak be. Ekképen kétségtelennek kell tartanunk azt, hogy a jezsuiták a megszüntetett városi gymnasium tanítványait átvették és folytatólag tanították. Ámde már az 1675. évi november 7-én a »Diarium«-ban ezen feljegyzéssel találkozunk: »Tota die recreatio, quia in scholis paucissimi Discipuli comparuerunt, et hi etiam hospitia tum intra, tum extra Civitatem acquirere nequiverunt a Civibus in odium religionis«.

1676. évi november 3-án: »Fuit renovatio studiorum, sed in promotionem paucissimi studiosi comparuerunt. Octava hora fuit cantatum Sacrum de Spiritu Sancto«.

November 4-én: »Hodie inceperunt Magistri docere, sed admodum paucos discipulos«.

Ezen a bajon a konviktus alapítása által törekedtek segíteni.

Katona István történetírónak adata szerint a lőcsei konviktust 1694. évben Széchenyi György esztergomi érsek alapította.¹⁾

Ezen célra az érsek 1694. február 5-én 40.000 forintot tett le alapítványul.²⁾

Ezen konviktus későbbben nagyon népes lett.

Ocskay Pál S. J., Convictus nobilium Leucsoviae regens, 1772. június 16-án Lőcse város tanácsához intézett levelében kéri a szokáshoz képest 150 öl tűzifának engedélyezését: »Pro culina 70, pro fornacibus 80 orgias in usum convictus necessarias«.

A konviktus épülete állott a mostani tanépület helyén, ablakai a zárdautczára szolgáltak. A helytartótanács 1770. október 4-én meghagyja Lőcse város tanácsának, hogy orvosolja a konviktus kormányzójának panaszát a konviktussal szomszédos kis házakban űzött nyugtalanságra vonatkozólag.

Lőcse város levéltárában a következő fontosabb adatokat találjuk a fenidézett iratcsomóban:

1. »Pater Regens Convictus Leutschoviensis« 1712. április 1-én kér tüzelőfát és az erdő egy részének kijelölését.

2. »Joannes Ladislavszky e S. J. Convictus Leutschoviensis Regens« 1715. január 10-én felkéri Lőcse város tanácsát azon 90 frt kifizetésére, mely mint kialakított vételár azon két hordó régi borért jár, melyet a város 2 kiküldött tanácsosa a megelőző évi pünkösdkor a város részére a konviktustól vásárolt.

3. »Nos Judex, Consul, Senatus et tota Communitas L. R. Civitatis Leutschoviensis« szokásos bekezdéssel, 1729. okt. 17-én kelt okmányban Borza Mihály rector kérésére, 100 birodalmi tal-

¹⁾ Molnár Al., Közokt. tört. I. köt. 246. és 247. l.

Katona István kézírata a kalocsai érseki könyvtárban: »Status litterarum in Hungaria apologetice et topographice repraesentatus«.

²⁾ Mészáros Ferencz, A magyarországi gymnasiumok története, 280. l.

lér és 2 hordó óbor árán, adómentesnek nyilvánítják a jezsuiták azon kertjét, melyet ezek az alsó kapunál az egykor Rieder- és Dévai-féle kertek egyesítésével szereztek.

5. »Ignatius Pallitsch S. J. Regens Convictus« 1764. május 22-én szorgalmazza a tanulók utcájában létező mély kocsiut kijavítását.

A konviktusba való felvétel feltételei ismeretlenek előttünk. Azonban néhány helynek betöltése királyi kinevezéstől függött.

A kir. helytartótanács Pozsonyban 1767. évi novemb. 6-án kelt intézvényével tudósítja Lőcse város tanácsát, hogy Rhem Ferencz nevű ifju (egy városi tanácsos fia) felvétetett Mária Terézia királyné által a konviktusba.

Pozsonyban 1771. november 7-én kelt helytartótanácsi intézvény szerint Ő Felsége a lőcsei konviktusba felvette Engelhardt János leendő grammatistát, lőcsei polgár fiát.

Érdekesnek találjuk hasonló intézvénynek közlését.

Prudentes et circumspecti nobis honorandi! Ex quo Sacratissima Sua Caeseo-Regia Apostolica Majestas Juvenem Andream Hasz pro Grammatica ad Convictum Széchényianum Leucoviensem pro futuro anno scholari 1770 clementer resolvisset. Hinc noverit civicus hicce Magistratus Benignam hanc Resolutionem Regiam iis, quorum interest, suo modo notam facere. Datum ex Consilio Regio Locumtenentiali Posonij die vigesima Octobris Anno Millesimo Septingentesimo Sexagesimo Nono celebrato. Albertus m. p. Josephus Aszalay m. p. Prudentibus ac Circumspectis N. N. Judici Primario, Consuli Ceterisque Senatoribus et Juratis Civibus Totique Communitati Liberae Regiaeque Cittis Leucoviensis Nobis Honorandis. Leucoviae. Ex Officio.¹⁾

A konviktus kormányzói közül ismeretesek a következők nevei: 1715. Ladislavszky János. 1729. Borza Mihály. 1734. Tamási János. 1741. Hunyadi György. 1743. Palugyay János. 1744. Janács Gáspár. 1746. Grueber József. 1748. Positek György. 1750. Szeredi György. 1752. Petko Miklós. 1753. Tamási János. 1755—1759. Szeredi György. 1760. Pallitsch Ignác. 1761. Olvaszky György. 1764. Pallitsch Ignác. 1772. Ocskay Pál.

¹⁾ Lőcsei városi levéltár. Regestrum, V. szak, 300. sz. a.

A lőcsei konviktus fenmaradt még a jezsuita-rend eltörlése utáni időben is. A lőcsei városi levéltár őrzi (Registr. V. 300.) eredetiben a kir. helytartótanács 1773. évi november 2-án kelt intézvényét, mely szerint Ő Felsége felvette a lőcsei konviktusba Csont Károly nevű ifjut. Már pedig köztudomásu dolog az, hogy XIV. Kelemen pápának Dominus ac Redemptor Noster kezdetű bullája már akkor ki volt hirdetve és foganatosítva.

A Széchenyi György érsek-féle 40.000 forintnyi alapítvány későbbben a kassai nemesi konviktus alapjához csatoltatott. A kassai növelde 1849. évben meg lett szüntetve és alapja fordítatott ösztöndíjakra.¹⁾

5. A jezsuiták lőcsei kolostora.

A fentebbiekben említettük, hogy a lőcsei kolostor és templom 1671. évi szept. 26-án már a jezsuiták birtokában volt.

1672. évi július 28-án felavatták az utczaí oldalon ujonnan emelt iskolai épületet, s ebben a tanítást 1672. évi november elején meg is kezdték.

1673. május 10-én »perfectum est pavementum tertiae scholae«.

1674-ben elkészült a templom fedelén a kis torony.

1677. évi márczius 11-én a kolostor számára új bejáratot készítettek, ketté választván a régi kolostor régi ebédlőjét, melyet Henszlmann Imre »Lőcse Régiségei« című munkájában káptalanháznak nevez, és a melynek most is fenálló 2 része gót izlésével nevezetes emléket képez.

1677. évi márczius 15-én megkezdték az új építkezést a régi kolostor homlokzatának éjszak felé való folytatásával.

1678. évi június 2-án kezdődtek az új ebédlő körüli építkezési munkák.

1678. évi december 3-án történt először az étkezés az új tagas ebédlőben. (Jelenleg az I. osztály tanterme.)

1694. évi július 3-án kezdődött a templom új boltíveinek építése.

---

¹⁾ Mészáros, i. h. 280. lap.

1694. évi november 8-án Pauernteindt Menyhért, egykori-jezsuita, már mint kanonok és a templomi munka költségeit viselő Mecaenás, az ujonnan helyreállított templomban tartotta az első ünnepélyes misét.¹⁾

Az átalakított kolostor homlokzatának közepére a régi és az akkori új épület határán sz. Mária tiszteletére kőszobrot emeltek 1731. évben a következő chronostikon alájegyzésével: SaLVe SanCta Parens Xtl DoMVs aVrea SaLVe.

6. A jezsuita gymnasium megszüntetése.

A jezsuita-rendet eltörülte XIV. Kelemen pápa Dominus ac Redemptor Noster kezdetű bullájával, mely 1773. évi július 21-én kelt. A rendházak nálunk októberben lettek feloszlatva.

Lőcse város levéltárában őriztetnek a jezsuiták vagyonára vonatkozó rendeletek. (15 db.) Pozsony, 1773. okt. 1. — 1777. — A helytartótanácsnak az eltörült jezsuitarend tartozásait és követeléseit rendező leirata.²⁾

Lőcse város részéről készített kimutatás 1778. évi jul. 27-éről kelteve az eltörölt jezsuita szerzet rendházának birtokain volt vetések megbecsüléséről és elárverezéséről.³⁾

Ugyanazon levéltárban vannak a szepesi kamarának Lőcse város tanácsához irt rendeletei (8 drb.) a lőcsei jezsuita zárda kisebb ügyeiben. Kelteve Kassán 1686—1774. években.⁴⁾

»Az eltörült szerzet tagjainak tartására évenként 199.248 frt fordított.«⁵⁾

---

¹⁾ »Diarium Collegii Leutschoviensis ab anno 1693 ad annum 1706, diem 31 Maii«.

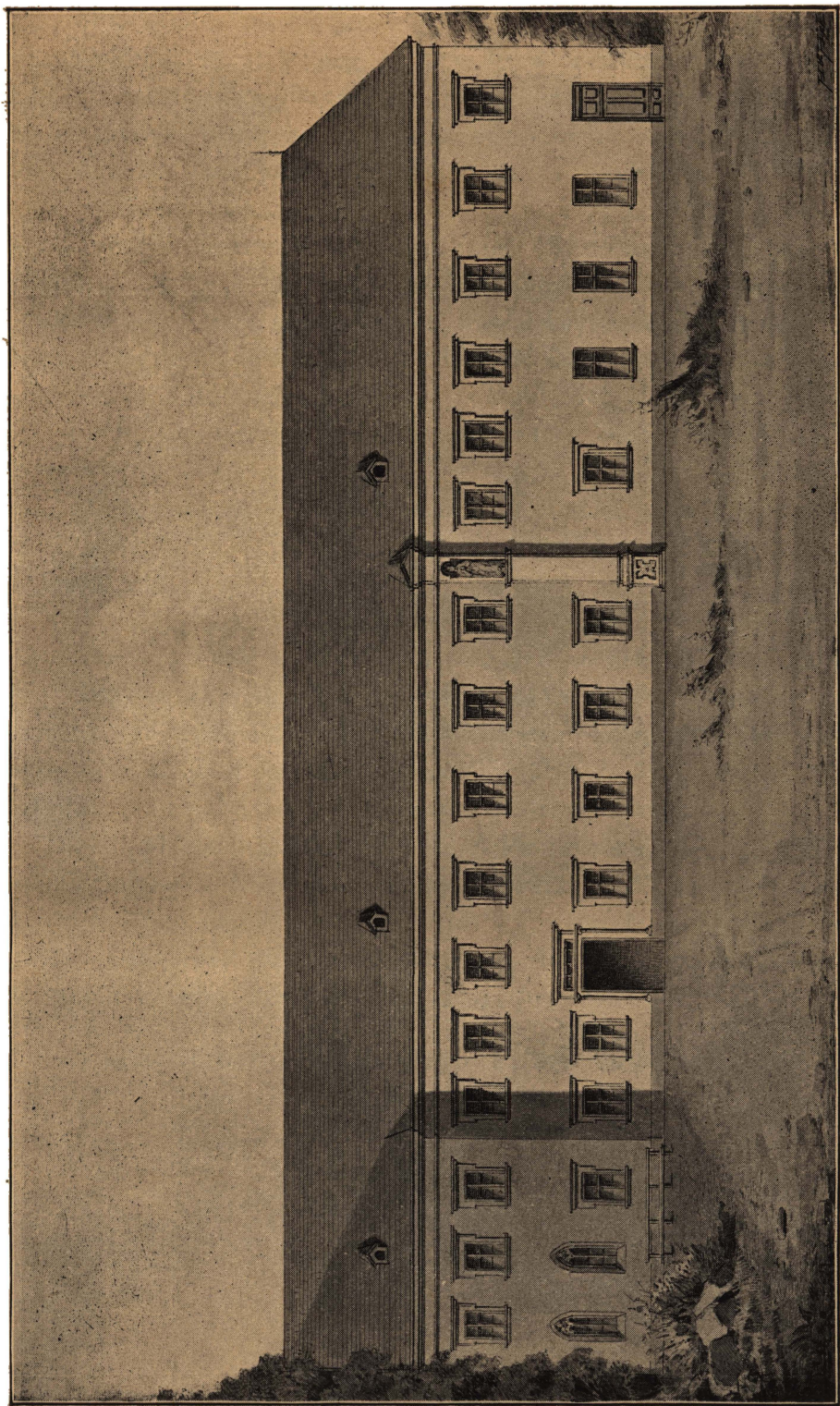
A bécsi csász. és kir. udvari könyvtár kézirati osztályában a 12.031—12.164., 12.200—12.246. és 12.261—12.279. számok alatti Annuae Litterae S. J. Provinciae Austriae című nagy gyűjteményben számos érdekes adat foglaltatik a lőcsei gymnasiumra s különösen a lőcsei Mária-zárdára vonatkozólag.

²⁾ Lőcsei városi levéltár. Registr. V. 228.

³⁾ Lőcsei reg. V. 269.

⁴⁾ Lőcsei levéltár reg. V. 290.

⁵⁾ Horváth Mihály, Magyarország történelme. Budapest, 1873. Franklin-társulat. VII. köt. 397. lap.

A KIR. FŐGYMNASIUM BELSŐ ÉPÜLETE.

»Intézkedés történt az iránt is, hogy a rendtagok a pápai intézkedéseknek megfelelőleg tegyék le a szerzet ruháját, használják az esztergomegyházmegyei directoriumot és breviariumot, mise alkalmával pedig, ha ezt a rubrikák előírják, említsék ezentúl a volt társulat védnökének neve helyett az egyházmegye védőszentjét, Adalbert vértanút«. »A felszentelt tagok addig, míg másféle alkalmazást nem nyernek, havonként 16 forintnyi nyugdíjat, a coadjutorok pedig 3 havi végkielégítésképen 48 forintot kaptak«. »Végül felszólíttatnak mindannyian, hogy folytassanak ezentúl is istenes életet, engedelmeskedjenek feljebbvalóiknak, teljesítsék lelkiismeretesen kötelességeiket, hogy például szolgáljanak a híveknek, kiknek lelki üdvéről gondoskodni ezentúl kizárólagos feladatuk leend«. ¹⁾

A rendnek Lőcsén működött tagjai közül ki kell emelnem *Hell Miksát*, a ki az 1746. és 1747. évi itteni tanárok névsorában fordul elő.

A csillagászatban elért sikerei miatt Mária Terézia királyné őt hívta meg a bécsi csillagvizsgáló intézet vezetésére, 1768-ban pedig kiküldte azon tünemény megfigyelésére, mely 1769. évi június 3-án volt bekövetkezendő, midőn Venus bolygó a Nap korongja előtt elvonult, és ennek alapján a Nap és Föld közötti távolságnak pontosabb meghatározása vált lehetségessé.

Hell Miksa utazását s e téren elért eredményeit ismerjük társának Sajnovics Jánosnak naplójából és leveleiből, melyeket magyar fordításban közölt Herman Ottó »Az éjszaki madárhegyek tájáról« című jeles művében. Budapest, 1891. — Ezen munka 485. lapján közölve van Hell Miksa arczképe is.

---

¹⁾ Jurkovich Emil, A besztercebányai kir. kath. főgymn. története. 71. l

III.

Királyi gymnasium Lőcsén.

1773—1851.

1. Külső története.

Már a jezsuita-rend eltöröltetése előtt, 1769. évben foglalkozott a bécsi államtanács a magyarországi gymnasiumok szervezésére vonatkozó javaslat tárgyalásával. Azonban sem ez, sem a következő években felmerült Pergen- és Blanc-féle javaslatok, sem a bécsi tanulmányi bizottság által 1773. évtől 1776-ig készített és megvitatott tervezetek nem nyerték meg Mária Terézia szentesítését; hanem 1776. év elején Ürményi József udvari kancelláriai tanácsos kapott megbízást, hogy Magyarország és kapcsolt részei számára külön tanulmányi szervezetet hozzon javaslatba.¹⁾

Minthogy azonban időközben 1773-ban XIV. Kelemen pápa a jezsuita-rendet eltörölte, a királyné intézkedett, hogy a legközelebbi tanévben a jezsuita-rendtől elvett gymnasiumokban az iskolai tanítás ideiglenesen folytattassék. Nevezetesen a lőcsei gymnasiumban 1773—74. s a következő további két tanévben az eddigi tanítási rend szerint a tanítást folytatták Liskai István igazgató, Korponay Mátyás a retorika és poésis, Leutner József a syntaxis és Lux András a priscipisták és parvisták osztályában. Valamennyien exjezsuiták.

A magy. kir. helytartótanács 1776-ik évi augusztus 12-én, 4295. számú intézvényével kihirdette az új tanulmányi szervezet alapvonalait. Az ország nyolcz tankerületre lett felosztva, minden tankerület számára külön főigazgató kinevezve. Minden tankerületben van egy főgymnasium (gymnasium capitale), melynek tanszékeit pályázati vizsgálat alapján bármely bevett vallású férfiak nyerhetik el. A többi nagy és kis gymnasiumok szerzetes rendekre bízatnak és 3 osztályba soroztatnak. A gazdag birtokos szerzetes rendek a tanítást ezen birtokaik alapján minden további állami segély

---

¹⁾ Dr. Fináczy Ernő, A magyarországi középiskolák multja és jelene. 42—44. lap.

nélkül teljesítik. A többi jól ellátott kolostorok szerzetesei csekélyebb, a teljesen szegény zárdák szerzetesei nagyobb segílyt élveznek a tanulmányi alapból.

A lőcsei nagy gymnasium minoriták szerzetéből fog kapni tanerőket. Az igazgatói állomásra a tartományi főnök 3 egyént hoz javaslatba a főigazgató útján a kir. helytartótanácsnál, a tanárokat a rendfőnök rendeli ki, de tartozik neveiket a kormánynál előlegesen bejelenteni. A minorita szerzet 1000 frtot kap évenként a lőcsei nagy gymnasiumban való tanítás ellátása fejében. A minorita szerzetesek számára ezen rendeletben összesen 7 gymnasium volt kiszemelve. A tartományfőnök 1776. évi szept. 14-ére hivatott meg Pestre, hogy ottan Fekete György gróf országbíró mint a kir. tudományegyetem főigazgatója és a tanulmányi bizottság előtt a végleges intézkedés iránt szerződést köthessen.

A lőcsei gymnasium a kassai tankerületbe osztatott be, s ennek élére Péchy Gábor hétszemélynököt neveztek ki.

Az 1776—77. tanévben ezek folytán intézetünk tanári testülete a következő minorita-rendi áldozárok vezetése alá került:

Késmárszky Amandus igazgató, Szokolay Izidor rhetor. és poesis, Paar Vida syntaxis, Kuttler Athanáz parvisták tanára. Összesen tehát 3 tanár tanított a régi jezsuita tanterv szerint.

A következő 1777. évi szeptember 9-én 4892. számú helytartótanácsi intézvénnyel küldetett meg a végleges tanügyi szabályzatot tartalmazó könyv: »Ratio educationis totiusque rei litterariae per regnum Hungariae atque provincias eidem adnexas. Vindobonae. 1777. Tomus I.«

Ezen — könyv alakjában kiadott — rendelet a magyar tanügyi történetében valóban korszakot alkot.

Törvénytárunk számos régi törvénye tanuskodik arról, hogy az ország rendei és királyai a közoktatás ügyét az államhatalom intézkedései alá tartozónak tekintették.¹⁾

---

¹⁾ 1548. évi 7. és 12. törvénycikk. — 1550:19. — 1560:15. — 1646:6. — 1646:8. — 1646:10. — 1646:14. — 1715:74. — 1723:70. — 1723:105. — 1729:17. — 1741:43. — 1741:44 t. cz.

Mária Terézia királyunk valósítja meg az elvet, midőn a közoktatás egész szervezetéről intézkedik.¹⁾

Azonban a korszerű intézkedésnek árnyoldalát képezi az, hogy az iskolaügy anyagi szükségéit nem a közkincstárból, hanem csakis a jezsuiták lefoglalt javainak jövedelmeiből akarják fedezni, s ennek elérése végett még a kolduló szerzeteknek kevesebbé művelt tagjait is készek a gymnasiumi tanszékekbe meghívni. A tanítás többi hivatott munkásait is valóban silány ellátásban részesítik.

A különben jeles mű három részre oszlik.

Az első rész az iskolák szervezetét és kormányzását, a második a tanulmányok berendezését, a harmadik az iskolák vezetésénél követendő fegyelmezési rendet szabályozza.

Az iskolák szervezetéből csak a középiskolai oktatást vesszük figyelembe. Ennek legalsó fokán állanak a »scholae grammaticae« három évre terjedő tanfolyammal.

A királyi gymnasiumok »regia gymnasia« a három évre terjedő grammatikai tanfolyam mellett még két évi humanitási tanfolyammal bírnak, tanulmányaik tehát 5 évre vannak berendezve.

Az egyetemi tanulmányokra lépni szándékozó tanulók azon felül még az akadémiákon berendezett bölcsészeti 2 éves tanfolyamot is kötelesek elvégezni.

Lőcsén a királyi gymnasium 5 évre terjedő tanfolyammal lett berendezve. Hivatalos címe pedig volt 1773. évtől kezdve 1851. évig: »Regium majus gymnasium« azaz királyi nagy gymnasium. Ezt a czimezést használják a kassai tankerületi királyi főigazgatók 70 éven át minden hivatalos irataikban, ezzel élnek az intézeti igazgatók s a többi közhatalóságok. Ezen czimezést adja meg a Ratio educationis 133. §-a.

A hivatalosan nyomtatásban kiadott évi érdemsorozatok nagy számmal vannak megőrizve az itteni irattárban. Idézem néhányának címlapját szószerint:

»Series universae inventutis studiosae in *regio* maiore gym-

---

¹⁾ »Quare cum cetera omnia, tum illud majorum instituto sapientissime est provisum, ut suprema educationis procuratio, bonarumque artium administratio e placitis legum domesticarum inter Jura Regibus ipsis reservata refferretur«. Ratio educationis. 1777. Tomus I. §. 1.

SERIES

VNIVERSAE

IVVENTVTIS STUDIOSAE

IN REGIO MAIORE GYMNASIO

LEVTSCHOVIENSI

E TOTIVS ANNI PROMERITIS TRES

IN CLASSES DIGESTA

ANNO REPARATAE SALVTIS M. DCC. XC.

LEVTSCHOVIAE,

TYPIS MICHAELIS NOB. DE PODHORÁNSZKI.

TYPOGRAPHI & BIBLIOPOLAE, 1790.

nasio Leutschoviensi e totuis anni promeritis tres in classes digesta anno reparatae salutis 1790. Leutschoviae, Typis Michaelis nob. de Podhoránszki typographi et bibliopolae. 1790«.

»Auditores Humanitatis et Grammaticarum Scholarum in *regiv* maiore gymnasio Leutschoviensi secundum examina et annum progressum in classes distributi anno 1809. Leutschoviae. Typis Podhoranszkianis«.

»Juventus literaria *Regii* Majoris Gymnasii Leutschoviensis e moribus et literarum studiis iuxta merita annumque progressum in classes distributa anno 1842. Leutschoviae, typis Joannis Werthmüller, reg. priv. Typographi«.

»A lócsei nagyobb *királyi* tanoda ifjúságának előmenetel szerinti sorozata. 1845«.

»A lócsei *királyi* közép tanoda ifjúságának előmenetel szerinti sorozata 1847«.

A tanítási tervet más fejezetben szándékozván terjedelmesen tárgyalni, itten csak az intézet külső állapotával fogunk foglalkozni.

A minoriták szerzete csak rövid ideig látja el az intézetet igazgatókkal. Az 1783—84. évben már Ocskay Pál prépost, egykori jezsuita és konviktusi kormányzó veszi át az igazgatóságot.

1787. évi július 23-án 25527. számú helytartótanácsi intézkedés szerint Bárdosy János világi lett az intézet igazgatójává Ő Felsége által kinevezve.

A minoritarendi tanárok mellé kerül 1788—1789. évben Spitko Pál világi, ágostai hitű, I. oszt. tanítója.

1789—90. tanévben már nem fordul elő a tanárok között minorita szerzetes. A tanárok mind világiak, közöttük van az ágostai hitű Spitko Pál mint a II. osztály, és Schüller János helvét hitű mint az első human. osztály tanítója.

Kezdetől fogva a tanári testület sok nehézséggel kénytelen küzdeni.

Nincsenek tanítási eszközeik. Rosz karban van a tanépület. Tanítványaik szegénységben sínlódnak. Lőcsére különösen ráillett azon panasz, melyet a hivatalos körutjáról visszatérő Ürményi József hangoztatott, hogy a tanulók nincsenek ellátva tankönyvekkel.

Ámde ilyenek csak némely tárgyakra nézve léteztek. Ujak csak lassanként jelentek meg. A jezsuita kollegium hátramaradt csekély számú és alárendelt becsü könyveit át kell adni a kassai kir. akadémiának. A konviktus létezik még, de hanyatlott; majd 1784. azt is bezárják. Alig jött rendes kerékvágásba az 1777-iki Ratio tantervének megvalósítása, máris nagy változásokat hoz a királynénak 1780. évben bekövetkezett halála.

Az egységes német birodalom eszméjének megvalósítása végett megparancsolja II. József császár a német nyelv behozatalát.

A gymnasiumba csak oly tanulók vehetők fel, kik németül írni és olvasni tudnak.¹⁾

A tanárok három évnek leforgása alatt kötelesek a *német* nyelvet tökéletesen megtanulni.²⁾

Behozzák a tandíj fizetési kötelezettséget, mely a gymnasiumokban évi 6 forintot tesz.³⁾

A Mária-társulatok (congregationes) megszüntetettvén, szabályozzák az ifjuság számára tartandó isteni tiszteletet.⁴⁾

Az iskolai vizsgálatok és a tanulók érdemsorozata tárgyában megjelenik új szabályzat.⁵⁾

A konviktus megszüntetése után, elejénte 11 lőcsei gymnasiumi tanuló kap ösztöndíjat. De ez csekély kárpótlás a nagy konviktusért.

Az ösztöndíjak ügyét szigoruan szabályozzák.⁶⁾

Az iskolai rendtartásban azon változás történik, hogy az I. humanitásba a paraszt fiát csak *jeles* bizonyítvánnyal, a polgári szülék gyermekét csak jó bizonyítvánnyal szabad felvenni.⁷⁾

Az akkori viszonyokat jellemzi az is, hogy az ifjuság szigorú csapásnak tekinti azon intézkedést, mely a szombati napo-

---

¹⁾ Helytartótanács intézvénye 1784. évi augusztus 2-áról, 18.420. sz. a.

²⁾ Helytartótanács 1785. január 3-án 175. sz. a. kelt intézvénye.

³⁾ 1785. január 31-iki 2835. számú helyt. tanácsi intézvény.

⁴⁾ Helytartótanács 1784. június 14-én 14.127. sz. a.

⁵⁾ Helytartótanács 1784. december 13-án 28.173. sz. a. kelt intézvénye.

Mellékelve van a nyomtatott »Vorschrift für die Prüfungen« már német nyelven.

⁶⁾ 1785. évi márczius 29-én 8611. sz. a. H. T. intézvény.

⁷⁾ 1784. június 14-én 7307. és 14.127. sz. a.

kon magán házaknál elénekelt litániákkal való koldulástól tiltotta el az ifjúságot.

Az 1786. évi január 14-iki legfelsőbb elhatározással Szendrői Török Lajos gróf lett a kassai tankerület főigazgatójává ki nevezve, a ki azonnal buzgón hozzá látott az új intézkedések megvalósításához a gymnasiumokban. A népoktatás ügyeinek vezetésére melléje kerül Kazinczy Ferencz mint népiskolai felügyelő.

1786. évi január 10-én 926. sz. a. küldte a helytartótanács a lőcsei gymnasiumhoz az első német nyelvű rendeletet.

Az iskolai nagy szünet idejének kezdetét augusztus hó 1-re tűzték ki.¹⁾

Az iskolai ügyek körül és a közigazgatás minden ágában behozott nagy mérvű ujitások közepette foglalta el Bárdosy János az igazgatói hivatalt az 1787—88. tanév kezdetén. Lelkének egész melegevel, határtalan buzgósággal teljesítette kötelességeit.

Midőn II. József császár halála folytán ismét visszatér a latin hivatalos nyelv, és megszűnik számos ujitás, Bárdosy örömteljesen működik közre, hogy Lőcsén a magyar nyelv tanítása behozassék. Dayka Gábort 1792. évi november 5-én az összes tanuló ifjúság és az egész tanári kar jelenlétében iktatja be a magyar nyelv és irodalom tanszékébe.

A magyar nyelv tanítását a gymnasiumokban elrendelte az 1790—91. évi VII. t.-cikk, és részletesen szabályozta a helytartótanács 1792. évi augusztus 31-iki 18.551. számú intézvénye.

Az összes ifjúság kezdők és haladók csoportjára volt felosztva, a mi sok különböző elemet hozott össze. Talán az e miatt előállott nehézségek s a várakozásában való csalódás, talán anyagi helyzetének javulása utáni vágya, mindenesetre pedig folytonos láztól megrendített egészségének gyenge állapota vitte Daykát azon kívánság felé, hogy magyar tanszékét az I. osztály tanáraéval felcserélje. Ezen óhajtása teljesedésbe ment, midőn Pracháry János II. osztály tanítója megválasztatott Lőcse város főbirájává.

Dayka Gábor 1793. évi november 3-án foglalta el az I. osztály tanszékét és azontúl teljesítette az akkori szabályzatnak megfelelőleg az igazgató mellett a tollnoki teendőket is 1794—95-ik

¹⁾ Helytartótanács 1786. unius 6-án 24.615. sz. a.

tanévben tanította a II., 1795—96. tanévben a III. osztályt. Kérelmére történt, hogy 1796. évi márczius 13-án az ungvári gymnasiumi II. humanitási osztály tanszékére lett áthelyezve, hol azonban régi betegsége rohamosan fejlődött és ugyanazon évi novemberben sírba is vitte.

A magyar nyelv tanítása Dayka helyett Fekete Mihály tanárra lett bízva, ki állomását 1793. november 9-én foglalta el

A tanév kezdete II. József császár halála után ismét november 1-ére tétetett.

Török Lajos gróf 1795. évi október 30-án 22.932. számú helytartótanácsi intézkedésből értesült, hogy főigazgatói hivatalától felmentetett.

Helyét előbb ideiglenesen, 1796. ápril 12-én pedig véglegesen elfoglalta Sahlhausen Móricz báró, kinek buzgósága főképen a tanodák rendszeres évenkénti látogatásában és bő utasítások osztogatásában nyilvánult.

Ezen időkre nézve méltó feljegyeznünk két nevezetes intézkedést.

A tanároknak már 1787. évi november 29-én 42.123. számú helytartótanácsi rendelet megtiltotta a gyalázatos vesszőzés büntetésének alkalmazását (inscio praeside.)

Ezen tilalmat megújította az 1805. évi január 8-án 856. sz. a. kelt helytartótanácsi rendelet.

A helytartótanács 1791. évi márczius 2-án 3784. számú rendelete pedig tilalmazta, nehogy a tanárok ugynevezett competitíót tartsanak vagyis külön fizetés mellett bővebben tanítsák vagy tanításra fogadják a fizetés által kedvezményeket szerezni óhajtó vagy legalább a bukás ellen biztosítékot kereső szülőknek fiait. Ezen tilalmat utóbb ismételte és szentesítette az 1806. évi Ratio edmentionis 240. §-a.

De elközeledett azon időpont is, hol a reactio emberei már sokalták az 1777. Ratio educationis által megállapított tanítási és nevelési eljárás szabadelvűségét.

Létre jött és kötelező hatályal kihirdettetett 1806. évben a második Ratio educationis a következő czim alatt: »Ratio edu-

cationis publicae totiusque rei litterariae per Regnum Hungariae et provincias eidem adnexas. Budae Typis et sumtibus Regiae Univers. Hungaricae. 1806.

Határozottan sülyedést jelentett a közoktatás terén. A négy alsó osztályból ki van küszöbölve még azon kevés természettudomány is, a mi természetrajz révén eleddig a grammaticai osztályokban létezett. Grammatica latina emlézése foglalja el kizárólag a fiatal elméket. A hittan megtűretik mint az emlézés tárgya. Geographia és historia csak kis adagokban szolgáltat némi emlézési csekély anyagot. A számtan alig merészel lézengeni és a lehető minimumra van leszorítva és a semmivel felérő tananyag ismételtetéséből áll.

Minthogy azonban a tanítási tervről későbbben kell szólnunk, itt csak a gymnasium új szervezetére lehet kiterjeszkednünk. Ezentul a scholae gramaticae 4 évi, a humaniorák két évi tanfolyamra terjednek, s így a nagy gymnasiumban van 6 osztály.

Minthogy a gymnasiumokban eleddig 5 tanár működött, az új Ratio a 6-ik tanárt akképen szerzi meg, hogy a városi elemi népiskolák harmadik osztályát megszünteti. Ezen iskolák azontúl csak 2 osztályból állanak, 2 tanítóval. Mert a harmadik tanító átlép és átküldetik a gymnasium legalsó osztályába. Fizetése azontúl is az illető város pénztárából fog kijárni. Csak 1807. évben jelenik meg azon rendelet, mely ezen tanárokat képesítő vizsgálatra szorítja. Ezt megejti az illető tankerületi főigazgató s a székhelyén lévő gymnasium tanárai mint vizsgáló bizottság. Tárgyaira nézve pedig kiterjed ezen tanképesítő vizsgálat a grammatikai I.—IV. osztályban tanított tárgyakra. Tehát a tanképesített tanártól ugyanazon tudomány kívántatik, mint a IV. osztály tanulójától.

Midőn ezen aggasztó intézkedés megtörtént, már akkor Bárdosy János itteni igazgatóságának napjai meg valának számlálva.

Ugyanis I. Ferencz király 1802. évi márczius 12-én 2272. számú rendeletével visszaállította a benedek-, cisztercita- és prémontrei rendet. De visszaadott terjedelmes birtokaik fejében kötelezte őket bizonyos szolgálmányok teljesítésére. Nevezetesen elrendelte, hogy a prémontreiek a jászói, leleszi, nagyváradi, csornai, túrjei és jánoshidi prépostságok birtokainak élvezetésebe lépven, kö-

telesek lesznek a lőcsei, rozsnói, ungvári és nagyváradai nagy-gymnasiumokat tanári személyzettel ellátni.¹⁾

A prémontrei rend viszonyai úgy hozták magokkal, hogy a lőcsei gymnasiumot 1810. év előtt át nem vehette. De a kilátásba helyezett változtatás miatt különben is elkedvetlenedett 70 éves Bárdosy fogyni érzi erejét. Kétszer ismétli 1808. évben nyugdíjaztatása iránti kérelmét. Kimutatja, hogy a fenálló szabályzatnak megfelelőleg dolgozott »usque ad fractas vires«.

Nyugdíjaztása bekövetkezett 500 frtból álló egész fizetésének meghagyása mellett 1808. évi szeptember 6-án 19.515. sz. a. kelt helytartótanácsi intézvénnyel. Bárdosy azonban teljes egy évig még tovább szolgált.

Bárdosy János született Kassán 1738. évben Bölcsészeti tanulmányait a bécsi egyetemen, a jogot az egri püspöki lyceumban végezte. Szepesmegye aljegyzője lett 1766-ban. 1771. évben a szomolnoki kir. bányászati hivatalnál, 1773-ban a XVI szepesi város kir. kamarai ügyészségénél, 1775-ben a XVI szepesi város kerületi kir. közigazgatási hatóságnál jegyzői minőségben alkalmazták. A XVI szepesi város kerületi törvényhatóságának Szepesmegyével 1785. évben történt egyesítésekor, Szepesmegyei rendes táblabíró lett évi 620 frt fizetéssel a XVI szepesi város részéről. A lőcsei királyi gymnasium élére állított igazgatói minőségben 1787. évi július hó 23-án 25.527. sz. a. kelt helytartótanácsi intézvénnyel. Ezen utóbbi állomásán szolgált 22 évig. Végéveit szepesmegyei brutóczi birtokán töltötte.

Maradandó emlékét képezi »Supplementum Analectorum Terrae Scepusiensis. Auctore Joanne Bárdosy, Regii Majoris Gymnasii Leutschoviensis Directore ac Incliti Comitatus Scepusiensis Assessore. Leutschoviae, Typis Michaelis Podhoránszki. 1802«. Az állami kir. közszolgálatban töltött teljes 43 évet. Szolgált »usque ad fractas vires«.

Áldott emlékét őrizték meg e lapok is.

Bárdosytól a gymnasiumi igazgatóság összes ügyeit átvette Paluza János ideiglenes igazgató 1809. évi szeptember 11-én.

¹⁾ Mészáros Ferencz, A magyarországi kath. gymnasiumok története. 1865. Budán. 306. lap.

Létök, jövőendő sorsuk iránti aggodalom között folytatják a világi tanárok a tanítást.

A tanárookra és az intézetre nézve egyaránt válságos állapot csak 1810. évi novemb. 1-én ér véget, midőn a prémontrei rend nevében Lupes Ádám prémontrei áldozó pap veszi át az intézetet.¹⁾

A kellő tanerőkkel és kényelmes életmódot biztosító anyagi eszközökkel rendelkező rendtagok nyugalmas és biztos utakon haladnak, s az intézetnek csendes folytonosságot biztosítanak. A magyar nyelv tanítása 1810—11. tanévtől kezdve osztályonként történik, mint a többi rendes tárgyaké. Nagyobb ügyekezetre serkenti őket az 1813. évi márczius 29-én 624. sz. a. kelt főigazgatói rendelet, mely arra nézve emel panaszt, hogy a sáros- és szepesmegyei gymnasiumokból a kassai felsőbb iskolákba kerülő ifjak meg nem felelnek a kívánalmaknak.

Azontul a lőcsei gymnasium állapota betölti hivatását. A prémontrei rend tagjai buzgón teljesítik kötelességeiket. Hazafias működésök azonban véget ér az 1850—51. tanév befejezése után.

A szabadságharcz szerencsétlen leveretése után a szepesmegyei császári kir. kormánybiztos 1849. évi decz. 4-én 186. számú rendeletével utasítás érkezik arra nézve, hogy azontul levelezéseiket az ujonnan kinevezett ideiglenes csász. kir. iskola-igazgatóhoz Zabojszky László iglói plébánoshoz intézzék. Utóbb a kassai csász. kir. kerületi katonai parancsnokság polgári osztályától, Kassáról érkeznek a rendeletek. 1850. évi decemberben a cs. kir. kassai kerületi iskolai hatóság rendelkezik a lőcsei gymnasium ügyei fölött és 473. számú parancsával behozza a német nyelvet rendes tantárgynak. Egyszersmind kilátásba helyezi a lőcsei gymnasium reorganisatióját.

A prémontreiek folytatják a tanítást az 1850—51. tanév végéig. Ekkor távoznak Lőcséről. A gymnasiumot átveszi Koczourek Lőrincz igazgató.

2. Tanítási tervek.

A fentebbiekben említettük, hogy az 1773—74. és a reá következő további 3 tanévben a tanítás 3—3 tanárral a jezsuita »Ratio institutionis« alapján történt.

¹⁾ A helytartótan. 1810. évi jun. 10-én 12.238. sz. a. kelt rendelete folytán.

A.

Az 1777-ik évi Ratio educationis csak az 1777—78. tanév elején hozatott be. Érvényben maradt 1805—06. tanév végeig. Teljes osztálytanítás van minden osztályban, valamennyi tantárgy egy tanár kezelése alatt.

A. A grammatikai tanfolyamban tanítják:

a) A vallástant. A vásár- és ünnepnapi hitoktatáson kívül a vallástan tanítására rendelve vannak a 3 éven át a szerdai és szombati délutáni végső órák.

b) A számtanra minden osztályban szánnak 2 órát.

Az első évben a 4 alpművelet egész és tört számokkal, a második évben a hármasszabály, arányok és aránylatok és az ezekkel összefüggő műveletek, a harmadik tanévben a polgári élet viszonyaira alkalmazva ugyanezen műveletek ismétlése és bővebb begyakorlása mellett a bel- és külföldi mértékek, súlyok és pénznemek vétetnek tárgyalásba.

c) A latin nyelvből az 1. tanévben heti 10 órában megtanulnak ennél nagyobb számú latin szavakat a szabályos alakban szabályaival.

A második évben heti 10 órában a rendhagyó alakban szabályai mellett a szavak tanulását folytatják. A harmadik évben szintén heti 10 órában a nyelvtan szabályainak teljes betanulása mellett anthológiát használnak, melybe felvétetnek: Plautus és Terentius színműveinek egyes jelenetei, Cicero, Seneca, Plinius és Paulus Minutius jobb levelei, a régi historikusokból kizsedett rövidebb beszédek és erkölcsi példák, az öregebb Plinius természetrajzából, Portius Cato, Terentius Varro, Columella, Taurus Aemilianus mezőgazdasági műveiből, Virgilius, Horatius, Phaedrus és Ovidius irataiból válogatott helyek. Végre erkölcsi példabeszédek és közmondások. Nagy fontosság helyezettik az írásbeli dolgozatokra s főképen a latin nyelvnek mindennapi közbeszédben való használatának teljes megtanulására.

d) A természetrajzból az első tanévben heti 2 órával az állattan, a második évben heti 2 órában a növénytan, a harma-

dikban szintén heti 2 órában az ásványtan fordul elő. A tankönyv latin nyelven szerkesztendő.

e) **A történetre** heti 2—2 óra fordítottatik, s az első évben tárgyalandó a bibliai történet, 2. és 3. évben a magyar nemzet története.

f) **A földrajzi** heti 2—2 tanórában az első évfolyam tanulóit Magyarországgal, a 2-ik és 3-ik évi tanulókat az örökös tartományokkal kell megösmertetni.

Mint lehetőleg a 2. és 3. évben tárgyalandó rendkívüli tanulmányok ajánlatnak a görög nyelv, mértan, a természetjog, a közéletben előforduló polgári peres ügyek ismétlésével.

B. A királyi gymnasiumokban a) a **számтанra** heti 2—2 óra fordítandó a humanitas első és második évében. Az első félév ismétlésekre, a második az összetett hármasszabályra és a közéletben szükséges egyéb műveletekre, a harmadik és negyedik félév az elemi mennyiségtan és lehetőleg a mechanika elemeire.

b) **Latin nyelvből** az írók olvasására, iskolai dolgozatokra s azok javítására az első évben heti 9, a másodikban heti 8 óra jut. A helyes gondolkodás, az írály szabályai s a magyarországi latinságra külön gond fordítandó.

c) **Természettudományokból** az első félév a physika elemeire, a második az ásványtanra, a harmadik a növénytanra, a negyedik az állattanra fordítottatik heti 2—2 órával.

d) **Történelemre** nézve heti 2—2 órában az első félévben a magyar történet ismétlésével, a másodikban az örökös tartományok, a harmadikban I. Rudolftól kezdve a császárok, a negyedikben a vallás s különösen a magyar egyház történetével foglalkoznak a tanulók.

e) **A földrajz** heti 2—2 órában az első félévben a földgömről kiindulva Európa országaira, a többi 3 félévben a grammatikai iskolában tanultak ismétlésére terjed.

f) **Az ésjog** és a hazai szokásjog rövid ismertetése az utolsó két félévben heti 1 órában tárgyalandó.

Rendkívüli tárgyak:

a) Görög nyelv.

β) Kisérleti természettan.

- γ) Költészettan.
- δ) Szavalástan.
- ε) Hazai nyelvek.

B.

Az 1806-ik évi Ratio educationis az 1806—07. tanévben lépett életbe.

I. osztályban:

Hittan, bibliai történetek. Heti 4 félórán.
Latin nyelv. Heti 15 órán. Alaktan, szavak emlézése.
Számtan. Heti 2 óra. A négy alpművelet egész számokkal.

II. osztályban:

Hittan. Heti 4 félóra. Bibliai történet.
Latin nyelv. Heti 12 óra. Az alaktan ismétlése és befejezése.
Földrajz. Heti 2 óra. Magyarország és a kapcsolt részek.
A földgömb ismertetése.
Számtan. Heti 2 óra. Törtekkel a négy alpművelet.

III. osztályban:

Hittan. Heti 4 félóra. Erkölcsstan.
Latin nyelv. Heti 10 óra. Syntaxis. Cicero levelei, De senectute. Cornelius Nepos és Justinusból szemelvények. Írásbeli dolgozatok. Beszédgyakorlatok.
Földrajz. Heti 2 óra. Erdély, Galiczia, Lodóméria, Török birodalom.
Történelem. 2 óra. A magyarok története a mohácsi vészig.
Számtan. Heti 2 óra. Arányok, hármasszabály.

IV. osztályban.

Hittan. 4 félóra. Erkölcsstan.
Latin nyelv. 10 óra. Syntaxis ornata és prosodia. Szemelvények Cicero, Sallustius, Caesar, Cornelius Nepos, Plautus, Terentius, Ovidius műveiből. Írásbeli dolgozatok és beszédgyakorlatok.
Földrajz. 2 óra. Az örökös tartományok. Porosz-, Szász-Bajorország, Svajcz. Fizikai és matematikai földrajz.

Történelem. 2 óra. A magyarok története I. Ferdinandtól a jelenkorig.

Számtan 2 óra. Az előbbi osztályokban tárgyalt tananyag ismétlése.

V. osztályban.

Hittan heti 4 félóra. Szertartástan.

Latin nyelv heti 9 óra. Rhetorika, logika elemei. Görög régiségek.

Természetrajz heti 1 órában, az állattan.

Történelem heti 2 óra. Magyarország története a vezérek korától I. Ferdinandig.

Földrajz. 2 óra. Európa és Ázsia.

Számtan. 2 óra. Ismétlés.

VI. osztályban.

Hittan. 4 félóra. Egyháztörténet.

Latin nyelv. 9 óra. Költészettan. Római régiségek, mythologia. A chrestomathiában előforduló költői szemelvények, írásbeli dolgozatok.

Történelem. 2 óra. Magyarok története I. Ferdinandtól végig.

Földrajz. 2 óra. Afrika és Amerika.

Természetrajz. 2 óra. Növénytan és ásványtan

Számtan. 2 óra. Az előbb tanultak alkalmazása a gazdasági számvitelre.

Ezekhez járult a *magyar nyelv* tanítása 2 csoportban, a kezdők és haladók számára heti 2—2 órában az 1792. évi augusztus 31-iki 18.551. számú H. T. rendelet szerint. Az 1810—11-iki tanévtől kezdve a magyar nyelvet minden osztályban külön tanítják heti 2—2 órában.

3. Tannyelv.

A királyi gymnasium tanítási nyelve a *latin*. Kivéve a rövid jozefinus korszakot.

Magyar oktatási nyelv behozatik 44 hazai gymnasiumban valamennyi tantárgynál, a syntaxis ornata, rhetorika, poesis, archeo-

logia graeca et romana kivételével, melyek azontul is latinul adandók elő.¹⁾

Ugyanakkor elrendeltetik, hogy az ifjusághoz a szent beszédek magyarul tartassanak.

Azonban néhány héttel később elrendelik, hogy 17 gymnasium, s nevezetesen a kassai tankerülethez tartozó kisszebeni, eperjesi, lőcsei és podolini gymnasium felmentetik a magyar nyelvnek oktatási nyelvül való használata alól.²⁾

Lőcse város tanácsának 1844. évi november 11-én 1390. sz. a. kelt s a gymnasiumi irattárban őrzött átiratából arról győződünk meg, hogy a város kész volt megfelelni az igazgató kivánságának a »testgyakorlati intézet felállítása és az uszóiskolának is szolgálható alkalmas helyek kijelölése körül, csak az előleges tervezetek kidolgozására kéri fel az igazgatót«.

Az 1806-iki tanítási terv mintegy megkövesülve érvényben maradt a jelen század közepéig.

Az európai művelt nemzeteknél a tanügy és tudomány terén felmerült haladásról gymnasiumaink tudomást nem vettek. A hátramaradás mind érezhetőbbé lett azon ifjakra nézve, kik a 40-es években tanultak ezen lélekölő rendszer alatt. Midőn a középiskolai tanfolyamból kikerültek, autodidaxis útján kelle keservesen megszerezniök a tudományos és irodalmi ismereteket, és 30—40 éves korukban volt annyi általános műveltségök, mennyivel jelenleg bírhat mindazon gymnasiumi tanuló, a ki az érettségi vizsgálatot jeles eredménnyel letette.

4. Tankönyvek.

A tankönyveket nem találom az irattár okmányaiban feljegyezve.

A Landerer Mihály könyvnyomdász által 1790. évben kiadott könyvek közül a lőcsei gymnasiumban használatban állottak a következők:

Pomey Syntaxis ornata. Ára 33 kr.

Emanuelis Liber III. seu Poësis. 30 kr.

---

¹⁾ H. T. 1844. július 24-én 27.215. sz. a.

²⁾ Helytartótanács 1844. szept. 17-én 34.433. sz. a.

Cypriani Soarii Artis Rhetoricae Libri III. 30 kr.
Chrestomathia seu Chompré. Pars I—VI. à 12 kr.

Elementa historiae naturalis,

- « Animale regnum 8 kr.
- « Vegetabile regnum 6 kr.
- « Minerale regnum 9 kr.
- « artis cogitandi 8 kr.

Nieuport, Rituum qui olim apud Romanos obtinuerunt Explicatio 21 kr.

Elementa Juris naturalis. 4 kr.

Holle, Mythologia. 17 kr.

Későbbi években Grigely Józsa, Pars I, II., Syntaxis, Syntaxis ornata, Institutiones artis Rhetoricae, Institutiones Poëticae és más, földrajzra, hittanra vonatkozó tankönyvek jelentek meg az egyetemi könyvnyomdában. Nem tudom meghatározni, melyek állottak itten használatban.

Országszerte divott a gymnasiumokban a studiumok diktálása. A tanítási órákat így lehetett legkönnyebben kitölteni.

A kassai tankerületi főigazgatóság 1812. ápril 29-én 599. sz. a. intézvényében tiltja a studiumok tollba való mondását és nyomtatott tankönyvek alkalmazását sürgeti.

5. Taneszközök.

Bárdosy igazgató sok panasza folytán 1797. évben kerül az intézet birtokába 1 éggömb és 8 térkép, melyeknek ára 25 rhénusi forint volt.

A gymnasiumban azonban akkoriban nincsen ásványgyűjtemény.¹⁾

Irattárunkban létezik másolata azon jegyzéknek, mely 1810. évi november 1-én történt átadáskor készült. Foglaltatik ebben 35 darab csekély értékű könyv, 74 darab térkép, melyek közül több rongyosnak van jelezve. Egy szekrényben van néhány ásvány Bárdosy ajándékozásából. Van még egy éggömb (sphaera

---

¹⁾ Bárdosy igazgató válasza a kassai főigazgató 1797. évi január 21-iki 227. számú intézvényére.

armillaris aenea) és egy földgömb. Minden osztályteremben van egy nagy fekete tábla.

A gymnasium felszerelése még a 40-es évek végén is nagyon gyarló volt.

Midőn a bécsi cs. kir. közoktatási miniszterium 1851. évi november 14-én 10.266—1267. sz. a. kelt rendelete folytán a prémontrei gymnasium tárgyait a csász. kir. főgymnasium ideiglenes igazgatójának 1852. évi január 2-án átadták, a leltárszerűleg felvett tanszerek a következők voltak: 1. Földgömb faállvánnyal és sárgarézből való déllóval, Battyányi Kázmér gróf 1841. évi ajándéka. 2. Egy régi kis földgömb, alig olvasható nevekkal, faállvánnyal. 3. Készülék a délkörök, a látszólagos nappálya és az állatkör megmagyarázására, sárgarézből faállványon. (Sphaera armillaris.) 4. Egy ujszülött gyermek csontváza, régi és sérült állapotban. 5. Egy nagy, megkövesült, de ketté törött zápfog. 6. Egy óriás teknőcz kagylójának felső része.¹⁾

6. Rendtartás.

A tanév rendszeresen november elején kezdődött.

A nagy szünet kezdete augusztus 1-re lett áthelyezve 1786. évi június 6-iki 24.615. számú rendelettel; de már az 1791—92. tanév ismét csak november elsején vette kezdetét.

A nagy iskolai szünet 1832. évben lett ismét augusztus és szeptember hónapokba áttéve.

Külön órarend nem készült, mert az 1777. és 1806. évi Ratio mellékletei részletes órarendet állapítottak meg.

Itt közöljük az 1806. évi »Ratio educationis« órarendjét.

---

¹⁾ Programm des neuorganisirten k. k. Staats-Gymnasiums zu Leutschau am Schlusse des Schuljahres den 31. Juli 1852 veröffentlicht durch den prov. Director Laurenz Kotzurek, 11. lap.

O R D O S T V D I O R V M Pro Scholis Grammaticis Latinis.		
A N N O P R I M O .		
Die Dominico, et Festo tractantur Sacra ante, et post Meridiem.		
	<i>M a n e</i>	<i>Post Meridiem</i>
Die Lunae	Grammatica Latina cum Lingua Hungarica, et Vernacula. Arithmetica.	Grammatica Latina velut mane. Exercitium Scriptionis, et Lectionis in Linguis Variis.
Martis	Grammatica Latina etc. Exercitium Lectionis, et Scriptionis.	—
Mercurii	Prout die Martis	Grammatica Latina cum Lingua Hung. ect.
Veneris	Grammatica Latina etc. Arithmetica.	Grammatica Latina etc. Exercitium Lectionis, et Scriptionis.
Sabbati	Grammatica Latina etc. Exercitium Lectionis, et Scriptionis.	Grammatica Latina etc. Reusio Scriptorum.
A N N O S E C V N D O .		
Die Lunae	Grammatica Latina cum Chrestomathia, et Linguis Patria, ac Vernacula. Arithmetica.	Grammatica Latina vt antea. Geographia.
Martis	Grammatica cum Chrestomathia. Exercitium Analyticum, aut Syntheticum.	—
Mercurii	Grammatica Latina cum Chrestomathia etc. Exercitium Scripturae.	Grammatica Latina cum Lingua Patria etc.
Veneris	Grammatica Latina etc. Arithmetica.	Grammatica Latina etc. Geographia.
Sabbati	Grammatica Latina etc. Exercitium Syntheticum, aut Analyticum.	Grammatica Latina etc. Reusio Scriptorum.

O R D O   S T U D I O R V M

Pro Scholis Latinis Grammaticis.

A N N O   T E R T I O .

Die Dominico, et Festo tractantur Sacra ante, et post Meridiem.

	<i>M a n e</i>	<i>Post Meridiem</i>
Die Lunae	Grammatica Latina cum Chrestomathia, et Lingua Hungarica, etc. Arithmetica.	Grammatica Latina etc. Geographia.
Martis	Grammatica Latina etc. Exercitium Syntheticum etc.	—
Mercurii	Grammatica Latina etc. Historia Hungariae.	Grammatica Latina cum Chrestomathia Linguis Patria etc.
Veneris	Grammatica Latina etc. Arithmetica.	Grammatica Latina etc. Geographia.
Sabbati	Grammatica Latina etc. Historia Hungariae.	Grammatica Latina etc. Reuisio Scriptorum.

A N N O   Q V A R T O .

Die Lunae	Grammatica Latina cum Chrestomathia et Linguis Hungarica etc. Arithmetica.	Grammatica Latina vt antea. Geographia.
Martis	Grammatica Latina etc. Exercitatio Synthetica.	—
Mercurii	Grammatica Latina etc. Historia Hungariae.	Grammatica Latina cum Chrestomathia et Lingua Patria etc.
Veneris	Grammatica Latina etc. Arithmetica.	Grammatica Latina etc. Geographia
Sabbati	Grammatica Latina etc Historia Hungariae.	Grammatica Latina etc. Reuisio Scriptorum.

ORDO STUDIORVM.

Pro Scholis Literarum Humaniorum.

ANNO PRIMO

Die Dominico, et Festo tractantur Sacra ante, et post Meridiem.

	<i>M a n e</i>	<i>Post Meridiem</i>
Die Lunae	Rhetorica cum Logica, Autoribus Class. Archeologia Graeca, et Exercitio Styli. Tum Arithmetica.	Rhetorica vt supra. Geographia.
Martis	Rhetorica, etc. Historia Naturalis.	—
Mercurii	Rhetorica, etc. Historia Hungariae.	Rhetorica, etc. Exercitium Styli Extemporaneum.
Veneris	Rhetorica, etc. Arithmetica.	Rhetorica, etc. Geographia.
Sabbati	Rhetorica, etc. Historia Hungariae.	Rhetorica, etc. Reuisio Exercitiorum Hebdomadarium.

ANNO SECVNDO.

Die Lunae	Poetica, et Oratoria cum Autoribus Class. Archeologia Romana, et Exercitio Styli poetici, ac Oratorii. Arithmetica.	Poetica, et Oratoria vt supra. Geographia
Martis	Poetica, etc. Historia Naturalis.	—
Mercurii	Poetica, etc. Historia Hungariae.	Poetica, etc. Exercitium Styli Extemporaneum.
Veneris	Poetica, etc. Arithmetica.	Poetica, etc. Geographia.
Sabbati	Poetica, etc. Historia Hungariae.	Poetica, etc. Reuisio Exercitiorum Hebdomadarium.

Szünet volt vasár- és ünnepnapokon kívül az egész csütörtöki nap és 1806. év óta még a keddi délután.

A korrepetíciót 1848-ig mindenütt találjuk fenállani minden tilalmak daczára. 1810. év előtt félévi, 1810—11. tanév óta havonkénti kis vizsgálatok és érdemsorozással járó félévi vizsgálatok tartatnak. Az érdemsorozást tartalmazó »informatio« felküldetik félévenként a kassai főigazgatóhoz, s az évvégi érdemsorozat nyomtatásban is kiadatik.

Az 1790. évi érdemsorozatban valamennyi tantárgyból együttesen történik a klasszifikáció.

Az 1809. évben külön tanjegyet kap minden tanuló a hittanból, külön tanjegyet a magyar nyelvből azon megjegyzéssel, vajjon a kezdők vagy a haladók közé tartozott-e? A többi tárgyból pedig együttes locatio történik.

Az 1842. és 1844. évi érdemsorozatokban előfordul minden tanuló külön a hittanból, külön a magyar nyelvből és külön a latin tárgyakból »ex objectis latinis« osztályozva.

A jelesek és I. rendűek a felsőbb osztályba bocsáttatnak, a II. rendűek az osztály ismétlésére utasíttatnak, a III. rendűek a tanulmányok folytatásától eltiltatnak.

Erkölcsei viseletre nézve valamennyi tanulónál ez áll, hogy »classis primae«.

A második osztályzat az erkölcsi viseletből kizáratást vont maga után.

Bizonyítványt csak az intézetből távozó tanuló kap, természetesen bélyegtelenül.

7. Fegyelem.

Bárdosy igazgató a fegyelmi törvényeket félévenként hirdette ki minden osztályban. Utóbb az összegyülekezett ifjúság előtt a tanév elején történt a kihirdetés.

Közöljük az 1806. évi fegyelmi törvényeket.

Leges Scholasticae.

In Universis Cassoviensis Litterarii Districtus Institutis observandae, et quovis Mense praelegendae. Desumptae ex Regiis Normativis.

JUVENTUS LITERARIA
REGII MAJORIS GYMNASII
Leutschoviensis
E
MORIBUS
ET
LITERARUM STUDIIS
JUXTA
EXAMINA ANNUMQUE PROGRESSUM
IN CLASSES DISTRIBUTA.
ANNO 1844.

Leutschoviae,
typis Joannis Werthmüller reg. priv. Typographi.

1.

Pietatem erga Deum bonorum omnium Principium et omnis Sapientiae initium tam internam, quam externam omnibus Occasionibus demonstrabunt.

2.

Praepositis suis omnibus Parentum vices tenentibus morem singuli gerent eosque ea, qua par est, obedientia, observantia, reverentia, humanitate et honore prosequuntur. Renitentes imperiis, et monitis eorum e Scholis excedere jubeantur, tamdiu dum re intellecta Director Localis renitentem, aut condigne puniat, aut e Scholis excedere jubeat

3.

In Conformitate legum decoris omnes se se, majores debita cum Observantia Salutabunt, erga alios quemadmodum sunt hospites, Cives et Reliqui utriusque Religionis Viri, ita se praestabunt. ut in neminem seu Verbis contumeliosis, impudicis, blasphemis, et pacem Religionum infringentibus, neque facto quocumque improbo unquam sint injuriosi. — Blasphemis, impudicis, post monita et dignas poenas Classis 2-a vel, si in malo perstiterint, Classis 3-a cum consilio abeundi ex loco Gymnasii assignatur.

4-o.

Nullus Studiosorum sine legitima causa, qualis est vera infirmitas, e Scholis emanere audeat, alioquin tribus continuis diebus vel frequentius per Mensem, e Scholis dimitti jubetur cum calculo negligentiae.

5-o.

Nemo quovis Mense praescriptam, et Testimonio Schedae Confessario exhibendae probatam Confessionem et Communionem, Exhortationes, Sacrum et reliqua divina negligere praesumat. — Horum rei, post admonitionem et poenas facto tali debitas non expectata semestrali relatione, e Scholis cum expositione facti in Testimoniis expressa dimittantur cum classe 2-a Morum.

6-o.

Nulli quacunque ex causa ex hospitibus, nocturno tempore, neque cum Patribus neque cum hospitibus abesse licet atque ut

omnis praecidatur occasio excessuum et impediatur negligentia in progressu, nullus hyemis tempore ultra 7-am, aestivo 8-am ex hospitio abesse audeat, monitus si non resipiscat, post Carcerem et poenas cum 2-a vel 3-a Classe morum id ipsum in Testimonialibus exprimendo e Scholis dimittatur.

7-o.

Nemini Arma, uti sunt fremes, Pugiones et Sclopi omnis generis gestare permittitur, et hinc venatio sive per solos, sive cum hospitibus instituta severe prohibetur, talisque transgressio pertinet ad classem Morum.

8-o.

Severissime prohibetur omnibus, ne quis jurgia, rixas, dissensiones excitare, conventus ejusmodi celebrare, qui cujuscunque conspiracy in rixas aut verbera tendentis praesumat, alioquin Coriphaei, reliquis commissi Criminis reis Stricte punitis, e Scholis absque ullo testimonio emandentur et proscribantur.

9-o.

Aestivo tempore in fluviis natatio aut lotio, hyeme in glacie facta decursio, aut rhedarum lusus per nives facienda institutio severe prohibentur.

10-o.

Tabernarum, Cavenarum, Theatrorum, Spectaculorum, Saltuum et locorum domuumque suspectorum, tam interdiu quam praecipue nocturno tempore accessus, item familiarior conversatio cum sexu Sequiori coram quocunque instituta adeo severe interdicitur, ut quicumque a Pedellis quibus id ex offa injungitur, ejusmodi locos et domos frequentius visitare, in dictis locis et domibus deprehensi, admoniti domibus talibus non excesserint, Praesidi delati Severe castigentur, et si non destiterint ab hoc consortio et consuetudine, pessima consilium abeundi ex loco accipient cum Testimonialibus Litteris 2-ae 3-ae Classis morum. Hujus legis sint praecipue memores Stipendiati.

11-o.

Decretis quoque Regiis severe prohibetur omnis fumatio Tabacae,

sed praeprimis publice in agris, pratis et locis, incendio facile obnoxiiis, item ne quis Studiosorum audeat in Sylvis, pratis, agris hortis et alio quocunque loco damnum Possessoribus inferre caedendo arbores, decarpendo fructus, gramen pedibus calcando, et Similia. Praeterquam enim quod compensatio damni sit praestanda, poena quoque pro arbitrio Praesidum in simili delicto deprehensis erit ex justitia infligenda.

12-o.

Decreto Regio de anno 1779. et de anno 1799 Ferae sive recreationes non aliae admittuntur quam diebus Martis media et Jovis integra dies. — In natalitiis Vigilia Domini usque Secundam diem Festorum. — In Bachiferiis a die Dominico usque diem Mercurii. In Paschate a Coena Dni usque 2-am diem Paschae. In Penticostalibus duo dies primi. 13. Maj. et 12-a Februarii in Venerationem Magnae Studiorum Augustae Mariae Theresiae, et hodie feliciter Regnantis Augusti Francisci Imperatoris et Regis Hungariae.

13-o.

Hospitia absque licentia Praesidis nemo mutare audeat, item nisi legitima causa subsit, uti sunt paupertas, aer nocivus, Parentum ex loco migratio, et nuspian patratus excessus quispiam publicus, Testimonia ante finitum Semestre intra annum accipiet, neque post dies 14 ab examine elapsos ullus advena suscipitur.

14-o.

Ad classem 3-am ex Studiis decedentes, ad eandem Scholam frequentandam tam Nobiles quam Ignobiles adstringantur. — 2-o qui examen Semestrale aut neglexit facere aut negligenter factum Noviter instituere vult, ad 3-am classem reponitur. — 3-o Stipendiati Semestri primo ad 2-am Classem ex Studiis recedentes, ut in Stipendiis suis relinquuntur, altero Semestri ad Classem 1-am pertingere debent, secus stipendia amittunt. — Si vero quocunque tempore ex moribus 2-am Classem obtineant, non expectato Semestri, Excelso Consilio referuntur et Stipendio excidunt. — Iidem Stipendiati ex Lingua quoque Hungarica Classem 1-am consequi debent

---

Az 1777-iki Ratio 204. §-a szól a tanuló ifjuság jutalmazásáról, következő §-a a büntetésekről. A tanároknak nem szabad a tanulókkal nyersen bánni, őket megtaszigálni, hajukat ránczigálni, füleiket huzogatni, őket vesszővel, bottal vagy másképen verni vagy veretni. Elegendő lesz, ha hasonló parasztos modor helyett a tanulóktól megvonják a jutalmakat. A kikkél ezen mód nem használ, fel nem bocsátandók a felsőbb osztályba. Testi büntetések képezik a további fokozást, de csak az igazgató tudtával és beleegyezésével. Ha ezek sem használnak, következik a kizáratás.

Az 1806-iki Ratio 249—265. §§-aiban megállapítatnak a fegyelmi törvények.

Büntetések gyanánt alkalmazandó: a megintés és megrovás, börtönbe való elzárás és testi fenytés. Utolsó az intézetből való kizáratás.

Ennek alapján szokásban marad a testi büntetés. Sok intézetben állandóan áztatják a vesszőt, a tanári asztal fiókjában őrzik a korbácsot, a tanárok keze ügyében mindig van a bot.

Agricolának a XV. században ejtett szavait nálunk a jelen XIX. század első felében is lehetett panaszosan felhozni sok intézet ellen: »Az iskola hasonló a börtönhöz, melyben a verésnek és sirásnak soha sincsen vége.«¹⁾

8. Az isteni tisztelet.

Megtartásának módja a fenidézett fegyelmi törvényekben, a Ratio educationis-ban és külön rendeletekben részletesen van szabályozva. Hétköznapokon a tanítást megelőzi a mise. Vasár- és ünnepnapokon délelőtt a misén kívül van szent beszéd (exhortatio) és délután a litania mellett congregatio. A karácsonyi, húsvéti és pünkösdi ünnepeken nagyon pontosan tartják meg a délelőtti és délutáni ájtatosságokat. Buzaszentelési, keresztjáró és úrnapi körmenetek alkalmával a tanári kar valamenynyi tagja kíséri az ifjuságot.

---

¹⁾ Molnár Aladár, A közoktatás története Magyarországon a XVIII. században. I. kötet, 25. lap.

A KIR. FŐGYMNASIUM UTCZAI ÉPÜLETE.

A tanulók köteleztetnek az isteni tisztelet pontos látogatására, a tanárok a felügyelet szigorú gyakorlása végett a személyes megjelenésre.

9. Általános ügyek.

Az igazgatói irodai ügyek a félévi információk felterjesztéséből, az ösztöndíjas tanulók előmenetelének bejelentéséből és nagy ritkán egy-egy felmerült ügy tárgyában teendő jelentésekből állanak.

Az irodai ügyek elintézésénél az igazgató mellett működik 1810. év előtti időben a legalsó osztály tanára mint tollnok.

Az iktató könyvet félévenként kell a főigazgatósághoz felküldeni. Evvel terjesztetnek fel a tanári tanácskozásokról szóló feljegyzések is.

A főigazgatók időről időre meg-meglátogatják a tanintézetet.

10. A tanépület.

A mostani tanépület homlokzatán áll ezen felirat:

›Alapitt: 1672. Ismét felépitt: 1786. Egészen kiujitt: 1844.«

Valószínűleg evvel van kapcsolatban az 1780. évi november 9-én 6495. sz. a. kelt helytartótanácsi rendelet, mely a lőcsei gymnasiumi épület átalakítására 3638 forintot engedélyezett.

Kohaut Venczel gymnasiumi igazgató és prémontrei házfőnök sajátkezű és egykoru feljegyzéséből kitűnik, hogy a tanépületet egészen helyreállították az 1842. és 1845. évek közötti időben a szerzetes rend költségén.

11. Tankerületi kir. főigazgatók.

Péchujfalvi Péchy Gábor belső titkos tanácsos, hétszemélynök 1776—1782.

Péchujfalvi ifj. Péchy Gábor belső titkos tanácsos 1783—1785.

Szendrői gróf Török Lajos 1786—1795.

Sahlhausen Móricz báró 1796—1811.

Szuhányi Ferencz pankotai apát, kir. tanácsos 1812—1824.

Prohászka Nikodém kanonok, kassai kir. akadémiai pro-direktor, helyettes főigazgató 1824.

D'Este Viktor apát, kassai kir. jogakadémiai tanár, helyettes főigazgató 1824—1825.

Udránszky Dániel szepesi kanonok 1826—1835.

Richter Alajos jászói prépost, kir. tanácsos, hittudor 1836—1849.

12. Kir. gymnasiumi igazgatók.

Liskay István exjezsuita 1773—1776.

Késmárszky Amandus minorita 1777—1780.

Schenaver György minorita 1781—1782.

Szokolay Izidor minorita 1783.

Ocskói Ocskay Pál prépost, exjezsuita 1784—1787.

Bárdosy János, világi, Szepesmegye táblabírája, 1788—1809.

Paluza János, világi, helyettes igazgató 1810.

Lupes Ádám prémontrei, 1811—1813.

Koricsnyák János prémontrei 1814—1816.

Verbóczy István prémontrei 1817—1821.

Lehoczky László prémontrei 1822—1839.

Zavaczky József prémontrei, helyettes igazgató 1840.

Szommer Tádé prémontrei 1841—1842.

Klobauszki Kohauth Venczel prémontrei, a m. kir. természettudományi és a prágai cseh muzeumi társulat rendes tagja, Szepesmegye táblabírája 1843—1848.

Répássy József prémontrei kanonok 1849—1851.

13. Tanárok.

1773—1776.

Korponay Mátyás rhet. és poësis.

Leutner József syntaxis.

Lux András princip. és parva.

Exjezsuiták.

1776—1777.

Szokolay Izidor rhet. és poësis.

Paár Vida syntaxis.

Kuttler Athanáz princ. és parv.

Minoriták.

1778.

Szokolay Izidor rhetor.

Schimko Patricius poësis.

Paár Vida syntaxis.

Kuttler Athanáz grammatica.

Hanzlovics Vincze parva.

Minoriták.

1779.

Szokolay Izidor V. oszt.

Schimko Patricius IV. oszt.

Kuttler Athanáz III. oszt.
Paár Vida II. oszt.
Hanzlovics Vincze I. oszt.
Minoriták.

1780.

Szokolay Izidor V.
Schimko Patricius IV.
Paár Vida III.
Kuttler Athanáz II.
Pereszlényi László I.
Minoriták.

1781.

Szokolay Izidor V.
Dluholuczky Hubert IV.
Kuttler Athanáz III.
Kresznerics Amandus II.
Schimkó Patricius I.
Minoriták.

1782.

Szokolay Izidor V.
Dluholuczky Hubert IV.
Kresznerics Amandus III.
Schimko Patricius II.
Gintner Bálint I.
Minoriták.

1783.

Szokolay Izidor V.
Dluholuczky Hubert IV.
Kresznerics Amandus III.
Schimko Patricius II.
Gintner Bálint I.
Minoriták.

1784.

Szokolay István V.
Dluholuczky Hubert IV.
Schimko Patricius III.
Gintner Bálint II.
Kresznerics Amandus I.
Sztiaszki Jeremiás német ny.
Minoriták.

1785.

Szokolay István V.
Dluholuczky Hubert IV.
Kresznerics Amandus III.
Schimko Patricius II.
Sztankovics Kristóf I.
Stiaszki Jeremiás német ny.
Minoriták.

1786.

Szokolay Izidor V.
Dluholuczky Hubert IV.
Stiaszki Jeremiás III.
Sztankovics Kristóf II.
Kresznerics Amandus I.
Teschko Dénes német nyelv.
Minoriták.

1787.

Szokolay Izidor V.
Dluholuczky Hubert IV.
Stiaszki Jeremiás III.
Sztankovics Kristóf II.
Kresznerics Amandus I.
Teschko Dénes, német nyelv.
Minoriták.

1788.

Dluholuczky Hubert V.
Zamborovics József VI.
Kresznerics Amandus III.
Stiaszki Jeremiás II.
Stiaszki Jeremias II.
Sztankovics Kristóf I.
Minoriták.

1789.

Dluholuczky Hubert V.
Kresznerics Amandus IV.
Stiaszki Jeremiás III.
Stankovics Kristóf II.
Minoriták.
Spitko Pál I. oszt., világi.

1790.

Kresznerics Amandus V., minor.
Schüller János IV. világi.
Pracháry János III. »
Spitko Pál II. »
Huberth József I. »

1791.

Kresznerics Amandus V. min.
Kovács Primus IV., minorita.
Pracháry János III., világi.
Huberth József II., »
Bodnár Antal I., »

1792.

Kresznerics Amandus V., minor.
Kovács Primus IV., »
Huberth József III., világi
Kiss Farkas II., »

Pracháry János I., világi.
Dayka Gábor magy. nyelv t., vil.

1793.

Kresznerics Amandus V., minor.
Kovács Primus IV., minor.
Kiss Farkas III., világi.
Pracháry János II., »
Huberth József I., »
Dayka Gábor magyar nyelv
tanára, világi.

*1794. június 13-án Pracháry
Lőcse város főbirájává vá-
lasztatott.*

1794.

Kresznerics Amandus V., minor.
Kovács Primus IV., minor.
Kiss Farkas III., világi.
Huberth József II., »
Dayka Gábor I., »
Fekete Mihály magyar nyelv ta-
nára, világi.

1795.

Kresznerics Amandus V., minor,
Kovács Primus IV., minor.
Kiss Farkas III., világi.
Dayka Gábor II., »
Berta György I., »
Fekete Mihály magy. ny. világi.

1796.

Kresznerics Amandus V., min.
Kovács Primus IV., minorita.
Dayka Gábor III., világi.
Berta György II., »

Kiss Farkas I., világi.
Paulini József, magyar nyelv,
világi.

1797.

Patonyi Tádé V., minorita.
Berta György IV., világi
Bolla Bálint III., «
Fekete Mihály II., «
Kiss Farkas I., «
Paulini József, magyar nyelv,
világi.

1798.

Patonyi Tádé V., minorita.
Berta György IV., világi.
Fekete Mihály III., «
Kiss Farkas II., «
Bolla Bálint I., «
Paulini József, magyar nyelv,
világi.

1799.

Patonyi Tádé V., minorita.
Berta György IV., világi.
Kiss Farkas III., «
Bolla Bálint II., «
Fekete Mihály I., «
Paulini József, magyar nyelv,
világi.

1800.

Patonyi Tádé V., minorita.
Berta György IV., világi.
Bolla Bálint III., «
Fekete Mihály II., «
Kis Farkas I., «

Paulini József, magyar nyelv,
világi.

1801.

Patonyi Tádé V., minorita.
Povolni Mihály IV., világi.
Kiss Farkas III., «
Fekete Mihály II., «
Bolla Bálint I., «
Paulini József, magyar nyelv,
világi.

1802.

Povolni Mihály V., világi.
Molnár János IV., «
Kiss Farkas III., «
Fekete Mihály II., «
Bolla Bálint I., «
Paulini József, magyar nyelv,
világi.
Lux András, hittanár, exjezsuita.

1803.

Povolni Mihály V.
Molnár János IV.
Bolla Bálint III.
Fekete Mihály II.
Kiss Farkas I.
Paulini József, magy. ny.
Zimmer Pál, hittanár, egyházi.

1804.

Povolni Mihály V., világi.
Molnár János IV., «
Fekete Mihály III., «
Kiss Farkas II., «
Bolla Bálint I. világi.

Pauliny József, magyar nyelv,
világi.

Zimmer Pál hittanár, egyházi.

1805.

Povolni Mihály V., világi.

Molnár János IV., «

Kiss Farkas III., «

Bolla Bálint II., «

Fekete Mihály I., «

Paulini József, magyar nyelv,
világi.

Zimmer Pál hittanár, egyházi.

1806.

Povolni Mihály V., világi.

Molnár János IV., «

Fekete Mihály III., «

Kiss Farkas II., «

Nikolics Jakab I., «

Paulini József, magyar nyelv,
világi.

Kirner Dónát, hitt., minorita.

1807.

Povolni Mihály VI.

Molnár János V.

Fekete Mihály IV.

Kiss Farkas III.

Nikolics Jakab II.

Bakics Imre I.

Paulini József, magy. ny. világi.

Kirner Dónát, hittan., minorita.

1808.

Povolni Mihály VI., világi.

Molnár János V., «

Kiss Farkas IV., világi

Nikolics Jakab III., «

Fekete Mihály II., «

Bakics Imre I., «

Paulini József, magyar nyelv,
világi

Kirner Dónát hittanár, minorita.

1809.

Paluza János VI., világi.

Molnár János V., «

Soós János IV., «

Fekete Mihály III., «

Kiss Farkas II., «

Bakics Imre I., «

Paulini József, magyar nyelv,
világi

Kirner Dónát, hittanár, minorita.

1810.

Paluza János VI., világi.

Molnár János V., »

Fekete Mihály IV. «

Kiss Farkas III., «

Soós János II., «

Bakics Imre I., «

Paulini József, magyar nyelv,
világi.

Kirner Dónát, hittanár, minorita.

1811.

Verbőczy István VI.

Keresztessy Péter V.

Heber Ágoston IV.

Koczán Lőrincz III.

Benes Ludolf II.
Bányay Mihály I.
Prémontreiek.

1812.

Verbőczy István VI.
Keresztessy Péter V.
Koczan Lőrincz IV.
Benes Ludolf III.
Bányay Mihály II.
Lehoczky László I.
Prémontrei rendiek.

1813.

Keresztessy Péter VI.
Verbőczy István V.
Martiny Bernát IV.
Bányay Mihály III.
Lehoczky László II.
Heber Ágoston I.
Prémontreiek.

1814.

Verbőczy István VI.
Martiny Bernát V.
Bányay Mihály IV.
Lehoczky László III.
Heber Ágoston II.
Horváth Venczel I.
Prémontreiek.

1815.

Verbőczy István VI.
Martiny Bernát V.
Lehoczky László IV.
Heber Ágoston III.

Horváth Venczel II.
Kosztik Sándor I.
Prémontreiek.

1816.

Verbőczy István VI.
Mezey Zsigmond V.
Kuszalik Gellért IV.
Horváth Venczel III.
Kosztik Sándor II.
Sommer Tádé I.
Prémontreiek.

1817.

Pertesz Gábor VI.
Mezey Zsigmond V.
Horváth Venczel IV.
Kosztik Sándor III.
Sommer Tádé II.
Harnyák Nándor I.
Prémontreiek.

1818.

Pertesz Gábor VI.
Horváth Venczel V.
Kosztik Sándor IV.
Sommer Tádé III.
Harnyák Nándor II.
Krizsany Bertalan I.
Prémontreiek.

1819.

Cservenicz Antal VI.
Horváth Venczel V.
Sommer Tádé IV.
Harnyák Sándor III.

Krizsan Bertalan II.
Mezey Zsigmond I.
Prémontreiek.

1820.

Horváth Venczel VI.
Koblisek Gilbert V.
Harnyák Nándor IV.
Krizsany Bertalan III.
Sommer Tádé II.
Szirányi Elek I.
Prémontreiek.

1821.

Horváth Venczel VI.
Bencsik Domonkos V.
Krizsany Bertalan IV.
Sommer Tádé III.
Szirányi Elek II.
Harnyák Sándor I.
Prémontreiek.

1822.

Horváth Venczel VI.
Bencsik Domonkos V.
Sommer Tádé IV.
Szirányi Elek III.
Harnyák Nándor II.
Krizsany Bertalan I.
Prémontreiek.

1823.

Szidor Antal VI.
Bencsik Domonkos V.
Szirányi Elek IV.
Harnyák Nándor III.

Krizsány Bertalan II.
Sommer Tádé I.
Prémontreiek.

1824.

Szidor Antal VI.
Krizsany Bertalan V.
Harnyák Nándor IV.
Valló Gergely III.
Gasparides Károly II.
Csercser Ferencz I.
Prémontreiek.

1825.

Szidor Antal VI.
Popadics Vincze V.
Valló Gergely IV.
Gasparides Károly III.
Harnyák Nándor II.
Csercser Ferencz I.
Prémontreiek.

1826.

Szidor Antal VI.
Popadics Vincze V.
Gasparides Károly IV.
Harnyák Nándor III.
Csercser Ferencz II.
Valló Gergely I.
Prémontreiek.

1827.

Szidor Antal VI.
Pnyákovics József V.
Harnyák Nándor IV.
Csercser Ferencz III.

Sikorszky István II.
Ladomérszky István I.
Prémontreiek.

1828.

Kosztyik Sándor VI.
Harnyák Nándor V.
Csercser Ferencz IV.
Sikorszky István III.
Ladomérszky István II.
Kádas László I.
Prémontreiek.

1829.

Kosztyik Sándor VI.
Szarvassy Albert V.
Sikorszky István IV.
Ladomérszky István III.
Kádas László II.
Cserner Ferencz I.
Prémontreiek.

1830.

Kosztyik Sándor VI.
Szarvassy Albert V.
Ladomérszky István IV.
Kádas László III.
Csercser Ferencz II.
Sikorszky István I.
Prémontreiek.

1831.

Kosztyik Sándor VI.
Szarvassy Albert V.
Kádas László IV.
Ladomérszky István III.

Sikorszky István II.
Soltész Gilbert I.
Prémentreiek.

1832.

Kosztyik Sándor VI.
Szarvassy Albert V.
Ladomérszky István IV.
Sikorszky István III.
Soltész Gilbert II.
Kádas László I.
Prémontreiek.

1833.

Kosztyik Sándor VI.
Szarvassy Albert V.
Sikorszky István IV.
Soltész Gilbert III.
Kádas László II.
Ladomérszky István I.
Prémontreiek.

1834.

Kosztyik Sándor VI.
Martiny Bernát V.
Soltész Gilbert IV.
Sikorszky István III.
Ladomérszky István II.
Pyrker Ámbrus I.
Prémontreiek.

1835.

Kosztyik Sándor VI.
Pongrácz Mihály V.
Sikorszky István IV.
Mezey Zsigmond III.

Pyrker Ámbrus II.
Hubcsik Elek I.
Prémontreiek.

1836.

Kosztzyik Sándor VI.
Ladomérszky István V.
Pongrácz Mihály IV.
Pyrker Ámbrus III.
Hubcsik Elek II.
Fakó Jenő I.
Prémontreiek.

1837.

Zavaczký József VI.
Ladomérszky István V.
Pyrker Ámbrus IV.
Hubcsik Elek III.
Fakó György II.
Virosztek Gellért I.
Prémontreiek.

1838.

Zavaczký József VI.
Ladomérszky István V.
Hubcsik Elek IV.
Fakó György III.
Virosztek Gellért II.
Pyrker Ámbrus I.
Prémontreiek.

1839.

Zavaczký József VI.
Hubcsik Elek V.
Fakó György IV.
Virosztek Gellért III.

Pyrker Ámbrus II.
Répássy Flóris I.
Prémontreiek.

1840.

Zavaczký József VI.
Hubcsik Elek V.
Virosztek Gellért IV.
Pyrker Ámbrus III.
Répássy Flóris II.
Szalánczy Nikodém I.
Prémontreiek.

1841.

Zavaczký József VI.
Hubcsik Elek V.
Pyrker Ámbrus IV.
Répássy Flóris III.
Szalánczy Nikodém II.
Kaczvinszky Győző I.
Prémontreiek.

1842.

Pyrker Ámbrus VI.
Hubcsik Elek V.
Répássy Flóris IV.
Szalánczy Nikodém III.
Kaczvinszky Győző II.
Benkovics Pál I.
Prémontreiek.

1843.

Pyrker Ámbrus VI.
Hubcsik Elek V.
Szalánczy István IV.
Kaczvinszky Győző III.

A' LŐCSEI
KIRÁLYI
NAGYOBB TANODA
IFJUSÁGÁNAK
ELŐMENETELSZERINTI
S O R O Z A T A
1845.

---

 j. jeles. -- e. első. -- m. második -- h. harmadik kar. -- ism. ismétlő. -- i. v. u. e. ismített vizsga után elsőben. -- z. a. záradék alatt. -- rend. rendes. -- Győr. arv. Győri árvák. -- Jct. Jetténi. -- Tör. Török. -- Cz. Czabaffi. -- Fab. Fábian. -- Fej. Fejérvári. -- Pp. Püspöki. -- dij. dijas.

LŐCSÉN,
Werthmüller János és fia betűivel.

Benkovics Pál II.
Pancsó Károly I.
Prémontreiek.

1844.

Pyrker Ámbrus VI.
Hubcsik Elek V.
Szalánczy István IV.
Benkovics Pál III.
Pancsó Károly II.
Lovász Kornél I.

Prémontreiek.

1845.

Pyrker Ámbrus VI.
Hubcsik Elek V.
Benkovics Pál IV.
Soltész Bálint III.
Lovász Kornél II.
Szalánczy István I.
Prémontreiek.

1846.

Prohászka Tamás VI.
Hubcsik Elek V.
Benkovics Pál IV.
Lovász Kornél III.
Szalánczy István II.
Szigethy Lőrincz I.
Prémontreiek.

1847.

Répássy Flóris VII.
Hubcsik Elek V.
Lovász Kornél IV.
Szitkey Menyhért III.
Szigethy Lőrincz II.
Szomolnokoy Benedek I.
Prémontreiek.

1848.

Répássy Flóris VI.
Virasztó Gellért V.
Szitkey Menyhért IV.
Szigethy Lőrincz III.
Szomolnokoy Benedek II.
Valykó András I.
Prémontreiek.

1849.

Szigethy Lőrincz VI.
Virasztó Gellért V.
Szitkey Menyhért IV.
Szomolnokoy Benedek III.
Juhász Medárd II.
Dulni János I.
Prémontreiek.

1850.

Szigethy Lőrincz VI.
Virasztó Gellért V.
Kolezsávovics Bertalan IV.
Juhász Medárd III.
Dulni János II.
Paulik Miklós I.
Prémontreiek.

1851.

Szigethy Lőrincz VI.
Szitkey Menyhért V.
Juhász Medárd IV.
Dulni János III.
Paulik Miklós II.
Bossányi Ágost I.
Prémontreiek.

14. A tanuló ifjuság létszáma.

Tanév	O s z t á l y						Összesen
	VI.	V.	IV.	III.	II.	I.	
1777.	—	33	24	40	30	40	167
1778.	—	15	29	28	25	46	143
1779.	—	24	21	24	26	39	134
1780.	—	19	22	33	25	55	154
1781.	—	19	33	23	45	51	171
1782.	—	21	26	32	38	37	154
1783.	—	22	31	35	34	35	157
1784.	—	24	27	34	26	39	150
1785.	—	16	28	24	25	35	128
1786.	—	20	22	18	29	27	116
1787.	—	23	20	23	25	21	112
1788.	—	17	20	29	19	20	105
1789.	—	20	13	21	12	19	95
1790.	—	21	24	16	20	22	103
1791.	—	17	11	11	25	29	93
1792.	—	13	7	22	31	27	100
1793.	—	11	17	30	23	46	127
1794.	—	18	20	22	36	56	152
1795.	—	29	18	26	50	55	178
1796.	—	33	20	45	52	53	203
1797.	—	27	31	58	39	55	211
1798.	—	29	49	42	45	52	217
1799.	—	60	42	62	50	75	290
1800.	—	49	37	47	47	70	256
1801.	—	51	38	46	51	63	249
1802.	—	60	38	56	51	64	269
1803.	—	38	69	56	52	75	290
1804.	—	60	46	52	63	71	292
1805.	—	41	43	50	57	47	239
1806.	—	51	41	61	32	51	237
1807.	39	45	43	46	56	33	262

Tanév	O s z t á l y						Összesen
	VI.	V.	IV.	III.	II.	I.	
1808.	35	38	52	47	48	44	264
1809.	37	38	49	45	47	37	253
1810.	40	48	50	42	42	44	266
1811.	32	45	38	30	49	36	230
1812.	32	30	33	34	40	51	223
1813.	22	21	28	28	54	39	227
1814.	29	27	31	43	34	54	244
1815.	25	37	36	33	54	41	226
1816.	36	29	40	46	40	63	254
1817.	35	41	36	25	47	53	244
1818.	42	35	31	43	46	63	260
1819.	36	33	49	59	65	84	326
1820.	37	47	58	67	79	62	350
1821.	46	56	46	52	59	62	346
1822.	49	79	50	57	60	67	362
1823.	47	60	50	61	60	74	352
1824.	46	49	54	59	62	78	348
1825.	47	38	50	54	67	61	317
1826.	46	57	44	61	69	57	334
1827.	49	35	53	55	51	55	298
1828.	44	47	48	45	52	56	292
1829.	49	46	38	54	47	48	282
1830.	55	34	54	41	37	44	265
1831.	42	44	44	24	35	53	242
1822.	31	31	24	22	39	36	183
1833.	26	18	25	37	41	30	177
1834.	22	14	36	31	28	31	162
1835.	24	41	30	33	27	46	201
1836.	38	29	40	27	48	43	225
1837.	3	37	33	35	37	55	200
1838.	34	29	43	35	39	53	243
1839.	32	33	39	52	46	63	265

Tanév	O s z t á l y						Összesen
	VI.	V.	IV.	III.	II.	I.	
1840.	24	39	52	37	68	49	269
1841.	35	44	26	49	35	55	244
1842.	42	30	38	34	39	42	225
1843.	31	36	32	37	34	42	212
1844.	31	34	34	31	28	53	211
1845.	31	28	22	27	44	54	206
1846.	23	27	25	35	43	48	201
1847.	26	25	34	44	35	70	234
1848.	30	32	32	30	50	30	204
1849.	21	22	27	26	30	41	168
1850.	26	30	31	37	34	32	184
1851.	36	35	34	31	32	58	226

IV.

Csász. kir. állami gymnasium Löcsén.

1852—1861.

1. Magyar reformtörekvések.

Az 1806. évi Ratio educationis által behozott szégyenteljes tanrendszer idejében a hat évre terjedő gymnasiumi tanfolyamban a katekizmuson, »Quae maribus«, »Nomina composita«, »Simplicium leges« és »Vocalem breviant«-on, meg egy kis konyhalatin csevegésen kívül az ifjuság, úgy szólva, mit sem tanult. Az úgynevezett »philosophiai cursus« on azután latin nyelven, a kortól elmaradt tankönyvek vagy még gyarlóbb régi kéziratok vezérfonalán holmi derék, de csakis igen ritka esetben szakértő, tanárok vezérlete alatt kellett volna beszereznie általános műveltségének betetőzését.¹⁾

¹⁾ Schwarcz Gyula, A közoktatásügyi reform mint politikai szükséglet Magyarországon. 1869. Pest. 90. és 91. lap.

Ezen gyászos rendszer nem talált ellenmondásra sem a francia háboruk éveiben, sem a szent szövetség oltalma alatt megteremtett általános némaság idején.

Midőn végtére megszólal a nemzet az 1825—27. évi országgyűlésen, akkor bekövetkezik a nemzeti élet minden ágában a reformok utáni törekvés. A panaszok, javaslatok, kísérletek azonban elhangzanak. Az országgyűléseken a népnevelés tekintetében alkotott terjedelmes munkálatokat a kormány törvénynyé alkotatni nem engedte.¹⁾ A mi a későbben Budán felállított tanulmányi bizottság részéről történt, abban ugyan nem volt köszönet. Magyarország gyarmati viszonyát fentartani, az európai kultúra és tudomány beszivárgását megakadályozni, az iskolák terén a reformeszmék megvalósítását »ad feliciora tempora« elnapolni: ez volt a legfőbb törekvése Metternich kormányának.

Azonban »győzött a kor szelleme«. Bekövetkezett az 1847—48. évi pozsonyi országgyűlésen, törvényes királyi szentesítés mellett, Magyarország alkotmányának törvényes átalakulása.

Az első magyar felelős független miniszteriumban báró Eötvös József vette át a vallás- és közoktatásügyi tárcazt s az 1847—48. évi XIX. t. cikk 2. §-ában utasított, hogy közoktatásra vonatkozó javaslatait »a legközelebbi országgyűlésnek benyujtsa«.

A »Falu jegyzője« szerzőjétől a magyar nemzet méltán remélhette a közoktatás terén várva várt reformokat.

Az előmunkálatok meg is indultak. Különösen a középiskolai oktatásra nézve Eötvös kimondotta a szaktanítási rendszer behozatalának szükségét. De valamint ezen, úgy más fontos terveinek kivitelét megakadályozta a bekövetkezett függetlenségi harc. Midőn ezt a muszka segítségével leverték és Magyarországot közigazgatási területekre felosztották, a jövő nemzedék nevelését irányítani hívatva lett a hirhedt »Entwurf«.

---

¹⁾ Horváth Mihály, Huszonöt év Magyarország történelméből. Budapest, 1886. III. köt. 99. lap.

2. Az „Entwurf“.

»Entwurf der Organisation der Gymnasien und Realschulen in Oesterreich. Vom Ministerium des Cultus und Unterrichts. Wien. Gedruckt in der k. k. Hof- und Staatsdruckerei. 1849.«

Ezen cím alatt jelent meg azon munka, mely hivatva volt hazánk középiskoláit az akkori hatalom embereinek törekvései szerint átalakítani.

A fentebbiekben láttuk, hogy a körszerű reformokat a középiskolai oktatás terén saját érdekeinek megfelelő alakban megvalósította volna nemzetünk, és számos mai bajaink be nem következtek volna, ha nemzetünk alkotmányos fejlődésének és szabadságának 1848. és 1849. évben külerőszakkal gátat nem vetnek.

Schwarz Gyula törekszik kimutatni, hogy azon rendszabályokat, melyeket az úgynevezett Bachrendszer hazánkra reáerőszakolt, öt teleologiai vonás jellemzi, melyek miatt ezen szerencsétlen törekvés fölött pácztát kell törnünk.¹⁾

Ha azonban szemügyre vesszük azt, hogy az »Entwurf« volt hivatva arra, hogy a magyar nemzetiséget eltörölje s a többi nemzetiségekkel együtt elnémetesítse és ekként a magyar nemzet állami létét megszüntesse: akkor ezen egy ok is elegendő a kárhoztató ítélet kimondására.

A lőcsei csász. kir. állami főgymnasium új szervezésével megbízott a königráti főgymnasium h. igazgatója *Kotzurek Lörrincz* mint ideiglenes igazgató a bécsi cs. kir. közoktat. miniszterium 1851. évi szeptember 1-én 8641—1014. sz. a. kelt rendelete folytán. A tanári állomásokra ugyanazon kormány által kinevezettek: dr. *Bozdech Gusztáv*, *Merklas Venczel*, dr. *Marek József*, dr. *Nejedli József János*, *Favurek János*, *Dvorak József* és *Vojacsek Venczel*, kik előbb Cseh- s Morvaországban és más örökös tartományokban működtek.²⁾

---

¹⁾ Schwarz Gyula i. h. 116. l.

²⁾ A tanárok kinevezése megtörtént a bécsi cs. kir. közoktat. miniszterium 1851. évi okt. 7-én 2650/1180. sz. — 1851. szept. 26-án 7848/872. sz. — 1851. okt. 10-én 10117/1240. sz. — 1851. nov. 17-én 11389/1408. sz. — 1851. nov. 6-án 10992. sz. alatt kelt rendeleteivel.

A gymnasium új pecsétet kapott, mely a kétfejű sast és a következő köriratot mutatja: »K. k. Staats-Gymnasium zu Leutschau«.

A gymnasium osztályainak száma nyolczra emeltetett. A magyar nyelv és Magyarország története elő nem fordul a rendes tantárgyak között. Tanítási nyelvül a németet használják. A német nyelvet mint egyik főfő tantárgyat külön tanítják heti 26 órában.

Mindaddig, míg az újonnan szervezendő csász. kir. állami gymnasium számára szükséges tanerők össze nem gyülekeztek, segédkezett a tanításnál a prémontrei rendnek hét, utóbb öt tagja. Felmentésök megtörtént 1851. december 18-án.¹⁾

A prémontrei rendet a lőcsei gymnasiumban való tanítás alól felmentette a következő rendelet:

Von der Kaschauer Districts-Schulbehörde. Nr. 1105 — Schule.

An die Direction des k. k. Staats-Gymnasiums zu Leutschau.

Das h. Ministerium des Cultus und des Unterrichtes hat, mittels h. Erlasses v. 14. November l. J. Z. 10266/1267 die Enthebung der sämtlichen am Gymnasium zu Leutschau bisher verwendeten Mitglieder des Praemonstr.-Ordens, mit dem Beifügen gnädigst anzuordnen geruht: dass die Uebergabe der das Gymnasium betreffenden Objecte, so ferne es nicht schon geschehen ist, an den nunmehrigen prov. Director, jene der Kirche und des Collegiums aber, an den Hochw. Herrn Dioecesan - Bischof stattzufinden habe.

An dem Leutschauer Gymnasium — sagt ferner der h. Erlass, — wirken bis nun, mit Einschlusse des Directors, sechs theils wirkliche, theils supplirende Lehrer; die Ernennung eines 7-ten und 8-ten Lehrers sei bereits erfolgt, auch sind die beiden, durch das Hochw. Ordinariat ernannten Catecheten höheren Ortes bereits bestätigt. Der aus zehn Individuen constituirte Lehrkörper wird bei deren Tüchtigkeit für das nächste Bedürfniss genügen, und unbehindert nach einem festen und harmonischen Plane seine Thätigkeit fortsetzen können, da bei dem Umstande, dass in mehreren, besonders in den Sprachlehrgegenständen die Bildungsstufe

¹⁾ Kotzurek Lőrincz igazgató jelentése a gymnasium 1852. évi programjának 8. lapján.

der Schüler von je zwei einander unmittelbar folgenden Classen während der Uebergangsperiode vom alten zum neuen Lehrsysteme fast dieselbe ist, diese Classen sich in Beziehung des fraglichen Unterrichtes vereinigen lassen, und der Bedarf der Lehrkräfte sich dadurch auf ein geringeres Mass von selbst beschränkt. Sollte jedoch dessenungeachtet eine Ueberbürdung der Lehrer mit Unterrichtsstunden eintreten, so wird der prov. Gymnasial-Director hierüber unter Angabe der Richtung, in welcher der Unterricht noch eine weitere Aushilfskraft bedarf, anher Behufs höher zu unterbreitender Vorlage zu berichten haben.

Es ist von hoher Wichtigkeit, dass eine wissenschaftlich und pädagogisch wohl organisirte Lehranstalt der religiös-sittlichen Grundlagen nicht entbehre; die äusseren Beziehungen, wie nicht minder die bisherigen Zustände des katholischen Gymnasiums zu Leutschau erheischen in dieser Beziehung eine erhöhte Sorgfalt.

Das h. Ministerium erwartet demnach von den Mitgliedern des Lehrkörpers dieser Anstalt, dass sie die Jugend in der pflichtmässigen Theilnahme an den gottesdienstlichen Handlungen überwachen und durch eigenes Beispiel dahin wirken werden, das sittlich-religiöse Bewusstsein in den Schülern lebendig zu erhalten und zu stärken; was daher der Direction und dem sämmtlichen Lehrkörper, mit Hinweisung auf die wohlzubeherzigenden diesfälligen Winke des Organ. Entw. Vorbem.: S. 9., 10., dann §. 66., 67., 69. und 71. nachdrücklichst anmit anempfohlen wird. Der preiswürdige, umsichtige Eifer des für das Gedeihen des Unterrichtswesens willig mitwirkenden Hochw. Herrn Zipser Bischofs und Schulrathes Zabozsky veranlasst das h. Ministerium zu dem lebhaften Wunsche: dass Derselbe, seine förderliche Einflussnahme dem Gymnasium zu Leutschau nicht entziehe, und namentlich in den Conferenz-Berathungen des Lehrkörpers persönlich seinen Rath und seine Unterstützung zur Geltung bringe, worüber der Hochw. Bischof unter Einem in Kenntniss gesetzt und zu der beabsichtigten Theilnahme eingeladen worden ist.

Durch die faktisch erfolgte Uibernahme des Gymnasiums zu Leutschau in die Erhaltung des Studienfondes, fällt dem letzteren auch die Bestreitung der dasselbe betreffenden Bedürfnisse

zu; insbesondere ist die Herbeischaffung der nöthigen Lehrmittel ein dringender Gegenstand; hierüber so wie hinsichtlich der Anstellung eines Gymnasial-Dieners, die nöthigen Auslagen für Beheizung, Beleuchtung, Reinigung der Localitäten, hinsichtlich der Bemessung des Kanzleipauschales für den Director und der Prämiengelder sind die bestimmten, abgesonderten Anträge, in sofern solche nicht schon vorgelegt wären, von der Direction behufs weiterer Verhandlung anher zu unterbreiten.

Über die Schulgeld-Gebühren ist die Verhandlung im Zuge; in so lange diesfalls die gesetzlichen Bestimmungen nicht erfolgt sind, ist die Entrichtung solcher Gebühren an den Gymnasien nicht einzuführen; hingegen unterliegt es keinem Anstande, die Aufnahme-taxen im Sinne des Organ-Entwurfes §. 63 zu erheben.

In Folge der solcherweise getroffenen Massregeln giebt sich das h. Ministerium der Hoffnung hin: das Gymnasium zu Leutschau allen bisherigen Schwankungen enthoben und in eine Bahn gebracht zu sehen, welche zu dem erwünschten, unverrückt festzuhaltenden Ziele führt. Zu diesem Ende hat der betreffende Lehrkörper alle Kraft aufzubieten, und insbesondere auch dahin mit Wort, vorzüglich aber mit dem Beispiele einer ächt katholischen, gottesdienstlichen Lebensweise zu wirken: dass den (höheren Orten bekannten) boshaft ausgestreuten lügenhaften Gerüchten: dass in denselben auch akatholische Individuen aufgenommen worden seyn u. d. gl. mit allem Nachdrucke entgegnet werde.

Um nun dem h. Erlasse geziemend nachzukommen, wird die Direction anmit beauftragt: im Einvernehmen des diesfalls von dem Hochw. Herrn Joósz Praelaten (welchem der betreffende Inhalt des h. Erlasses unter Einem mitgetheilt worden ist) Bevollmächtigten, und mit geeignetem Einflusse des Hochw. Herrn Dioezesan-Bischofs, die fragliche Uibernahme dergestalt vorzunehmen: dass die betreffenden Gegenstände, gemäss den diesfälligen, dem Hochw. Herrn Zipser Bischof einschlägiger Gebrauchnahme anmit zugestellten Inventuren, im officiellen Beyseyn eines, von dem desshalb zu ersuchenden Herrn Bischof hiefür designirten Zeugen neuerdings inventirt, und gegen beiderseitige Solennisirung der neuen (in einem Exemplar anher berichtlich vorzulegenden) Inventarien, mit der

von selbst zu verstehenden Verantwortlichkeit übernommen werden sollen.

Kaschau, am 9. December. 1851.

Für den Herrn k. k. Distr.-Obergespan
der k. k. Statthaltereirath
Krászonyi m. p.

Az átvételről és átadásról szóló jegyzőkönyv és leltár az itteni irattárban fel nem található.

A tanári karnak további kiegészítéseül megjelent 1851. évi november 8-án dr. *Liszkay Károly* szepesi egyházmegyei áldozár mint felgymnasiumi és 1851. október 31-én *Pisch Béla* áldozár mint algymnasiumi hittanár, végül 1852. évi márczius 19-én dr. *Riedl Szende* mint 1852. február 3-án 1307. számú rendelettel kinevezett helyettes tanár, a ki későbbben 1854. évi augusztus 3-án a lőcsei cs. kir. állami főgymnasiumban az érettségi vizsgálatot letette.

3. A tanítás terve.

A szervezés első tanéveiben jelentkezett átmeneti nehézségek legyőzése után az 1856—57. iskolai évben, német oktatási nyelv használása mellett, a következő tanítási tervet alkalmazták.

A. Kötelezett tantárgyak.

I. osztály.

Vallástan. Heti 2 óra. Hit- és erkölcsstan. Katechismus von Dr. Schuster.

Latin nyelv. Heti 8 óra. Szabályos alaktan. Tankönyvek: Ferdinand Schulz, Kurze lateinische Grammatik und Uebungsbuch.

Német nyelv. Heti 4 óra. Szótan, alaktan, különféle mondatok szerkesztése. Heyse, Leitfaden. Mozart, Deutsches Lesebuch für das Untergymnasium. I. Band.

Tót nyelv. Heti 2 óra. A fő- és melléknév hajtogatása. Tomek »Krátká mluvnyce českého jazyka« nyomán. Olvasmányok Firecsek olvasókönyvéből.

Földrajz. Heti 3 óra. A földrészek és tengerek topikája. A politikai földirat átnézete Bellinger tankönyve szerint.

Mennyiségtan. Heti 3 óra. A négy számtani művelet. A számok oszthatósága. Közönséges és tizedes törtek. Euthymetria. A háromszög és négyszög a megfelelő mértani szerkesztésekkel. Mocnik tankönyve szerint.

Természetrajz. Heti 2 óra. Állattan. I. félévben az emlős, II. félévben a gerincztelen állatok. Gyakorlás a leírásban természeti példányok vagy képek nyomán. Tankönyv: Pokorny, Naturgeschichte.

II. osztály.

Vallástan. Heti 2 óra. A kathol. isteni tisztelet szelleme Terklau szerint.

Latin nyelv. Heti 8 óra. A rendes és rendhagyó alaktan. A participium használása, folytonos tekintettel a mondattani szabályokra, begyakorolva. I. A. Dünnebier és Schinnagel, Lesebuch für die II. Klasse alapján. A latin szöveg emlézése. Hetenkint 1 pensum vagy compositio.

Német nyelv. Heti 4 óra. Az összetett mondat elmélete Mozart olvasókönyvének I. kötete alapján. Az alaktan és helyesírás ismétlése Heyse, Leitfaden szerint. Az emlézett költemények és prózai darabok előadása. Hetenkint 1 iskolai iránytani gyakorlat vagy házi dolgozat.

Tót nyelv. Heti 2 óra. Fő-, mellék- és számnevek. Név-mások. Német és tót nyelvre való kölcsönös fordításban gyakorlás. Két hetenkint 1 házi dolgozat. Olvasmányok. Előadás. Tomek, Krátká mluvnice. Cselakovszky, Csitanka I.

Történelem és földrajz. Heti 3 óra. Az ókor története a nyugat-római birodalom bukásáig. Welter, Weltgeschichte.

Mennyiségtan. Heti 3 óra. Tizedes törtek. Egyszerű arányok és aránylatok alkalmazása. Mértékek, súlyok és pénznemek ismertetése Mocnik szerint. A szabályos mértani alakok mérése, átalakítása, osztása és hasonlósága nézlettanilag.

Természetrajz. Heti 2 óra. I. félévben madarak, hüllők, hallak. II. félévben növénytan. A fontosabb növények leírása élő példányok vagy jó képek után. Tankönyv: Pokorny, Naturgeschichte.

III. osztály.

Vallástan. Heti 2 óra. Ószövetségi bibliai történet dr. Schuster tankönyve szerint.

Latin nyelv. Heti 6 óra. Esettan Schinnagel szerint fordításokkal. Olvasmány: Hoffmann, *Historiae antiquae*, V., VI. könyv. Hetenkint egy házi, és kéthetenkint egy iskolai dolgozat.

Görög nyelv. Heti 5 óra. Szabályos alaktan a μ végzetű igék kihagyásával Curtius nyelvtana szerint. Válogatott példák szó- és írásbeli fordítása Schenkel, *Elementarbuch* nyomán. Emlézés, praeparálás. Kéthetenkint egy pensum a II. félévben.

Német nyelv. Heti 3 óra. Olvasás, az alaktan ismétlése és a mondatn kiegészítése mellett. Tankönyvek: Mozart, *Lesebuch für das Untergymnasium*. II. Band és Heyse, *Leitfaden*. Megfelelő olvasmányok előadása. Kéthetenkint 1 házi dolgozat.

Tót nyelv. Heti 2 óra. Alaktan Tomek szerint a rendhagyó igék kivételével, begyakorolva kölcsönös fordításokkal. Olvasmányok és szavaltatok Cselakovszky olvasókönyvének II. kötetéből. Havonkint egy házi dolgozat.

Történelem és földrajz. Heti 3 óra. Középkor. Ujkor a vesztfáli békeig, az osztrák történelem kiemelésével. Térképek rajzolása. Kézikönyv: Welter, *Weltgeschichte*.

Mennyiségtan. Heti 3 óra. A négy alapművelet betűkkel. Hatványozás. Négyzet- és köbgyökfejtés Mocnik tankönyve szerint. Körntan és körszámítás nézlettani alapon.

Természettudományok. Heti 2 óra. I. félévben a fontosabb ásványok leírása. Tankönyv: Stöcker, *Mineralogische Anschauungslehre*. II. félévben a testek általános tulajdonságai. Halmazállapot. Vegytani elemek. Hóntan. Kunczek könyve nyomán.

IV. osztály.

Vallástan. Heti 2 óra. Újszövetségi bibliai történet dr. Schuster könyve szerint.

Latin nyelv. Heti 6 óra. Idő- és módtan. Kézikönyv Putsche, *Latein. Grammatik*. — Prosodia és metrika. — Caesar

De bello gallico. I. könyv. Hetenkint 1 pensum, havonkint 1 compositio.

Görög nyelv. Heti 4 óra, Verba liquida, μ végzetű és rendhagyó igék. II. félévben mondattan fontosabb részei. Curtius nyelvtana szerint. — Olvasmányul, Schenkl Lesebuch. Kéthetenkint 1 pensum.

Német nyelv. Heti 3 óra. Olvasmányok: Mozart, Lesebuch IV. kötetéből, a mondattan alkalmazása mellett Heyse, Leitfaden szerint. Költemények emlézése és előadása. Kéthetenkint 1 írásbeli dolgozat. A metrika és poetika elemei. A II. félévben ügyiratok szerkesztése.

Történelem és földrajz. Heti 3 óra. Ujkor a vesztfáli békétől 1815-ig. Tankönyv: Welter, Weltgeschichte. III. köt. Az osztrák haza története. (Bécs. 1851.)

Mennyiségtan. Heti 3 óra. Összetett arányok és aránylatok s ezek alkalmazása. Első foku egyenletek egy ismeretlennel. Stereometriai nézlettan. Mocnik tankönyve szerint.

Természettan. Heti 3 óra. Hőtan. Egyensúly és mozgás. Delejesség. Villamosság. Fénytan nevezetesebb részei. Kunzek könyve szerint.

Tót nyelv. Heti 2 óra. Az alaktan ismételése. Az egész igeitan Tomicsek szerint. Participial mondatok. Válogatott olvasmányok és azok fejtegetése Cselakovski algymnasiumi olvasókönyvének III. kötetéből. Három hétben egy házi dolgozat.

V. osztály.

Vallástan. Heti 3 óra. Kereszténység előtti és a kereszténykinyilatkoztatás. Dr. Martin tankönyve szerint.

Latin nyelv. Heti 6 óra. Ovidius, Trist. III. 4. Pont. I. 9. IV. 4. Her. I. Am. III. 13. Fast. II. 83—118. II. 475—512. Met. XIII. 1—398. — Livius, XXI. 1—25. Grysar iskolai kiadásai szerint. Hetenkint 1 órában nyelvtani és stilisztikai gyakorlatok Süpfle latein. Uebungsbuch I. Theil szerint. Kéthetenkint 1 házi és havonkint 1 iskolai pensum.

Görög nyelv. Heti 5 óra. Tankönyv: Schenkl, Chrestomathie aus Xenophon. »Az ifjabb Kyros«, »Sokrates védelme vádlói

ellen«, »Herakles a választáson«. Homer Iliásából, Hohegger kiadása szerint, az I. könyv. Hetenkint 1 órában nyelvtan, Kühner szerint. Havonkint egy pensum.

Német nyelv. Heti 3 óra. Mintadarabok olvasása és fejtegetése. Tankönyv: Mozart, Lesebuch für das Obergymnasium. I. Band. A témák megbeszélése. Gyakorlatok a szóbeli előadásban. Kéthetenkint 1 pensum.

Tót nyelv. Heti 2 óra. Az egész alaktan. Az igitan részletesen. A mondatban fontosabb részei. Tomicek könyve szerint begyakorolva kölcsönös fordítások által. — Participiálmondatok. — Olvasmányok és előadások Cselakovski felgymnasiumi olvasókönyvéből. Havonkint 1 írásbeli dolgozat.

Történelem. Heti 3 óra. Ókor Görögön meghódításáig a rómaiak által, Pütz könyve szerint. Térképrajzolás.

Mennyiségtan. Heti 4 óra. Számrendszer. Négy algebrai alapművelet. A számok oszthatósága. Törtszámok. Arányok, aránylatok. Lorgimetria, planimetria. Mocnik tankönyvei nyomán.

Természetrajz. Heti 2 óra. I. félévben ásványtan geognosiával. Tankönyv: Fellöcker, Leitfaden der Mineralogie. — II. félévben növénytan, paläontologia, a növények földirati elterjedésével Bill tankönyve szerint.

VI. osztály.

Vallástan. Heti 2 óra. Hittan Dr. Martin tankönyve szerint.

Latin nyelv. Heti 6 óra. Sallustii bellum Jugurthinum Lincker kiadásában. Virgiliü bucolica I. Georgicon I. v. 1—156. II. v. 458—540. III. v. 470—565. IV. 149—566. Hoffmann kiadásában. — Ciceronis oratio Catilinaria I. — Hetenkint 1 órában nyelvtani és stilistikai gyakorlatok Süpfle II. kötete nyomán. Kéthetenkint 1 írásbeli házi és havonkint 1 iskolai dolgozat.

Görög nyelv. Heti 5 óra. Homeri Ilias II., III., IV. Hohegger kiadásában. — Herodoti liber VI. egészen és 20 fejezet a VII-ikből Wilhelm kiadásában. — Hetenkint 1 órában nyelvtan, és pedig mondatban Kühner szerint gyakorlatokkal. Havonkint 1 pensum vagy compositio.

Német nyelv. Heti 3 óra. Válogatott mintaolvasmányok fej-

tegetése Mozart, Lesebuch für das Obergymnasium II. kötetéből. A feladványok megbeszélése. A szóbeli előadás gyakorlása. Kéthetenként 1 házi dolgozat.

Történelem. Heti 3 óra. Római történet. Középkor Nagy Károlyig. Pütz szerint.

Mennyiségtan. Heti 3 óra. Kitevős mennyiségek, logarok. Első fokú egyenletek egy és több ismeretlennel. Stereometria és sík trigonometria. Mocnik tankönyvei nyomán.

Természetrajz. Heti 2 óra. Állattan szoros kapcsolatban a paläontológiával és az állatok földirati elterjedésével. Schmarda tankönyve szerint.

VII. osztály.

Vallástan. Heti 2 óra. A keresztény erkölcsstan dr. Martin könyve szerint.

Latin nyelv. Heti 5 óra. Cicero beszéde pro imperio Cn. Pompeii, pro Archia Poëta. — Virgili Aeneis I, II. könyv. — Praeparatio. — Hetenkint 1 órában nyelvtani és stilisztikai gyakorlatok Süpflé, Stilübungen, II. kötete nyomán. Kéthetenként 1 pensum, havonként 1 compositio.

Görög nyelv. Heti 4 óra. I. félévben: Demosthenes Olynth. I, II. Im. II. — II. félévben: Sophokles Elektra. Kéthetenként 1 órában nyelvtan Kühner szerint. Havonként 1 pensum.

Német nyelv. Heti 3 óra. — Mozart, Lesebuch für das Obergymnasium 2. Band. Válogatott olvasmányok fejtegetése nyelvtani és aesthetikai szempontból heti 2 órában. — A feladványok megbeszélése és a dolgozatok visszaadása után tartalmuk, elrendezésük és előadásukra vonatkozó észrevételek. Szóbeli előadásban való gyakorlás. Mindez heti 1 órában.

Történelem és földrajz. Heti 3 óra. II. Konrád császár korától a középkor végéig. Újkor a spanyol örökösödési háborúig. Tankönyvek: Pütz, Lehrbuch der Weltgeschichte, II. és III. kötet. — A földrajzi oktatás folytonos kiegészítése. Térképek rajzolása. Írásbeli ismétlés.

Mennyiségtan. Heti 3 óra. Másod fokú egyenletek 1 és 2 ismeretlennel. Első fokú határozatlan egyenletek. Felsőbb fokú,

kitevős egyenletek. Haladványok. Kombinációk. Kéttagu tantétel. Algebra alkalmazása a mértanra. Elemző mértan a síkban. — Mocnik tankönyvei szerint.

Természettan. Heti 3 óra. A testek általános tulajdonságai. A szilárd, csepfolyós és gáznemű testek egyensúlya és mozgása. Tankönyv: Baumgartner, Lehrbuch der Physik.

Bölcsészeti előtan. Heti 2 óra. Alaki gondolkodástan Lichtenfels könyve szerint.

VIII. osztály.

Vallástan. Heti 3 óra. A keresztény egyház története dr. Martin könyve szerint.

Latin nyelv. Heti 5 óra. Horatii: Odae, 20 (Szemelvények az I.—IV. könyvből.) — Epodon carm. II. Satir. I. lib. 1. 4. Epist. lib. I. 2. Epistola ad Pisones. — Taciti Agricola. — Hetenkint 1 órában nyelvtani és stilisztikai gyakorlatok Süpfle II. kötete nyomán. — Kéthetenkint 1 házi dolgozat. Havonkint 1 compositio.

Görög nyelv. Heti 5 óra. Demosthenes orat. Philippicae I, II, III. — Platonis Apologia, Criton. — Az olvasmányok mellett a nyelvtan ismétlése. — Havonkint 1 iskolai és 1 házi dolgozat.

Német nyelv. Heti 3 óra. Opitztól kezdve az irodalom válogatott remekeinek olvasása és fejtegetése, irodalomtörténeti rövid áttekintéssel. A dolgozatok megbeszélése. Kéthetenkint 1 házi dolgozat.

Történelem. Heti 3 óra. I. félévben: Az ujkor befejezése. Történelmi egybefoglalások, tekintettel az osztrák állam történetére. — II. félévben: Az osztrák állam ismertetése Prsch könyve nyomán.

Mennyiségtan. Heti 1 óra. Gyakorlatok a matematikai feladványok megfejtésében, a matematikai tananyag ismétlése céljából.

Természettan. Heti 3 óra. Hullámtan és akusztika. Hő-, delej-, villam- és fénytán. A csillagászat alapvonalai. Kunzek tankönyve szerint.

Bölcsészeti előtan. Heti 2 óra. Tapasztalati lélektan Lichtenfels szerint.

Tót nyelv a VI., VII. és VIII. osztályban.

I. Csoport. Heti 2 óra. Az egész alaktan rendhagyó részével együtt. A mondattan lényeges részei Tomicsek tankönyve szerint. Olvasmányok, előadás Cselakovski felgymnasiumi olvasókönyvéből. Havonként 1 írásbeli dolgozat.

II. Csoport. Heti 2 óra. Az alaktan ismétlése, a tót tájszólas tekintetbe vételével. — Tomicsek szerint a mondattan. — Olvasmányok Cselakovski felgymnasiumi cseh olvasókönyvéből a nyelvtanra, stilistikára és aesthetikára való folytonos tekintettel. Havonként 1 írásbeli dolgozat.

B. Szabad tantárgyak.

1. *Szépírás* az I—IV. osztályban heti 1—1 óra.

2. *Rajz.* A tanulók csekély száma daczára megkezdték. A tanító hosszadalmas betegsége miatt azonban a tanítás megszűnt.

3. *Ének és zene.* Heti 4 órában.

Eddig terjed az 1857. évi nyomtatott német Programmból lefordított tanítási terv.

---

4. Észrevételek a tanítási tervre.

Meg kell jegyeznünk, hogy a *magyar nyelv* tanítása az 1856—57. tanévben sem a rendes, sem a szabad tantárgyak között elő nem fordul.

A cseh tanárok itteni működésének első évében, u. m. az 1851—52. tanévben a magyar nyelvet tanították összevonva a III. és IV., továbbá összevonva az V. és VI., és külön a VII. osztályban heti 2—2 órában.

Az 1852—53. tanévben tanították a *magyar nyelvet* összevonva az V. és VI. osztályban, és összevonva a VII. és VIII. osztályban heti 2—2 órában.

Az 1853—54. tanévben már csak *viszonylagosan kötelező* tantárgy gyanánt tanítják a *magyar nyelvet* 3 csoportban heti 2—2 órában.

Az 1854—55. tanévben hasonlóképen *relativ kötelező* tantárgyul tanítják a *magyar nyelvet*, de négy csoportban, heti 2—2 órával.

Az 1855—56. tanévben mint *szabad tantárgyat* tanulja a magyar nyelvet összesen 27 algymnasiunmi tanuló heti 2 órában.

Az 1856—57. tanévben sem a rendes, sem a szabad tantárgyak között *elő nem fordul a magyar nyelv.*

Az 1857—58. tanévben már megint mint *relative kötelező* tantárgyat tanítják a magyar nyelvet, de *csak felgymnasiunmi 22 tanuló számára* két csoportban heti 2—2 órában.

Az 1858—59. tanévben ismét mint *relative kötelező* tantárgyat *felgymnasiunmi 27 tanuló,* és

az 1859—60. tanévben hasonlóképen mint *relative kötelező tantárgyat felgymnasiunmi 49 tanuló* tanulta a magyar nyelvet.

Ellenben nemcsak a német nyelv, hanem a *cseh-tót nyelv* is mindezen tanévekben, *valamennyi osztályban I-től VIII-ikig,* valamennyi tanulóra nézve a *kötelező, rendes* tárgyak sorában fordul elő.

Az oktatás nyelve a német nyelv valamennyi tantárgyra nézve. A tankönyvek szintén német nyelven írvák. A tót nyelv tanításánál cseh nyelvű tankönyvek használatnak.

Magyarország történelme az 1852—1860. évi nyomtatott programokban éppen oly kevéssé fordul elő, mint az »Entwurf«-ban.

Ezen nemzetellenes irányzat különösen azért tűnik fel veszélyesnek, minthogy az új osztrák tanítási rendszer a természet-tudományok és a mennyiségtan felvétele, a klasszikus nyelvészet tanításának tudományos kezelése és a szaktanítás behozatala által a gymnasiumot valóban európai színvonalra emelte.

5. Az érettségi vizsgálat.

Mint egészen új intézmény szabályozva van az érettségi vizsgálat az Entwurf 78—88. §§-aiban.

Az egyetem, a theologiai, jogi, orvosi vagy bölcsészeti tanfolyam rendes látogatására való felvétel azontúl csak az érettségi vizsgálatról szóló bizonyítvány alapján történhetik.

Az első érettségi vizsgálatot a lőcsei cs. kir. állami gymnasiumban tartották 1852. évi július 26—30. napjain.

Az 1856—57. tanév végén az *írásbeli* vizsgálatnak tárgyai voltak: 1. Német nyelvi szabad dolgozat. 2. Fordítás latinból né-

metre. 3. Fordítás németből latinra. 4. Fordítás görögből németre. 5. Mennyiségtani dolgozat. 6. Tótnyelvből szabad dolgozat.

A *szóbeli érettségi* vizsgálat tárgyai voltak: 1. Vallástan. — 2. Német nyelv. — 3. Latin nyelv. — 4. Görög nyelv. — 5. Tót nyelv. — 6. Mennyiségtan. — 7. Történelem. — 8. Természetan.

A vizsgáló bizottság tagjai voltak: Nyirák Ignác cs. kir. iskolai tanácsos, Siegl Antal Ede igazgató, Hoffmann György, Lukás János, Pisch Béla, Dvorzsák József, Javurek János, Grün D. V. és Nejedli József János tanárok.

Ezen vizsgálat tárgyai között sem a magyar nyelv, sem Magyarország története elő nem fordul.

E tekintetben hasonló állapot tűnik ki az 1857—58. évi érettségi irományokból.

Az 1859-ik évi augusztus 1-én megtartott érettségi vizsgálaton 6 jelölt közül hármat és 1860. évi július 27-én 8 jelölt közül ismét csak hármat a magyar nyelvből is vizsgáltak; azonban az ebből nyert tanjegy nem gyakorolt befolyást az érettségre vonatkozó végső határozatra. az Entwurf 81. §. 1. pontja szerint.

6. Vallás-erkölcsi nevelés.

Az Entwurf szerint az iskola feladata, hogy a tanulók vallás-erkölcsi nevelésére befolyást gyakoroljon. Különösen az iskolai tanítás idején a kívánatos fegyelmi állapot fentartására a szaktanárok, az osztálytanár és az igazgató kötelesek közrehatni. Fegyelem fordítatik az iskolán kívüli viseletre is. A kávéházak és korcsmák látogatását szigorúan tiltja az 1852. ápril 19-én kelt 161. számú cs. kir. közoktat. miniszteri rendelet azzal, hogy a megintés ellenére a korcsmákat és kávéházakat látogató tanulókat a gymnasiumból ki kell zárni.

Fegyelmi büntetések általában: 1. A dorgálás. 2. A tanuló visszatartása a tanóra után, de csak a tanár folytonos felügyelete alatt. 3. Alsóbb helyre való ültetés. 4. Börtönbe való elzárás. 5. Testi büntetés. 6. Kizárás a helybeli vagy valamennyi gymnasiumból. — A büntetéseket szabályozza a 71. §. — Különösen a testi büntetésre nézve kimondja, hogy csak oly városokban alkalma-

zandó, hol a szokás azt megengedi és akkor is csak az alsó gymnasiumi tanulóknál külön meghatározandó módozatok mellett.

Hogy e tekintetben milyen humánus bánásmódot sürgetett és mennyire ellenezte az emberi természetet meggyalázó testi büntetést Siegl Ant. Ede igazgató, az kitűnik következő iratából:

Kundmachung.

Mein festes Vertrauen, dass in dieser Lehranstalt die Schulzucht mit richtigem paedagogischen Takte gehandhabt werde, musste heute auf eine für mich schmerzliche Weise erschüttert werden.

Es sollen sich nähmlich — so lauten die mir zugekommenen Klagen — einzelne Lehrer so sehr vergessen haben, dass sie ihre Schüler öffentlich, auf eine sehr inhumane Weise, während des Unterrichtes züchtigen.

Indem ich dieses mit dem Organisations-Entwurfe durchaus unverträgliche Verfahren, kraft meines Amtes, hiemit auf das strengste verbiete, und jeden derartigen Missgriff unnachsichtlich hohen Ortes anzuzeigen fest entschlossen bin: beauftrage ich zugleich die Herren Klassenlehrer, mich von dem Zustande ihrer Klasse, nach allen Beziehungen hin, genau in Kenntniss zu setzen, und sich strenge an die diessfälligen Instruktionen zu halten.

Leutschau, am 18. Dezember 1853.

Ant. Ed. Siegl m. p.

Direktor.

Gelesen: Josef Dvorák, m. p. — Riedl, m. p. — Daucha, m. p. — Jehlicska, m. p. — Javurek, m. p. — Nejedli, m. p. — J. Lukas, m. p. — W. Merklas, m. p. — Adalbert Pisch, m. p. — Liskay, m. p.

Különös gondot fordítanak az isteni tiszteletre, a hétköznapi sz. mise, a vásár- és ünnepnap sz. beszédek, mise és délutáni isteni tisztelet pontos látogatására és pedig mindenkor kellő tanári felügyelet alatt.

A szokásos körmenetek, a nagy hétben előírt 3 napi *val-lásos* gyakorlatok, úgy a hatóságilag rendezett ünnepélyes isteni tiszteletek és iskolai ünnepélyek alkalmával az egész tanári kar

jelenik meg. Gyónáshoz és áldozáshoz ötször járul évenként az ifjuság. Az erkölcsi viseletből a bizonyítványokba külön érdemjegyek iktattattak. Általában a fegyelmet kellő gonddal kezelték.

7. Tanító-eszközök.

Az 1848. év előtti gymnasium állapotát semmi sem világítja meg jobban, mint az 1852. évi német Programm 11. lapján előforduló tudósítás, melyet magyar fordításban ide iktatok:

»Midőn az 1851. évi november 14-én 10266—1267. sz. a. kelt magas miniszteri rendelet folytán a gymnasium tárgyai a prémontrei rend részéről a csász. kir. állami gymnasium ideiglenes igazgatójának 1852. évi jan. 2-án átadattak, a tanító-szerek a leltárszerű felvétel szerint következő gyarapodást nyertek: 1. Egy földgömböt, faállvánnyal és sárgarézből való déllővel. (Batthyányi Kázmér gróf 1841. évi ajándéka.) — 2. Egy régi kis földgömböt, alig olvasható nevekkal, sárgarézből való déllővel. — 3. A délvonalak, a látszólagos nappálya és az állatkör ábrázolására szolgáló készüléket sárgarézből, fából való állványon. — 4. Egy ujszülött gyermek csontvázát (régie és romlott.) — 5. Egy nagy megkövesült, ketté törött zápfogat. — 6. Egy óriási teknőcz kagylójának felső részét.¹⁾

A tanszergyűjtemények kezdeményezése az 1851—52. és a következő tanévekre vezetendő vissza.

Az évi Értesítők évről évre elősorolják a természettani és természetrajzi muzeum számára vásárolt és ajándékozott tárgyakat. Különösen a vásárlásra fordított 9 év alatt közel 2000 frt. Mind ezekhez járult számos ajándék a természetrajzi muzeum számára, továbbá a modern földrajzhoz és történelemhez való térképek.

8. Könyvtárak.

Ámbár a csehek semmiféle könyvtári anyagot itteni hivatali elődeiktől át nem vettek, mégis azonnal hozzáláttak, hogy külön tanári, és külön ifjusági könyvtárnak alapját megvegyék. Fá-

¹⁾ Programm des neuorganisirten k. k. Staatsgymnasiums zu Leutschau am Schlusse des Schuljahres den 31. Juli 1852. Veröffentlicht durch den prov. Director Laurenz Kotzurek, Leutschau, gedruckt bei Johann Werthmüller & Sohn. *II-ik lapon.*

radozásaik folytán az 1858—59. tanév végén a tanári könyvtárban volt 759 kötet, az ifjusági könyvtárban pedig 550 kötet.

Az évi programokban előforduló beszerzési kimutatásokból láthatjuk, hogy sok becses és tudományos német könyv mellett különös gondot fordítottak a cseh irodalomra. Ellenben magyar könyv a szerzemények sorában elő nem fordul.

9. Belső ügykezelés.

A tanév — némi kísérletezések után — rendszeren október 1-én vette kezdetét. Megelőzőleg történt a tanulók felvétele, melyre nézve a betöltött 9 éves életkor és az ismeretek azon mértéke kívántatott, melyet a népiskola IV. osztálya nyújtott. A gymnasium szabadságában állott külön felvételi vizsgálatot tartani a jelentkező tanulókkal.

Az órarend megállapítására nézve az Entwurf 52. §-a igen helyes paedagogiai elveket emelt érvényre.

A tandíj fizetését behozta a bécsi cs. kir. közoktatási miniszterium 1857. évi márczius 5-én 2918. számú rendeletével. Fizetendő volt félévenként pengő pénzben 4 forint. Azonban az Entwurf 63. §-ában meghatározott 2 frtnyi felvételi díj fizetése is érvényben maradt.

Tankönyvül csak a miniszter által engedélyezett könyv használható. A régi tollba mondási rendszer teljesen el lett ejtve (54. §.)

A rend, fegyelem és módszeres tanítás érdekében behozatott az osztálykönyv pontos vezetése a szaktanárok és az osztálytanár részéről. Az ellenőrzést az igazgató gyakorolta.

Minden tanév végén az igazgató, a szaktanár és a felsőbb osztály szaktanára vizsgálatot tartottak, mely a tanulónak felsőbb osztályba való fellejtetése fölött döntenet volt hivatva.

Minden osztály számára az igazgató kijelölte az osztálytanárt, a ki a tanítás körül támadható eltérések kiegyenlítése, a többi tanítók működésének egybehangzó irányítása és a módszeres tanítás ellenőrzése tekintetében fontos szerepre volt hivatva, a tanulókkal szemben pedig a rend és fegyelem kezelése körül első fokú hatóságot képezett.

A tanintézet élére az Entwurf 108—116. §§-ai szerint felelős igazgató van állítva, mint a tanító személyzet és a tanuló ifjuság közvetlen előljárója. Mellette mint némely esetekben határozó testület áll a tanári értekezlet.

Az intézeti irodai és kezelési ügyeket az igazgató vezeti.

10. Felügyelet.

A kormány rendeleteinek foganatosítására s az intézet fölötti felügyelet gyakorlására hivatva volt a fenállott kassai csász. kir. helytartósági osztály és a kebelében létezett *cs. kir. iskolai tanácsos*, a ki minden tanév folytában meglátogatta az itteni gymnasiumot s annak állapotát beható vizsgálat alá vette.

A bécsi cs. kir. közokt. miniszterium 1852. évi *Kleemann* osztálytanácsost küldötte ki; 1854. évi július 27-én pedig dr. *Helbert Sándor* cs. kir. alállamtitkár jelent meg Lőcsén, hogy a főgymnasium viszonyait szemügyre vegye. Ugyanazon célból teljesítette itteni látogatását *Pfefferkorn Nándor* cs. kir. helytartótanácsos 1858. évi április 18-án. Az 1853. évi január 11-én meglátogatta az intézetet *gróf Forgách Antal*, cs. kir. kassai kerületi főispán. Kiséretében volt *Zaboysky László* szepesi püspök és *Kray Miksa* cs. kir. szepesi megyefőnök. — *Poche Adolf* a cs. kir. kassai helytartósági osztály alelnöke 1856. július 16-án tekintette meg az intézetet. — *Zaboysky László* szepesi püspök 1851—52. tanévben mint cs. kir. iskolai tanácsos gyakran látogatta meg az intézetet és annak ujja szervezése körül buzgólkodott. De még az 1852—53. és a következő években is látogatásait folytatta mint az intézeti ifjuságnak jótevője és a rendszernek buzgó támogatója.

A tanári kar működése mindannyiszor teljes elismerésben részesült.

11. Cs. kir. iskolai tanácsosok.

Zaboysky László csász. kir. iskolai tanácsos, szepesi püspök 1851—1852.

Dr. Nyirák Ignác cs. kir. kerületi gymnasiumi felügyelő és isk. tanácsos, apát 1852—1858.

Schmidt Szeverin benedekrendi áldozár és cs. kir. iskolai tanácsos 1859—1860.

12. Igazgatók.

Kotzurek Lőrincz világi, előbb a königgrätzi, 1851—52. tanévben a lőcsei cs. kir. gymnasium ideiglenes igazgatója.

Siegl Antal Ede, világi, előbb a pozsonyi cs. kir. államgymnasium rendes tanítója, 1852. jul. 29-én 7559—1000. sz. a. kelt. cs. kir. miniszteri rendelet folytán a lőcsei cs. kir. állami főgymnasium igazgatója az 1861. évi október 18-ig.

13. Tanárok.

Bozdech Gusztáv, orvostudor, rendes tanár, 1851. nov. 8. — 1852. jul. 26.

Merklas Venczel, rendes tanár, 1851. október 21.—1861. október 18.

Marek József, bölcsészettudor, helyettes tanár, 1851. okt. 17. —1853. október 18.

Nejedli József János, bölcsészettudor, helyettes tanár, 1851. október 20. — 1861. október 18.

Javurek János, helyettes tanár, 1851. október 25. — 1861. október 18.

Dvorak József helyettes tanár, 1851. deczemb. 3. — 1861. október 18.

Vojácsek Venczel, helyettes tanár, 1851. deczember 9. — 1861. október 18.

Liszkay Károly, hittudor, szepesegyházmegyei áldozár, hittanár, 1851. nov. 8. — 1854. június 7.

Pisch Béla, áldozár, hittanár, 1851. október 31. — 1859. márczius 9.

Riedl Szende, bölcsészettudor, helyettes tanár, 1852. márczius 19. — 1854. augusztus 10.

Lukas János, rendes tanár, 1852. szept. 8. — 1861. okt. 18.

Daucha József, helyettes tanár, 1852. szeptember 9. — 1861. október 18.

Zahourek János, rendes tanár, 1854. április 18. — 1855. szeptember 19.

Jehlicska József Alajos, helyettes tanár, 1853. nov. 17. — 1855. ápril 29.

Landiger Antal, áldozár, hittanár, 1854. szeptember 3. — 1870-ig.

Pövetz Frigyes, rendes tanár, 1855. június 5. — 1855. szeptember 2-ig.

Dvorák Lipót, rendes tanár, 1855. szeptember 24. — 1861. október 18.

Kandernal Ferencz, rendes tanár, 1855. szeptemb. 24. — 1859. június 5.

Hoffmann György, rendes tanár, 1855. szept. 24. — 1857. augusztus 29.

Dr. Grün Dénes, rendes tanár, 1855. szept. 24. — 1857. augusztus 29.

Janovics Péter Ivanov, áldozár, helyettes tanár, 1855. szeptember 19. — 1856. szeptember 5.

Petrik János, helyettes tanár, 1855. szeptemb. 19. — 1856. szeptember 5.

Drizhal János, helyettes tanár, 1856. október 7. — 1857. augusztus 2.

Dr. Schnapka Ede, helyettes tanár, 1857. okt. 27. — 1859. július 13.

Kunst Antal, ollmücsi egyházmegyei áldozár, helyettes tanár, 1858. január 19. — 1860.

Kostialik István, szepesi egyházmegyei áldozár, helyettes hittanár, 1859. márczius 10. — 1860. szeptember 24.

Pöschl Henrik, rendes tanár, 1859. július 27. — 1861. október 18-ig.

Pandura Ferencz, rendes tanár, 1859. oktob. 14. — 1861. október 18.

Lessnitzky György, szepesi egyházmegyei áldozár, rendes hittanár 1860. szeptember 24.—1867. évi október 7-ig.

14. A tanulók létszáma.

Tanév	O s z t á l y								Összesen
	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	
1852.	32	50	26	29	24	28	19	7	215
1853.	57	41	34	23	25	25	22	19	246
1854.	60	55	40	32	20	17	17	18	259
1855.	80	47	48	28	28	17	13	11	272
1856.	84	63	31	39	18	16	19	9	279
1857.	76	66	51	28	28	12	13	11	285
1858.	86	58	46	37	22	22	9	8	288
1859.	85	56	41	45	35	21	10	7	300
1860.	100	52	47	38	36	23	8	8	212
1861.	92	67	44	32	27	24	7	2	295

15. Az érettségi vizsgálatok eredményei.

Év	Hányan jelentkeztek az érettségi vizsgálatra?	Hány lett jelesen	Hány lett egyszerűen	Hányan utasítottak ismétlő vizsgálatra?
		é r e t t ?		
1852.	6	1	2	3
1853.	15	3	8	4
1854.	12	7	5	—
1855.	11	2	7	2
1856.	3	—	3	—
1857.	8	3	5	—
1858.	7	2	5	—
1859.	6	1	5	—
1860.	8	3	5	—
1861.	2	—	2	—

16. A tanulók segélyezése.

a) Ösztöndíjak.

T a n é v	Az ösztöndíjas tanulók száma	Az ösztöndíjak összege forintokban
1853.	21	1602
1854.	16	1190
1855.	21	1660
1856.	23	1600
1857.	23	1610
1858.	18	1280
1859.	21	1396
1860.	20	1339

b) Segélydíjak.

T a n é v	Az alapítvány megnevezése	Hány tanuló részesült segélyben?	A segélydíj összege pengő pénzben	
			frt	kr.
1853. óta 1861. tanévig	Czabaffy János-féle	21	70	—
	Fabiány-féle	2	7	26
	Fehérváry	3	36	—
	Borszikovszky	2	9	36
Évenként	Összesen	28	123	02

c) Zaboysky László szepesi püspök adakozása.

Tanév	Hány tanuló részesült				A pénzsegély összege	
	ebédben és vacsorában naponkint?	tankönyvekben?	lakásban?	pénzsegélyben?	frt	kr.
1852.	—	sokan	többen	40	816	—
1853.	15	sokan	többen	többen	812	—
1854.	21	20	néhány	többen	720	—
1855.	30	sokan	néhány	többen	346	—
1856.	37	sokan	néhány	néhány	150	—
1857.	45	sokan	többen	—	—	—
1858.	47	sokan	többen	—	—	—
1859.	56	sokan	18	—	—	—
1860.	54	34	18	—	—	—

17. Az idegen tanárok eltávolítása.

A Bach rendszer kiegészítő részét képezte az iskolák elnémetesítésére irányzott törekvés, mely a tudományos egyetem, a középiskolák és a népiskolák vezetésénél egyaránt érvényesült.¹⁾

A veszélyt fokozta azon körülmény, hogy az iskolákat mindenképen európai színvonalra emelték. Nevezetesen a gymnasiumokra nézve behozott szakszerű felügyelet, az értelmetlen emlézés megszüntetése, a latin és görög klaszszikusok tudományos tárgyalása, a természettan és természetrajz szemléleti és módszeres tanítása, az algebra és mértan, az egyetemes történelem és földrajz módszeres kezelésére fordított figyelem, a szaktanítás behozatala — ezek voltak főképen azon tényezők, melyek az új tanítási rendszer számára kiváló eredményeket biztosítottak.

Maga a Bach-rendszer mindinkább megszilárdulni látszott. Saját céljainak megfelelőleg és az osztrák polgári, büntető és váltótörvény behozatala mellett szervezte az egész közigazgatást és törvénykezést. Eltörülte a régi magyar közigazgatásnak és

¹⁾ Ismeretes dr. Haass Mihály cs. kir. iskolai tanácsos azon nyilatkozata, hogy még a szegedi tanyaiskolákban is fogja a német nyelv tanítását megvalósítani.

törvénykezésnek minden nyomát. Elkerülte azon veszélyt, melyet az 1853. őszén kitört keleti háboru magában rejtett. Az 1854. évi 400 millio forintos kölcsönnel még újabb anyagi eszközöket is szerzett. Az 50-es évek végén már rendületlen szilárdságában és maradandó fenállásában bíztak a rendszer hívei, midőn a váratlan bukást előidézte azon esemény, melynek bekövetkezésére már 1850. évi augusztusban figyelmeztette a magyar hazafiakat Somsich Pál, — a szerencsétlen kimenetelű háboru.¹⁾

Az 1859. évi szerencsétlen olasz háboru, a Lombárd királyság elvesztése megbuktatta a Bachrendszert.

Az 1860. évi október 20-iki diploma a magyar alkotmány visszaállítását helyezte kilátásba. Báró Vay Miklós magyar királyi kancellár, ifj. Mailáth György tárnok mint a m. kir. helytartótanács elnöke és az 1861. évi tavasszal az 1848. évi V. törvényczikk alapján megválasztott magyar képviselőház meg nem tűrhették, hogy a magyar törvény ellenére az idegen Bachrendszer és osztrák tanitási szervezet fennmaradjon.

A visszaállított magyar kir. helytartótanács 1861. évi október 18-án 58.228. sz. a. kelt intézvényével a cseh származásu tanárokat a lőcsei főgymnasium vezetése alól felmentette és ő cs. és kir. Felsége által legkegyelmesebben engedélyezett kedvezményi év. élvezete mellett rendelkezési állapotba helyezte.

---

¹⁾ Somssich Pál 1850. évi augusztus havában az akkori ostromállapot területén kívül, a Bécs melletti Badenben nyomtatott ily czímű munkájában: »Das legitime Recht Ungarns und seines Königs« — látnoki ihlettel megjövendölte, hogy a magyar alkotmány megszüntetése után inaugurált német abszolút rendszert csak egy szerencsétlen kimenetelű háboru fogja megbuktatni. Utalt különösen a II. József rendszerét megszüntető török háborúra.

V.

Királyi kath. főgymnasium Löcsén.

1861—1896.

1. Tanítási tervek.

Az 1860. évi október 20-iki diploma kiadása folytán a gymnasiumi tanítási rendszer újjászervezése vált szükségessé, hogy a nemzet állami léte ellen törekvő Thun-féle tanítási rendszer az idegen abszolút kormányhatalom által behozott többi német központosító intézményekkel együtt érvényen kívül helyeztetvén, a hazai gymnasiumi tanítás a nemzet szellemének és igényeinek megfelelő rendszer szerint intéztessék.

Ámde ennek megvalósítása a fenállott politikai viszonyok miatt ütközött nehézségekbe.

Ugyanis az udvari kancelláriának és m. kir. helytartótanácsnak az 1848. évi III. törvényczikk ellenére történt visszaállítása az 1848. évi törvények mellőzéséről tett tanuságot. Ennek daczára azonban Mailáth György tárnok azon kényszerhelyzetbe jött, hogy a vármegyék és szabad kir. városok tisztujtószékeit a régi és eltörült kiváltságos osztályokkal meg nem tartathatta, hanem azokat az 1848. évi XVI. és XXIII. törvényczikkek értelmében megtartatni rendelte. Hasonlóképen az országgyűlési képviselők választása is az 1848. évi V. törvényczikk szerint történt az 1861. évi tavasszal.

Ezen nehéz körülmények között hívott össze a helytartótanács 1861. évi augusztus havában egy bizottságot a gymnasiumi tanítási rendszer átalakítása végett, s ámbár ezen bizottság többsége oly javaslatot hozott létre, mely nemcsak haladásnak nem nevezhető, hanem egyenesen hanyatlásról tesz tanuságot, mindazonáltal »annak foganatosítása és életbeléptetése az erre megkivántató sok oldalú tárgyalások és intézkedések miatt már a legközelebbi tanévben nem volt eszközölhető.«¹⁾

¹⁾ A m. kir. helytartótanács 1861. évi október 21-én 58.244. sz. a. kelt intézvénye.

Ezen elhatározásnak okát abban a körülményben találjuk, hogy az 1861. évi országgyűlést Deák Ferencz híres feliratai daczára feloszlatták, az udvari kancellária élére gróf Forgách Antalt állították, és Magyarország polgári és katonai kormányzójává gróf Pálffy Móriczot nevezték ki. Ezen kormányférfiak a megyékben és sz. kir. városokban az alkotmányos állapotokat megszüntették s abszolút hatalommal uralkodni és az országban a dolgok új rendjét megvalósítani törekedtek.

Ezen körülmények között adta ki a m. kir. helytartótanács a gymnasiumok szervezésére vonatkozó rendeletét, melyet egész terjedelmében ide iktatunk.

A magyar kir. helytartótanácsnak 1861. okt. 21-én 58.244. sz. a. kelt s a gymnasiumi igazgatókhoz kibocsátott rendelete.

A magyarországi kath. gymnasiumoknak hazai viszonyok és a haladás szelleme által igényelt gyökeres átalakítása és újra szervezése tárgyában ezen magyar kir. Helytartótanács Ő csász. és apostoli királyi Felsege elé egy, az eddigi tanrendszertől eltérő változtatásokat tartalmazó javaslatot terjesztvén fel: annak fogantatása és életbeléptetése azonban, az erre megkivántató sokoldalú tárgyalások és intézkedések miatt, már a legközelebbi tanévben nem eszközölhető.

Mint hogy azonban az eddigi tanrendszer félreismerhetlen hiányai egynémelyikének orvoslása mulaszthatatlannak mutatkozik, s a jövő tanév kezdete is azon biztatással halasztatott el október elejéről november hó elejére, hogy addig az országnak ebbeli óhajtásai lehetőleg kielégítve leendnek: ezeknél fogva, a f. é. október hó 5-én 13.583. sz. a. kelt kegyelmes kir. udv. rendelet által felhatalmaztatott ezen magy. kir. Helytartótanács, miszerint addig is, míg a fönnebb említett javaslatok legfelsőbb helyben hagyást nyerendnek, ideiglen, a legközelebbi tanévre nézve, az egyes tanintézeteknél, nevezetesen tantárgyakat, órafelosztást, tanárokat és az oktatási nyelvet illetőleg haladék nélkül oly intézkedéseket tegyen, mellyek a különféle nemzetiségek érdekeinek sértése nélkül s a mostani tanrendszernek lényegében való fönntartása mellett, annak legkiválóbb hiányait mellőzni s a közvélemény

legsürgetősb igényeit lehetőleg kielégíteni képesek; egy másik ugyancsak f. é. október hó 5-én 13.583. sz. a. kelt kegyelmes kir. udv. rendelettel egyszersmind az iránt is meglevén ezen igazgató kormányzék bízva, hogy a középtanodák újra szervezésénél az egyes tanintézetekre nézve teendő részletes intézkedések alkalmazásával a tannyelvet illetőleg akkép intézkedjék, hogy a magyar nyelvnek, az azt, mint országglási nyelvet megillető helyből való elnyomása nélkül, az országbeli különféle nemzetiségek méltányos igényei is lehető kielégítést nyerjenek.

Ezek alapján tehát ezen magy. kir. Helytartótanács figyelve az eddigi tanrendszernek legkiválóbb hiányaira, úgy a közvélemény legsürgetőbb igényeire, következő változtatásokat az általános célszerűség szempontjából mellőzhetleneknek, egyszersmind pedig azonnal kivihetőknak mutatkoztak, határozta elrendelőknek:

I. A tanrendszerre nézve: Miután úgy találtatott, hogy a szakrendszer szerinti tanítás a gymnasiumok legalsó osztályaiban az eddigi tanításrend legkiválóbb hiányai egyikéül birodalomszerte általánosan el van ismerve; míg ellenkezőleg ennek helyébe az osztályrendszer általánosan ajánltatik, mint a melly Magyarország középtanodáiban régebben is divatozott, melly nemcsak a tanítás céljának könnyebbitésével jár, de a tanulóra nézve növelési szempontból, minden más rendszernél előnyösb, üdvösb befolyásúnak mutatkozik, mennyiben az elemi tanodából a gymnasiumba belépő tanoncz, egy tanítóhoz könnyebben szokván, könnyebben tanul s folytonosan azon egy tanító oktatása s felügyelete alatt állván, egy nevelési irányt nyer, melly miatt a gymnasiumi mostani tanerőknek nem kell szaporittatniok, s melly minden különös nehézség nélkül létesíthetőnek látszik: annálfogva az osztály-tanítás már a jövő iskolai évben a gymnasiumok két első osztályába behozatik, úgy, hogy mindegyik osztályban csak egy-egy tanító fog működni, önként értetvén, hogy a melly gymnasiumok világi tanítókkal ellátva vannak, ott a vallásban az egyházi rendből kell külön tanítónak oktatnia, — valamint, hogy a módosítás a gymnasiumok eddigi 8 — s illetőleg 4 osztályú természetén egyéb tekintetben mit sem változtat.

E rendszer módosítása tekintetéből azon gymnasiumokra

nézve, melyek egyházi rendbeli tanítókkal láttatnak el: az illető rendek főnökségei ezennel felszólíttatnak, hogy a tanszékek betöltésére általában, de különösen a két alsó osztálybeli tanitóságra minden tekintetben alkalmas s a magyar nyelvet alaposan bíró férfiakat rendeljenek ki.

II. A tanórák felosztása és a tanítandó tantárgyakra nézve. Különös tekintettel egyfelől az eddigi tanrendre, másfelől pedig arra, hogy a közvélemény legsürgetőbb igényei lehetőleg kielégíttessenek: a jövő tanévre nézve, az ide mellékelt táblázatban összeállított kir. főgymnasiumok számára szerkesztett tanterv bocsátatik ki. E tanterv szerint az első két osztályban az osztálytanítás, a többi osztályokban fölfelé pedig a szakrendszer fog alkalmaztatni oly módon, hogy a tanítók száma az osztályokban csak fokozatosan növekedik, s hogy egynemű s ugyanazon tantárgyak az összes felsőbb osztályokon keresztül, lehetőleg egy tanító által adassanak elő, s hogy az ugynevezett osztály-tanársággal rendszeresen a magyar nyelv tanítói bizassanak meg.

Az eddigi tantárgyak majdnem kivétel nélkül megtartatván, ezeken kívül némely tantárgygyal a hazai érdekek és a tanügybeni haladáshoz képest szaporíttatnak és illetőleg terjedtebben adatnak elő:

1. A vallástan hetenkint 16 órában, minden osztályon keresztül két órával taníttatik.

2. Hogy a hazánkban annyi emlékekkel egybekapcsolt latin nyelvben az ifjuság teljes jártasságra tehessen szert s alkalmas legyen a szívet és lelket nemesítő latin classicusokkal bővebben megismerkedhetni: e nyelv és irodalom a gymnasium minden osztályán végig taníttatik, s reá a legtöbb idő, hetenkint 45 óra fordíttatik.

3. A görög nyelvnek a latinnál sokkal korlátozottabb szükség, s kezdőknél több rendbeli nyelv egy időbeni tanulásának hátrányos volta tekintetéből, a görög nyelvtan és irodalom csak az 5-ik osztálytól kezdve fölfelé fog taníttatni, összesen hetenkint 8 órában.

4. Az eddigelé oly mostohán kezelt magyar nyelv és irodalom alapos ösmeretének szüksége társadalmi és politikai tekin-

tetekből elkerülhetlenné válván e hazában, annak minden osztályon keresztül kötelező tantárgyként tanítása akként vétetik fel, hogy az ugynevezett vegyes gymnasiumoknál a táblázat szerint az első osztályban hetenkint 5, — a többiekben pedig mindnyájában hetenkint 4, — s így összesen hetenkint 33 órában, míg a kizárólag magyar gymnasiumokban a 6., 7. és 8-ik osztályban, — a táblázattól eltérőleg — hetenkint csak 2—2 órában, s így összesen hetenkint 27 órában fog taníttatni. A magyar nyelvnek sikeres tanítása vegyes gymnasiumokban következő módon mutatkozik czélszerűen létesíthetőnek. Az első s második osztály tanoncjai kezdőkre s haladókra akként osztassanak fel, hogy az első osztály tanítója a kezdőket, a második osztály tanítója pedig a haladókat tanítsa. A harmadik, negyedik és ötödik osztály ifjúsága kezdőkre, haladók- és haladottakra osztassék akként, hogy a harmadik osztály magyar nyelv tanítója e nyelvet a kezdőknél, a negyedik osztály magyar nyelv tanítója e nyelvet a haladóknál, az ötödik egész nyolczadik osztály magyar nyelv tanítója pedig a haladottaknál tanítsa. A hatodik, hetedik és nyolczadik osztály ifjúsága szintén kezdőkre, haladók- és haladottakra osztatik azon megjegyzéssel, hogy az illető magyar nyelv tanító 4 órát a kezdők, 4-et a haladók, s 4-et a haladottak tanítására fordítson. Tankönyvekül használhatók: *a)* a kezdőknél: »Gyakorlati nyelvtan Ollendorf módszere szerint Ney Ferencztől«, *b)* haladóknál: »Gyakorlati nyelvtan Ollendorf módszere szerint Ney Ferencztől«, *c)* haladottaknál: »Magyar nyelvtan, dr. Lutter Nándortól.«

5. A földrajz tanításnál az e nemű ismeretekbeni fokozatos haladás tüzetett ki célul. A haza területi helyzetének, részeinek, tulajdonságainak s nevezetességeinek eddigelé háttérbe szorított megismertetése e tantárgy körében a legelső szükség lévén, az első osztályban Magyarország, a másodikban az osztrák birodalom többi része és Európa és a harmadik osztályban a többi világrészek földíratának tanítása szabatik ki.

6. A hazai történet alapos ösmerete az igényeit hangosan követelő közvélemény előtt mulaszthatlan polgári kötelességnek tekintetvén, annak eddigelé elhanyagolt vagy kicsinyes és sok részben korlátolt tanítását ezentúl a tárgy fontosságához mért terje-

delmű, lehetőleg részrehajlatlan hűségű s helylyel-közzel a kortannal, földleirattal és államismével felvilágosított történelmi élénk előadásnak kell felváltani. Ekként szükséges kezelni a világtörténelem tanítását is. Ennélfogva a történelmi oktatások már a 3-ik osztálytól kezdve minden osztályon keresztül folynak akként, hogy ezekre a 3-ik, 4-ik s 5-ik osztályban hetenként 2 óra fordíttatik minden gymnasiumnál, a 6., 7. és 8-ik osztályokban pedig csak a vegyes gymnasiumokban fordíttatik hetenkint 3 óra; míg a kizárólag magyar gymnasiumokban a 6-dik osztályban ugyan hetenként szintén 3 órában, de a 7-dik s 8-dik osztályban, a mellékelt táblázattól eltérőleg, már hetenként 4 órában taníttatik a történelem.

7. A mennyiségtan minden időben a reáltudományok legfontosbika maradván s az ifjúság ítélő tehetségének fejlesztésére is hathatós befolyást gyakorolván: ezentúl is minden osztályon keresztül összesen hetenkint 17 órában fokozatosan és oly mértékben fog taníttatni, hogy ebből a technikai tanpályára készülők is elegendő előismereteket szerezhessenek.

8. A természetrajzból a 3-dik osztályban az állat-, a 4-dikben a növény- s az 5-ikben az ásványország s így e tudomány egész köre meg fog ismertetni a tanulókkal, összesen hetenkint 6 óra alatt, minden gymnasiumban; ezenkívül még a kizárólag magyar gymnasiumokban a 6-dik osztály tanulóinak is tanítandó lesz a természetrajz és pedig a természetrajznak rendszeres áttekintése, az állatok és növények földrajzi elterjedése s a földtan. A természetrajztannak ezen kiegészítő előadása által az orvosi pályára készülő tanuló hathatós előismeretekre tehet szert.

9. A természettanra is szükségesnek találattatik annyi gondot és időt fordítani, a mennyit a közműveltség s a tudománynak e téren haladása okvetlenül megkíván s a meddig az a humánus tanok fölfrissítésére, de nem elnyomására szolgál. Ennélfogva a természettannak is fokozatosan egész köre taníttatik, de csak a 4-dik, 5-dik, 7-ik és 8-ik osztályokban s hetenként összesen 11 órában. Végre:

10. A bölcsészettan tanítását illetőleg. Miután e tudomány eddigelé szintén az ifjúság előtt csaknem egészen ismeretlen maradt, holott tanulása a tanulót nemcsak közvetlen józan és rend-

szeres gondolkozásra, nemcsak higgadt és alapos ítéletekre szoktatja; de ismerete közvetve az élet ezerféle rétegeibe beható világot szolgáltat, és miután a bölcsészeti előismeretek a fensőbb tanpályákoni sikeres haladásra és pedig úgy az egyházi, mint a jogpolitikai s az orvosi pályán is nélkülözhetlen kellékül szolgálnak: ez okokból már a bekövetkező tanévben a bölcsészet tanainak és pedig a logikának, psychologianak szélesb mértékbeni tanítása, úgy a metaphisikának előadása is — (a bölcsészet-történelmének és az ethikának előadása ez évben még előismeretek hiányából meg nem történhetvén) — kiváló fontosságúnak tartatik, mire nézve erre vegyes gymnasiumoknál a 6-dik, 7-dik és 8-ik osztályok mindegyikében hetenkint 3 óra, a kizárólag magyar gymnasiumoknál pedig a 6-ik osztályban ugyan szintén 3 óra, de a 7-dik és 8-dik osztályokban a táblázattól eltérőleg hetenkint külön-külön 4 óra s így összesen hetenkint 9 s illetőleg 11 óra fog szenteltetni.

Mint az itt előadott okokból s a mellékelt táblázatból kivethető, a kötelezett tantárgyak heti óráinak összes száma főgymnasiumokban 166 óra, algymnasiumokban pedig 76-ra megy, s míg eddig egyes tanoncz rendes tanóráinak heti száma 20—26-ra rúgott, addig most csak 18—23-ig fog terjedni s így mindamellet is, hogy a tantárgyak jövőre sok részben nagyobb kiterjedésben fognak taníttatni, a tanórák száma mégis nem növeltetni, sőt lejjebb fog szállíttatni. A rendes tanórák eme felosztását és lejjebb szállíttását nemcsak azon tekintet teszi ajánlatossá, hogy e szerint a külön tájnyelvek, a német nyelv s egyéb rendkívüli tantárgyak tanítására is elegendő idő fordíttathassék, de az is, hogy a növendékek gyenge ereje, a mire az eddigi rendszerben elegendő figyelem nem volt, — a tanórák szerfeletti sokasága által túl ne terheltecsék.

A főlebb előadott tantervet és órafelosztást a tanárok számával, melly a hittanítóval együtt főgymnasiumokban rendszeren 13-ra s algymnasiumokban 6-ra megy, arányosítva s ehhez képest közöttök a tantárgyakat felosztva s tekintettel a főlebb érintett növeléstani és tanítási szempontokra, a következő alkalmazásba veendő eredmény származik:

Az igazgató tanít hetenkint legfőlebb	6 órát
A hittanító 1—8. osztályban	16 »
A két osztálytanító az 1. és 2. osztályban	16 »
A latin nyelv, magyar nyelv, történelem és földrajz tanítója a 3-dik osztályban	14 »
A latin nyelv, magyar nyelv és történelem tanítója a 4-dik osztályban	12 »
Az 5-dik s 6-dik osztályban a latin nyelv és egyszersmind az 5-dik osztályban a görög nyelvtan tanítója . . .	13 »
A 7-dik s 8-dik osztályban a latin nyelv, a 6., 7. s 8-dik osztályban a görög nyelv tanítója	13 »
A magyar nyelv tanítója az 5., 6., 7. és nyolczadik osztályban kizárólag magyar gymnasiumokban hetenkint 10 órát; vegyes gymnasiumokban pedig hetenkint	16 »
A 3., 4., 5., 6., 7. és 8-dik osztályban a mennyiségtan s a 4-dik osztályban a természettan tanítója hetenkint	15 »
A természettan tanítója az 5., 7. és 8-dik osztályban hetenkint	9 »
Kizárólag magyar gymnasiumokban a 3., 4., 5. és 6. osztályban a természetrajz s egyszersmind az 5. és 8. osztályban a történelem tanítója hetenkint 14 órát; vegyes gymnasiumokban pedig a 3., 4. és 5-dik osztályban a természetrajz s egyszersmind az 5. és 8. osztályban a történelem tanítója hetenkint	11 »
Kizárólag magyar gymnasiumokban a 6., 7. és 8. osztályban a bölcsészet s a 6. és 7. osztályban a történelem tanítója hetenkint 18 órát; vegyes gymnasiumokban pedig a 6., 7. és 8. osztályban a bölcsészet s a 6. és 7. osztályban a történelem tanítója hetenkint összesen	15 órát.

Ezek szerint az igazgató tanítási kötelezettsége jövőre is fenmaradván, hogy főleg a jelen átmeneti időszakban a kellő felügyeletre s a netaláni előadási helyettesítésre is elegendő ideje maradjon, az általa előadandó tantárgyat akként kell választania, hogy az előadásra hetenkint legfeljebb 6 órát fordítson. Ha az

igazgató előadása által valamely tanítónak rendes tanórái kevesbülnének meg, úgy ennek valamely rendkívüli tantárgy tanításával kell órái számát kiegészíteni, valamint általában a kevesebb órával terhelt tanítók — nevezetesen a természettan tanítója — valamely rendkívüli tantárgy, különösen a német nyelvtan s a gymnasiumok helyzete szerint külön-külön meghatározandó tájnyelv előadására kötelezendő.

A mennyiben a szépírás, az összhangzatos éneklés vagy a testgyakorlástannak tanítására külön tanítónak szüksége fenforogna, ez iránt az illető gymnasiumi igazgatóság annak megemlézése mellett: valjon s mennyiben járulhat ezen tanítók díjazásához a tanuló ifjúság is, ide felterjesztést tenni tartozik.

III. A tannyelvet illetőleg. Miután Ő cs. és kir. apostoli Felsége m. é. október 20-án kelt legfelsőbb elhatározásaival, a magyar nyelvet ez ország minden közigazgatási törvénykezési hatóságainál ügykezelési és hivatalos nyelvül visszaállítván, e nyelv általános alkalmazásának jogszerűsége és tudásának elkerülhetlen szüksége kétségtelessé vált, miután ugyancsak m. é. október 22-én kelt kegyelmes kir. udv. leirat folytán ezen magyar kir. Helytartótanács a középtanodákban eddig használt tannyelvre nézve kívánatosoknak és szükségeseeknek mutatkozó módosítások iránt, Ő Felsége legmagasb meghagyásához képest az illető tanítótestületeket, egyháznagyokat és közigazgatási hatóságokat, melly két utóbbiak vannak főleg hivatva az ország lakói valódi érdekét és kívánságát képviselni, meghallgatá, ezek pedig a magyar nyelv tannyelvül behozatalának szükségét az illető gymnasiumokban — az egyetlen belényesi gymnasium kivételével, — hivatalos jelentéseikben nemcsak elismerik, de annak azonnali alkalmazását majd minden gymnasiumra nézve forrón kívánják is; miután végre mellőzhetlenül szükségesnek mutatkozik, hogy az illető gymnasiumok tanítóinak az oktatási nyelvre nézve bizonyos meghatározott, a közvélemény-nyel lehetőleg megegyező irány- és vezérfonal mutattassék ki, a tannyelvre nézve az említett hivatalos jelentések alapján ugyan, de különös tekintettel a nemzetiségi méltányos igényekre s azon elvre, hogy a tannyelvnek a tanulmányokbani előmenetel fel ne áldoztassék, a következő intézkedések állapíttatnak meg:

A magyarországi összes kath gymnasiumok tannyelv tekintetében kizárólag magyar és vegyes gymnasiumokra osztatnak fel.

A. Kizárólag magyar, azaz oly gymnasiumoknak, melyekben a tisztán magyar nyelveni oktatás kérdésen kívüli, a következők állapították meg: 1. bajai, 2. egri, 3. esztergomi, 4. győri, 5. kassai, 6. kecskeméti, 7. nagyszombati, 8. nagyvárad, 9. pécsi, 10. pesti kegyesrendi, 11. rozsnyói, 12. szegedi, 13. székesfehérvári, 14. szombathelyi főgymnasiumok és 1. a debreczeni, 2. gyöngyösi, 3. jászberényi, 4. kálocsai, 5. kaposvári, 6. keszthelyi, 7. komáromi, 8. kőszegi, 9. lévai, 10. magyaróvári, 11. miskolci, 12. nagykanizsai, 13. nagykárolyi, 14. pápai, 15. sátoraljujhelyi, 16. szabadkai, 17. tatai, 18. váci, 19. veszprémi algymnasiumok.

B. Vegyes, azaz oly gymnasiumoknak, melyekben a tannyelv cél szerint és a közkívánathoz képest ugyan a magyar, de a helybeli s vidéki népség nemzetiségi viszonyainál fogva, oktatások, magyarázatok, kikérdezések, leczke felmondások, feleletek, a magyaron kívül más, a tanulók többsége által értett hazai nyelven is, minden kényszer nélkül azonban és szabadon történhetnek, a következők nyilvánítanak: 1. az aradi, különösen német, illetőleg román segédtnyelvvel, 2. besztercebányai, tót és német segédtnyelvvel, 3. budai, német segédtnyelvvel, 4. eperjesi, tót és német segédtnyelvvel, 5. lőcsei, tót és német segédtnyelvvel, 6. nyitrai, tót és német segédtnyelvvel, 7. pesti világi, német segédtnyelvvel, 8. pozsonyi, német segédtnyelvvel, 9. az ez idén is hat osztálylyal megnyitandó selmeczi gymnasium német és tót segédtnyelvvel, 10. soproni, német tannyelvvel, 11. szatmári, román segédtnyelvvel, 12. temésvári, német, román s illetőleg szerb segédtnyelvekkel, 13. ungvári, ruthén segédtnyelvvel — nagygymnasiumok, valamint a következő algymnasiumok: 1. lugosi, román segédtnyelvvel, 2. máramarosszigeti, román segédtnyelvvel, 3. nagybányai, román segédtnyelvvel, 4. nagybecskerek, német és szerb segédtnyelvvel, 5. szakolczai, tót segédtnyelvvel és 6. a trencsényi, tót segédtnyelvvel.

C. A belényesi főgymnasiumban az illető alapító rendelkezése és a közönség kívánságához képest, a főtnyelv ezentúl is a román, a segédtnyelv pedig a magyar leend.

A fent elősorolt vegyes gymnasiumokat illetőleg egyéb-
iránt még a következők jegyeztetnek meg:

a) E gymnasiumoknál azon tekintetben, milyen tankönyv
legyen a tanonc által használandó, minden erőszakolásnak kizárva
kell maradnia, s az egyedül az illetőkre bízandó, vajjon magyar
tankönyvvel kívánnak-e élni.

b) A vallástan mindig azon a nyelven előadandó, melyet
az illető tanonc a legjobban ért.

c) Minthogy a két alsó osztályban több nyelvnek ugyan-
azon időbeni tanulása didacticai és paedagogiai szempontból nem
helyeselhető, a német s illetőleg más hazai tájnyelv csak a III-dik
osztálytól kezdve felfelé taníttassék oly módon, hogy az azon ta-
noncokra nézve, kiket szülik vagy gyámjaik arra köteleznek,
kötelező rendes tantárgy legyen. Ha azonban a tanoncok több-
ségének szülői kívánnák, hogy gyermekeik, kik már az elemi
iskolákban anyanyelvöket nyelvtanilag tanulták, azt folytatólag az
első két gymnasialis osztályban is tanulmányozzák: ezt az illető
igazgatóságnak e kormányzékhez jókor feljelenteni kötelességé-
ben álland.

d) A mennyiben ezen gymnasiumok egyikénél vagy másiká-
nál, eddigelé is, a helyi és vidéki közönség kívánalmához, a nem-
zetiségi viszonyokhoz képest, a minden gymnasiumban kivétel nélkül
a fentebbi c) pont szerint tanítandó német nyelven kívül még más
hazai nyelv s irodalom tanításának szüksége is netán fenforogna,
az illető igazgatóságnak, a tanártestülettel egyértőleg, feladatául
tüzetik ki, az illető érdekek méltánylásával és ildomos tapintattal,
a beírások végezte után tartandó tanácskozmányban elhatározni:
mely nyelvek, mely tanítók által lesznek előadandók, minek fel-
jelentése elváratik. Azon esetben, ha a rendelkezésre álló tanerők
ily tájnyelvek kellő tanítására képteleneknek vagy elégteleneknek
alaposan mutatkoznának s egy önálló rendes tájnyelvtanító alkal-
mazása kívánatosnak és szükségesnek tartatnék: ez iránt e kor-
mányzékhez indokolt külön felterjesztés teendő leszen.

Megjegyeztetik végre a tisztán magyar gymnasiumokra
nézve, hogy a mennyiben az ezen gymnasiumbeli ifjúságról felté-
teleztetik, hogy ez a magyar nyelvet tökéletesen tudja és így más

nyelvek tanulására is inkább fordíthat időt: az igazgató a fönnebbi c) pont alatt körülírt módon eljárván, az illető szülőket a német nyelv tanításának és tanulásának fontosságára közműveltségi tekintetből ildomosan figyelmeztetendi és czélszerűen, minden kényszer kerülésével azonban azon leend, hogy ezen nyelvet az ifjakkal, a mennyire lehet, megkedveltesse.

IV. A tanító-személyzetben szükségelt változtatások iránt f. é. október 17-én, 58.228. sz. a. a kellő intézkedések megtétvén, hátra vannak.

V. Az általános határozatok:

1. Tankönyvekül, a tantervben említettekén kívül, az eddig helybenhagyott könyvek lesznek jövőre is használandók. Oly tantárgyakra pedig, melyekre helybenhagyott tankönyvek még nem léteznének: azoknak választása, egy példánynak áttekintés és megerősítés végett ide felterjesztése mellett — a tanár testületekre bízatik.

2. A tanulók felvételére nézve eddig fennálló rendeletek megtartatnak.

3. A heti szünidő, ünnep- és vasárnapok mellett, rendszeren kedden délután és csütörtökön egész nap tartandó. Ha az ifjuság a rendes tantárgyakon kívül iskolai napokon még egyéb tantárgyak tanulása által is túlterhelhetnék; ezeknek tanítása az említett szünnapokra is áttehető. Az évközben előforduló többi szünidőt a fennálló rendeletek határozzák meg.

4. A következő tanévben az első félév 1862. márczius hó 1-én végződik, a második félév márczius 7-én kezdődik s tart f. é. július 31-ig.

5. A szokott vizsgálatok az eddigiéknél nagyobb szigorral és nyilvánosságban történjenek, mi az ifjuságnak a tanév kezdetével tudtul adandó.

6. A magántanulók vizsgálatainak mérve és ideje a nyilvános tanodákéval azonos; kellő okadatolt esetekben azonban az igazgató megengedheti, hogy azok csak az év végén jelenhessenek meg vizsgálatra.

7. Minthogy a legfelsőbb helyre felterjesztett új tanterv még ez idén teljesen életbe nem léptethetett s minthogy a tan-

intézetek jelen átalakításai a tanulmányi alapnak rendkívüli kiadásaival járnak: a szokásos tanpénz beszédése a jövő tanévben is fentartatik. Fenhagyatván azon szokás, hogy egyes esetekben a tandíj fizetése alóli felmentésért ide tüzetes felterjesztések és ajánlatok tétethessenek.

8. Az itt elő nem hozott esetekre nézve az eddigi rendeletek érvényesek.

9. A következő tárgyú hivatalos iratok lesznek a jövő tanévben ezen magyar királyi Helytartótanácsához felterjesztendőek: *A.* Az iskolaév első felében és pedig a tanév első havában: *a)* az ifjuság számát, vallását, nemzetiségét kimutató összeírás; *b)* az ösztöndíjasok nevei a szokásos táblázat szerint; *c)* a tandíjtól felmentetendőek jegyzéke; *d)* a tanártestület személyzetének rovatos kimutatása; *e)* a nyilvános alapból az intézet szükségének fedezésére netalán igénybe veendő segélyezések kimutatása. *B.* Az első tanfélév végén: *a)* a tanártestületnek az ifjuság előmeneteléről szóló jegyzőkönyve az igazgatóság jelentésével; *b)* az ösztöndíjasok rovatai. *C.* Egész éven át minden második hó végén: az igazgatónak rövid értesítése az ifjuság előmeneteléről, jelesen pedig az egyes osztályoknak hányszor s mikor történt látogatásáról s akkor nyert tapasztalatairól. *D.* A tanév végén: *a)* kimerítő végjelentés a tanszervezet mikénti alkalmazásáról, az intézet szellemi s anyagi állapotáról, a tanártestületről, a tanoncokról, a tannyelv használatáról s a tankönyvekre vonatkozó indítványokról; *b)* az ösztöndíjasok táblázatos jegyzéke; *c)* a tanintézetéről szokásos statisztikai kimutatás.

Ezekben foglaltatván azon intézkedések, melyeket a gymnasiumok ideiglenes szervezetére nézve ezen m. kir. Helytartótanács a legfelsőbb utasítások alapján elrendelendőeknek talált, bizton elvárja, hogy azok jól felfogott értelemben és helyes tapintattal a közhaza javára pontosan s lelkiismeretesen teljesíttetni s az illető közegek, kikre a hazai ifjuságnak kiképzettése bízva van, az ügy fontosságától áthatva, teljes erővel s igyekezettel azon fognak közremunkálkodni, hogy e tekintetben, mint Ő Felsége legmagasb várakozásának, úgy a haza méltányos igényeinek eleget tenni és mennél jobban megfelelni lehessen. Kelt Budán,

a magy. kir. Helytartótanács 1861-dik évi október 21-én tartott tanácsüléséből. Károlyi László, s. k. Havas József, s. k. Rácz Mihály, s. k.

A kir. főgymnasiumokban kötelező tantárgyak osztályonkinti elosztása.

Vallástan.

Osztályonkint, hetenkint 2 óra; megtartván az eddigi felosztást az egyes osztályokban.

I. osztály, heti 7 óra. A tárgy felosztása, mint eddig volt. Hetenkint egy óra írásbeli dolgozatra fordítandó az iskolában. Házi gyakorlat csak a második félévben adandó és pedig minden két hétben egy.

II. osztály, heti 8 óra. A tárgy felosztása, mint eddig volt. Írásbeli dolgozatok, mint az első osztályban; de itt házi gyakorlatok az első félévben is adandók.

III. osztály, heti 6 óra. Első félévben a szókötés. Második félévben a szókötés és Cornelius Nepos. Írásbeli dolgozatok, mint a második osztályban.

IV. osztály, heti 6 óra. A szókötés bevégezése. Cornelius Nepos, Prosódia egy alagyalával Ovidiusból. Írásbeli dolgozatok, mint a harmadik osztályban.

V. osztály, heti 6 óra. Egy óra nyelvtani ismétlésekre fordítandó hetenként. Julius Caesar, Ovidius Metamorph. szemelvények. Írásbeli dolgozatok, mint a negyedik osztályban.

VI. osztály, heti 5 óra. Egy óra hetenkint nyelvtani ismétlésekre fordítandó. Sallustius Jugurthája és folytatólag Livius, Virgilius. Minden két hétben egy iskolai és egy házi dolgozat.

VII. osztály, heti 4 óra. Egy óra hetenkint szó- vagy írásbeli gyakorlatokra fordítandó az iskolában. Cicero (orationes), Virgilius (Aeneis). Írásbeli dolgozatok, mint a 6. osztályban.

VIII. osztály, heti 3 óra. Minden két hétben egy óra szó- vagy írásbeli gyakorlatokra fordítandó az iskolában. Tacitus, Horatius. Írásbeli dolgozatok, mint a 7. osztályban.

Görög nyelv.

V. osztály, heti 2—3 óra. Az alaktan az igékig a nyelvgyakorlókönyv olvasása mellett tanítandó.

VI. osztály, heti 2 óra. Az alaktan befejezendő, a mondat-
tan főbb szabályai a gyakorlókönyv használata mellett előadandók.

VII. osztály, heti 2 óra. A mondat-
tan befejezendő, az alak-
tan ismétlendő. Olvasmányul Xenophon Chrestomathiája házi írás-
beli gyakorlatok mellett használandó.

VIII. osztály, heti 2 óra. A nyelvtan ismétlése mellett
Xenophon és Homer Ilias s Odysseájának olvasására fordítandó.
Herodot vagy Platon olvasása csak kivételesen, ott t. i. a hol le-
hetséges, engedtetik meg. Házi gyakorlatok, mint a VII. osztályban.

Magyar nyelv.

I. osztály, heti 5 óra. A latin nyelv sikeres tanítására szük-
séges alaktannak rövid ismétlése után a mondat-
tan az alaktannal párhuzamosan dr. Lutter Nándor szerint. Olvasmányok. Két hét-
ben egy iskolai s egy házi gyakorlat.

II. osztály, heti 4 óra. Igetan. Szavalás. Kisebb mesék, el-
beszélések és leírásoknak egy vagy két elmondás utáni írásbeli
visszaadása. Olvasmányok. Írásbeli gyakorlatok, mint az első osz-
tályban.

III. osztály, heti 4 óra. Névtan és szóképzés. Szavalás.
Kisebb mesék, elbeszélések és leírásoknak rövid vázlatából azokat
visszaadni. Olvasmányok. Írásbeli gyakorlatok, mint a második
osztályban.

IV. osztály, heti 4 óra. Vers- és költészet. Olvasmányok.
Írásbeli gyakorlatul: levelek, folyamodványok stb. szerkesztése,
időre nézve, mint a harmadik osztályban.

V. osztály, heti 4 óra. Szónoklattan. Az olvasottak cél-
szerű írásbeli utánzása. Kisebb versek és értekezések kidolgo-
zása. Írásbeli dolgozat, mint a negyedik osztályban.

VI. osztály, heti 4 óra. Magyar literaturából az első kor-
szak. Olvasmány. Írásbeli dolgozat, mint az ötödik osztályban.

VII. osztály, heti 4 óra. Magyar literaturából a második
korszak. Olvasmányok. Írásbeli dolgozat, mint a 6. osztályban.

VIII. osztály, heti 4 óra. Magyar literaturából a harmadik korszak. Olvasmányok. Írásbeli dolgozat, mint a 7. osztályban.

Földrajz.

I. osztály, heti 2 óra. Bevezetés. Magyarország.

II. osztály, heti 2 óra. Az osztrák birodalom többi része és Európa egyéb országai.

III. osztály, heti 2 óra. Európán kívül a többi világrész.

Történelem.

III. osztály, heti 2 óra. Magyarok története az Árpád-házi vezérek és királyok alatt.

IV. osztály, heti 2 óra. Magyarok története a vegyes házbéli királyok alatt, ha a 3. osztályban a fentebbi tárgyakat bevégezték; ha nem, az előre bocsátandó.

V. osztály, heti 2 óra. Magyarok történetéből a két első korszak rövid vázolata után a Habsburg-házbéli királyok és az osztrák birodalom igen rövid államisméje.

VI. osztály, heti 3 óra. Az egyetemes történetből az ó-kor folytatása és a középkor.

VII. osztály, heti 3 óra. Az egyetemes történetből az új- és a legújabb kor.

VIII. osztály, heti 3 óra. A magyarok oknyomozó története.

Mennyiségtan.

I. osztály, heti 2 óra. A négy első művelet egész számokban és közönséges törtékben. Fejszámolás.

II. osztály, heti 2 óra. Tizedes törték. Arányok. Aránylatok. Számolási rövidítések. Fejszámolás.

III. osztály, heti 2 óra. Hármás-, társaság-, vegyítés- és lánczszabály. Fejszámolás. A példákban az összes számtanra figyelem fordítandó.

IV. osztály, heti 2 óra. A hat algebrai műtét.

V. osztály, heti 2 óra. Algebrai ismétlések után a mértanból a siktan.

VI. osztály, heti 3 óra. Hatvány. Gyök. Logarithmus. Egyenletek. Haladványok. Kapcsolástan. Newton kéttagú tantéte.

VII. osztály, heti 2 óra. Határozatlan és másodfokú egyenletek. Haladványok, kapcsolástan. Newton kéttagú tantéte. Gyakorlati ismétlése a háromszögtannak.

VIII. osztály, heti 2 óra. Elemző mértan.

Természetráajz.

III. osztály, heti 2 óra. Az állatország.

IV. osztály, heti 2 óra. A növényország.

V. osztály, heti 2 óra. Az ásványország.

Természettan.

IV. osztály, heti 2 óra. Bevezetés, vegytan. Az előadás népszerű legyen.

V. osztály, heti 2 óra. A természettan folytatása és bevégzése. Az előadás itt is népszerű legyen.

VII. osztály, heti 3 óra. Bevezetés, vegytan, delejesség, villanyosság.

VIII. osztály, heti 4 óra. Delejesség. Villanyosság. Optica. Astronomia. A meteorologia lehetőleg illető helyeken iktatandó be.

Bölcészettan.

VI. osztály, heti 3—4 óra. Psychologia Logica.

VII. osztály, heti 3—4 óra. Ismeret- és erkölcstan.

VIII. osztály, heti 3—4 óra. Az előbbiek ismétlése mellett a bölcészettan történelme.

Ezen tanterv retrograd irányát eléggé mutatja az, hogy a latin nyelvre rendelt heti 45 óra mellett a mennyiségtanra csak heti 17 óra, természetráajza csak heti 6 óra, természettanra heti 11 óra és földrajzra csak épen heti 6 óra van kitűzve.

Ezen rendszer révén a gymnasiumokban országszerte ismét feltámasztották a holtnak vélt »Quae maribus« és »Simplicium leges«-féle badarságokat.

Ezen tanterv tudományos színvonalának mívoltát mutatja végül az, hogy oly gymnasiumok, melyek az »Entwurf«, sőt bátran

mondhatjuk, a kor követelményeivel lépést nem tarthattak és immár be voltak szüntetve, ezen új rendszer alatt újból megnyiták, és bennök oly férfiak kerültek ismét a tanító katedrára, kik a 4 gymnasiumi osztály elvégzése után tudományos műveltségüket tovább nem folytatták.

Ezen fentebbi rendelet a lőcsei főgymnasiumot arra kényszerítette, hogy a német és tót nyelvet használja segédnyelvül.

A tanítási nyelv tekintetében még bővebben intézkedett a következő rendelet valamennyi gymnasiumra nézve.

A magyar kir. helytartó-tanácsnak, 1862. évi február hó 12-én, 75.207. sz. a. a gymnasiumi igazgatókhoz kibocsátott rendelete.

A m. é. december 27-én, 15.657. sz. a. kelt kegyes udvari rendeletben a magyarországi katolikus középtanodáknak az 1861/62. tanévre vonatkozó, ezen királyi helytartó-tanácsnak m. é. október 21-én 58.244. számú intézvényével életbe léptetett szervezése tárgyában az jegyeztetik meg, hogy azon tekintetnél fogva, melyből az oktatási nyelv iránt valamely általános, az egész országra kiterjedő elvnek megállapítása mellőztetni kívántatott, a magyarországi összes katolikus gymnasiumoknak tannyelv tekintetében kizárólag magyar és vegyes gymnasiumokrai osztályozása is mellőzhető, elegendő lévén a folyamatba lévő ideiglenes átalakításnál annak meghatározása, mely módon és mérvben legyen egy vagy más hazai nyelv, a magyart sem kivéve, az egyes tanintézeteknél alkalmazandó és használendő.

E szempontból kiindulva, nem találhat ugyan ellenvetésre e kir. helytartótanácsnak fenn idézett rendelvényében tett ama kijelentés, hogy az annak III. pontjában *A.* betű alatt elősorolt gymnasiumoknál a magyar nyelvi oktatás kérdésen kívülnek tekintessék, kivéve a nagyszombati, lévai, kőszegi és magyaróvári gymnasiumokat, minthogy a két elsőnél a tót, az utóbb említetteknel pedig a német nyelv is, mint oktatási nyelv, méltán figyelembe veendő. A többi gymnasiumokat illetőleg pedig, melyek a fennidézett itteni intézvényben *B.* betű alatt elősorolva, a leczke-rend és tanterv külön-külön megállapításánál a helybeli és vidéki

lakosság nemzetisége, viszonyai, valamint a tanulók többségének anyanyelve s kívánata kell, hogy zsinómértékül szolgáljon arra nézve, mely módon és mérvben legyen a magyaron kívül még más hazai nyelv is, nemcsak mint segédtnyelv, hanem mint a magyarral egyenjogú tannyelv és egyszersmind mint kötelezett rendes tantárgy is akként alkalmazandó, hogy a többször említett itteni rendelvényben is kifejezett nézet szerint oktatások, magyarázatok, kikérdezések, leczkefelmondások, feleletek, a magyaron kívül más, a tanulók többsége által értett hazai nyelven is, minden kényszer nélkül és szabadon történhessenek, hogy továbbá azon tekintetben, mely nyelvü tankönyv legyen a tanonc által használandó, minden erőszakolás kizárva maradjon, s főképen, hogy a vallástan mindig azon nyelven előadassék, melyet az illető tanonc legjobban ért.

Ily értelemben tekintetbe veendő: 1. a budai, pesti világi, pozsonyi, soproni, magyaróvári és kőszegi gymnasiumoknál a német; 2. a beszteczebányai, eperjesi, lőcsei, selmeczi és nyitraiál a tót és német; 3. a nagyszombati, lévai, szakolczai, és trencséninél a tót; 4. a szathmári, lugosi és nagybányai középtanodáknál a román; 5. az aradinál a román és német; 6. a temesvárinál a német, román és szerb; 7. a nagybecskerekienél a szerb és német; 8. a máramaros-szigetinél a román és ruthén; és 9. az ungvári gymnasiumnál a ruthén nyelv; a belényesi főgymnasiumnál a főtnyelv ezentúl is a román maradván s a magyar csak a körülményekhez képest, mint segédtnyelv használtatván. Végtére, mind közmívelődési szempontból, mind azon szoros kapcsolatnál fogva, mely Magyarország népei és az ausztriai tartományok között létezik, mellőzhetlennek találtatik, hogy a német nyelv minden magyarországi gymnasiumnál kötelezett rendes tantárgynak tekintessék s mint ilyen, a tantervbe felvétessék.

Ezen kegy. kir. udv. rendelet tartalma szerint tehát a tannyelvet illetőleg világos, hogy

a) minden oly gymnasiumnak, melyben a kérdéses kegy. kir. udv. rendelet szerint a magyar nem kizárólag a tanítási nyelv, leczkerende és tanterve külön megállapítandó;

b) hogy ezen gymnasiumokban a magyaron kívül más hazai nyelv is, mint egyenjogú tannyelv s egyszersmind kötelezett

rendes tantárgy alkalmazandó s pedig minden külön gymnasiumnál azon hazai nyelv, mely a kir. udv. rendeletben minden ilyenmű gymnasiumra nézve külön van megszabva;

c) hogy az, mily módon és mérvben legyenek az említett hazai nyelvek, mint tannyelv s rendes tantárgy alkalmazandók, a helybeli és vidéki lakosság nemzetisége, viszonyai, a tanulók többségének anyanyelve s kívánsága szerint elhatározandó.

Miután azonban ez utóbbi adatok minden egyes, ezen osztályzatba eső gymnasiumra nézve e helyen tudva nincsenek: felszólíttatik az igazgatóság, hogy a fentebbi c) pont alatti kérdést egy haladék nélkül összehívandó tanári értekezletben tanácskozás alá vétesse, mely minden szenvedélytől és állhazafiságtól menten, annak lehetőleg minden oldalról megalégedést eredményező szerencsés megoldását lelkiismeretesen és gondosan megfontolva, kellően indokolt javaslatát egy jegyzőkönyvbe vegye s ezt ezen kir. helytartó-tanácsnak végelhatározás végett mielőbb bemutassa.

Nehogy azonban a nyelvek tanulásának a gymnasiumi képzés érdeke s eredménye feláldoztassék, szükségesnek találtatik az igazgatóságot ez irányban következőkre figyelmeztetni.

A néveléstani és oktatási elvek az ellen szólván, hogy a gyenge korú tanulók több nyelvek nyelvтанát egyszerre tanulni kényszeríttessenek: az 1-ső és 2-ik osztálybeli tanulók egyedül a latin és magyar nyelvтанok tanulására volnának kötelezendők, mint-hogy méltán feltehető, hogy azok anyanyelvüknek nyelvтани elemeivel már az elemi iskolákban megösmarkedtek; miért is eleendőnek látszik, ha anyanyelvük nyelvтанát a 3-ik gymnasiumi osztályban, midőn már a latin nyelv szabatos nyelvтанát ösmerek, tüzetesen tanulmányozni megkezdik s úgy tovább a felsőbb osztályokban is folytatják.

Ez volna követendő oly gymnasiumoknál is, hol az idézett kir. udv. rendelet szerint két vagy három hazai nyelv a kötelezett rendes tantárgyak sorába felveendő.

Mi illeti azon kérdést, mely tantárgyak legyenek a magyar s melyek a minden egyes gymnasiumra nézve fentebbiek szerint megállapított más hazai nyelven előadandók? arra nézve szükségesnek látszik, hogy már a 3-ik osztályban némely tárgyak magyar

nyelven taníttatni megkezdessenek, fenhagyatván a tanári testületnek, hogy azon tantárgyakat, melyek az alsóbb és felsőbb osztályokban magyar nyelven tanítandók, úgy azokat is, melyek az egyes gymnasiumok szerint más, a tanonczok anyanyelvét képező hazai nyelveken tanulhatók és előadandók, tekintettel a meglévő tankönyvekre, az említett értekezésben indítványba hozzák.

Végére a német nyelvre nézve, a fennhivatkozott kir. udv. rendelettel kiadott utasítás alapján, ezennel meghatározandónak találhatik, hogy a mondott nyelv már a f. tanév 2-ik felétől kezdve, mint kötelezett rendes tantárgy elhalaszthatlanul alkalmaztassék, de annak tanítása és tanulása a fentebb megemlített nevelési és oktatási elvhez képest csak a 4-ik osztályban megkezdendő, e tekintetben azonban a főgymnasiumoknál, úgy, mint a többször hivatkozott 58.244. számú itteni rendelvényben van a magyar nyelvre nézve meghatározva, több osztályok ifjúsága a német nyelvbeni jártassága szerint, kezdőkre, haladókra és haladottakra csoportozható.

Az idézett kir. udv. rendeletben foglalt határozatok fogantatosítása tekintetéből, különösen pedig a német nyelvnek, mint kötelezett rendes tantárgynak, a tantervbe leendő fölvétele által, a m. é. október 21-én. 58.244. számú itteni rendelvényhez mellékelt ideiglenes tanterv némi módosításokat igényelvén, az igazgatóságnak meghagyatik, hogy az ez utóbbiak eszközlése iránt, az említett tanári értekezésben megtartandó tanácskozás eredményéhez képest, egy ez irányban tökéletesen megfelelő új tantervet az eddiginek mintázata szerint, melyből azonban világosan legyen kivethető az is, mely tanárok által lennének az összes kötelezett rendes tantárgyak a meghatározott órákban és osztályokban előadandók, haladék nélkül készítsen és azt azon esetben, ha daczára e tantervben eszközendő módosításoknak a fönlevő tanerők a tantárgyaknak a meghatározandó tájnyelvekbeni előadására elegendőknek találtnának s illetőleg a német nyelv, mint általában kötelezett rendes tantárgynak, tanítására külön tanárnak szüksége fenn nem forogna, az említett tanárértekezleti jegyzőkönyv kíséretében ezen kir. helytartó-tanácsnak végelhatározás végett közvetlenül, különben pedig (cím) utján a fennforgó szükség tüzetes

kimutatása mellett legfeljebb f. é. február utolsó napjáig terjessze föl; megjegyeztetvén, hogy miután a m. é. 58.244. sz. a. rendelet V. szakaszának 4-ik pontja szerint az idei 2-ik félév már f. é. márczius 7-én kezdődik, a tanerők netalán szükségesnek mutatkozandó szaporításáig is, a német nyelv tanítása a jelenleg működő tanítók által helyettesítéskép láttassék el. Kelt Budán, a magy. kir. helytartó-tanáctól 1862. évi február 12-én.

Végül a lőcsei gymnasium számára három tanítási nyelv használatát szabályozza a következő rendelet:

Magyar királyi helytartótanács. 10864. szám.

A lőcsei kat. főgymnasium igazgatóságának Lőcsén.

Folyó évi február 12-én 73207/1861. szám alatti intézvényével közölt 1861-ki december 20-án 15657. sz. alatt kelt egyes udvari rendelmény értelmében, mely szerint a lőcsei kat. gymnasiumnál magyaron kívül a német és tót nyelv mint egyenjogú oktatási nyelv használandó, és az igazgatóságnak f. évi február 21-én 21. sz. alatt tett fölterjesztése folytán ezen gymnasiumnál az 1862—63. tanévtől kezdve következő tanfelosztás és tanterv alkalmazandónak határozottatott:

1. A hittan anyanyelven tanítandó.
2. Az I. II-ik osztályban a tantárgyak a körülményekhez képest magyarul, németül, vagy tótul tárgyalandók.
3. III osztálytól kezdve a latin nyelv, magyar nyelv és történelem magyarul, a földrajz a III-ik osztályban magyarul és németül tanítandó.
4. A görög nyelv és bölcsészettan az illető osztályokban szintén magyarul tanítandó.
5. A tót nyelv az V-ik osztálytól kezdve behatólag tótul, a természetrajz pedig a III., IV. és V-ik osztályban magyarul, tótul adandó elő.
6. A német nyelv és mennyiségtan a III-ik osztálytól kezdve, a természettan pedig a VII-ik osztálytól kezdve németül tanítandó.
7. A természettan III. és IV. osztályban németül és magyarul tanítandó.

8. Az oktatási nyelv ily módoni alkalmazásánál a segéd-tannyelvek kellő használata mellett minden erőszakoskodás kizárva marad.

9. A kedden délután tartott szünidő ezentúl tanelőadásokra fordítandó.

10. Az ide ./. zárt tantervtől, további intézkedésig eltérni meg nem engedtetik. Kelt Budán, a magyar kir. helytartótanács-tól 1862. július 1-én. Privitzer István, s. k. Apt Kamil, s. k.

A tanító személyzetre nézve intézkedett a következő rendelet:

Magyar királyi helytartótanács. 58228. szám.

A kath. Gymnasium Igazgatóságának Löcsén.

A kath. Gymnasiumokban addig is, míg az új tanszervezet iránti tárgyalások befejeztetnek, szükségessé vált a f. hó 17-én 58244. sz. a. közlött módosítások következtében különösen azon körülménynél fogva, hogy a magyar nyelv tannyelvül s rendes kötelezett tantárgyúl minden osztályban behozatott, az ezen nyelvben nem jártas eddigi tanárok továbbra alkalmazhatók nem lévén, a löcsei kath. gymnasiumnál Siegl Antal Eduard igazgató, Pöschl Henrik, Merklas Vencel, Lukas János, Dr. Nejedli József, Javourek János, Dworák Lipót, Dworák József, Daucha József, Wojacsek Vencel, Pandura Ferencz rendes tanárok ő császári apostoli királyi Felsége által legkegyelmesebben engedélyezett f. é. július 1-jétől számítandó kedvezményi év élvezete mellett rendelkezési állapotba helyeztetnek.

Az ekkép megürült állomásokra következő egyének nevezettek ki:

1. 1-ső osztályban Borsody Miklós.
2. 2-ik » Landiger Antal.
3. 3-ik » Latin, magyar nyelv, földrajz, történelem
Grosschmidt Ferencz.
4. 4-ik osztályban, Latin magyar nyelv, földrajz, történelem,
Mezey István.

5. Latin nyelv 5. 6. osztályban, görög nyelv 5. osztályban
Hodobay Szilárd.

6. Latin nyelv 7. 8. osztályban, görög nyelv 6., 7. 8. osztályban, Balugyánszky József.

7. Magyar nyelv 5., 6., 7., 8. osztályban Linkesch Miksa.

8. Mennyiségtan 3., 4., 5., 6., 7., 8. osztályban, természet-
tan 4. osztályban Topler Sándor.

9. Természetan 5., 7., 8. osztályban Wiedermann Károly
együttal igazgató.

10. Természetrajz 3., 4., 5. osztályban és történelem 5., 8.
osztályban Jeitteles Lajos.

11. Bölcsészet 6., 7., 8. osztályban és történelem 6., 7. osztályban Kurz Antal.

12. Természetan és természetrajz Salamin Leo. Miről a
Gymnasiumi igazgatóság azon meghagyással értesítetik, hogy erről az eddigelé ott alkalmazott tanárokat a mellékelt okmány kézbesítése mellett a felől értesítse, s az igazgatói ügyeket az újonnan kinevezett igazgatónak adja át, kinek kötelessége leendő átadásról szóló jegyzőkönyvet ide felterjeszteni, s egyúttal az újonnan kinevezett tanárok állomásaik elfoglalása felől f. é. november 15-én jelentést tenni — melynek következtében az újonnan kinevezett tanárok folyamodványbeli mellékletei is át fognak küldetni.

A hittanárt illetőleg végre a Gymnasiumi igazgatóság értesítetik, hogy az eddigi hittanár továbbra is ebbeli alkalmazásában megmarad. Kelt Budán a magyar királyi helytartótanács ezer-nyolczszáz hatvanegyedik évi október tizennyolczadikán tartott tanácsüléséből. Károlyi László, s. k. Rácz Mihály s. k.

Minthogy a m. kir. helytartótanács újbóli felállításával egyzersmind megszüntetve lett a csász. kir. iskolai tanácsosok hatásköre, ez okon az összes királyi gymnasiumok a helytartótanács közvetlen rendelkezése alá kerültek. Majd 1862. évi július 12-én 39946. sz. a. kelt m. kir. helytartótanácsi intézvény szerint Magyarország 5 tankerületre osztatott, és a lőcsei főgymnasium a kassai tankerületbe kebeleztetett. — Továbbá Ő csász. kir. apostoli

Felsége 1862. évi június 11-én kelt elhatározásával dr. Morovics Márton kassai kir. jogakadémiai igazgató a kassai tankerület főigazgatójává lett kinevezve.

Az ekképen szervezett s az átmeneti évek nehézségeinek legyőzése után a rendes működés útjára tért tanítás képét mutatja az 1865—66. évi tanítási terv.

I. osztály.

Hittan. Heti 2 óra. Hit- és erkölcsstan Schuster kézikönyve szerint.

Latin nyelv. Heti 7 óra. Alaktan, hajlítás és rendes hajtogatás Schultzs-Kiss nyelvtana és gyakorlókönyve nyomán. Szó- és írásbeli gyakorlatok.

Magyar nyelv. Heti 5 óra. Fő- és melléknév, birtokos névmás, ige s a szókötés alapszabályai Ney nyelvtana szerint. Szó- és írásbeli gyakorlatok.

Német nyelv. Heti 3 óra. Alaktan Bauer nyelvtana szerint. Kiszemelt olvasmányok Mozart olvasókönyvének I. kötetéből. Szó- és írásbeli gyakorlatok.

Földrajz. Heti 2 óra. Bevezetés és Magyarország földrajza. Bellinger és Hauke-Környey kézikönyve nyomán. Térképrajzi kísérletek.

Mennyiségtan. Heti 2 óra. Négy első számtani műtét egész és tört számokkal. Fejszámolás. Írásbeli gyakorlatok Mocnik szám-tana nyomán.

II. osztály.

Hittan. Heti 2 óra. Egyházi szertartások magyarázata. Terklau kézikönyve szerint.

Latin nyelv. Heti 8 óra. Alaktan bevégezése. Legfőbb szókötési szabályok. Schultzs nyelvtana és gyakorlókönyve nyomán. Szó- és írásbeli gyakorlatok.

Magyar nyelv. Heti 4 óra. Számnév, névmás, ige és szókötési főbb szabályok. Ney nyelvtana szerint. Szó- és írásbeli gyakorlatok.

Német nyelv. Heti 3 óra. Alaktan bevégezése. Mondattan alapelvei. Bauer és Wurst nyelvtana nyomán. Kiszemelt olvas-

mányok Mozart olvasókönyvének I. kötetéből. Szó és írásbeli gyakorlatok.

Földrajz. Heti 2 óra. Európa földrajza különös tekintettel az osztrák birodalomra. Haucke-Környei tankönyve nyomán. Térképrajzi kísérletek.

Mennyiségtan. Heti 2 óra. Tizedes törtek, arányok, aránylatok, egyszerű hármasszabály. Írásbeli gyakorlatok. Mocnik számtana nyomán.

III. osztály.

Hittan. 2 óra. Ó-szövetségi kinyilatkoztatás. Schuster kézikönyve szerint.

Latin nyelv. 6 óra. Szókötés, esettan. Schultz-Kiss nyelvtana és gyakorlókönyve nyomán. Szemelvények Hoffmann Historiae antiquae. Írásbeli gyakorlatok.

Magyar nyelv. 4 óra. Alaktan bevégezése Ney nyelvtana szerint. Kiszemelt olvasmányok Szvorényi olvasókönyvének I. kötetéből, nyelvtani és tárgyilagos elemzéssel. Írásbeli és szavalmati gyakorlatok.

Német nyelv. 3 óra. A szókötés főbb alapvonalai Bauer nyelvtana nyomán. Válogatott darabok Mozart olvasókönyvének II. kötetéből, nyelvtani és tárgyilagos magyarázattal. Szavalmati és írásbeli gyakorlatok.

Tót nyelv. 2 óra. Alaktan Viktorin és Mráz kézikönyve nyomán. Kiszemelt olvasmányok Cserny olvasókönyvéből, nyelvtani és tárgyilagos magyarázattal. Szavalmati és írásbeli gyakorlatok.

Földrajz. 2 óra. Ázsia, Afrika, Amerika és Ausztrália. Hauke-Környei kézikönyve nyomán. Térképrajzi kísérletek.

Történelem. 2 óra. Magyarország történetéből: Vezérek és Árpádházi királyok kora. Viszontay kézikönyve nyomán.

Mennyiségtan. 3 óra. Összetett arányok alkalmazásai. Írásbeli gyakorlatok. Mocnik számtana nyomán. Mértani nézlettan.

Természetrajz. 2 óra. Állattan. Mihálka kis állattana és Leunis Leitfaden der Zoologie kézikönyve nyomán.

IV. osztály.

Hittan. 2 óra. Uj-szövetségi kinyilatkoztatás Schuster kézikönyve szerint.

Latin nyelv. 6 óra. Szókötés bevégezése. Vers- és mértéktan. Schultz-Kiss nyelvtana és gyakorlókönyve nyomán. Szemelvények C. Jul. Caesar de bello gallico comm. I, III. és IV. Ovidius N. lib. Tristium 1. eleg. Írásbeli gyakorlatok.

Magyar nyelv. 4 óra. Nyelvtani ismétlések Szvorényi kisebb nyelvtana szerint. Kiszemelt olvasmányok Szvorényi olvasókönyvének I. kötetéből, nyelvtani és tárgyilagos értelmezéssel. Írásbeli és szavalati gyakorlatok.

Német nyelv. 2 óra. Szókötés Wurst nyelvtana nyomán. Közönséges iránytan. Kiszemelt olvasmányok Mozart olvasókönyvének III. kötetéből, nyelvtani és tárgyilagos magyarázattal. Szavalati és írásbeli gyakorlatok.

Tót nyelv. 2 óra. Alaktan bevégezése. A szókötés főbb szabályai Viktorin és Mráz kézikönyve nyomán. Kiszemelt olvasmányok Cserny olvasókönyvéből, nyelvtani és tárgyilagos magyarázattal. Szavalati és írásbeli gyakorlatok.

Történelem. 2 óra. Magyarország története a vegyes házakból való királyok alatt. Peregrinyi kézikönyve nyomán.

Mennyiségtan. 2 óra. Hat algebrai műtét, tizedes törtek, arányok és aránylatok, a számok oszthatósága. Írásbeli gyakorlatok. Mocnik nyomán. Mértani nézletten.

Természetrajz. 2 óra. Növénytan. Mihálka növénytana és Leunis Leitfaden der Botanik kézikönyve nyomán.

Természettan. 2 óra. Bevezetés. Vegy-, hő- és erőműtan. Pisko-Kühn kézikönyve nyomán.

V. osztály.

Hittan. 2 óra. A kereszténység előtti és a keresztény kinyilatkoztatás. Martin kézikönyve szerint.

Latin nyelv. 6 óra. Az idők és módok használatának bővített ismétlése Schultz nagyobb nyelvtana után. Olvasmányok

Livius XXII. könyve (Grysar kiadás). Ovidiusból szemelvények (Veres kiad.). Irálygyakorlatok Süpfle után.

Görög nyelv. 3 óra. Alaktan a μ -be végződő igékig. Curtius Kiss nyelvtana és Schenkel-Kiss olvasókönyve szerint. Írásbeli gyakorlatok.

Magyar nyelv. 4 óra. Rendes és rendhagyó igék ragozása. Szókötés. Ihász nyelvtana szerint. Kiszemelt olvasmányok nyelvtani és tárgyilagos magyarázattal. Svorényi olvasókönyvének II. kötetéből. Szavaiati és írásbeli gyakorlatok.

Német nyelv. 2 óra. Szókötés bővített ismétlése. Szemelvények Mozart olvasókönyvének IV. kötetéből irály- és tárgyilagos magyarázattal. Szavaiati és közirálytani gyakorlatok.

Tót nyelv. 2 óra. Alaktan bevégzése. A szókötés főbb szabályai. Viktorin és Mráz kézikönyvei nyomán. Kiszemelt olvasmányok Cserny olvasókönyvéből, nyelvtani és tárgyilagos magyarázattal. Szavaiati és írásbeli gyakorlatok.

Történelem. 2 óra. Magyarország története a habsburgi házból származott királyok alatt. Frankl kézikönyve nyomán.

Mennyiségtan. 3 óra. Az algebrai műtétek ismétlése. Írásbeli gyakorlatok. Mocnik kézikönyve nyomán.

Természetrajz. 2 óra. Ásványtan. Mihálka, Fellöcker kézikönyvei nyomán.

Természettan. 2 óra. Delejesség. Villanyosság. Hang- és fénytan. A csillagászat alapvonalai. Kiséretek. Pisko-Kühn kézikönyve nyomán

VI. osztály.

Hittan. 2 óra. Hittan. Martin kézikönyve szerint.

Latin nyelv. 5 óra. Az esettan bővített ismétlése, szórend, alakzatok. Schultz nagyobb nyelvtana nyomán. Olvasmányok: Sallustius Jugurtha (Jakobs kiad.). Cicero, oratio pro M. Marc. Lig. Dej. (Teubner kiadás) Vergil Aneis, VI. k. (Hartl kiadás). Irálygyakorlatok Schultz után.

Görög nyelv. 2 óra. Az előbbi nyelvtani részek ismétlése mellett az ω -val végződő igék perfectuma képzésétől a μ végzetü

gék. Curtius-Kiss nyelvtana és Schenkl-Kiss olvasókönyve nyomán. A szókötés főbb pontjai. Írásbeli gyakorlatok.

Magyar nyelv. 4 óra. Szókötés Szvorényi nyelvtana szerint. Szemelvények Szvorényi olvasókönyvének III. kötetéből és Lonkay olvasókönyvéből tárgyilagos és irodalomtörténeti magyarázattal. Irály- és szavaiati gyakorlatok.

Német nyelv. Irálytan. Verstan. Kisebb költői és prózai művek elemzése, mondatkötési és versmértani szempontból. Olvasmányok Mozart felgymn. olvasókönyvének I. kötetéből tárgyilagos és nyelvészeti jegyzetekkel. Írásbeli szabad gyakorlatok.

Tót nyelv. 2 óra. Nyelvtani ismétlések. Hatala nyelvtana nyomán. Válogatott olvasmányok az epochalis írókból. Cserny olvasókönyvének II. kötetéből, nyelvtani, irály és tárgyilagos magyarázattal. Szavaiati és írásbeli dolgozatok.

Történelem. 4 óra. Egyetemes világtörténet. Ó- és középkor. Somhegyi kézikönyve szerint, chronol. és földrajzi megállapítással.

Mennyiségtan. 3 óra. A hat algebrai műtét ismétlése. Lánctörtek. Sorszámok. Egyenletek. Tömörmértan. Írásbeli gyakorlatok Mocnik kézikönyve nyomán.

Bölcsészet. 3 óra. Lélek- és gondolkodástan Purgstaller kézikönyve szerint.

VII. osztály.

Hittan. 2 óra. Ker. kath. erkölcsstan. Martin kézikönyve szerint.

Latin nyelv. 4 óra. Szókötés és verstan bővített ismétlése Schultzs nagyobb nyelvtana nyomán. Cicero pro Archia poëta. Cato Maior. (Teubner K.) Vergil, Aeneis, VII., VIII. k. (Hoffmann kiad.) nyelvtani, mondattani, tárgyilagos értelmezések kíséretében. Irálygyakorlatok Schiebinger-Vagács könyve nyomán.

Görög nyelv. 2 óra. Nyelvtani és szókötési értelmezések mellett szemelvények Xenophon Cyrop. (Schenkl. kiad.) — Homer Hias, II. k. Hohegger kiadás. Írásbeli gyakorlatok.

Magyar nyelv. 4 óra. Nyelvtani ismétlések. Szvorényi nyelvtana szerint. Olvasmányok Lonkay, olvasókönyvéből. Irodalmi jegy-

zetek 1772-től az irodalom virágzási korszakáig. Az olvasmányok ismétlése, értelmezése. Irály- és szavalati gyakorlatok.

Német nyelv. 2 óra. Irálytan. Kisebb irodalmi művek magyarázata szépirodalmi, bölcsészeti szempontból. Olvasás közben a német irodalom történetének vázlata. Olvasmányok Mozart felgymnasiumi olvasókönyvének II. kötetéből. Írásbeli gyakorlatok.

Tót nyelv. 2 óra. Nyelvtani ismétlések. Hatala nyelvtana nyomán. Válogatott olvasmányok az epochalis írókból, Cserny II. k. olv. könyvéből, nyelvtani, irály és tárgyilagos magyarázattal. Szavalati és írásbeli dolgozatok.

Történelem. 3 óra. Újkor. Somhegyi kézikönyve nyomán. Chronol. és földrajzi megállapítással.

Mennyiségtan. 3 óra. Háromszögmértan. Másodfoku egyenletek és logarok ismétlése után a sorok, csere, egybevetés, Newton kéttagu tantétele. Írásbeli dolgozatok. Mocnik kézikönyve nyomán.

Természettan. 3 óra. Bevezetés. Vegytan, erómútan, delezesség, mennyiségteni megalapítással. Subic kézikönyve nyomán.

Bölcsészet. 3 óra. Ismeret- és erkölczstan. Purgstaller kézikönyve nyomán.

VIII. osztály.

Hittan. 2 óra. Jézus Krisztus egyházának története. Martin kézikönyve szerint.

Latin nyelv. 3 óra. Tacitus, Germania. Histor. 1. könyv. (Capelmann kiadása.) Horatius odái és sat kiszemelt darabok és 1 epistola (Grysar kiad.). Szó- és irálygyakorlatok Schiebinger-Vagács könyve nyomán.

Görög nyelv. 2 óra. Homeri Odyssea (Hochegger kiad.) Plato, Protagoras (Jahn kiad.). Írásbeli gyakorlatok.

Magyar nyelv. 4 óra Nyelvtani ismétlések. Szvorényi nyelvtana. Olvasmányok a virágzás korszakbeli írók műveiből, irodalomtörténeti és széptani jegyzetekkel. Irály- és szavalati gyakorlatok. Olvasókönyv: Lonkay.

Német nyelv. 2 óra. Irálytan, tekintettel az irodalom nagyobb műveire. Olvasmányok Mozart felgymnas. olvasókönyvének

III. kötetéből, bölcsészeti, szépészeti és irodalomtörténeti jegyzetekkel. Szabad írásbeli gyakorlatok.

Tót nyelv. 2 óra. Nyelvtani ismétlések. Hatala nyelvtana nyomán. Válogatott olvasmányok az epochalis írókból. Cserny II. köt. olv. könyvéből, nyelvtani, irály és tárgyilagos magyarázattal. Szavalati és írásbeli dolgozatok.

Történelem. 3 óra. Magyarország oknyomozó története, chronol. és földrajzi megalapítással. Frankl kézikönyve után *bővítve*.

Mennyiségtan. 2 óra. Az elemző mértanból: pont, vonal, kúpmetaszetek, ismétlések. Írásbeli gyakorlatok. Mocnik kézikönyve nyomán.

Természettan. 4 óra. Az erómútan bevégzése. Hang- és fénytan, hőtan, mennyiségtani megalapítással. A csillagászat alapvonalai. Subic kézikönyve nyomán.

Bölcsészet. 3 óra. A bölcsészet történelme és az előbbiek ismétlése, Purgstaller szerint.

Ámbár ezen leczketervben a tót nyelv a III—VIII. osztályban a rendes tantárgyak között szerepel, mégis csak a tót anyanyelvű tanulókra lehetett kötelező; mert csak kevesen tanulták. III. osztályban 5, IV-ikben 12, V-ikben 1, VI-ikban 4 tanulója akadt, a VII. és VIII. osztály tanulói közül pedig egy sem tanulta.

Gyökeres és végleges változásra nyújtott kilátást 1867. évben az ország ügyeinek jobbra fordulása.

1867. évi márczius 10-én vette át az ország kormányát a II. felelős m. kir. miniszterium gróf Andrássy Gyula elnöklete alatt. A közoktatási tárcza báró Eötvös József kezeibe tétetett.

Valóban gyökeres reformot tartalmazott azon tanítási terv, melyet ezen nagy államférfiu azon értekezlet elé terjesztett, melyre 1867. évi szeptember 5-én 9535. sz. a. kelt rendeletével a vezetése alá tartozó gymnasiumok és reáliskolák igazgazgatóit meghívta.

A tanácskozás első napján azonban be kelle látnia, hogy terve sok előítéletbe és magán érdekbe ütközik. Ezek folytán lehangoltan csak a legközelebbi évre vonatkozó legeslegsükségesebb intézkedések megtételére szoritkozott. Majd 1868. évben a kis-

és nagygymnasiumi és lyceumi tervét közölte az intézetekkel.¹⁾ De érvényre ez sem emelkedhetett a miniszternek 1871. évi február 2-án bekövetkezett halála miatt.

Utódja dr. Pauler Tivadar 1871. évben új tanítási tervet adott ki.²⁾

Miként valósította meg a lőcsei kir. főgymnasium tanári testülete ezen intézkedést, arról tájékoztat nyújt az 1873—74. tanévi tanítási tervezet, melyet ezennel közlünk.

I. osztály.

Hittan. Hetenkint 2 óra. A hit- és erkölcsstan vázlata. Dr. Schuszter Katekizmusa szerint.

Magyar nyelv. Het. 4 óra. Mondattani alapra fektetett rendes alakban főbb részei, a tananyaghoz alkalmazott folytonos gyakorlatokkal; értelmes olvasás, helyesírás, szók és mondatok emlézése. Kézi k. Ney-Ollendorff »Sprachlehre« vagy Szvorényi kisebb nyelvtana és Szvorényi »Olvasmányok« I. kötet.

Latin nyelv. Het. 6 óra. Az alaktanból a nevek, igék, névmások szabályos alakjai, azok begyakorlása, megfelelő példák alapján; sark- és sorszámok, előjárók, kötszók. A szükséges szavak emlézése. Het. egy isk. írásb. gyakorlat. Kézi k. Schultz-Kiss nyelvtana és gyakorlókönyve.

Német nyelv. Het. 2 óra. A nyelvnek mondattanra fektetett alaktan; olvasott darabok elemzése és emlézése; megfelelő gyakorlatok. Kézi k. Heinrich »Deutsche Grammatik« vagy Toeppler német nyelvtana. Mozart, Lesebuch für U. Gymnasien I. köt.

Földrajz. Het. 2 óra. A mértani és természettani földrajz főbb pontjai. Az általános földrajzi fogalmak magyarázata. A tengereknek és az öt földrésznek általános és összehasonlító leírása. Az általános népisme rövid s jellemző vonásokban. Mindez 4 hónap alatt. Ezután az évfolyam többi részében Magyarország föld-

¹⁾ Vallás-közoktat. m. kir. miniszter 1868. évi 14.464. számú rendelete. L. Dr. Klamarik János, A magyarországi középiskolák újabb szervezete. I. Budapest. 1893. Eggenberger. 141—151. lap.

²⁾ Lásd dr. Klamarik idézett művét, 151—157. lapon.

rajza. Térképrajzolási kísérletek. K. k. Hauke-Környei egyetemes földirata és Gönczy, Stieler vagy Kozenn atlasza.

Mennyiségtan. Het. 4 óra. *a) Szám-tan.* A tizes számrendszer. Az alsóbb fokú 4 mivelet nevezetlen és megnevezett egész számokkal, különös tekintettel a nagyobb számokkal való miveletek begyakorlására. A közéletben leggyakrabban előforduló mértékek és pénznemek megismertetése és begyakorlása. A számok oszthatósága. A közönséges törtekkel való 4 alsó mivelet kiváló tekintettel a fejszámolásra. A kettős tétel (Schlussrechnung.)

b) Mértan. Pont. Vonalak (egyenes és körvonal), szögek, egyenközű vonalak, a háromszögek és egyenközények szerkesztése, és főbb tulajdonságaik megismertetése. K. k. Mocnik számtana I. r. Mocnik mértani nézlettana I. r.

Természetrajz. Het. 2 óra. Állattan. K. k. Pokorny állattana.

Rajz. Het. 4 óra. Mértani rajz szabad kézzel körző és vonalzó nélkül. Az évfolyam első felében a tanulók a táblára rajzolt egyszerű idomokat utánrajzolják; az év második felében sodrony- és faminták után rajzolnak (egyenes vonal, egyenközű vonalak, derékszög, három-, többszög, körlap, gúla, kúp, gömb stb)

Testgyakorlat. Het. 2 óra. Szabadgyakorlatok. Rendgyakorlatok. Eszközökön való gyakorlatok. Eszközökkel való gyakorlatok. A gyakorlatok oly módon osztattak be, hogy minden egyes órában a tanulók egész teste igénybe vétetett.

Szépírás. Het. 1 óra. Magyar és német, helyesírási szabályokra fektetett folyóírás.

II. osztály.

Hittan. Het. 2 óra. A ker. katolikus anyaszentegyház szertartásainak magyarázata. K. k. Terklau

Magyar nyelv. Het. 4 óra. Az előbbieket ismétlése után az alaktan folytatása és befejezése. Értelmes olvasás, helyesírás, emlékezés. Hetenkint egy isk. írásbeli feladvány, mely kijavittatás után otthon letisztázandó. K. k. Ney-Ollendorff, Sprachlehre vagy Szvorényi kisebb nyelvtana. Szvorényi, Olvasmányok, I. köt.

Latin nyelv. Het. 6 óra. A szabályos alaktan ismétlése mellett az alaktannak teljes befejezése; a gyakorlókönyv megfelelő

részének átdolgozása. A szükséges szavak emlézése. Hetenkint egy isk. írásb. gyakorlat. K. k. Schultz-Kiss, kisebb latin nyelvtana és gyakorlókönyve.

Német nyelv. Het 2 óra. Az alaktan ismételése után a mondatban. Olvasott darabok elemzése, fordítása; szaválás, helyes írás. Minden két hétben egy isk. írásb. gyakorlat. K. k. Wurst »Sprachdenklehre« vagy Toepler német nyelvtana. Mozart, Lesebuch für U. Gymnasien, I. r.

Földrajz. Het. 2 óra Ausztria bővebb leírása, 3 hónap alatt. Ezután az évfolyam többi részében Európa egyéb országainak földrajza. Térképrajzolás. K. k. Hauke-Környei, és Gönczy, Stieler v. Kozenn atlasza.

Mennyiségtan. Het. 4 óra. a) Szám tan. A törtszámok tanának ismételése. Tizedes törtek. Olasz gyakorlat. A rövidített szorzás és osztás. Az arányok és aránylatok főbb tulajdonságai. Az egyszerű hármasszabály egész és törtszámokra alkalmazva. Százalék-számítás. b) Mértan. Síktan. A négyzetek, egyenközények, háromszögek és sokszögek területszámítása. Az idomok átalakításának egyszerűbb esetei. A háromszögek alakjának meghatározása. A körre vonatkozó szerkesztések. A kör kerület- és terület-számítása. K. k. Mocnik számítás-tana I. r. és mértani nézet-tana I. és II. füz.

Természetrajz. Het. 2 óra. Az évfolyam téli szakában ásványtan; a nyári szakban növénytan. K. k. Fellöcker ásványtana és Linkess növénytana.

Rajz. Het. 4 óra. a) Mértani rajz, heti 2 órában. Szerkesztés körzővel és vonalzóval párhuzamosan a síkmértan előadásával. b) Szabadkézi rajz, heti 2 órában. Körrajzok az emberi fej egyes részeitől kezdve.

Testgyakorlat. Het. 2 óra, mint az I. osztályban.

Szépírás. Het. 1 óra. A helyesírásra fektetett magyar- és német folyóírás gyakorlatainak folytatása. Az írkák időnkint javítás alá vétettek.

III. osztály.

Hittan. Het. 2 óra. Az ó-szövetségi bibliai történet. K. k. Schuszter bibl. története.

Magyar nyelv. Het. 4 óra. Az egész alaktan tüzetes ismétlése; a mondattan főbb szabályai. Olvasmányok értelmezése, szavalás. Írásbeli gyakorlatok mint a II. oszt. K. k. Szvorényi nyelvtana és Szvorényi, Olvasmányok. II. köt.

Latin nyelv. Het. 5 óra. Mondattanból az esettan, hozzá értve a megfelelő latin és magyar (német) mondatok fordítását. Latin olvasásból prózai szemelvények Cornelius Neposból, nevezetesen Miltiades, Themistocles, Alcibiades, Epaminondas, Hannibal. A szükséges szók és nevezetesebb olvasmányi darabok emlézése. Het. egy isk. írásb. gyakorlat. K. k. Schultz-Kiss, kisebb latin nyelvtana és gyakorlókönyve. Corneli Nepotis Vitae exc. imperatorum.

Német nyelv. Het. 2 óra. Az alak- és mondattan tüzetesebb tárgyalása; szóképzés. Olvasmányok elemzése, szavalás, helyesírási szabályok. Két hetenkint egy isk. írásb. gyakorlat. K. k. Heyse, Leitfaden vagy Toepler, Német nyelvt. Mozart, Lesebuch für U. Gymnas. II. köt.

Földrajz. Het. 2 óra. A többi négy világrész földrajza. Térképrajzolás. K. k. mint a II. osztályban.

Történelem. Het. 2 óra. A magyarokat megelőzőt legfőbb események előadása után (4 hónap alatt) a magyarok története a egyes házakból származott királyokig. K. k. Ribáry története a III. oszt. számára.

Mennyiségtan. Het. 3 óra. *a) Szám t a n.* Az összetett arányok és aránylatok. Az összetett hármasszabály. Kamatszámítás. Társaság-szabály. *b) Mé r t a n.* Tér tan. Az egyenes vonalak és síklapok kölcsönös fekvése. A szögletek. A szögletes testek megismertetése, fölület- és térfogat-számítások. K. k. Mocnik, Szám tan. II. r. Mocnik Nézet tan, II. füz.

Természettan. Het. 3 óra. A testek közönséges tulajdonságai, halmazállapot. A testeknek leglényegesebb belkülönbségei, úgymint: az egyszerű testek, savak, aljak és a sók fogalma, a mennyiben arra a villamtannál szükség leend. Hőtan; légköri csapadékok. Delejesség. Villamosság. K. k. Pisko-Salamin természetana.

Rajz. Het. 4 óra. *a) Mé r t a n i r a j z* összhangzatban a mértani alaktan tanításával heti 2 órában. *b) S z a b a d k é z i r a j z,*

heti 2 órában. Az emberi fej rajzolásának folytatása. Az árnyékolás kezdete minták után. Ékitmények rajzolása.

Testgyakorlat. Het. 2 óra. mint az I. osztályban.

IV. osztály.

Hittan. Het. 2 óra. Az új szövetségi bibliai történet. K. k. mint a III. osztályban.

Magyar nyelv. Het. 4 óra. Az előbbiek folytonos ismétlésén kívül a mondattan tüzetesen. Szóképzés. Az irály főbb szabályainak ismertetése. A mindennapi életben előforduló legszükségesebb ügyiratok, egyszerű elbeszélések és leírások készítése. Olvasmányok értelmezése; szavalás; helyesírás. Két hetenkint egy isk. írásb. dolgozat. K. k. Szvorényi nyelvtana és olvasók. IV. köt. Laky irálytana.

Latin nyelv. Het. 6 óra. Mondattanból: idő- és módtan. A gyakorlókönyv megfelelő részének átdolgozása. Olvasmányok I. félévben Caesar de bello. gall. I. és VI. könyv. II. félévben a prosodia és metrika előrebocsátása után Phaedrusból 38 mese. Hetenkint egy írásb. isk. gyakorlat. K. k. Schultz-Kis, nyelvt. s gyakorlókönyve. Caesar bell. gall. ed. Hoffman v. Bartal; Siebelis-Szamosi, Tirocinium poëticum

Német nyelv. Het. 2 óra. Az előbbiek folytonos ismétlése és kiegészítése mellett az irály főbb szabályainak ismertetése; a közéletben előforduló szükségesebb ügyiratok, egyszerű elbeszélések és leírások készítése. Olvasmányok elemzése és előadása. Szavalás. Két hetenkint egy isk. írásb. gyakorlat, K. k. mint a III. osztályban.

Történelem. Het. 2 óra. Magyarország története a vegyes házak s a Habsburg házból származott királyok alatt, folytonos tekintettel a világtörténet legnagyobb fontosságú egyidejű eseményeire; valamint a politikai földrajzra és az évszámokra. K. k. Ribáry tört. a IV. oszt. számára.

Mennyiségtan. Het. 3 óra. a) Szám t a n. A betűszám tan elemei. A 4 alsóbb fokú művelet egész számokkal. A számok oszthatóságának rövid elmélete. A négy alsóbbfokú művelet tört számokkal. Első fokú egyenletek egy ismeretlen mennyiséggel. Az

aránylatok tana és ennek kapcsán a hármasszabály, társaság- és lánczszabály megállapítása és ismételt begyakorlása. *b)* Mértan. Térta. A gömbölyü testek megismertetése, felület- s térfogat-számítások. K. k. mint a III. oszt.

Természettan. Az I. félévben heti 4 órában. A testek egyensúly- s mozgástana: hangtan és láttan. K. k. mint a III. oszt. A II. félévben: *vegytan* heti 4 órában. Egyszerű és összetett testek. Vegytörvények; vegyszámtan. A természetben vagy közéletben előforduló érdekesebb anyagoknak tüzetesb tárgyalása lehetőleg az egyfajú sorok alapján kísérletekkel felvilágosítva. Havonkint 1 vegyszámítani isk. dolgozat. K. k. Balló M. vegytana.

Rajz. Het. 4 óra. Szabadkézi rajz. Nagyobb fejminták; egész emberi alakok. Ékitmények.

Testgyakorlat. Het. 2 óra mint az I. osztályban.

V. osztály.

Hittan. Het. 1 óra. A kath. egély igazságának bebizonyítása. K. k. Wappler I. r.

Magyar nyelv. Het. 3 óra. Az alak- és mondattannak folytonos és bővített ismétlése. Az irály s ügyiratok tüzetesb tárgyalása. Szó- és versmértan, főtekintettel a megfelelő olvasmányok taglalgatására. Az elbeszélő s leiró prózai s költői műfajok elméleti és gyakorlati ismertetése; szavalás. Megfelelő írásbeli gyakorlatok minden két hétben egyszer. K. k. Szvorényi nyelvtana és szemelvényei.

Latin nyelv. Het. 6 óra. Nyelvtani ismétlések és irálytani szóbeli gyakorlatok mellett olvasatott: Cicero: Cato maior de senectute és Laelius de amicitia egészen. Ovidiusból — a prosodia és metrika ismétlése és kiegészítése után — szemelvények. Hetenkint 1 írásb. isk. gyakorlat. K. k. Schultz-Kiss nyelvt. Ovid. ed. Veress; Cicero, Cato maior ed. Heinrich; Vagács, Latin irályképző gyakorlatok.

Görög nyelv. Het. 5 óra. Az alaktan a μ végzetű igékkel a rendhagyó igékig. Két hetenkint 1 írásb. isk. dolgozat. K. k. Curtius-Kiss nyelvtana; Schenk-Kiss gyakorló- és olvasókönyve.

Német nyelv. Het. 2 óra. A mondattan tüzetes ismétlése.

Az irály- és ügyiratok tüzetesb tárgyalása. Szó- és versmértan, főtekintettel a megfelelő olvasmányok taglalgatására. Az elbeszélő és leíró prózai és költői műfajok elméleti s gyakorlati ismertetése. Szaválás. Két hetenkint egy írásb. dolgozat. K. k. Heinrich olvasókönyve. I. r. (a költészet rövid elméletével), Heyse nyelvtana.

Történelem. Het. 3 óra. Ó-kor. Kortáblák készítése. K. k. Ribáry, Világtörténelem I. r. Kiepert vagy Menke, Orbis antiquus.

Mennyiségtan. Het. 4 óra. *a)* Algebra. Az előbbiek ismétlése után hatványozási és gyökfejtési műveletek. Első fokú egyenletek több ismeretlen mennyiséggel. *b)* Mértan. Síkmértan. A szabályos sokszögek és a körkerület- és felület-számításig. K. k. Mocnik-Klamarik. Betűszám- és mértan.

Természetrajz. Het. 3 óra. Az évfolyam téli szakában ásványtan, a nyári szakban növénytan. K. k. Kriesch, Ásványtan és Linkess, Növénytan.

Testgyakorlat. Het. 2 óra. Szabad-, rend-, eszközökön és eszközökkel való gyakorlatok folytatása, kiváló tekintettel a katonai gyakorlatokra.

VI. osztály.

Hittan. Het. 1 óra. A keresztény katolikus hittan lényegesebb részei K. k. Dr. Martin K. II. r.

Magyar nyelv. Het. 3 óra. Az előbbi osztályban tanultaknak főleg gyakorlati ismétlése és folytatása. A lantos és tan-költészet műfajainak elméleti és gyakorlati ismertetése. Bővebb nyelvtani ismétlések. Szaválás. Két hetenkint egy írásb. dolgozat. K. k. mint az V. osztályban.

Latin nyelv. Het. 5 óra. Nyelvtani ismétlések s irálytani szóbeli gyakorlatok mellett olvastattak Livius, I. könyv. 1—36. fejez. Sallustius Jugurtha, 1—21. Virgilius Aeneiséből I. 1—181. és 298—555. II. 1—175. és 245—515. Hetenkint egy írásb. isk. gyakorlat. K. k. Schultz-Kiss, nyelvtana. Sallust. Jugurtha ed. Teubner; Livius ed. Grysar; Virgilius ed Hoffmann; Vagács, Latin irályképző gyakorlatok.

Görög nyelv. Het. 5 óra. Az alaktan teljes befejezése. A mondattan főbb pontjai, szemelvények olvasásával. Minden két

hétben egy írásb. isk. dolgozat. K. k. Curtius-Kiss nyelvtana; Schenkl-Kiss, Gyakorló- és olvasókönyv.

Német nyelv. Het. 2 óra. A szó- s versmértan tüzetesb ismétlése mellett a lantos és tanköltészet műfajainak elméleti és gyakorlati ismertetése. A hőskötemény és dráma elmélete. Írásbeli gyakorlatok mint az V. oszt. — Szavalás. K. k. mint az V. osztályban.

Történelem. Het. 3 óra. Középkor. Kortáblák készítése. K. k. Ribáry F., Világtörténelem II. r. és Spruner, Histor. Schulatlas der mittleren und neueren Zeit.

Mennyiségtan. Het. 4 óra. a) Algebra. A másodfokú egyenletek egy ismeretlen mennyiséggel. Logarithmusok. b) Mértan. A síkmértan ismétlése, kiegészítése és háromszögtan, számos példával. K. k. mint az V. oszt.

Vegytan. Het. 2 óra. A vegy-, parány-, és tömecsúly, vegyértékesség, a térfogati viszonyok és ezek törvényei, kísérletekkel bebizonyítva. A különféle vegyképletek és az azokra vonatkozó nézetek. Az elemek s a nevezetesb vegyek, tekintettel azok vegyhatására. K. k. Roscoe vegytana.

Természetrajz. Het. 2 óra. Egész éven át állattan. K. k. Linkess, Állattan.

Testgyakorlat. Het. 2 óra, mint az V. osztályban.

VII. osztály.

Hittan. Het. 1 óra. A keresztény kath. erkölcsstan vázlatban. K. k. Dr. Martin Konr., Erkölcsstan.

Magyar nyelv. Het. 3 óra. A szónoklat s dráma elméleti s gyakorlati ismertetése. Nyelvtani ismétlések. Szavalás. Havonként egy házi és egy isk. írásb. gyakorl. K. k. mint az V. oszt.

Latin nyelv. Het. 5 óra. Cicero beszédeiből 4 beszéd L. Catilina ellen. L. Murena ügyében tartott beszédből 1—13. fejj. Virgilius, Aeneis, IV. 1—305, és VI. 1—825. Irálytani szóbeli gyakorlatok. Hetenként egy isk. írásb. dolgozat. K. k. Schultz-Kiss nyelvtana. Virgilius ed. Hoffmann; Ciceronis orationes selectae ed. Klotz, II. r.; Sváby-Kolmár, gyakorlók. II. r.

Görög nyelv. Het. 4 óra. Nyelvtani ismétlések mellett ol-

vastatott Xenophon Anabasisa és Hom. Ilias VI. és VII. k. K. k. Curtius-Kiss nyelvt., Xenoph. Chrestom. ed. Schenkl., Homeri Ilias ed. Hochegger.

Német nyelv. Het. 2 óra. A szónoklat és dráma elméleti és gyakorlati ismertetése. Szaválás. Havonkint egy írásb. dolgozat. K. k. Heyse Leitfaden, Mozart Lesebuch für Obergymnasien, II. r.

Történelem. Het. 3 óra. Ujkor. K. k. Ribáry F. világtörténelem, III. r. és Spruner, Hist. Schultatlas, vagy Koenig atlasza.

Mennyiségtan. Het. 3 óra. *a)* Algebra. A szám- s mértani haladványok és ezek kapcsán a kamat-kamat-, járadék- s törlesztési számítások. A határozatlan egyenletek. *b)* Mértan. Tér-mértan és gömbháromszögtan. K. k. mint az V. oszt.

Természettan. Het. 4 óra. Bevezetés. Erőműtan. A rezgő és hullámzó mozgás törvényei és a hangtan. K. k. Piskó-Aujeszky természettana a felgymnasium számára.

Bölcsészet. Het. 2 óra. Tapasztalati lélektan. K. k. Dr. Pauer lélektana.

Testgyakorlat. Het. 2 óra, mint az V. oszt.

VIII. osztály.

Hittan. Het. 1 óra. A keresztény katolikus egyház története vázlatban. K. k. Dr. Dr. Martin Konr. egyházi története.

Magyar nyelv. Het. 3 óra. A magyar nyelv s irodalom-történetének vázlata, kapcsolatban a művelődés történetével s tekintettel Magyarország oknyomozó történetének előadására. Írásbeli dolgozatok mint a VII. oszt. K. k. mint az V. oszt. és Toldi irodalom-története.

Latin nyelv. Het. 5 óra. Tacitus, Germania egészen. Horatiusból szemelvények. Cicero »De officiis» című művéből másfél könyv. Irálytani szóbeli gyakorlatok. Hetenkint egy írásb. iskolai gyakorlat. K. k. Horatius ed. Grysar, Tacitus, Germania, ed. Capellman. Cic. de off. ed. Teubner. Svábi-Kolmár gyakorlólk. II. r.

Görög nyelv. Het. 4 óra. Nyelvtani ismétlések mellett olvastattak: Xenophon Cyropaediájából szemelvények. Homer Iliásából I. és VI. könyv. — Két hetenkint egy írásb. isk. dolgozat. K. k. Hom. Ilias, ed. Kochegyer; Xen. Cirop. ed. Schenkl.

Német nyelv. Het. 2 óra. A német irodalom-történetének vázlata. Olvasmányok széptani fejtegetésekkel. Szaválás K. k. Heyse, Leitfaden; Mozart Lesebuch für Obergymn. III. k. Pütz, Abriss der Literaturgeschichte.

Történelem. Het. 4 óra. Magyarország oknyomozó története. K. k. Ribáry F. Magyarország oknyomozó története és Spruner öt térképe Magyarország történetéhez.

Mennyiségtani földrajz. Het. 2 óra. A mennyiségtani földrajz elemei. Kézikönyv: Salamin-Linkess mennyiségtani földrajza.

Természettan. Het. 4 óra. Láttan, hőtan, delejesség, vilanyosság és légtünettan. K. k. mint a VII. oszt.

Bölcsészet. Het. 2 óra. Gyakorlati észtan. K. k. Dr. Pauer.

Testgyakorlat. Het. 2 óra, mint az V. osztályban.

Valamint az 1868. évi, úgy az 1871. évi tanítási terv sok tekintetben haladást mutat. Különösen kell azonban kiemelnünk a mértani rajznak a négy alsó osztályba és a testgyakorlásnak valamennyi osztályba rendes tárgyképeni behozatalát.

Az 1883. évi XXX. törvénycikk véglegesen szabályozta a középiskolai tanügyet, s ennek kapcsán az 1879. évi tanterv és utasítások által kezdeményezett reformok az 1883. évi törvény folytán végtére az 1887. évi tanítási tervben és utasításokban tártak határozott alakulást.⁴⁾

Változás következett be későbbben még a görög nyelv tanítására nézve is.

Ugyanis már b. Eötvös József miniszter az 1867. évi szeptember 19-ikére összehívott igazgatói tanácskozás alkalmával reá mutatott a görög nyelv tanításának eredménytelenségére, midőn azt kell tapasztalnunk, hogy a görög nyelvnek 4 évre terjedő tanulása után alig képes a tanuló 2—3 szótár segítségével néhány sorból álló görög szöveget túrhatóleg lefordítani. A görög nyelv tanítása ellen felhozható ismeretes érvek egész sorát terjesztette elő remek beszédében és a görög nyelv tanítását teljesen beszün-

---

⁴⁾ V. k. m. kir. miniszterium 1879. jul. 3-án 17.630. sz. a., 1883. aug. 9-én 26.776. sz. a. és 1887. évi 8619. számú rendeletei és utasításai.

tetni volt hajlandó. A fentebbiekben már említettük, hogy Eötvösnek nem sikerült terveit megvalósítani.

A görög nyelv kérdése az 1883. évi XXX. törvényzcikkkel akként döntetett el, hogy a görög nyelv a rendes tárgyak közé felvétellett.

Gróf Csáky Albin mint vallás- és közoktatásügyi miniszter végül létrehozta az 1890. évi XXX. törvényzcikkkel azon intézkedést, hogy azontúl a görög nyelv helyett más tárgyak választhatók, u. m.:

1. A magyar irodalom bővebb megismertetése, kapcsolatban a görög remekírók műveinek ismertetésével magyar fordításban, s a görög irodalom- és művelődés-történet alapvonalai.

2. A rajz, mértani és szabadkézi elemekkel.

Ezen törvény alapján a miniszter 1890. évi július 30-án 30.820. számú rendeletével megállapította a görög nyelvet helyettesítő tárgyak tanítási tervét. Az 1892—93. tanévi Értesítőnk ezen tantervet egész terjedelmében közölte, és intézetünk törekedett azt évről évre fokozatosan életbe léptetni.

Az 1893—94. tanév óta intézetünknel már az V., VI., VII. és VIII. osztály tanulói számára teljesen be vannak rendezve a görög nyelvet helyettesítő tanfolyamok.

Gróf Csáky Albin miniszter ezen nevezetes vívmánya után eltűnt a gymnasium és reáliskola külön kettős fenállásának az alapja, és biztosan lehet remélnünk, hogy a gróf Csáky Albin által kezdeményezett egységes középiskola mégis csak idővel és kedvezőbb körülmények között létre fog jönni.

Kivánatos volna, hogy bifurkáczió nélkül, a görög nyelv teljes kiküszöbölésével, a francia nyelv a rendes tantárgyak sorába felvétessék, és a természettudományok terjedelmesebb tanítása létesüljön. A 325.000 négyzet kilométernyi hazát lakó 17.000.000 magyar honpolgár számára érdemes és méltányos lenne független magyar nemzeti tanügyi politikát megteremteni.

A fentebbi tantervek alapján az 1895—96. iskolai évben a lőcsei kir. főgymnasiumban a tanítás következőképen volt berendezve:

I. osztály.

Vallástan. Het. 2 úra. — Tankönyv: A Sz.-István-társulattól kiadott »Közép Káté«. — Tananyag: Az apostoli hitvallás.

Parancsolatok. Bűn és nemei. Keresztény erény és tökéletesség. Malaszteszközők.

Magyar nyelv. Het. 6 óra. — Tankönyvek: Deme Károly, Magyar nyelvtan. Kalmár Elek, Magyar Olvasókönyv, I. köt. — Olvasmányok: A hétfejű sárkány. A három kívánság. A mostoha és az édes gyermek. A cigány és az ördög. Sáríg kicsi kígyó. A hal és a sertés. A méhek és a medve. A baraczk. A szél és a nap. A koldus gyermek. Melyiket a kilencz közül? Az első nap az iskolában. A három fiú. Kis-Kúnság. Az alföld. A Hortobágy. A sün. Pásztorélet a Hortobágyon. Rege a csodaszarvasról. Isten kardja. Lakoma Attilánál. Akviléja ostroma. Árpád ajándéka. Az alpári ütközet. Botond. Frikszosz és Helle. Tézeusz. — Tananyag: Betűk és szótagok. A mondat főrészei. A főnév. Az ige; igemódok, igeidők. A tárgy. A melléknév. Számnév. Jelző. Határozó. A fokozás. A névmás. Névszóképzés. Igeképzés. Igeragozás. — Iskolai írásbeli dolgozat volt 16.

Latin nyelv. Het. 7 óra. — Tankönyvek: Schultz-Dávid, Kisebb latin nyelvtan; Dávid István, Latin olvasó- és gyakorlókönyv. — Olvasmányok: Magyarország. A medve. Az asszony és szolgálói. A gödölye és a farkas. A fülemile és a tengelicze. A tücsök és a hangyák. A hazug fiú. A kakuk és a seregély. Az oroszlánbőrbe öltözött számár. A játék. A fokozat. Diogenes. A szarvas a forrásnál. Piso és szolgálja. Androclus és az oroszlán. A méh és a galamb. — Tananyag: A főnév-declinációk. A melléknév, fokozás. A számnév. A névmás. Igeragozás. — Iskolai írásbeli dolgozat volt 32.

Földrajz. Het. 4 óra. — Tankönyvek: Brózik-Paszlavszy földrajza. I. rész. Kozma Gyula iskolai atlasza. — Tananyag: A magyar királyság. Európa több országai.

Mennyiségtan. Het. 3 óra. — Tankönyv: Gerevics Emil és Orbók Mór számtana a középiskolák I., II. és III. osztályának használatára. — Tananyag: A tizes számrendszer. Négy számtani művelet egész számokkal és tizedes törtekkel. A méter- és az új pénzrendszer; időszámolás. A közönséges törtek, számolás köz. törtekkel. — Iskolai írásbeli dolgozat volt 12.

Rajzoló mértan. Het. 3 óra. — Tankönyv: Fodor-Wagner, Rajzoló planimetria. — Tananyag: Síkmértani elemek. Pont. Egyenesek. Háromszögek. A szögek és ıvek. A négyszögek nemei és szerkesztése. A sokszög. Az idomok kerülete és területe. Összeillőség, hasonlóság és symmetria. Az ellipsis.

Szépírás. Het. 1 óra. — Tananyag: Folyó magyar írás.

• *Tornázás.* Het. 2 óra. — Állás, szabadgyakorlatok. Katonai és tornázó rendgyakorlatok. Egyszerü gyakorlatok a mászóállványon, gyűrűhintán, korláton és nyujtón. — Kirándulások és menetgyakorlatok dobszó mellett. Korcsolyázás.

II. osztály.

Vallástan. Het. 2 óra. — Tankönyv: Róder Flórent, Ószövetségi bibliai történet.

Magyar nyelv. Het. 5 óra. — Tankönyvek: Deme Károly, Magyar nyelvtan, II. rész. Kalmár Elek, Magyar olvasókönyv, II. k. — Olvasmányok: Az édes meg a mostoha leány. Péter és Pál. A három királykisasszony. Rózsa és Ibolya. A katona. Közmondások. Kenyérkő. Hamis tanu. Tanító mesék. A huszthi beteglátogatók. Biró uram itéleti. Ebinger. Arany Laczinak. A szegény vándorló legényről. A völgy és a hegy. A Tisza. A tordai hasadék. A Hargita. A medve tavasza. Őszi mulatság. A hal a magyar közhalász szemében. A csárda romjai. Ősztendő estéjén. A magyar gazdáról. A magyar paraszt. A pöndörös. Székely halászok. A székelyek. Az obsitos. Etele hún királyról. Fejedelmi párbaj. Sz. Gellért püspök vértanu halála. Sz. László királyról. Imre és Endre. Tárjárás. Az alföld népéhez. Both bajnok özvegye. Mátyás király. Perzeusz. Tananyag: Határozó bővítmények. Szóképzés. Mellérendelt és alárendelt összetett mondatok. Körmondat. Szórend. Írásjelek. Rokონértelmű szók. — Iskolai írásbeli dolgozat volt 16.

Latin nyelv. Het. 7 óra. — Tankönyvek: Schultz-Dávid, Kisebb latin nyelvtan. Dávid István, Latin olvasó- és gyakorlókönyv. — Olvasmányok: Róma városának alapítása. Romulus. Numa Pompilius. Tullus Hostilius. Ancus Marcius. Tarquinius Priscus. Servius Tullius. Tarquinius Superbus. A III. r. 52—70. és 80—84. fejezetei. — Tananyag: A rendes igeragozás ismétlése és bővítése,

rendhagyó, hiányos és személytelen igék. Határozók és kötőszók. Szóképzés. — Iskolai írásbeli dolgozat volt 32.

Földrajz. Het. 4 óra. — Tankönyvek: Brózik-Paszlavszky, Földrajz. II. rész. Kozma Gyula, Iskolai atlasz. — Tananyag: Ázsia, Afrika, Amerika és Ausztrália.

Mennyiségtan. Het. 4 óra. — Tankönyv: Lutter Nándor közönséges számtana, 14. kiadás. — Tananyag: A 4 művelet ismétlése egész- és törtszámokkal. Számolási rövidítések, arányosság; kettős- és hármastétel, fejbeli és írásbeli példákkal. Egyszerű hármasszabály. Tara, brutto-, nettosúly; sconto, rabbato, alkuszdíj, százalékszámításokkal. Nyereség és veszteség százalékban. Egyszerű agioszámítások. Az olasz számolási mód röviden. — Írásbeli iskolai dolgozat volt 13.

Rajzoló mértan. Het. 3 óra. — Tankönyv: Fodor-Wagner, Rajzoló stereometria. — Tananyag: Szögletes és gömbölyű testek. Az egyenes és a sík. A testszögek. A testek síkmetszetei. Hasonló, összeillő és szimmetrikus testek. A testek felszínének és köbtartalmának kiszámítása.

Szépírás. Het. 1 óra. — Tananyag: Folyó magyar és német írás.

Tornázás. Het. 2 óra. — Összetett szabadgyakorlatok. Katonai és tornázó rendgyakorlatok. Egyszerű könnyebb gyakorlatok a mászóállványon, gyűrűhintán, korláton, vízirányos lábtón és nyujtón. Kirándulások és menetgyakorlatok dobszó mellett. Kirándulások alkalmával labdajátékok. Korcsolyázás.

III. osztály.

Vallástan. Het. 2 óra. — Tankönyv: Róder Flórent új szövetségi bibliai története. — Tananyag: Új-szövetségi bibliai történet.

Magyar nyelv. Het. 3 óra. — Tankönyvek: Ihász, Magyar nyelvtan. Szvorényi, Olvasmányok III. köt. — Olvasmányok: Balaton tava. A szulyói völgy. A homoródalmási barlang. Nógrád vára. Beczko vára. Sz. László hadjáratai. A hamis tanu. A patkónyom. A hon helyreállítója. Béla futása. Szülőföldemen. A megfagyott gyermek. A gazdag rokon. A tatárjárás Magyarországon.

Középkori fontosabb találmányok. A szent korona. — Tananyag: Hangtan, szótan; mondattan. — Írásbeli iskolai dolgozat volt 16.

Német nyelv. Het. 4 óra. — Tankönyvek: Fleischhacker és Kárpáti, Német nyelvtan. Harrach, Német olvasókönyv, I. köt. — Olvasmányok: Der Wolf und der Fuchs. Dornröschen. Die Geschichte einer Mutter. Des Knaben Berglied. Das Kirchlein am Berge. Die beiden Hunde. Herakles Jugend und erste Thaten. Der Rabe und der Fuchs. Der Fuchs und die Weintrauben. — Tananyag: Névszók és igék ragozása; határozószók, praepositíók és kötőszók. A szóképzés elemei. — Írásbeli iskolai dolgozat volt 17.

Latin nyelv. Het. 6 óra. — Tankönyvek: Schultz-Dávid, Latin nyelvtan. Dávid, Latin gyakorló- és olvasókönyv. Dávid, Latin olvasókönyv Livius, Ovidius és Phaedrus műveiből. — Olvasmányok: Phaedrusból: Taurus et vitulus. De vitiis hominum. De vulpe et uva. Canis per fluvium carnem ferens. Rana rupta et bos. Vulpes et caper. Vulpes et ciconia. Lupus et gruis. Leo senex, aper, taurus et asinus. Vulpes et corvus. Milvus et columbae. Viatores et latro. Lupus et agnus. Cervus ad fontem. Graculus superbus et pavo. Lupus ad canem. — Liviusból: A köztársaság kezdete. A Tarquinius család száműzetése. Tarquinius híveinek összeesküvése. A Veii és Tarquinii városokkal viselt háboru. Porsenna király. A diktatorság. A plebejusok nyomasztó helyzete. — Tananyag: A prosodia elemei. Az esettan és az idők használata. — Írásbeli iskolai dolgozat volt 31.

Történelem. Het. 4 óra. — Tankönyv: Varga Ottó, Magyarország története a középiskolák alsóbb osztályai számára. — Tananyag: Magyarország története a jelen korig. — Az osztrák és magyar monarchia politikai földrajza.

Physikai földrajz. Het. 2 óra. — Tankönyv: Schmidt Ágoston, Physika és földrajz. — Tananyag: Bevezető természeti alapfogalmak. A physika főbb törvényei. A nehézségerő és hatása a testekre. Hő, világosság, mágnesség és elektromosság. A föld mint világtest. A földgömb szárazsága, vize és légköre.

Mennyiségtan. Het. 3 óra. — Tankönyv: Lutter Nándor, Közönséges számtan. — Tananyag: Az összetett feladatok megoldása következtetés alapján és aránylatokkal. Az egyszerű és

összetett kamatszámítás. Váltó-leszámitolás és az értékpapírok érték-számitása. A középszám, arányos osztás és az elegyítési számolás. Az arany és ezüst öntvények és ércpénzekre vonatkozó számítások. — Írásbeli dolgozat volt 12.

Rajzoló mértan. Het. 2 óra. — Tankönyv: Fodor-Wagner, Konstruktív planimetria. — Tananyag: Távolságok felmérése. Összeillő és hasonló háromszögek szerkesztése. Négyszögek felmérése és ábrázolása. Sokszögek felmérése. Az egyenes, szög, sokszög és kör. Másolás és nivellázás.

Tornázás. Het. 2 óra. — Összetett szabadgyakorlatok súlyzókkal és dobszó mellett. Katonai és tornázó rendgyakorlatok. Nehezebb gyakorlatok a mászóálványon, vízirányos lábtón, gyűrűhintán, korláton és nyujtón. Kirándulások dobszó mellett. Versenyfutás és labdajátékok. Korcsolyázás.

IV. osztály.

Vallástan. Het. 2 óra. — Tankönyv: Terklau-Dornis liturgiája. — Tananyag: Egyházi szertartások és ünnepek magyarázata.

Magyar nyelv. Het. 4 óra. — Tankönyvek: Névy L., Stilisztika, I. r. Szvorényi, Olvasmányok, IV. k. Ihász, Magyar nyelvtan. Arany, Toldi, kiadta Lehr. — Olvasmányok: Költőiek: Toldi, Ar. — Családy kör, Ar. — Legszebb ének, Czuczor. — A bajmóczi fürdős, Tompa. — Coriolán, Tárkányi. — Remény s emlékezet, Kölcs. — A tavasz, Lisznay. — Éji látogatás, Gyulai. — Az erdei lak, Tompa. — Az ország czimere. Vör. — A tudós macskája, Ar. — Toldiból 4 ének. Prózaiak: A vihar. Szigliget. Beczko vára. Huszár-tréfa. Tudományos műveltség Mátyás király korában. Coriolanus. — Tananyag: Az irály sajtáságai általában, az egyszerű és a szép irály; verstan. A nyelvtani ismeretek ébrentartása. — Írásbeli dolgozatok: 1. Nyár derekán. Leírás. — 2. A vihar. Leírás. — 3. Szómagyarázatok. Toldi, I. II. ének. — 4. Őszi kirándulás. Elbeszélés. — 5. Huszártréfa. Elbeszélés. — 6. Hull a hó, itt a tél. Leírás. — 7. Toldi Gy. álnoksága a királylyal szemben. Prózabátétel. — 8. Milyen költői kifejezések vannak Ar. Toldijában? — 9. Hogyan győzte le Toldi M. a csehet? Átdolgozás. — 10. Mi indította Coriolanust a hazaárulásra? Tartalomközlés. —

11. Toldi verses alakjának meghatározása. Verstani gyakorlat. —
12. Hogyan mutatta ki Toldi M. gyöngéd szeretetét édes anyja
íránt? Fejtegetés. — 13. Tavasz ébredése. Leírás. — 14. Hogyan
ünnepeztük meg hazánk ezeréves fenállásának emléknepjét? Elmél-
kedés. — Verstani dolgozat. (Idómértékes rhythmus.)

Német nyelv. Het. 3 óra. — Tankönyvek: Fleischhacker-
Kárpáti német nyelvtana és Harrach J. német olvasókönyve, II. köt.
— Olvasmányok: Prózaik: Der Wolf und der Kranich. Roms
Erbauung. Die Rose. Die drei Freunde. Das Pferd und der Esel.
Der Lenz ist angekommen. Der Götterdienst der Griechen zu
Odysseus Zeit. Stadt und Haus. Die Familie. Die Gemeinde.
Telemach. Költöiek: Morgenlied. Abendlied. Die Kapelle. Maley
und Malone. Der Alpenjäger. Die Rache. — Tananyag: Az egy-
szerű, összetett és körmondat rendszeres tárgyalása. — Írásbeli
dolgozat volt 16.

Latin nyelv. Het. 6 óra. — Tankönyvek: Schultz-Dávid
latin nyelvtana; Dávid I. latin gyakorlókönyve; Dávid latin olvasó-
könyve Livius, Ovidius és Phaedrus műveiből. — Olvasmányok:
Rómának a galloktól történt elfoglalása és Camillus. Az első
szamnit háború. A latinok ellen viselt háború. A második és
harmadik szamnit háború. Ovidiusból: Tarquinius elfoglalja Gabii
városát. A Fabiusok nemzetsége. Daedalus és Icarus. — Tan-
anyag: A névszók sajátos használata. Az idők és módok hasz-
nálata fő- és mellékmondatokban. Az imperativus, infinitivus, par-
ticipium, gerundium és supinum használata. — Iskolai írásbeli
dolgozat volt 31.

Történelem. Het. 3 óra. — Tankönyvek: Varga Ottó,
Világtörténelem, I. r. Ókor. — Helmár, Iskolai történeti atlasz,
I. füzet. — Tananyag: Az ókor története a római császárság koráig:

Természetrajz. Het. 3 óra. — Tankönyv: Róth S., Ásvány-
tan alapvonalai. — Tananyag: Bevezetés a chemiába. Ásvány-
kőzet- és földtan elemei.

Mennyiségtan. Het. 3 óra. — Tankönyv: Lutter Nándor,
Betűszám-tan. — Tananyag: 4 számolási művelet egy- és többtagú
algebrai egész és tört kifejezésekkel. A négyzetre és köbre emelés.

A mértani haladványok. Elsőfokú egyenletek egy ismeretlennel. Számítási és mértani aránylatok. — Írásb. dolgozat volt 8.

Rajzoló mértan. Het. 2 óra. Tankönyv: Fodor-Wagner, *Konstruktív planimetria.* — Tananyag: Ellipszis, hyperbola, parabola. Az egyenes és a sík. Testszögek. Projectio. Építészeti rajzok.

Tornázás. Het. 2 óra. Összetett szabadgyakorlatok súlyzókkal és dobszóval. Katonai és tornázó rendgyakorlatok. Nehezebb gyakorlatok a mászóállványon, vizirányos lábtón, gyűrűhintán, korláton és nyújtón. Kirándulások. Versenyfutás és labdajátékok. Korcsolyázás.

V. osztály.

Vallástan. Het. 2 óra. — Tankönyv: Wappler A., A. kath. egély tankönyve, I. rész. — Tananyag: A kath. egély igazságának bebizonyítása.

Magyar nyelv. Het. 3 óra. — Tankönyvek: Magyar balladák, magyarították Greguss A. és Beöthy Zsolt. — Névy L., *Stiliztika*, I. II. rész. — Ihász G., *Magyar nyelvtan.* — Iskolai és házi olvasmányokul: Románczok, balladák, lyrai költemények, leírások, elbeszélések, értekezések, műbeszéddek, és levelek. Tananyag: A románcz, ballada és lyrai költemény elmélete. Verstan. Az írásművek szerkesztésének általános szabályai s az előadás formái. — Gyakorlatok (háziak): 1. A jól elrendelt munka minden gyarapodás talpköve. Széchenyi. (Próza tárgyalás levél alakban.) 2. Elbeszélés a tárgyalt olvasmányok, balladák, románczok alapján, szabadon. 3. Lyrai költemény műmagyarázata. (Hymnus, Vör., Távolból stb.) 4. A Kriván. (Leírás az iskolai olvasmány alapján.) 5. Kijelölt balladák fejtegetése. (Hunyady László, Walesi bárdok stb.) 6. »Jókor szokjál a gondolathoz: A társaságban született ember nem önmagáé«. Vagy e helyett: »Ne gondold, mintha a tanulás csak bizonyos időtöz köttetnék. Kölcsey. (Magyarázat a Paraenesis alapján levélalakban.) 7. Elbeszélések és leírások az olvasmányok és a Névy-féle vázlatok alapján. 8. »Boldogokkal és örvendezőkkel együtt lenni mulatságos ugyan, de szükölködőkhez betekinteni kötelesség«. Kölcsey. (Magyarázat.) 9. Török Bálint. (Elbeszélés Arany János nyomán.)

Német nyelv. Het. 3 óra. — Tankönyvek: Herder, Cid románczai. Heinrich, Német tan- és olvasókönyv, I. köt. Fleischhacker-Kárpáti, Német nyelvtan. — Olvasmányok: Herder Cidje. Geiz und Verschwendung. (Értekezés.) Zigeunerleben. (Leírás.) Kannitverstan. (Elbeszélés.) Tobias Witt. (Párbeszéd) Körner an seinen Vater. (Levél.) Nicht der Schule, sondern dem Leben. Herder. (Szónoki beszéd.) Julius Caesar. Mommsen. — Tananyag: Az egyes prózai műfajok rövid elmélete. Nyelvtani ismétlés. — Írásbeli dolgozatok: 1. Warum ist Don Diego traurig? (Elbeszélés) 2. Fernando halála. (Fordítás.) 3. Wie ist Alfonzo König geworden? (Tartalomközlés.) 4. Cids Tod. (Elbeszélés.) 5. Der kluge Mensch. (Tartalomközlés) 6. A szerény ember. (Fordítás.) 7. Das Wundervolk der Zigeuner. (Leírás.) 8. Wie soll man lernen? (Fejtegetés.) 9. Fordítás.

Latin nyelv. Het. 6 óra. — Bartal-Malmosi Livius 21. és 22. könyve. Pirchala, Anthologia latina. Pirchala, Latin stílusgyakorlatok. Schultz-Dávid, Latin nyelvtan. — Olvasmányok: Livius 21. könyvéből 1—24. 30—38. 52—57. — 22. könyvéből 46—49. fejezet. A latin anthológiából: Naevius és Ennius sírfeliratai. Catullus »Veraniusnak«. Vergilius »Italia dicsérete«. Horatius »Az arany középkor«. Ovidius »Deucalion és Pyrrha«. Martialis »Vesuvius«. — Tananyag: 23 magyar szövegű fejezet fordítása latinra, az egész mondatban ismétlése és az olvasott írók irodalmi ismertetése. — Írásbeli iskolai dolgozat volt 18.

Görög nyelv. Het. 5 óra. — Tankönyvek: Curtius-Ábel, Görög nyelvtan. Schenkl-Ábel, Görög gyakorló- és olvasókönyv. — Olvasmányok: A nyulak és a rókák. Az oroszlán és a róka. A farkas és a bárány. Az aranyat tojó tyúk. A két tarisznya. A majom és a teve. Prometheus és az emberek. A teve. A két kutya. Az oroszlán és a szamár. A farkasok és a kutyák. A farkasok és a juhok. A szamár és az oroszlánbőr. A kigyó és a rák. A szomjas galamb. A katona és a varjak. A nyírott juh. A disznó és a kutya. A farkas és az oroszlán. A két béka. A hazug gyermek. A söt hordó szamár. A legyek. A róka és a szőlő. — Tananyag: A nyelvtan és a görög gyakorlókönyv 1—157. §§. alapján az egész név- és igeragozás a μ végű igékig. — Írásbeli dolgozat volt 15.

Magyar írók bővebb tanulmányozása, kapcsolatban a görög klasszikusok fordításban való ismertetésével. — Het. 2 óra. — Tankönyvek: Badics F., Magyar irodalmi olvasókönyv, I. köt. Thukydides, Ford. Hegedűs István; Schill S., Görög régiségek. — Olvasmányok: Urania és hazaszeretet. Kármán Józseftől. 8 levél Kazinczy és Berzsényi levelezéséből. Emlékbeszéd Kazinczy F. felett és Országgyűlési beszéd a magyar nyelv ügyében. Kölcsey F.-tól. — Hunyady János. Salamon F.-tól. Egy ledőlt diófához. Baróti Szabó Dávidtól. A lélek halhatatlansága. Révai M.-tól. Magyar óda. Virág Benedektől. A szabad Erdély a török elűzése után. Kazinczy F.-tól. A magyarokhoz. A felkelt nemességhez. Közelítő tél. Berzsényi D.-tól. Mohács. Kisfaludy K.-tól. Előhang Zalán futásához. Vörösmarty M.-tól. — Thukydidesből: I. k. A történetíró feladata. A háború voltaképi oka. Athén emelkedése. A háború kitörése. II. k. Perikles halotti beszéde. A mirigyhálál. Perikles utolsó beszéde. VI. k. A szicíliai hadjárat első fele. A hadjáratot Athénben elhatározzák Nikias és Alkibiades beszédeivel. Az elindulás. VII. k. Nikias levele. Nikias és Gylippos beszédei.

Görög-pótló rajz. Het. 2 óra. — Tananyag: Stilizált levelek és virágok, görög, arab és középkori (román, góth) renaissance sík díszítmény-elemek, szalagdíszek és virágfüzérek rajzolása egyszerű színezéssel fali táblák után. — Az ékítmények stilbeli ismertetése.

Történelem. Het. 3 óra — Tankönyvek: Varga Ottó, Világtörténelem. I. és II. k. Helmár, Isk. tört. atlasz, II. füzet. — Tananyag: A római császárság kora. A középkor.

Természetrajz. Het. 2 óra. — Tankönyv: Kriesch-Simkovic növénytan. — Tananyag: Növénytan.

Mennyiségtan. Het. 4 óra. — Tankönyvek: Lutter Nándor, Betűszám. Klamarik-Wagner, Geometria. — Tananyag: a) Az algebrából: A több ismeretlenű elsőfokú egyenletek. Hatványozás. Haladványok. Gyökvonás. Másodfokú egyenletek. b) A geometriából: A vonal és szög. A háromszögek, négy- és sokszögek összeillősége, hasonlósága és területszámítása. Az egyenes és a kör. A körbe és kör körül írt sokszögek; a kör kerület- s területszámítása. Írásb. dolgozat volt 10.

Tornázás. Het. 2 óra. — Sorakozás, igazodás, sornytítás. Tornászati állások. Egyszerű csuklógyakorlatok súlyzókkal, dobszó kíséretében. Járás, futás, ugrás. Rendgyakorlatok, kanyarulatok. Egyszerűbb korlát-, nyújtó-, gyűrűhinta- és létragyakorlatok. Bakkugrás. Futó- és labdajátékok. Korcsolyázás.

VI. osztály.

Vallástan. Het. 2 óra. — Tankönyv: Wappler A., A ker. kath. egély tankönyve, II. rész. — Tananyag: A ker. kath. hittan.

Magyar nyelv. Het. 3 óra. — Tankönyvek: Shakespeare: Coriolanus. Ford. Petőfi, Névy L., Rhetorika. Névy L., Olvasmányok a retorikához. — Tananyag iskolai és házi olvasmányokul: Drámai művek, történelmi tárgyalások, műbeszéd és értékezések A dráma szerkezetének megértése; a retorikai műfajok elmélete, tekintettel történelmi fejlődésükre a görög, latin és magyar irodalomban. — Írásbeli dolgozatok (háziak:) 1. »A pazarlás a bőségnél reggeliz, a szűkölködésnél ebédel és a gyalátnál vacsorál«. (Mondattárgyalás) 2. Az expositio a drámában. Ismertetés Coriolanus vagy Irene alapján. 3. Történelmi tárgyalás a házi olvasmányok alapján. I. Mátyás királylyá választása. Vagy: Rákóczi F. elfogatása és menekülése fogságából. 4. Költött tárgyú elbeszélés, Gyulai Pálnak »Egy régi udvarház« cz. kisebb regénye nyomán. 5. Kölcsey F. »P. J. védelme« cz. beszéde főbb érveinek ismertetése. 6. »A munkát a természet szükségessé, a polgári társaság kötelességgé, a megszokás pedig gyönyörűséggé teszi.« (Kisebb műbeszéd.) 7. Nagyobb műbeszéd az olvasmányokkal kapcsolatban, kijelölt történelmi személyekről, költött helyzetekről. (Sz. István; stb., buzdítás a millennium megünneplésére; barátom sírján.) 8. »A kire rámondottad, hogy hálátlan, arra minden rosszat elmondottál.« Polybius. (Próza tárgyalás.) 9. Kijelölt tárgyú értekezések az iskolai olvasmányok alapján. (A közmondásokról, Erdélyi nyomán.) — A magyar nemzeti büszkeségről, (Salamon F. nyomán.)

Német nyelv. Het. 3 óra. — Tankönyvek: Heinrich, Német tan- és olvasókönyv, I. k. Heinrich, Német balladák és románczok, I. II. k. Fleischhacker-Kárpáti, Német nyelvtan. — Olvasmányok költőiek: Das Lied vom braven Manne. (Bürger.) Goethetől: Der

Sänger. Der Schatzgräber. Johanna Sebus. Der Todtentanz. Schil-
lertól: Der Handschuh. Der Kampf mit dem Drachen. Der Graf
von Habsburg. Das Siegesfest. Der Ring des Polykrates. Das
Mädchen aus der Fremde. Prózaiak: Goethes Kinderjahre. Die
Künste. Ueber Wahrheit und Wahrscheinlichkeit. — Tananyag:
Az olvasmányokhoz kapcsolt rövid magyarázat és elmélet. Nyelv-
tani ismétlés. — Írásbeli dolgozatok: 1. Die Ueberschwemmung.
(Leírás.) 2. Die Heldenthat eines Mädchens. (Elbesz.) 3. Erlkönig.
(Fordítás.) 4. Das Spiel mit den Töpfen. (Elbesz.) 5. Die drei guten
Freunde. (Ford.) 6. Rudolf von Habsburg und der Priester. (Elbesz.)
7. Az okosság. (Faludi, Erkölcsi oktatások.) Ford. 8. Die Geschichte
der bösen Frau. (Elbesz.) 9. Fordítás.

Latin nyelv. Het. 6 óra. — Tankönyvek: Holub-Kempf,
Sallustii de bello Jugurthino liber. Telmányi: Praeparatio Sallustius
Jugurthájához. Pirchala: Vergilii Aeneidos libri I—VI. Dóczi: Prae-
paratio Vergilius Aeneisének I. és II. énekéhez. Rác: M. Tullius
Cicerónak De impero Cn. Pompei cz. beszéde és praeparatio e
beszédhez. Cserny-Dávid, Latin stilusgyakorlatok. Schultz-Dávid,
Latin nyelvtan. Cserép, Római régiségek. — Olvasmányok: Sal-
lustius Jugurthája. Vergilius Aeneise, I. II. ének. Cicero, de imperio
Cn. Pompei. — Tananyag: Irodalmi és tárgyi bevezetések az olvas-
mányhoz. Régiségi magyarázatok. Hadi régiségek ismétlése. Róma
helyrajza. Nyelvtani ismétlés. Fordítás. — Írásbeli dolgozat volt 16.

Görög nyelv. Het. 5 óra. — Tankönyvek: Schenkl-Holub-
Kempf, Chrestomathia Xenophon műveiből. Curtius-Ábel, Görög
nyelvtan. — Olvasmányok: Xenophon Memorabibliáiból: Az isten-
ségről. A mértékletességről. A szülők iránti szeretetről. A testvérek
iránti szeretetről. A barátok választásáról. A munkásságról. He-
rakles a válaszúton. Athén hatalmának visszaállításáról. Az Ana-
basisból: Xenophon a hadsereg élére lép. Vonulás Arménián ke-
resztül. Vonulás Trapezuntig. — Tananyag: Irodalmi és történeti
bevezetések. Régiségi magyarázatok. Állami régiségek. A μ végü
igék ragozása. A rendhagyó igék. Főbb mondattani szabályok. —
Írásbeli dolgozat volt 15.

*Magyar írók bővebb tanulmányozása, kapcsolatban a görög
klasszikusok fordításban való ismertetésével.* Het. 2 óra. — Tan-

könyvek: Badics F., Magyar irodalmi olvasókönyv, II. k. Homeros Iliása, Ford. Csengeri János. Homeros Odysseiája, Ford. Gyomlay Gyula. Schill J., Görög régiségek. — Olvasmányok: I. János király utolsó dolgai, Mindszenti Gábortól. Mint kell tisztelni a fiaknak szüléjeket, Pázmány Pétertől. Nagyvárad ostroma és elfoglalása, Szalárdi Jánostól. Apafi halála. A zernyesti ütközet, Cserei Mihálytól. A régi Erdélynek köntösiról, B. Apor Pétertől. Törökországi levelek, Mikes Kelemtől. Bölcs és figyelmes udvari ember, Faludi Ferencztől. Homeros Iliásából az I. III. VI. XVIII. ének. Odysseiából az I. VI. IX. ének.

Görög-pótló rajz. Het. 2 óra. — Tananyag: Renaissance díszítmény-elemek. — Külöfnele stílü ékitmények. Építészeti részek. oszlopfők, talapatok és párkányrészetek. A rajzolás graphikus és domború minták után történt, egy ideig körrajzban, később árnyékolva dörzsöny segítségével.

Történelem. Het. 3 óra. — Tankönyvek: Varga Ottó, Világtörténelem, III. r. Ujkor. Helmár, Isk. tört. atlasz, III. füz. — Tananyag: Az ujkor története.

Természetrajz. Het. 3 óra. — Tankönyv: Thomé-Paszlavszky állattana. — Tananyag: Állattan.

Mennyiségtan. Het. 3 óra. — Tankönyvek: Lutter Nándor betűszámтана; Klamarik-Wagner geometriája; Lutter N., Sorszámí táblák. — Tananyag: a) Az algebrából: A negatív és tört kitevőjú hatványok, számrendszerek, képzetes számok. Logarithmusok. b) A geometriából: A sík háromszögtan. — Isk. írásbeli dolgozat volt 7.

Tornázás. Het. 2 óra. — Összetett szabad- és rendgyakorlatok dobszó kíséretében 4—8—16 ütemre. Vegyes súlyzógyakorlatok. Nehezebb gyakorlatok korlátan, nyujtón és vizirányos létrán. Bakk- és lóugrások. A szabadban versenyfutás, futó- és labdajátékok. Néha kirándulás dobszó mellett. Korcsolyázás.

VII. osztály.

Vallástan. Het. 2 óra. — Tankönyv: Wappler, Erkölcstan. — Tananyag: Ker. kath. erkölcstan.

Magyar nyelv, Het. 3 óra. — Tankönyvek: Poetika és

Olvasmányok a poetikához Névy Lászlótól. — Olvasmányok: Epikai, lyrai és drámai művek. Nagyobb értekezés: »Élet és irodalom«, B. Kemény Zsigmondtól. — Tananyag: Költői alaktan; a költői műfajok elmélete, tekintettel történelmi fejlődésükre. Gyakorlatok, (háziak:) 1. »Boldogtalan, ki hinni és szeretni nem tudsz, ég és föld nem enyhíthetik bánatodat«. Eötvös. Vagy: »Az igaz szeretet nem tud haragudni senkire, hanem csak önmagára«. (Mondat-tárgyalás) 2. A csodás érvényesülése a »Zrinyiász«-ban. (Ismer-tetés.) 3. Az emelő és alkalmazása a gyakorlati életben. (Ter-mészettudományi népszerű ismertetés.) 4. Kijelölt költemények (iskolai olvasmányok) műmagyarázata. (»Csórsz árka«. »Kemény Simon.« »Edwárd.« »Falusi órák.«) 5. A népdal, vagy: az elégia jellemző sajátosságainak ismertetése, megfelelő példák alapján. 6. »A mult nem tér vissza, de a dicső mult fényugára még soká világít.« Goethe. (Magyarázat.) 7. Drámai jelenet írása prózában a tárgyalt olvasmányok alapján. 8. Drámai szöveg átírása prózából jambu-sokba. (A »Csalódások«, »Pártütők« vagy más megjelölt prózai szöveg alapján.) 9. »Kedvesek a rokonok, barátok, de kedvesebb a haza, mely valamennyinek szeretetét egymaga képviseli.« (Prózai tárgyalás.)

Német nyelv. Het. 3 óra. — Tankönyvek: Schiller, Wilhelm Tell, ed. Heinrich. Goethe, Hermann und Dorothea, ed. Weber. Heinrich, Német tan- és olvasókönyv, II. k. Fleischhacker-Kárpáti, Német nyelvtan. — Olvasmányok: Wilhelm Tell. Hermann und Dorothea. Szemelvények a költői műfajokhoz. — Tananyag: A költői műfajok rövid elmélete. Nyelvtani ismételés. — Írásbeli dol-gozatok: 1. Das Elend der Vertriebenen. (Elbesz.) 2. Der Aus-bruch der französischen Revolution. (Prózába tétel) 3. Ikarus. Fáy András. (Fordítás.) 4. Die glückliche Lösung. H. u. Dor. IX. én. (Tartalomközlés.) 5. Der Ursprung des schweizerischen Volkes. (Elbesz.) 6. Wilhelm Tell. V. 2. (Prózába áttétel.) 7. Krisztus és a madarak. (Fordítás.) 8. Jeles mondások. (Fordítás.) 9. Der 70. Geburtstag. (Elbesz.)

Latin nyelv. Het. 3 óra. — Tankönyvek: Pirchala, Ver-gilius Aeneisének I—XII. könyve. Tóth György, Praeparatio Verg. Aen. VI. énekéhez. Köpcesdy, Cicero négy beszéde Catilina ellen.

Cserny-Dávid, Latin stilusgyakorlatok, II. r. Schultz-Dávid, Latin nyelvtan. Cserép, Római régiségek. — Olvasmányok; Vergilius Aeneisének II. éneke és VI, a 14—41. 112—235. 337—388. 703—751. kihagyásával; a VII.-ből 37—106. 286—474; a VIII.-ből 608—780, összesen 1950 sor. Cicero beszédeiből Catilina ellen az I., II. és IV. beszéd. — Tananyag: Nyelvtani ismétlés; az olvasmányhoz szükséges irodalmi, történeti és régiségi magyarázatok. — Írásbeli dolgozat volt 16.

Görög nyelv. Het. 5 óra. — Tankönyvek: Curtius-Abel, Görög nyelvtan. Csengeri János, Homeros Iliása. Dávid, Herodoti Epitome. — Olvasmányok: Homerosból az I. könyv egészen. VI. k. 369—529. Hektor és Andromache. XI. k. 1—283. Agamemnon vitézkedése. XXII. k. Hektor halála. Herodotosból: De Arione citharoedo. De moribus persarum. Babylonis descriptio. De Nili fontibus. De Graecorum deorum et oraculorum origine Aegyptia. Tananyag: A név- és igeragozás, valamint a mondatnani főszabályok ismétlése mellett irodalmi és életrajzi bevezetés. Homeros és Herodotos műveihez. — Írásb. dolgozat volt 17.

Magyar írók bővebb tanulmányozása, kapcsolatban a görög klasszikusok fordításban való ismertetésével. Het. 2 óra. — Tankönyvek: Badics F., Magyar irodalmi olvasókönyv, III. k. Aischylos, Agamemnon, ford. Csengeri. Sophokles, Antigone, ford. Csiky G. Euripides, Iphigeneia Aulisban, ford. Radó A. Schill S., Görög irodalomtörténet. — Olvasmányok: Balassa Balinttól: In laudem confinium. Boldogtalan vagyok. A magyar nemzetnek romlott állapotjáról. Gyöngyösítő: Szemelvények a Murányi Vénusból. — A kurucz költészet köréből: A kurucz tábori dal. Szegény-legény dala. Csinom Palkó. Nagy Bercsényi Miklós. Rákóczi nóta. Kibujdosó kuruczok éneke. — Csokonaitól: Az én poézisom természetete. A magánossághoz. Szegény Zsuzsi a táborozáskor. A lélek halhatatlansága, I—V. rész. — Kisfaludy Sándortól: Szemelvények Himfy dalaiból. — Aischylos, Agamemnon. Sophokles, Antigone. Euripides Iphigeneia Aulisban. — Tananyag: Az olvasott írók rövid életrajza s olvasott műveiknek jellemzése. A görög irodalom költészeti részének rövid ismertetése. Színházi régiségek.

Görög-pótló rajz. Het. 2 óra. — Tananyag: a) Díszitmé-

nyek, folytatva architektonikus ismertetésekkel, az emberi fejnek rajzolása jó graphikus mintákról s a részek arányainak magyarázatával. *b)* A térelemek derékszögű ábrázolása és viszonylagos vonatkozásaik. A képsíkok és a téralakok helyzet-változásai.

Történelem. Het 2 óra. — Tankönyvek: Scholtz Albert, Politikai földrajz a gymnasium VII. oszt. számára. Kozma Gyula, Iskolai atlasz. — Tananyag: Európa valamennyi államának és Amerika szabad államainak ismertetése, tekintettel természeti viszonyaikra, jelen állami és társadalmi állapotaikra és az egyes államok történeti alakulására. Az európai államok birtokai és gyarmatai a többi világrészekben.

Természettan. Het. 4 óra. — Tankönyv: Abt Antal, Physika. — Tananyag: Erőműtan, hangtan, fénytán.

Mennyiségtan. Het. 3 óra. — Tankönyvek: Lutter Nándor, Betűszámtan. Klamarik-Wagner, Geometria. Lutter Logarithmustáblák. — Tananyag: *a)* Az algebrából: A másodfoku egyenletek taglalása, a gyökök és koefficiensek közötti összefüggés. A több taguaknak mint teljes négyzeteknek feltételei, maximum értékei. A complex mennyiségek. A redukálható felsőfoku egyenletek. A végtelen sorok, kamatos kamatszámítás. *b)* A geometriából: A stereometria elemei, a szögletes és gömbölyű testek mérése. A gömb síkmetszetei és részei. A gömb és részeinek felszíne és köbtartalma. — Írásb. isk. dolgozat volt 10.

Tornázás. Het. 2 óra. — Összetett súlyzógyakorlatok dobzó kíséretében. Társas gyakorlatok és birkózási fogások. Gúllák. Kettős rendek alakítása, mozdulatai, húzódás, fejlődés. Lóugrások, ülécserék, ollók, vetődések, kanyarlati felülések. A korláton és nyújtón erőgyakorlatok. Néha szabad tornázás vagy kirándulás. Futó- és labdajátékok. Kődobás. Korcsolyázás.

VIII. osztály.

Vallástan. Het. 2 óra. — Tankönyv: Wappler, A kath. egyház története. — Tananyag: A ker. kath. egyház története.

Magyar nyelv. Het. 3 óra. — Tankönyv: Beöthy Zsolt, A magyar nemzeti irodalom történelmi ismertetése, I. II. köt. — Iskolai és házi olvasmányok: Szemelvények irodalmunk főbb alakjai-

tól. Iskolai nagyobb olvasmányul: Gyulai Pálnak »Vörösmarty élete« cz. tanulmányából. — Tananyag: A magyar irodalom története, tekintettel irodalmunk főbb alakjaira és irányaira. Ismétlés a nyelvtan köréből. — Gyakorlatok, (háziak): 1. »A jó hazafi azon nemzetnek, mely őt szülte és ápolta, javát, dicsőségét s hatalmát szívében hordozza, a nélkül, hogy ezzel idegen nemzeteknek kárát venné czélul.« (Mondattárgyalás.) 2. Érzékeink és az ismeretszerzés. Vagy e helyett: A képzelés működése eszményeink megalkotásában. (Psychologia tárgyú értekezés.) 3. Kijelölt költemények műmagyarázata. (»Bátorítás«. »Tünődés«. »A szabad Erdély« stb.) 4. A 16. század lyrai költésének képe. 5. A levegő víztüneményei. (Természettudományi népszerű értekezés.) 6. »A munka és kitartás szép és jó tetteket ért el.« Sokrates. (Nagyobb műbeszéd.) 7. Műmagyarázat Petőfi vagy arany költeményei köréből. 8. Kijelölt tárgyú értekezések a természettudomány, a történelem és irodalom köréből. (A lejtőről. Az ütközésről. Szt.-István uralkodásának jellemzése. Irodalmi viszonyaink a múlt század végén.) 9. Az érettségi vizsgálati dolgozatok.

Német nyelv. Het. 2 óra. — Tankönyvek: Goethe, Iphigenie auf Tauris, ed. Bauer. Heinrich, Német tan- és olvasókönyv, III. k. Fleischhacker-Kárpáti, Német nyelvtan. — Olvasmányok: Goethe, Iphigenie auf Tauris. Euripides, Iphigenie in Tauris. Szemelvények az olvasókönyvből. — Tananyag: A német irodalom története. (Ujkor.) Nyelvtani ismétlés. — Írásbeli dolgozatok: 1. A szolgabíró. (Fordítás. Eötv., A falu jegyzője.) 2. Auf welche Art wollte Pylades die Rettung bewerkstelligen? (Goethe, Iph. II. 1. 2.) (Tartalomközlés.) 3. Egmont (Fordítás.) 4. Welch ein Unterschied besteht in Betreff des Inhaltes zwischen Goethes und Euripides »Iphigenie«? 5. Oberon (Fordítás.) 6. Kann die Dichtkunst und die darstellende Kunst denselben Stoff und dieselbe Behandlungsweise haben? 7. »A kötél áztatva jó«. (Jókai. Fordítás.) 8. A csillagokról. (Ford.) 9. Érettségi dolgozat.

Latin nyelv. Het. 5 óra. — Tankönyvek: Bártal-Malmosi-Csengeri, Horatii opera omnia. I. II. Szilasi. Praeparatio Horatii válogatott ódáihoz. Péterovics, C. Taciti Annalium libri I—VI. Cserny-Dávid, Latin stílusgyakorlatok, II. r. Schultz-Dávid, Lat. nyelvtan.

Cserép, Római régiségek. — Olvasmányok: Horatius: Epodusokból: 4 6. Szatirákból: I. 4. II. 2. 8. Ódákból: II. 1. 2. 8. 14—17. III. 2. 3. 7. 9. 16—18. 25. 27. 30. IV. 3. 4. Levelekből: I. 4. 5. 11. 16. II. 1. Tacitus Annaleséből: I. 1—6. 33. II. 41—43. 69—73. 82—83. III. 10—19. IV. 4. 53. 54. 59. 60. 67. V. 3—5. 15. 23—25. VI. 50. 51. — Tananyag: Irodalmi bevezetések, régiségi magyarázatok, magán- és hadirégiségek összefoglalása, többiek ismétlése; nyelvtani és irodalomtörténeti ismétlések. — Írásb. dolgozat volt 15.

Görög nyelv. Het. 4 óra. — Tankönyvek: Csengeri, Homeros Odysseiája. Szamosi, Szemelvények Platon műveiből. Curtius-Ábel, Görög nyelvtan. — Olvasmányok: Homeros Odysseiájából: I. k. 1—324. II. k. 260—432. VI. k. 1—331. VII. k. 81—297. IV. k. 1—566. XII. 260—453. XVI. k. 1—320. Platonból: Socrates védbeszédje 1—20 §§. Tananyag: A nyelvtan ismétlése. — Írásbeli dolgozat volt 9.

Magyar írók bővebb tanulmányozása, kapcsolatban a görög klasszikusok fordításban való ismertetésével. Het. 2 óra. — Tankönyvek: Badics F. Magyar irodalmi olvasókönyv, IV. köt. Alexander Bernát, Platon és Aristoteles, Schill S., Görög irodalomtörténet. — Olvasmányok: Hitel (Bevezetés és végszó), Gróf Széchenyi Istvántól. Országgyűlési napló és Görög philosophia. Kölcsey Ferencztől. Reform, Bárá Eötvös Józseftől. Élet és irodalom, Bárá Kemény Zsigmondtól. Sokrates védekezése; Kriton; Az állam: Az állam keletkezése. A négy sarkalatos erény. A tökéletlen államformák. Platontól. A nikomachosi etikából a boldogságról és az erkölcsi beszámításról szóló fejezetek, Aristotelestől.

Görög pótló-rajz. Het. 2 óra. — Szabadkézi és geometriai rajz. — Tananyag: a) Folytatólag az emberi fejek, kezek és lábak rajzolása graphikus minták és öntvények után. b) Szögletes testek (hasáb, gúla, szabályos test) ábrázolása, síkkal és egyenes vonallal való átmetszései, kifejtésök. Gömbölyű testek (henger, kúp, gömb) ábrázolása, vonatkozásaik a térelemekre és kifejtésök; valamint az előfordult testek vetett és saját árnyékának felkeresése.

Történelem. Heti 3 óra. — Tankönyv: Ribáry Ferencz, A magyarok oknyomozó történelme. Helmár, két térkép a magyar

történelemhez. Tananyag: Magyarország történelme a legfontosabb források ismertetésével.

Természettan. Het. 4 óra. — Tankönyv: Abt Antal, Fizika. — Tananyag: Hőtan, elektromosság, mágnesség. A kozmographia elemei.

Mennyiségtan. Het. 2 óra. — Tankönyvek: Lutter N., Betűszámтан; Lutter N., Betűszámтан; Lutter N., Sorszámí táblák. Klamarik-Wagner, Geometria. — Tananyag: *a)* Algebraból: Határozatlan egyenletek. A permutatiók, combinatiók és variatiók. A binominalis tétel. *b)* Geometriából: A középiskolai geometriai tananyag csoportosító ismételése. — Írásbeli iskolai dolgozat volt 8.

Bölcsészeti előtan. Het. 3 óra. — Tankönyvek: Dr. Klamarik János, Psychologia és Logika. — Tananyag: Tapasztalati lélektan és logika.

Tornázás. Het. 2 óra. — Vegyes gyakorlatok súlyzókkal 4—8—16 ütemre, válogatott sebességgel, dobszó kíséretében. Nehezebb gyakorlatok a tornaszereken. Súlyemelés, kődobás, versenyfutás. A rendgyakorlatok ismételése. Néha kirándulás vagy szabad-tornás. Télen korcsolyázás, nyáron futó- és labdajátékok.

2. Rendkívüli tárgyak.

a) Testgyakorlás.

Már az 1861—62. tanévben fordul elő mint rendkívüli tárgy, heti 4 óra mellett 28 tanulóval és csak a nyári hónapokban. A következő tanévekben egészen 1867—68-ig hasonlóképen mint rendkívüli tárgyat és csak a nyári hónapokban tanítják azon nyári tornakertben, melyet Lőcse városa az összes iskolák számára berendezett, jelenleg pedig az állami felsőbb leányiskola kertészeti gyakorlatokra használ. Az utóbb említett évben az I. osztály, 1868—69. tanévben az I—IV. osztály tanulóira kötelező rendes tárgyat képez, de téli tornaterem hiányában, csak a nyári hónapokban.

Vége az 1870—71. tanévben valamennyi osztályban tanították a tornázást mint rendes tárgyat heti 2—2 órában, télen az akkor kir. miniszteri engedéllyel a minoritarendi házfőnöktől

kibérelt és kellőképen felszerelt téli tornateremben, nyáron pedig a nyári tornakertben, mely az országos tanulmányi alap tulajdonához tartozó telken szintén kir. miniszteri rendelet folytán felszereltetett és az 1872—73. tanév óta használatba vétetett. Az 1885. évi június 14-én Lőcsén pusztított nagy tűzvész alkalmával a nyári tornakert kerítése és az összes felszerelés a tűz martalékául esett. Akkor a szomszédos katonai kaszárnyákhoz vezető országútnak kiszélesítése végett a tornakert egy részének kisajátítása válván szükségessé, a hosszadalmas kisajátítási tárgyalások miatt a tornakert használása ismét félbeszakadt. Most már felsőbb intézkedések folytán ismét fel van szerelve és a használatnak át van adva.

b) Rajztanítás.

A rajzot csak az 1866—67. tanévben kezdték tanítani mint rendkívüli tárgyat. Akkor volt 62 tanulója.

Az 1867—68. elején mint rendes tárgy hozatott be az I. osztályba és minden következő évben egy-egy osztállyal tovább vitetvén, azóta a négy alsó osztályban rendes, a többi osztályokra nézve rendkívüli, az V—VIII. osztálybeli tanulókra nézve, ha a görög nyelvet nem tanulják, kötelező tantárgyat képez.

A rajzterem felszerelésére 1871. évi 835. számú főigazgatói intézkedés értelmében 1081 frtot engedélyeztek.

c) Franczia nyelv.

Az 1861—62. tanévben veszi kezdetét a franczia nyelvnek mint rendkívüli tárgynak tanítása, és pedig akkor 6 tanulóval. Azóta évenként két tanfolyamban folytattatott a tanítás. 1888—89. tanévben volt három tanfolyam heti 2—2 órával.

d) Tót nyelv.

A tót nyelv az 1861—62. tanévtől kezdve relativ kötelező tárgy volt a tót nemzetiséget valló tanulók számára. Azonban már az 1866—67. tanévben csak a rendkívüli tárgyak sorában fordul elő 49 tanulóval.

Nagyobb lendületet akart a tót nyelv tanításának adni Čulen Márton igazgató az 1867—68. tanévben az által, hogy a

tanítást három csoportban, heti 2—2 órában önmaga kezelte. Mindennek daczára csak összesen 51 tanulóra tudott szert tenni.

Čulen igazgatóval ugyanazon irányban működött Hodobay Szilárd tanár, a ki az 1866—67. tanévben az orosz nyelvet tanította két csoportban heti 2—2 órában. Azonban csak 20 tanulót volt képes szerezni.

Čulen már előbb a besztercebányai kir. főgymnasiumban izgatott panszlavisztikus irányban. Ottani működéséről a besztercebányai főgymnasium történetében ezeket írják: »Az ifjuság fanatizálásában legelől járt, s mindent elkövetett, hogy az azelőtt nyugodt iskolában a nemzetiségi mozgalmakat felidézze s lángra lobbantsa. Midőn a magyar aera bekövetkezett, itteni helyzete már tarthatlanná vált, áthelyeztetését kérelmezte; ily módon került 1867. évi január 11-én a lőcsei gymnasium élére.«¹⁾

Čulen Márton panszlavisztikus törekvéseivel Lőcsén is felzavarta a békés viszonyokat. Midőn egy évi működése után 1868. évi augusztus 27-én nyugalomba helyezték, a kassai tanterületi kir. főigazgató 1868. évi október 4-én 1386. számú intévényével a következőkről értesítette a lőcsei kir. főgymnasiumi tanári testületet: »Miniszter úr ő Excellentiája úgy van meggyőződve, hogy a nemzetiségi mozgalmak főtényezőinek eltávolítása, — névszerint Čulen Márton nyugdíjaztatása s Hodobay Szilárd lemondása — és az új igazgató tapintatos eljárása folytán a tanárkarban ott eddig létezett egyenetlenségnek s minden egyéb bajoknak, melyek e tanodánál eddig mutatkoztak, végök szakad. Egyéb-iránt komolyan figyelmeztetni kívánja az összes tanárkart, hogy mellőzve minden mellékérdeket, egyedül a tanügy követelményeit tartsák szemük előtt, teljes egyetértésben ennek előmozdítására fordítsák minden figyelmüket, s óvakodjanak a pártoskodástól; minthogy ellenkező esetben kénytelen lesz azokat, kik bármi tekintetben viszályra fognának okot szolgáltatni, a tanítási pályától végkép elmozdítani.«

Čulen Márton Lőcséről a znyóváraljai tót gymnasiumhoz

---

¹⁾ A besztercebányai kir. kath. főgymnasium Értesítője az 1894—95. tanévről, 247. lap.

került, hol pánszláv üzelmeit mindaddig folytatta, míg Trefort Ágoston miniszter azon tót tanintézetet bezáratni kényszerült.

Lőcsén lassanként helyre állott a nyugalom. A tót nyelv tanításának hívei meggyőződhetnek, hogy a tót nyelvi rendkívüli tanfolyam számára alig akad tanuló.

Végtére Trefort Ágoston miniszter 1879. évi augusztus 6-án 21.403. sz. a. kelt rendeletével meghagyta, hogy a tót nyelvnek tanítása a lőcsei főgymnasiumnál az 1879—80. tanév kezdetétől mellőztessék; mert ezen tanfolyam számára alig akadt immár tanuló, és azon indokok, melyek miatt főképp a tót nyelvnek tanítása egykoron rendeletileg meghagyatott, ez idő szerint megszűntek.

e) Szépirás.

Az 1867—68. tanév óta a rendes tárgyak közé vétetett fel az I. és II. osztály tanulói számára heti 1—1 órával. Azon tanévet megelőzőleg rendkívüli tárgy volt.

f) Műének.

A rendkívüli tárgyak között foglal helyet az 1866—67-ik iskolai év óta mindeddig heti 2—3 órával.

Eredményes tanítását biztosítja az 1892. évi augusztus hó 6-án 29.972. sz. a. kelt kir. miniszteri rendelet, melynek értelmében az énektanításra lehetőleg az összes tanulók bevonandók.

3. Az oktatás nyelve.

Az 1862. évi február hó 12-én 75.207. sz. a. kelt m. kir. helytartótanácsi rendelet folytán az 1862—63. tanév kezdetétől a lőcsei főgymnasiumban tanítási nyelvül használtatott az I. és II. osztályban a magyar, német és tót nyelv, a tanulók nyelvismeretéhez képest. — A III. osztálytól VIII-ikig a latin, görög s magyar nyelv, történelem és bölcsészet magyarul, — földrajz és természetrajz magyarul és tótul, — tót nyelv tótul, — német nyelv németül, — mennyiség- és természettan magyarul és németül, — a hittan a tanulók anyanyelvén adatott elő.

Az oktatási nyelv ezen sokfélesége iránt Lőcsén oly nagy előszeretettel vagy megszokás uralkodott, hogy még az 1873. évi érettségi vizsgálaton is a tanulók közül számosan feleltek németül a hittanból, latin, görög s német nyelvből és természettanból. Csak a magyar nyelv s irodalomból, a történelemből és mennyiségtanból feleltek valamennyien magyarul. Minthogy abból nagy hátrányok keletkeztek, midőn a felsőbb osztályok tanulói a fentemlített tárgyak tanóráin magyarok és németek táborára oszoltak, s mindegyikök csak a tanórák felét használta fel a tanulásra és figyelésre, végtére sikerült a tanári testületnek a magyar tannyelvet, a felsőbb osztályokból évről-évre lefelé haladva, a főgymnasium valamennyi osztályában kizárólagos tanítási nyelvvé tenni.

4. Tankönyvek.

A fentebbiekben közölt tanítási tervekből pontosan kivethetők a használatban állott tankönyvek is.

Az 1895—96. tanévi tankönyvek jegyzékét ide iktatjuk.

I. osztály.

Közép katekizmus. Szt.-István társulattól.

Deme, Magyar nyelvtan.

Kalmár Elek, Magyar olvasókönyv I. r.

Schultz-Dávid, Kisebb latin nyelvtan.

Dávid, Latin olvasó és gyakorlókönyv.

Brózik-Paszlavszy, Földrajz I. r.

Kozma Gyula, Iskolai atlasz.

Gerevich-Orbók, Számtan.

Fodor-Wagner, Rajzoló planimetria.

II. osztály.

Róder Flórent, Ószövetségi bibliai történet.

Deme, Magyar nyelvtan.

Kalmár E., Magyar olvasókönyv II. köt.

Schultz-Dávid, Kisebb latin nyelvtan.

Dávid, Latin olvasó és gyakorló-könyv.

Brózik-Paszlavszyk, Földrajz II. rész.

Kozma Gyula, Iskolai atlasz.

Lutter, Közönséges számtan.

Fodor-Wagner, Rajzoló stereometria.

III. osztály.

Róder Flórent, Ujszövetségi biblia történet.

Ihász Gábor, Magyar nyelvten.

Szvorényi, Olvasmányok, III. k.

Schultz-Dávid, Kisebb latin nyelvten.

Dávid, Latin gyakorló- és olvasókönyv.

Dávid, Latin olvasókönyv Livius, Ovidius és Phaedrus műveiből.

Fleischhacker-Kárpáti, Német nyelvten.

Harrach, Német olvasókönyv, I. k.

Varga Otto, Magyarok története.

Kozma Gyula, Iskolai atlasz.

Schmidt, Fizikai földrajz.

Lutter, Közönséges számtan.

Fodor-Wagner, Konstruktív planimetria.

IV. osztály.

Terklau-Dornis, A kath. istentisztelet.

Ihász Gábor, Magyar nyelvten.

Névy, Stilisztika, I. k.

Szvorényi, Olvasmányok IV. k.

Schultz-Dávid, Kisebb latin nyelvten.

Dávid, Latin gyakorló- és olvasókönyv.

Dávid, Latin olvasókönyv Livius, Ovidius és Phaedrus műveiből.

Fleischhacker-Kárpáti, Német nyelvten.

Harrach, Német olvasókönyv, II. köt.

Varga Otto, Világtörténet I, Ókor.

Helmár, Iskolai történelmi atlasz, Ókor.

Lutter, Betűszámten.

Roth, Ásványtan alapvonalai.
Fodor-Wagner, Konstruktív planimetria.

V. osztály.

Wappler, Religio, I. r.
Névy, Stilisztika, I. r.
Greguss-Beöthy, Magyar balladák, I.
Ihász Gábor, Magyar nyelvtan.
Schultz-Dávid, Kisebb latin nyelvtan.
Bartal-Malmosi, Titi Livii libri XXI. XXII.
Szerelemhegyi, Praeparatiók Livius 21. 22. könyvéhez.
Pirchala, Anthologia latina, I. rész.
Pirchala, Latin stílusgyakorlatok.
Curtius-Ábel, Görög nyelvtan, I.
Schenkl-Ábel, Görög olvasókönyv.
Fleischhacker-Kárpáti, Német nyelvtan.
Heinrich, Német olvasókönyv, I.
Herder, Cid románczok.
Varga Otto, Világtörténelem II., Középkor.
Helmár, Iskolai történeti atlasz II., Középkor.
Kriesch-Simonkai, Növénytan.
Lutter, Betűszám-tan.
Mocnik-Klamarik-Wagner, Geometria.

Görögöt pótló tanfolyam.

Badics, Magyar irodalmi olvasókönyv I.
Schill S., Görög régiségek.
Hegedüs István, Thukydides.

VI. osztály.

Wappler, Religio II. rész.
Ihász G., Magyar nyelvtan.
Névy L., Rhetorika.
Névy L., Olvasmányok a retorikához.
Shakespeare, Coriolanus.

Schultz-Dávid, Kisebb latin nyelvtan.
Cserny-Dávid, Latin stílusgyakorlatok II.
Vergílius, Aeneis, ed. Pirchala I. II.
Sallustius, Jugurtha, ed. Holúb II. k.
Tullii Cic. de imp. Cnaei Pompei. Ed. Rác
Telmányi, Praepar. Sallustius Jugurthájához.
Curtius-Ábel, Görög nyelvtan I.
Schenkl-Horváth, Chrestomathia.
Fleischhacker-Kárpáti, Német nyelvtan.
Heinrich, Német olvasókönyv I.
Heinrich, Német balladák I. II.
Varga O., Világtörténelem III. Ujkor.
Helmár, Iskolai történeti atlasz III. füzet. Ujkor.
Thomé-Paszlavszyk, Állattan.
Lutter, Betűszám-tan.
Lutter, Szorszámok.
Mocnik-Klamarik-Wagner, Geometria.

Görögöt pótló tanfolyam.

Badics F., Magyar irodalmi olvasókönyv II.
Homeros Iliása, ford. Csengeri.
Homeros Iliása, ford. Gyomlay.
Schill S., Görög régiségek.

VII. osztály.

Wappler, Religio, III. rész.
Névy L., Poetika.
Névy L., Olvasmányok a poetikához.
Ihász G., Magyar nyelvtan.
Schultz-Dávid, Kisebb latin nyelvtan.
Cserni-Dávid, Latin stílusgyakorlatok II.
Ciceronis orationes in Catilinam, ed. Köpesdy.
Vergílii Aeneis ed. Pirchala I. II. rész.
Cserép, Római régiségek.
Tóth Gy., Praeperatio Verg. VI. énekéhez.
Curtius-Ábel, Görög nyelvtan I.

Homeros, Ilias, ed. Csengeri.
Herodoti epitome, ed. Dávid.
Fleischhacker-Kárpáti, Német nyelvtan.
Heinrich, Német olvasókönyv II.
Weber, Goethe, Hermann und Dorothea.
Schiller, Wilhelm Tell, ed. Heinrich.
Scholcz, Politikai földrajz, VII. oszt. sz.
Kozma Gyula, Iskolai atlasz.
Abt Antal, Physika.
Lutter, Betűszámtan.
Lutter, Szorszámok.
Mocnik-Klamarik-Wagner, Geometria.

Görögöt pótló tanfolyam.

Badics F., Magyar irodalmi olvasókönyv III.
Sophokles Antigonéja, ford. Csiky G.
Euripides, Iphigenia Aulisban, ford. Radó A.
Schill S., Görög irodalomtörténet.
Fodor László, Ábrázoló geometria.
Aischylos, Agamemnon. Ford. Csengeri.
Schill, Görög régiségek.

VIII. osztály.

Wappler, Egyháztörténet.
Beöthy, Irodalomtörténet. I. II.
Ihász G., Magyar nyelvtan.
Schultz-Dávid, Kisebb latin nyelvtan.
Horatii opera I. II. ed. Bartal-Malmosi.
Szilasi, Praeparatio Horatius válogatott ódáihoz.
Taciti Annales, ed. Petrovich.
Cserny-Dávid, Latin stílusgyakorlatok II.
Cserép, Római régiségek.
Curtius-Ábel, Görög nyelvtan I
Szamosi, Szemelvények Platon műveiből.
Homeros, Odysseája, ed. Csengeri.
Heinrich, Német olvasókönyv III.

Goethe, Inphigenie auf Tauris, ed. Bauer.

Fleischhacker-Kárpáti, Német nyelvtan.

Ribáry F., A magyarok oknyomozó történelme.

Helmár, Két térkép a magyar történelemhez.

Lutter, Betűszám-tan.

Lutter, Sorszámok.

Mocnák-Klamarik-Wagner, Geometria.

Abt Antal, Physika.

Klamarik, Lélektan.

Klamarik, Logika.

Görögöt pótló tanfolyam.

Fodor László, Ábrázoló geometria.

Badics F., Magyar irodalmi olvasókönyv IV. k.

Schill S., Görög irodalomtörténet.

Platon és Aristoteles, Szemelvények. Fordította Alexander Bernát.

Schill, Görög régiségek.

•

A FŐGYMNASIUM ÉPÜLETEI NYUGATRÓL.

5. A tanító eszközök gyarapodása.

A gyűjtemény megnevezése	I s k o l a i é v								
	1861.			1872.			1896.		
	Darab	É r t é k		Darab	É r t é k		Darab	É r t é k	
		frt	kr.		frt	kr.		frt	kr.
Történelmi és földrajzi tanszerek	—	—	—	90	422	48	223	1487	75
Természettajzi gyűjtemény	2579	356	54	2914	741	24	3767	1454	01
Természettani szertár	149	1565	92	228	2866	86	644	6807	16
Mennyiségtani tanszerek	—	—	—	123	—	—	142	83	40
Régiség- és éremgyűjtemény	—	—	—	—	—	—	521	—	—
Rajzolási tanszerek	—	—	—	611	699	08	1979	1130	44
Téli tornateremben	—	—	—	132	302	52	139	421	63
Nyári tornahelyiségben	—	—	—	—	—	—	24	108	81
Főösszeg .	2728	1941	56	4098	5033	18	7439	11493	20

6. Könyvtárak.

A könyvtár megnevezése	I s k o l a i é v														
	1861.					1872.					1896.				
	Kötet	Füzet	Darab	Érték		Kötet	Füzet	Darab	Érték		Kötet	Füzet	Darab	Érték	
				frt	kr.				frt	kr.				frt	kr.
Tanári könyvtár	—	—	930	—	—	1122	984	2106	6403	25	4095	3602	7697	14476	58
Ifjúsági könyvtár	—	—	650	—	—	903	96	999	1283	71	1679	352	2031	2585	44
Főösszeg .	—	—	1580	3722	34	2025	1080	3105	7686	96	5774	3954	9728	17062	02

7. Rendtartás.

Az 1890. évi 23.583. számú m. kir. miniszteri rendelettel kiadatott és azóta érvényben áll a következő középiskolai rendtartás.

I. A tanulók felvétele.

1. §. Az iskolai év szeptember 1-én kezdődik és a következő évi június hó végéig tart.

2. §. A tanév megkezdése előtt augusztus hó utolsó napjain tartandók meg a felvételi, javító és pótló vizsgálatok, szeptember három első napján pedig a tanulók felvétele és beírása. Ezentúl egy hétig csakis a késedelmöket szigorúan igazoló tanulókat veheti fel az igazgató. A még később jelentkezők felvételét az igazgatóság útján benyújtott folyamodványra, a tanév két első havában a tankerületi főigazgató, ezentúl a vallás- és közoktatásügyi minster engedheti meg.

Azoknak, akik a tanév első hónapja után lépnek be az intézetbe, az addig végzett tananyagból vizsgálatot kell kiállaniok.

3. §. A felvételt az összes ifjúságra nézve az igazgató teljesíti, a beírást pedig az I. melléklet rovatai szerint készült jegyzékbe minden osztályra nézve az illető osztályfőnök végzi. E jegyzékeket a beírások után az igazgató veszi őrizete alá.

4. §. Minden tanuló minden évben felvételi díjat tartozik fizetni, ezenkívül minden évben az ifjúsági könyvtárra, az évi értesítőre stb. a vallás- és közoktatásügyi minster engedélyével meghatározott mérsékelt összeget.

A tandíjat a vallás- és közoktatásügyi minster rendelkezése alatt álló tanintézetekben a vallás- és közoktatásügyi minster állapítja meg. Más középiskolákban fizetendő tandíjra nézve az 1883. évi XXX. t.-cz. 19. §-a irányadó.

A tandíjfizetés idejét a helyi viszonyok tekintetbe vételével az igazgató állapítja meg.

5. §. Mind a gymnasium, mind a reáliskola első osztályába, az 1883. évi XXX. t.-cz. 10. §-a értelmében csak oly növendékek vétetnek fel, kik életök kilencedik évét már betöltötték és vagy arról, hogy a népiskola négy alsó osztályát jó sikerrel végezték,

nyilvános népiskolától nyert bizonyítványt mutatnak elő, vagy felvételi vizsgálaton igazolják, hogy hasonló mértékű képzettséggel bírnak. A felvételnél tartozik a tanuló felmutatni születési bizonyítványát, továbbá orvosi bizonyítványt arról, hogy mikor volt utolsószer beoltva s mily eredménnyel? ¹⁾

Tizenkét évesnél idősebb tanuló felvétele felett a tanári testület határoz.

6. §. Ugyanazon iskola egyik osztályából a következő felsőbb osztályba csak az a tanuló léphet, ki az elvégzett osztály rendes tantárgyaiból — nem számítva ide a szépírást és tornázást — legalább is elégséges osztályzatot kapott.

Nyilvános középiskolából a megfelelő ugyanazon nemű intézetbe átlépni kívánók előbbi intézetök iskolai okmányaival (bizonyítvány és évi értesítő) tartoznak igazolni, hogy a megelőző osztályt a rendes tantárgyakból legalább is elégséges sikerrel végezték.

Más középiskolából jövő növendékek csak akkor vehetők fel a következő osztályokba, ha az általok elhagyott tanintézet okmányaival (bizonyítvány és évi értesítő) igazolják, hogy a közvetlen előbbi osztályban kielégítő sikerrel tanulták legalább is azokat a tárgyakat, a melyek rendes tantárgyak abban az intézetben, a melybe felvétetni óhajtanak.

Azok a tanulók, kik nyilvános gymnasiumból vagy polgári iskolából reáliskolába, úgy szintén azok, kik reál- vagy polgári iskolából gymnasiumba akarnak átmenni, kötelesek felvételi vizsgálatot tenni. E vizsgálat az elhagyott és újonnan választott iskola tantervei közt mutatkozó lényeges különbözetre terjed ki.

Minden tanulónak a megelőző évi iskolai bizonyítványa az iskolai év végéig, illetőleg a tanulónak az intézetből való távozásáig az igazgatóság irattárában marad.

7. §. A gymnasium V. osztályába belépő tanuló szülője, illetőleg gyámja köteles kijelenteni, vajjon fia, illetőleg gyámoltja az 1890. évi XXX. t.-cz. értelmében a görög nyelvet avagy az idézett törvénycikk által meghatározott más tantárgyakat fogja-e tanulni.

¹⁾ Az 1887. évi XXII. törvénycikk 13. §-a értelmében az újraoltási bizonyítványt.

Ha oly tanuló, ki már egy vagy több osztályban »görög nyelvet és irodalmat tanult, akár átlépés esetében, akár ugyanazon intézet kebelében, a »görög nyelv és irodalom« helyett tanított tantárgyakban való oktatásra jelentkezik, az illető tantárgyakban amaz intézet megelőző osztályaiban elvégzett tananyagból fölvételi vizsgálatot tartozik tenni. Viszont a »görög nyelv és irodalom« illető tananyagából tartozik fölvételi vizsgálatot tenni az a tanuló is, a ki azután jelentkezik a »görög nyelv és irodalom« tanulására, miután már egy vagy több osztályban az 1890. évi XXX. t.-cz. 2-ik § ában megnevezett tantárgyakat tanulta. Az ily tantárgyváltoztatások idejére nézve az 1883. évi XXX törvény-cikk 13-ik §-ának az átlépésre vonatkozó rendelkezései érvényesek.

8. §. A felvételi vizsgálatokat az igazgatónak vagy helyettesének elnöklete mellett azon tanintézet és osztály tanári testülete tartja, melybe a tanuló belépni kíván. E vizsgáló bizottság határoz a felvétel felett. E vizsgálaton kell, hogy az elnökön kívül legalább két vizsgáló tanár állandóan jelen legyen.

9. §. A felvételi vizsgálatok díja 10 forint. Minden vizsgálati díjat a vizsgálat megkezdése előtt kell megfizetni.

10. §. Egyik tanintézetből a másikba az átlépés rendszeren csak a tanév kezdetén történhetik. Évközben más intézetből jövő tanuló a tanári testület határozata alapján csak a változtatás okainak igazolása mellett vehető fel.

A felvételt megtagadó határozat ellen a felsőbb tanhatósághoz lehet folyamodni.

11. §. A középiskolák egy-egy osztályába rendszerint 60 nyilvános tanulónál több nem vehető fel, kivéve, ha párhuzamos osztályok állanak rendelkezésre. (L. az 1883. évi XXX. t.-cz. 17. §-át.)

12. §. Minden tanuló a felvételre személyesen, és rendszerint atyja, anyja vagy gyámja, illetőleg azok valamely külön megbizottja kíséretében tartozik az igazgatóságnál jelentkezni. Azok a szülők vagy gyámok, kik nem laknak az intézet helyén, gyermekük vagy gyámfiuk felvételekor alkalmas helyettest tartoznak bejelenteni, kire a házi felügyelet és nevelés tekintetében kötelességüket és jogukat átruházzák, hogy a gondviselésére bizott tanuló felől az igazgatóság vagy osztályfőnök értesítését elfogadhassa. A

szülők és gyámok e részben minden változtatást személyesen vagy írásban tartoznak bejelenteni az igazgatónál; ennek viszont joga és kötelessége ott, hol alapos oknál fogva a gondviselést elégtelennek vagy a befolyást épen károsnak tartja, megkövetelni, hogy e tekintetben czélszerű változás történjék.

II. Fegyelmi intézkedések.

13. §. Minden középiskola tanári testülete az intézet viszonyainak megfelelően egybefoglalja azokat a szabályokat, melyeket az iskolai rend, a jó szokás és erkölcs ápolására alkalmasaknak tart, s jóváhagyás végett a vallás- és közoktatásügyi ministerhez felterjeszti. A jóváhagyott fegyelmi szabályokat az igazgató a tanulók beírásakor a szülőknek vagy helyettesöknek átadja, kik aláírásukkal ellátva juttatják vissza az igazgatósághoz s ekként igazolják, hogy a fegyelmi szabályzat intézkedéseit tudomásul vették és hogy úgy maguk, mint a tanulók azokat megtartják.

14. §. A szülők vagy helyetteseik tartoznak gondoskodni arról, hogy a tanulók már a tanév elején a szükséges tankönyvekkel és taneszközökkel el legyenek látva és az iskolát mindenkor pontosan látogassák.

Minden iskolamulasztás okát még a mulasztás tartama alatt tartoznak a szülők vagy helyetteseik az igazgatóságnál vagy az osztályfőnöknél késedelem nélkül bejelenteni s utólag igazolni.

Ha valamely tanuló ragályos betegségbe esik, az igazgató a tanulót betegsége után csak akkor bocsáthatja a tanintézetbe, ha a hatósági vagy iskolaorvos megengedhetőnek tartja az intézet látogatását.¹⁾

A mely tanuló igazolatlanul, habár nem egyfolytában is, annyi órát mulaszt, a mennyi a heti órák száma, az intézetből kimaradottnak tekintendő.

A tanítás lehető legnagyobb eredményének biztosítása azt kívánja, hogy a szülői ház az iskolamulasztásoknak lehetőleg elejét vegye, a tanári testület pedig minden mulasztást szigorúan ellenőrizzen. Ezért az osztályfőnök minden igazolatlan óramulasztásról

---

¹⁾ Ugyanezen intézkedés kiterjed mindazon tanulókra, kik oly család körében laknak, melynél ragályos betegség előfordult. (1887. évi XXII. t. cz.)

értesíti a szülőket vagy helyettesöket, s mindannyiszor figyelmezteti őket mind az igazolt, mind pedig főleg az igazolatlan mulasztások következményeire.

15. §. A szülőknél vagy helyettesöknél is kötelességük a tanulóknak az iskolán kívül való erkölcsös magukviselete fölött őrködni. Minden tanári testület elvárja a szülők vagy helyettesök nevelői közreműködését, az iskola törekvéseinek gyámolítását abban az irányban, hogy a szülői ház is kötelességének ismeri a tanulókat az illedelem határai közt megtartani. Kivánatos, hogy valamint az iskola, úgy a házi felügyelet is törekedjék arra, hogy a tanulók mindent elkerüljenek magukviseletében, a mi korukkal, tanulói pályájukkal meg nem fér, a mi az iskola jó szellemének árt, a mi botránnyt okoz, vagy a tanulók erkölcsiségét veszélyezteti.

16. §. Az ifjúság erkölcsi, vallásos és hazafias érzületének ápolása, az iskola jó szellemének megőrzése az egész tanári testületnek hivatása. Minden tanár tekintse tehát kötelességének nemes példaadással, jó bánásmóddal oda hatni, hogy az ifjúságban a kötelességérzet, a kegyelet és engedelmesség erényei gyökeret verjenek; főleg tiszte ez az egyes osztályfőnököknek, kik a vezetésök alatt álló osztály növendékeinek már az év elején a szükséges utmutatást megadva, őket jóakarólag folyvást segíteni és támogatni tartoznak.

17. §. Az ifjúságnak minden iránt, mi erkölcsös művelődésére befolyással van, tisztelettel és kimélettel kell viseltetnie. E kiméletnek ki kell terjeszkednie magára az iskolai épületekre is, valamint minden egyes tanszkozre és butorra. Az osztályfőnökök az év elején ezen kötelességökre is figyelmeztessék az ifjúságot, szükség szerint részletes útbaigazítást adjanak a tanszkozök használatára, alsóbb osztályokban különösen saját tankönyveik és füzetek rendben és tisztántartására is.

A tankönyvek, füzetek és tanszerek tisztán- és rendben tartását a tanárok, de különösen az osztályfőnökök ellenőrzik s időnkint a tanulók összes szerelvényét megvizsgálják.

18. §. Az iskolai fegyelem gyakorlásában a tanári kar vegye figyelembe, hogy a gyermekies könnyelműséggel s pajzánsággal szemben büntető hatalmát kellő mérséklettel gyakorolja.

Fegyelmi büntetések:

1. a tanár által való magános figyelmeztetés és intés a tanuló hibájának kellő megvilágításával;

2. szigorú feddés az osztályfőnök által;

3. az osztály előtt való nyilvános megdorgálás;

4. az igazgató elé idézés, ki ez alkalommal, ha szükségét látja, tanácsolhatja a szülőknek a tanuló csendes eltávolítását az intézetből;

5. a tanári szék elé idézés azzal a figyelmeztetéssel, hogy nem javulás esetén kizárják az intézetből;

6. a tanuló kizárása a saját intézetéből, vagy a helybeli középiskolákból;

7. oly esetben, midőn félreismerhetetlen az erkölcsi romlottság, s ez bármely intézet erkölcsiségét veszélyeztetné, az ország összes iskoláiból való kitiltás.

A fegyelmi büntetések egy erre szánt naplóba, a fegyelmi naplóba jegyeztetnek be (l. a 28. §-t). A büntetések alkalmazásáról a szülőket vagy helyetteseiket az igazgató, illetőleg az osztályfőnök azonnal értesíti s esetleg a tanulónak házi fenyíték alá vételét is megkivánhatja.

Ha a tanári testület valamely tanulónak kizárását határozza el, határozatát megerősítés végett a tankerületi főigazgató útján a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez terjeszti fel.

Minden kizárási esetben e tanári testületnek az eljárás egész folyamatáról részletes jegyzőkönyvet kell szerkeszteni, fel kell venni bele a tanulónak születési idejét, születése, illetősége helyét, vallását, a kizárás okára vonatkozó tanúvallomások s egyéb bizonyítékok alapján hozott tanártestületi határozatot annak kiemelésével, hogy a határozat egyhangulag vagy szótöbbséggel hozott-e. Az összes ügyiratok a tanuló utolsó évharmadi *Értesítőjével* a felsőbb tanhatósághoz terjesztendőek fel.

Mindennemű kizárási határozat csak a felső megerősítés után hirdethető ki.

Hogy a kizárt tanuló a kizárási határozat megerősítéseig az intézetben megtűrhető-e, ez iránt az igazgató intézkedik.

Kizárás esetén a tanulónak bizonyítványába a kizárás és ennek oka bejegyeztetik.

A kizárt tanuló annál az intézetnél, a melyből kizárták, magánvizsgálatot nem tehet.

Az egy intézetből kizárt tanulónak egy más intézetbe való felvételét ezen intézet igazgatója megtagadhatja, ha a bizonyítványba bejegyzett kizárási okot elég súlyosnak találja erre. Ily esetben a felvételre jelentkező tanuló folyamodhatik a felvétel megengedéseért a felsőbb tanügyi hatósághoz.

Valamely intézetből kizárt tanuló egy vagy több év múlva is csak külön miniszteri engedéllyel vehető fel ugyanabba az intézetbe.

III. Tanulmányi ügyek.

19. §. Az iskolai évet az igazgató alkalmi iskolai ünnepélylyel nyitja meg.

20. §. A tanítás folyama az egész tanéven keresztül megszakítás nélkül halad a helyi tanterv, a megállapított tanmenet, s az időnkint tartott módszeres értekezletek határozatai értelmében.

A törvényesen meghatározott rendes tantárgyak tanulása alól felmentésnek helye nincsen; kivéve testi fogyatkozás miatt a tornázás, a mértani rajz (technikai része) és a szépírási tanulása alól. A felmentést a fennálló szabályrendelet értelmében az igazgató, illetőleg a tankerületi kir. főigazgató adja meg.

A tanulók a tanév alatt tanusított szorgalmuk és előmenetelük feltüntetésére évenként kétszer kapnak *Értesítőt*, még pedig december 23-án és márczius 31-én.

Az értesítőt a tanulók kötelesek szüleiknek vagy gyámjuknak aláírás végett bemutatni. A szállásadók az értesítőt nem irhatják alá.

21. §. A tanulmányi órarendet minden tanári testület akként állapítja meg, hogy a tanítást a vasárnapi s ünnepi szüneten kívül más egész napra terjedő szünet ne szakítsa meg.

A rendes heti szüneteken kívül szünnapok általában a vasárnap s a meghatározott ünnepek. A karácsoni szünidő december 24 ikétől bezárólag január 2-ig, a husvétii szünidő virágvasár-

naptól husvét utáni keddig bezárólag tart. Iskolai szünet tartandó még a király születése és nevenapján, továbbá a koronázás évfordulóján. Végül az igazgató minden évben három nem egymás után következő napot engedélyezhet szünnapul.

22. §. Az iskolai tanulmányok kellő vezetése az intézeti igazgató feladata; ő osztja be a tanárok meghallgatása után minden tanév végén előzetesen a jövő tanévre nézve a tantárgyakat az egyes tanárok között, kellő tekintettel az oktatás érdekeire, továbbá az egyes tanárok képesítésére, szükség esetén képességeikre és lehetőség szerint kívánságaikra.

Az igazgatónak feladata akként intézkedni, hogy különösen az alsóbb osztályokban lehetőleg egy kézben legyenek a rokon szakok, de figyelmének arra is ki kell terjednie, hogy, amennyire lehetséges, a tanárok tantárgyaik tanításában a felsőbb osztályokba is jussanak.

Az igazgató osztja fel a tanárok között az intézeti mellékteendőket is, u. m. a jegyzőséget, a tanári és ifjúsági könyvtárnokságot, a szertárak felügyeletét, az önképző-kör vezetését stb., mindig tekintettel az intézet érdekeire és a teendők egyenletes megosztására.

23. §. Az igazgató az egyes osztályok számára, közvetlen gondozásuk és vezetésük végett, külön-külön osztályfőnököt rendel; rendszerint azt a tanárt bízza meg az osztályfőnökséggel, a kinek legtöbb órája van az illető osztályban.

Az osztályfőnöknek tiszte a gondjaira bízott osztályban a fegyelemnek, a tanításnak és nevelésnek egységes szellemben való kezelését minden módon ápolni és elősegíteni.

Jegyzet. Az osztályfőnöknek mennél többet kell érintkeznie az osztályában tanító tanárokkal, s minthogy osztályában neki van rendszeren legtöbb órája s így legjobban ismerheti a tanulókat, figyelmeztetni köteles a többi tanárokat is az egyes tanulók hibáira, hogy a javításra közreműködésüket megnyerje. Az osztályfőnök jelöli ki az egyes tanulók helyét. Ügyel arra, hogy az osztály tiszta legyen s a benne levő bútorok és tanszerek rendben legyenek. Az osztályfőnök hajtja végre osztályában az igazgató intézkedéseit s a tanári tanácskozások határozatait; közli osztályában és bejegyzi a fegyelmi naplóba a nagyobb büntetéseket, átnézi hetenkint a tanulmányi naplót s az esetleges hiányok pótlására tanártársait figyelmezteti.

24. §. A középiskolai oktatás mulhatatlanul államilag engedélyezett tankönyv alapján adandó; a tananyag tollba mondása minden esetre tilos.

Valamely engedélyezett tankönyv használatba vételére, vagy új tankönyv engedélyezésének kieszközlésére a vallás- és közoktatásügyi miniszter által kiadott *szabályzat* irányadó.

Az igazgatónak különös figyelmet kell fordítania arra, hogy a segédkönyvek s egyéb taneszközök megszerzésében visszaélések elő ne forduljanak.

25. §. Minden intézetben tanári felügyelet alatt álló ifjúsági könyvtárt kell berendezni, mely az iskolai oktatással kapcsolatos és azt kiegészítő olvasmányt nyújtson.

A tanulók által az ifjúsági könyvtárra befizetett díjából történik az új könyvek beszerzése és jó karban tartása. A beszerzést a tanári testületnek különböző szaktudományú tagjaiból alkotott bizottság állapítja meg.

26. §. A két legfelsőbb osztály tanulói magán szorgalmuk és munkásságuk gyarapítására *önképző kört* is alakíthatnak, de mindig valamely szaktanár személyes vezetése s felügyelete és az igazgató szigorú ellenőrzése mellett.

Kiváló gond fordítandó főleg az osztályfőnökök részéről arra, hogy az önképző kör működés a tanulók házi munkásságát az iskolai tanulmányoktól ne csak el ne vonja, hanem ellenkezőleg azokat támogassa és ferde irányba ne terelje; azért az önképző kör működésének figyelemmel kísérése a többi tanároknak is feladatuk, hasonlóan feladatuk meggyőződést szerezni arról is, minő könyveket olvasnak a tanulók.

Az oly tanulót, ki iskolai kötelességeinek meg nem felel, az önképző körben való részvételtől egy időre vagy végleg el kell tiltani.

Az önképző kör munkálatainak nyilvánossá tétele tilos.

Az igazgatónak vagy valamely tanárnak vezetése, felügyelete s ellenőrzése mellett alakulhatnak az intézet kebelében másnemű pl. ének, zene vagy egyéb gyakorlatokra szánt, vagy szegény tanulókat segélyező körök is, oly módon és azon feltétel alatt, hogy működésüket egyedül és kizárólag az intézet körére

szorítják s a nyilvánosságot a felsőbb tanügyi hatóság engedélye nélkül igénybe nem veszik.

Középiskolai tanuló semminemű, az intézeten kívül fennálló társulatnak vagy egyesületnek tagja nem lehet.

27. §. Minden tanárnak kötelessége a reá bízott tantárgyat a megállapított tanmenet s a módszeres tanácskozások megállapodása szerint pontosan, az oktatás minden segédeszközét felhasználva, elvégezni. A minden tanórára való beható, tudatos előkészület ép oly multhatatlan követelménye hivatásának, mint a kiszabott tanóráknak rendes időben való megtartása és lelkiismeretes felhasználása. Az iskolai jó rend érdekében minden akadályoztatása esetén az igazgatót ideje korán értesítenie kell, hogy helyettesítéséről intézkedhessék.

28. §. Minden tanárnak feladata a tanítás közben való figyelem fentartására tett intézkedések végrehajtásáról gondoskodni. Kötelessége minden fontosabb intézkedését a tanulók nyilvántartására, az iskolalátogatásra is szolgáló (a II. melléklet szerint összeállított) fegyelmi naplóba bejegyezni s ekként az osztályban tanító többi tanárnak is tudomására hozni. Egész osztályra vonatkozó intézkedéshez, vagy egyes tanulók ülőhelyének megváltoztatásához az osztályfőnök hozzájárulása is szükséges.

29. §. Az egyes tanórák között tíz percnyi szünet van, mely a tanulók üdülésére s a tanterem szellőzésére van szánva. Ez idő alatt a csend s az illedelmes magaviselet fentartására az a tanár ügyel, a kinek a tanórája következik.

30. §. Minden tanár minden egyes tanítási órája után a III. minta szerint szerkesztett tanulmányi naplóban tantárgya rovatába bejegyzni az órán át elvégzett anyagot úgy, hogy e bejegyzés minden más tanárnak kellő felvilágosításul szolgálhasson.

A fegyelmi és tanulmányi naplót az igazgató legalább havonként egyszer átnézi és láttamozza.

31. §. Az osztályfőnöknek feladata a tanulmányi és fegyelmi naplóból s szükség esetén osztályának többszöri meglátogatása alapján, állandóan tudomást szerezni az oktatás állapotáról, különösen figyelve a tanulók házi munkásságára bízott feladatok s gyakorlatok minőségére s mennyiségére. Az ő figyelmének kell

kiterjednie arra, hogy a házi feladatok és gyakorlatok összetorlódása a tanulókat meg ne terhelje, viszont, hogy a munka aránytalan megosztása által időközönként a tanulók teendője igen csekély ne legyen.

Az osztályfőnök a tanítás és fegyelmezés egyenletessége érdekében szükséges megjegyzéseit tanártársaival kellő alkalommal megbeszéli, a hol pedig különös intézkedés mutatkozik szükségesnek, az igazgatóhoz fordul.

32. §. Az igazgató gyakorolja a közvetlen felügyeletet tanulmányi és fegyelmi tekintetben az egész intézet fölött. Az ő tiszte felügyelni mindarra, a mi a tanulók erkölcsi és tudománybeli haladására befolyással van. Tartsa tehát szemmel, hogy minden tanár pontosan teljesítse kötelességét, hogy az oktatás az egyes szakokban a tanterv s a megállapított tanmenet értelmében teljessé tessenek; e célból szükséges, hogy minden egyes tanárt minél több ízben, de minden osztályt havonként legalább egyszer meglátogasson. Látogatásai alkalmával kísérje figyelemmel minden egyes tanár tanítása módját és eredményét. Az igazgatónak tudomást kell szereznie a tanulók feladványairól s javításaik módjáról, azért minden három hónapban legalább egyszer tekintse meg a kijavított dolgozatokat.

A hol az igazgató hiányt vagy mulasztást vesz észre, utólagosan, de semmi esetre sem a tanuló ifjúság előtt, megteszi észrevételeit és a szükséges intézkedéseket.

IV. Tanári tanácskozások.

33. §. Az iskolai év megnyitásával és pedig a felvételi, javító és pótló vizsgálatok előtt tartja minden tanári testület évi alakuló tanácskozását, melyen az igazgató közli a végleg megállapított tantárgyfelosztást, valamint azt, hogy kik bizatnak meg egyéb teendőkkel (tanácskozási jegyző, szertárák őrői stb.)

34. §. Minden tanári testület az országos, esetleg a helyi viszonyok tekintetbe vételével módosított és jóváhagyott helyi tanterv értelmében megállapított tanmenet szerint teljesítvén az oktatást, a személyváltozás vagy más körülmény miatt szükséges módosítások megállapítása végett minden tanév kezdetén, továbbá január

és április hó első hetében úgynevezett módszeres tanácskozást tart. E tanácskozásnak feladata megállapítani az iskolai és házi feladatok számát és idejét, továbbá kijelölni az olvasmányokat és könyv nélkül megtanulandó irodalmi darabokat. Az igazgató e tanácskozásokban főleg azt érvényesítse, hogy középiskoláinkban a tanítás szakok szerint több tanár között oszolván meg, a tanítás szükséges egyöntetősége és kellő összefüggése csak akkor érhető el, ha minden egyes tanár az összes végzendőkről nemcsak általában, hanem azok részleteire, sőt a követendő eljárásra nézve is, kellő tájékozást nyert. Ezért kívánatos, hogy a tanulmányi naplót minden tanár óráról-órára pontosan betöltse s főleg a rokon szakok tanárai egymás tanításának menetét éber figyelemmel kísérik.

35. §. Az ellenőrző tanácskozások minden tanév október utolsó hetében, továbbá február és május közepén tartandók, és pedig osztályonként külön osztálytanári, végül együttes tanártestületi tanácskozás.

Az ellenőrző osztálytanári tanácskozások feladata minden egyes osztály tanulmányi és fegyelmi állapotának feltüntetése. Az osztályfőnökök végig menve osztályuk névsorán, elsorolják mind a saját, mind pedig az osztályukban működő tanárok észrevételeit minden egyes tanulóról. Közös megállapodás útján kijelölik az egy-egy osztályban működő tanárok, hogy mely tanulók méltók a megdicsérésre vagy megintésre, esetleg megrovásra.

Az együttes tanártestületi tanácskozás feladata az osztályfőnökök előterjesztései alapján az egész intézet tanulmányi s fegyelmi állapotát feltüntetni. E tanácskozás tárgyalja az osztálytanári tanácskozások eredményeit, s határoz az egyes osztályok s egyes tanulók irányában követendő eljárás felett. (Péld. egyes osztály megdicsérése jegyzőkönyvi kivonat felolvasásával; a megintett tanulók szüleinek értesítése.)

Mindennemű tanártestületi tanácskozáson az igazgató elnököl és minden ily tanácskozáson az összes tanároknak elejétől végig jelen kell lenniök.

Jegyzet. A jegyzőkönyveket a hozott határozatokra való tekintettel és nem napló alakjában kell szerkeszteni. Ennélfogva csak az előterjesztett s elfogadott, vagy el nem fogadott indítványokat és határozatokat kell belevenni.

A tanári testület mindig szótöbbséggel határoz, de a kisebbség, sőt egyesek is követelhetik írásba foglalt külön véleményöknek a jegyzőkönyvhez való csatolását.

A jegyzőkönyvet a tanácskozásban részt vett minden tanárnak alá kell írnia.

36. §. A deczemberben és márcziusban kiosztandó *Értesítők* érdemjegyeinek megállapítására külön tanácskozás tartandó. Ekkor ismét birálat alá kerül minden tanuló fegyelem és előmenetel tekintetében. Oly esetben, ha a tanuló magaviseletére vagy szorgalmára, vagy pedig az egyes tanulmányokban való haladására nézve a tanári kar állandó hiányt tapasztal, e körülmények az *Értesítőnek Megjegyzések* rovatában külön kiemelendők, hogy a bajt a szülői ház segítségével orvosolni lehessen

37. §. Az *Értesítőt*, mely bélyegmentes, az osztályfőnökök osztják ki deczember 23-án és márczius 31-én az utolsó tanítási óra után, s minden tanulónak kötelességévé teszik, hogy atyjának vagy gyámjának (l. a 20 §-t) azonnal átadja, vele aláírassa, és a kijelölt időben neki visszahozza.

38. §. A visszakerült *Értesítőket* az igazgató irattárában őrzi a jövő tanév elejéig. Oly esetekben, midőn a tanuló az iskolai év alatt hagyja el az intézetet, az *Értesítő* szolgál törvényes bélyeggel, pecséttel s új kelettel ellátva, elmeneti bizonyítványúl.

V. Iskolai vizsgálatok.

39. § Minden tanév végén (junius második felében) több tárgyból alkotott csoportok szerint osztályonként nyilvános vizsgálatok tartandók, melyeknek főcélja, a tanárnak a tanuló előmeneteléről évközben szerzett tapasztalatait kiegészíteni. A vizsgálatokon, — a hol a tanulóknak egész évi dolgozatai is kitétetnek, — főleg oly tételek és feladatok tűzendők ki, melyek alkalmat szolgáltatnak arra, hogy a tanuló szerzett ismereteiről nagyobb összefüggésben adhasson számot. A vizsgálatokon az igazgató vagy megbizottai elnökölnek. A vizsgálaton minden tanuló felel, de nem okvetlenül minden tantárgyból; azonban az elégtelen és kétes előmenetelű tanulók, (a kiknek érdemjegye *jeles* és *jó*, vagy *jó* és *elégséges*, vagy *elégséges* és *elégtelen* között ingadozik), mindenestre felhivandók az illető tantárgyból, mivel a vizsgálati felelet befolyással van az érdemjegy végleges megállapítására.

Az igazgatónak gondja legyen tehát arra, hogy az elégtelen és kétes előmenetelű tanulók mindenestre feleljenek; azért az osztályok látogatása alkalmával lehetőleg iparkodjék meggyőződést szerezni arról, hogy mely tanulók azok, a kiknek szorgalma változó, előmenetelük elégtelen vagy kétes.

40. §. A nyilvános vizsgálatok előtt minden tanári testület tanácskozást tart, melyen minden tanulónak magaviseleti és előmeneteli érdemjegyei ideiglenesen megállapíttatnak, de le nem záratnak. Itt történik az elégtelen és kétes előmenetelű tanulók kijelölése.

A magaviselet jelzésére a *jó, szabályszerű, kevésbé szabályszerű* és *rossz* érdemjegyek szolgálnak, a két utolsó érdemjegy alkalmazásánál a bizonyítványba az ok is kiiratik, a miért a tanuló ez érdemjegyeket kapta.

Az előmenetel érdemjegyei: *jeles, jó, elégséges, elégtelen*.

41. §. A vizsgálatok után véglegesen megállapíttatnak a bizonyítványba irandó érdemjegyek s minden tanulóra vonatkozólag megállapíttatik az általános ítélet, mely a következőleg fejezendő ki: *felsőbb osztályba fellelphet, javítóvizsgálatra bocsáttatik, osztályisméltésre utasíttatik*.

Az igazgató kötelessége örködni a fölött, hogy míg egyrészt valóban csak oly tanulók bocsáttassanak felsőbb osztályba, kik megfeleltek az elvégzett osztály követelményeinek, s minden egyes kötelező tantárgyból legalább elégséges érdemjegyet kaptak, másrészt osztályisméltésre csupán azok utasíttassanak, kik állandó hanyagság következtében maradtak el úgy, hogy mulasztásuk pótlása a következő felsőbb osztályban önszorgalmuktól nem remélhető.

Oly tanulóknak, kik egy kötelező tantárgyból kaptak elégtelen érdemjegyet, és a kiket a tanári testület képeseknek tart arra, hogy a szünidő alatt önszorgalmukból pótolhatják mulasztásukat, megadhatja a jogot, hogy a jövő iskolai év kezdetén javító vizsgálatot telessenek, de csupán abban az intézetben, a hol tanultak. Ezen javító vizsgálat díjtalan.

Azok a tanulók, a kik két kötelező tantárgyból kaptak elégtelen érdemjegyet, az igazgatóság útján csak fontos okok

alapján folyamodhatnak javító vizsgálatra való engedélyért a felsőbb tanügyi hatósághoz.

42. §. Ha valamely tanuló a vizsgálatokat betegség vagy egyéb fontos ok miatt le nem teheti vagy megszakítani kénytelen, a tanári testülethez folyamodhatik a következő tanév kezdetén tartandó pótló vizsgálatra való engedélyért. A betegség igazolására hatósági, vagy hatóságilag megerősített orvosi bizonyítványt kell mellékelni. A pótló vizsgálat csak teljes vizsgálat lehet, melyért semmi díjat sem kell fizetni.

43. §. A VIII-ik osztályt végzett tanulók az osztályvizsgálat után érettségi vizsgálatot is tesznek, melyről külön szabályrendelet, az Érettségi vizsgálati utasítás intézkedik.

44. §. Osztályok összevonását, azaz egy év alatt két osztálynak elvégzését, az 1883. XXX. t.-cz. 14. §-a szerint, a nyilvános tanulóknak csak kivételesen a tanári testület és a tankerületi főigazgató indokolt ajánlatára engedheti meg a vallás- és közoktatásügyi miniszter abban az esetben, ha az illetőnek a legutóbb végzett osztályról szóló bizonyítványában osztályzata jeles, életkora a rendesnél előhaladottabb s úgy testi, mint értelmi fejlettsége lehetővé teszi egy év alatt két osztály elvégzését, s az illető az előző tanévet ugyanazon intézetben végezte.

Az engedélyt nyert tanuló mindkét, vagy legalább egyik osztályból magánvizsgálatot tesz.

45. §. Magántanulók, kik magán úton vagy magán intézetben tanultak, és előmenetelükről nyilvános középiskolától kívánnak bizonyítványt nyerni, az 1883. évi XXX. t.-cz. 15-ik §-a szerint, az illető iskola igazgatójánál való előleges bejelentés és annak kimutatása mellett, hogy a közvetlenül lefolyt tanévet mely magánintézetben, illetőleg hol és mily rendszerű tanulmányozással töltötték, tehetnek vizsgálatot az e célra megállapított időben.

Egy év alatt több osztályból csak a tanári karnak és tankerületi főigazgatónak ajánlatára, a vallás- és közoktatásügyi miniszter engedélyével tehetnek vizsgálatot abban az esetben, ha kimutatják, hogy az elvégzett osztályok tantárgyainak megtanulására elegendő időt fordítottak, s hogy életkoruknál és fejlettségüknél fogva eléggé elsajátíthatták azokat az ismereteket, melye-

ket az illető osztályokban tanítani kellett. Ez esetben is minden osztályból külön vizsgálat teendő le, és legfőlebb két osztályból vizsgálhatók egyszerre, de akképen, hogy az illetőnek mindkét osztály tananyagából kellő tanultsága kitűnjék.

A magánvizsgálatokról szóló jegyzőkönyvek, a készített írásbeli dolgozatokkal és a vizsgálattevőnek minden, erre vonatkozó igazolványaival, felterjesztendők a tankerületi főigazgatóhoz.

46. §. A magántanulók vizsgálatai csak a kijelölt időben s lehetőleg a tankerületi főigazgató közbenjárásával tartandók meg. A vizsgáló bizottságnak tagjai az igazgató és azon osztálynak tanárai, a melyből a tanuló magánvizsgálatot tesz. A vizsgálat írásbeli s részletes szóbeli vizsgálat, mely akként tartandó, hogy a tanulónak az egyes osztályok összes tananyagában való jártassága kellően kitűnjék.

Jegyzet. Ha az igazgató szükségesnek látja, a magántanulónak személyazonosságát okmánynyal kell igazolnia.

A magánvizsgálatnak a tornázásra nem kell okvetetlenül kiterjednie.

47. §. Az egy osztályra terjedő magánvizsgálat díja a felvételi és tandíjon kívül 40 frt, az osztály-összevonással tartott magán vizsgálat díja 60 frt.

Minden díjat a vizsgálat előtt kell lefizetni.

48. §. A 15 krajczáros bélyeggel ellátott iskolai bizonyítványt az osztályfőnök állítja ki és írja alá; aláírja az igazgató is, és ellátja az intézet pecsétjével.

Az eredeti osztálybizonyítvány elvesztése esetében másodlatot kellő igazolás után, ha visszaélés gyanúja nem forog fenn, az igazgató állíthat ki. A másodlat kiállításáért a bélyegen kívül 1 frt fizetendő.

49. §. Azon hitoktatókra nézve, a kik nem rendes tanárai az intézetnek, az igazgató intézkedik, hogy a vallásukbeli tanulók névjegyzéke osztályonkint az iskolai év kezdetén kezükhöz jusson, s hogy ők viszont mind az időszakai értesítő, mind a bizonyítvány megállapítása idejéig pontosan beszolgáltatassák jelentésöket a tanulók előmeneteléről s a hatáskörükbe vágó egyéb adatokról.

VI. A tanév bezárása.

50. §. A tanév bezárása előtt minden tanári testület zár-tanácskozásra gyűl össze. E tanácskozás feladata a tanév bezárása és a következő tanévre vonatkozó intézkedéseknek, az előleges tárgyfelosztásnak megállapítása. Ekkor előadhatja minden tanár szóval vagy írásban kívánságát, javaslatait, indítványait, az osztályfőnökök átadják az igazgatói zárjelentéshez szükséges adatokat.

51. §. Az iskolai év végén, június 29-én vagy 30-án, az intézet zárünnepet rendez, a melyen kiosztatnak a bizonyítványok, az évi értesítő s esetleg a szorgalmi díjak és jutalmak.

52. §. Az évi értesítő valamely nevelésügyi vagy oktatásügyi kérdéstről szóló vagy valamely helyi érdekű tudományos értekezésen kívül a következő rovatokat tartalmazza:

a) az intézetnek lefolyt évi történetét, különös tekintettel a tanári karnak a nyilvánosságot érdeklő személyes viszonyaira, irodalmi és közművelődési tevékenységekre, s a felsőbb tanügyi hatóságnak rendeleteire;

b) a tanári testület névjegyzékét munkakörük megjelölésével;

c) a bevégzett tananyagot osztályonként a tanár, tankönyv és heti óraszám pontos kitételével;

d) a tanulók névjegyzékét osztályonként (classificatio, érdemsorozat);

e) a tanulókra vonatkozó főbb statisztikai adatok kimutatását (különösen az évi nagy statisztikai kimutatás I. a), b), d), e), i) II. a) és III. rovatai szerint), ezenfelül a tanulók illetőségének számbeli kimutatását megyék szerint;

f) a szertárak gyarapodását;

g) a jövő tanévre vonatkozó értesítéseket.

53. §. Minden középiskola igazgatója a vezetésére bízott intézet évi állapotáról kimerítő jelentést készít, mely kiterjed a lefolyt tanév minden fontosabb mozzanatára.

Az igazgató évi zárjelentése a következő pontok szerint szerkeszthető:

I. Az intézet állapota.

1. *A tanári személyzet.* A rendes, helyettes, óraadó, okleveles vagy nem okleveles tanárok száma, a hittanárok és a rend-

kívüli tanárok száma. Változások az előbbi tanévhez képest. Szabadságolás, betegeskedés; mindezen esetekben a helyettesítés módja.

2. *A tanulók.* A fontosabb statisztikai adatok, hivatkozva az évi értesítő táblázataira, főleg a növekedés vagy apadás okainak feltüntetése

3. *Az intézeti szolgák.* Számuk és működésük.

4. *Az épület.* Építkezés, butorzat, rendbentartás, netaláni szükséglet.

5. *A tanszerek.* Gyarapodásuk szám és érték szerint, vétel és ajándék útján.

E pont sommásan megemlíti *a)* a tanári, *b)* az ifjúsági könyvtár, *c)* a természetrajzi, *d)* a földrajzi, *e)* a fizikai, *f)* a kémiai szertárak, *g)* a rajzoló, *h)* a tornázási eszközök és szerek, *i)* az éremgyűjtemény, *k)* a történelmi és művészeti gyűjtemények gyarapodását. Egyúttal kiemelendők a tanári testületnek a szertárakra vonatkozó kívánságai.

6. *A költségek.*

a) Honnan fedeztetnek (ki tartja fenn az intézetet)? Mekkora a költségek összege?

b) Mekkora az igazgató, egy rendes tanár, egy helyettes tanár fizetése? Mekkora az óraadó tanár díja? Mekkora a tandíj és a felvételi díj s mekkorák más díjak (fejenkint)?

7. *Segélyezési ügy:* *a)* intézeti alapítványok; *b)* ösztöndíjak; *c)* segélyező egyesületek.

II. Az intézet működése.

1. *Fegyelem.* Az igazgató zárjelentése nem elégedhetik meg a fegyelmi állapotnak általános jellemzésével, nevezetesen nem a magaviselet jelzésére szolgáló érdemjegyek összegezésével, hanem terjeszkedjék ki az erkölcsi nevelést előmozdító vagy akadályozó körülményeknek megfontolására is. Különösen figyelembe veendő e tekintetben, hogy a szülői ház közreműködött-e az erkölcsi nevelésben, a tanulók teljesítették-e pontosan iskolai teendőiket, s azonfelül vallási kötelemeiket is? Az intézetnek a jó nevelés érdekében tett intézkedései, a tanároknak ez irányban tanúsított tevékenysége részletezendők; a súlyosabb vétségek és büntetésük módja egyenként fölemlítendők.

2. *Oktatás.* Szóba kerülnek a következő pontok:

a) a bevégzett tananyag, hivatkozással az állandó tanmenetre és az évi értesítő adataira, de csupán általánosságban;

b) a tankönyvek; mennyiben segítik elő a tanítást; a fel-tünőbb hiányok kiemelése;

c) a tanítás eredménye általában; áttekintés osztályok és tantárgyak szerint számokban és százalék szerint; az egyes tan-tárgyakban mutatkozó hiányoknak okai;

d) a tanárok intézeti működésének eredménye, a tanács-kozáások eredményei, a tanárok tudományos tevékenysége, elfog-laltságuk más intézetekben vagy a közéletben; az igazgató intéz-ke dései a tanítás eredményének biztosítására;

e) az érettségi vizsgálatok eredménye;

f) a rendkívüli tantárgyak, tanításuk módja és eredménye külön-külön elsorolva, a rendkívüli tárgyak tanítóinak képessége;

g) az ifjúsági könyvtár és egyesületek munkássága, különös tekintettel az oktatás eredményében látszó hatásukra.

III. Általános ügyek. Érintkezés a felsőbb tanügyi ható-ságokkal, főigazgatói látogatások, érintkezés a közönséggel (iskolai ünnepélyek, népszerű felolvasások, vizsgálatok); az intézet művelő-dési befolyása a környékre.

Jegyzet. A zárjelentéshez mellékelendő az évvégi Értesítő egy példánya.

A zártanácskozás jegyzőkönyvében és az igazgató zárjelentésében előfor-duló kívánságok, amennyiben indítványok természetével birnak és mielőbbi érvé-nyesítésre számítanak, tárgyankint külön jelentésekben terjesztendők a felsőbb tanhatóság elé.

VII. Az igazgató tiszte.

54. §. Az igazgató az intézet tudományos és fegyelmi ügyeinek vezetője és ellenőrzője, s arról első sorban felelős (l. a 32. §-t). Végrehajtója a középiskolai törvényeknek, a szabályzatok-nak és rendeleteknek; gondoskodik arról, hogy a felsőbb tanügyi hatóság rendeletei a rendes tanári tanácskozásokban a tanárok tudomására jussanak s e végből szükség esetén rendkívüli tanács-kozást is köteles egybehívni.

Az igazgató felelős az iroda, valamint az intézet állapotát, az oktatás haladását nyilvántartó könyvek rendes vezetéseért.

Köteles arról gondoskodni, hogy a tanári tanácskozásokban a testület egyik tagja, a jegyző, pontos jegyzőkönyvet szerkeszsen, hogy a jegyzőkönyvek hiteles másolatai, valamint a hozzártartozó mellékletek, jelentések, statisztikai kimutatások a felsőbb tanügyi hatósághoz ideje korán fölterjesztessenek. Egyáltalában tiszte külön megbízás és felszólítás nélkül is, egyedül az intézet javát és érdekét tartva szem előtt, a körébe eső minden fontosabb esetről a felsőbb tanügyi hatóságot azonnal értesíteni, illetőleg az iránt indítványt tenni.

Az intézet tanárainak testületi vagy magán beadványai is az igazgató útján s véleménye hozzászólásával terjesztendők fel.

Jegyzet. Ha az igazgató a tanári tanácskozásokban a többség véleményével egyet nem ért, az általa sürgősen szükségesnek talált intézkedést azonnal életbe léptetheti vagy a fennállót felfüggesztheti, de köteles erről haladék nélkül a felsőbb tanügyi hatóságnak jelentést tenni, mely aztán véglegesen dönt az ügyben.

Két rendes tanár kívánságára is egybehívandó a rendkívüli tanácskozás, de az illetők kötelesek a tanácskozás célját és tárgyát az igazgatónak előre megjelölni.

---

8. A tandíj és felvételi díj.

Az 1861—62. tanévben a helytartótanács fentartotta az előbbi kormány azon intézkedését, hogy tandíjúl minden tanuló félévenkint 4 frtot és 20 krt, — továbbá a tanintézetbe első ízben felvett tanuló felvételi díjúl 2 frtot és 10 krt köteles fizetni.

A tandíj 1870. évben felemeltetett évi 12 forintra, 1882. évben évi 18 forintra, 1887. évben évi 24 forintra, 1892. évben évi 30 forintra.¹⁾

Felvételi díjúl minden tanulótól évenkint 1885—86. tanév óta 2 forint, 1889—90. tanévtől kezdve 3 forint, és 1892—93. tanév kezdetétől 4 forint volt beszedendő.²⁾

---

¹⁾ Vallás- és közokt. m. kir. miniszterium 1870. évi október 9-én 21.800 sz. a., — 1882. évi augusztus 8-án 23.811. sz. a., — 1887. évi június 14-én 18.679. sz. a., — 1892. évi 58.636. sz. a. kelt rendeletei.

²⁾ V. közokt. m. kir. miniszterium 1885. július 21-én 10.155. sz. a. 1889. június 25-én 23.756. sz. és 1892. évi 58.636. sz. a. kelt rendeletei.

Tanulmányi jó előmenetelű és szegénységüket igazoló tanulókat 1861. év óta a kir. helytartótanács, 1867. év óta a vallás- és közoktat. m. kir. miniszter mentette fel a tandíj fizetésének kötelezettsége alól. Az 1895—96. tanévtől kezdve a felmentés joga a főgymnasium igazgatójára ruháztatott.¹⁾

9. Tárgyfelosztás.

Az 1861. évi 58.228. számú helytartótanácsi intézvénnyel kinevezett tanárok mindegyike számára ki vannak jelölve azon tantárgyak, melyeket tanítani tartozik, az illető osztályokkal együtt. Azonban már a következő tanévben tarthatlannak bizonyult ezen intézkedés. A tárgyak a tanári testület között minden tanévben újból osztatnak fel, és azon arányban, a melyben az egyes tanárok a tanképesítő vizsgálatot leteszik, rend és folytonosság foglal helyet a tárgyfelosztás körül.

Az 1876. évi rendelet folytán a tárgyakat az igazgató osztja fel a tanárok között. Ugyanezen joggal ruházza fel szintén az igazgatót az újabb középiskolai rendtartás.²⁾

Az ezen feladat megoldásánál tekintetbe jövő követelmények főbbjei közé tartozik a rokon tárgyaknak csoportosítása, hogy lehetőleg minden osztályban legalább két rokon tárgy egy-egy tanár kezelésére bizassék.

Az 1895—96. tanévi tárgyfelosztást mutatja a következő táblázat.

---

¹⁾ V. k. m. kir. miniszterium 1870. évi okt. 9-én 21.800. sz., — 1895. évi július 29-én 40.201. sz. a. kelt rendeletei.

²⁾ V. közokt. m. kir. miniszter 1876. évi július 22-én 12.787. sz. a. k. rendeletének 22. §-a, és 1890. évi 23.583. sz. a. kelt rendeletének 22. §-a.

A tanári testület munkaköre az 1895—96. tanévben.

A tanár neve és tanári minősége	Mely tantárgyakból van képesítve?	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	A heti órák száma	Mely osztály-osztályfőnök	Egyéb foglalkozása az intézetnél
		o s z t á l y										
Halász László főigazgató	Történelem és földrajzból							tört. 2	tört. 3	5		Szegélyző-egyesületi alelnök. Francz. nyelv kezdőknél het. 2 óra
Behyna Gyula rendes tanár	Magyar nyelv és bölcsészettől					magy. 3	magy. 3	magy. 3	magy. 3 bölc. 3	15		Az ifjusági Jókkör vezetője
Dénes Ferencz rendes tanár	Latin és görögből					latin 6 görög 5		görög 5		16	V.	
Gyulaffy József rendes hittanár	Hittanból	hittan 2	hittan 2	hittan 2	hittan 2	hittan 2	hittan 2	hittan 2	hittan 2	16		Szegélyzőegyesületi pénztárnok
Hadik Richard rendes tanár	Természettan és mennyiségtanból	menny. 3		menny. 3		menny. 4		menny. 3 termtan 4		17	VII.	Torn. V.—VIII., h. 8 ó. A termtani szertár és torna-zerek óre
Hörváth Henrik rendes rajztanár	Mértani és szabadkézi rajzból	rajz 3 szépirásl	rajz 3 szépirásl	rajz 2	rajz 2	pótló rajz 2	pótló rajz 2	pótló rajz 2	pótló rajz 2	20		Szabadkézi rajz het. 2 óra A rajztanszerek óre.
Kalmár Elek rendes tanár	Latin és görögből						latin 6 görög 5		latin 5	16	VI.	
Konss József helyettes tanár	Latin és görögből		latin 7 magy. 5					latin 6		18	II.	
Kovács István rendes tanár	Természettan és mennyiségtanból		menny. 4		menny. 3		menny. 3		menny. 2 termtan 4	16	VIII.	Gyorsírás, I. II. tanfolyam, het. 1—1 ó.
Linkess Miksa rendes tanár	Természetrajz, mennyiségtan és természettanból	földr. 4		physik. földr. 2	termé- szetr. 3	termé- szetr. 2	termé- szetr. 3			14		Francia nyelv halad. het. 2 óra. A természetrajzi szertár óre
Miskolci Arnold rendes tanár	Magyar és németből				magy. 4	német 3	német 3	pótló ma- gyar 2 német 3	német 2	17		
Mortenson Ede rendes tanár	Történelem és földrajzból		földr. 4	tört. 4	tört. 3	tört. 3	tört. 3.			17		Tornázás I—IV., hetenkint 8 óra
Rittinger Antal rendes tanár	Latin és görögből				latin 6 német 3	pótló ma- gyar 2	pótló ma- gyar 2		pótló magy. 2	15	IV.	
Tittel Lajos rendes tanár	Latin és görögből	latin 7 magy. 6								13	I.	Tanítja az éneket het. 3 órában Könyvtárnok
Travnicsek Hubert rendes tanár	Latin és görögből			latin 6 magyar 3 német 4					görög 4	17	III.	Szegélyző egyesületi jegyző

10. Órarend.

Az 1861—62. tanévben iskolai szünet volt minden kedden délután és csütörtökön egész nap. A következő évben a helytartótanács eltörölte a keddi szünetet. Az 1867—68. tanév óta a szerda és szombatnapi délutánok hagyatnak meg szünetül.

Az 1893—94. tanévben próbaképen megengedett a délelőtti folytatólagos tanítás.¹⁾

Az 1894—95. tanév kezdetétől a délelőtti órák teljesen felhasználandók a tanításra, és csak a fenmaradó tanórák tartatnak meg délutáni időben.²⁾

Az 1895—96. tanévi órarend következőképen volt megállapítva:

---

¹⁾ V. k. M. 1893. július 12-én 23.259. sz. a. kelt rendelete.

²⁾ V. K. Min. 1894. évi 42.792. és 58.292. számú rendeletei.

Órarend az 1895—96. tanévben.

Nap	Óra	I.	II.	III.	IV.
Hétfő	8 – 9	mennyiségtan	mennyiségtan	latin nyelv	természetráaj
	9 – 10	szépirás	latin nyelv	történelem	magyar nyelv
	10 – 11	latin nyelv	rajzoló mértan	magyar nyelv	latin nyelv
	11 – 12	magyar nyelv	rajzoló mértan	német nyelv	német nyelv
	2 – 3	földrajz	magyar nyelv	hittan	mennyiségtan
3 – 4	latin nyelv	földrajz	mennyiségtan	hittan	
Kedd	8 – 9	rajzoló mértan	magyar nyelv	latin nyelv	latin nyelv
	9 – 10	rajzoló mértan	mennyiségtan	mennyiségtan	történelem
	10 – 11	latin nyelv	latin nyelv	tornázás	magyar nyelv
	11 – 12	magyar nyelv	földrajz	phys. földrajz	rajzoló mértan
	2 – 3	—	—	—	—
3 – 4	—	—	—	—	
Szerda	8 – 9	latin nyelv	hittan	történelem	természetráaj
	9 – 10	magyar nyelv	szépirás	latin nyelv	magyar nyelv
	10 – 11	mennyiségtan	latin nyelv	rajzoló mértan	latin nyelv
	11 – 12	hittan	mennyiségtan	német nyelv	német nyelv
Csütörtök	8 – 9	latin nyelv	rajzoló mértan	hittan	történelem
	9 – 10	magyar nyelv	magyar nyelv	mennyiségtan	mennyiségtan
	10 – 11	földrajz	latin nyelv	latin nyelv	latin nyelv
	11 – 12	rajzoló mértan	tornázás	magyar nyelv	magyar nyelv
	2 – 3	—	latin nyelv	—	—
3 – 4	—	—	—	—	
Péntek	8 – 9	latin nyelv	földrajz	rajzoló mértan	természetráaj
	9 – 10	mennyiségtan	latin nyelv	phys. földrajz	mennyiségtan
	10 – 11	földrajz	mennyiségtan	latin nyelv	latin nyelv
	11 – 12	magyar nyelv	magyar nyelv	német nyelv	rajz
	2 – 3	—	—	történelem	hittan
3 – 4	—	—	—	—	
Szombat	8 – 9	hittan	magyar nyelv	latin nyelv	történelem
	9 – 10	latin nyelv	latin nyelv	történelem	latin nyelv
	10 – 11	magyar nyelv	földrajz	magyar nyelv	német nyelv
	11 – 12	földrajz	hittan	német nyelv	tornázás
Testgyakorlás		Hétfőn 4 – 5 Pént. 4 – 5	Csüt. 11 – 12 Pént. 5 – 6	Kedd 10 – 11 Pént. 6 – 7	Hétfőn 5 – 6 Szomb. 11 – 12

Órarend az 1895—96. tanévben.

Nap	Óra	V.	VI.	VII.	VIII.
Hétfő	8 - 9	magyar nyelv	hittan	latin nyelv	történelem
	9—10	gör.v. pót.magy.	mennyiségtan	mennyiségtan	magyar nyelv
	10—11	latin nyelv	történelem	német nyelv	természettan
	11—12	történelem	latin nyelv	hittan	német nyelv
	2—3	német nyelv	görög nyelv	természettan	görög v. rajz
	3—4	természettan	magyar nyelv	görög nyelv	latin nyelv
Kedd	8—9	német nyelv	latin nyelv	történelem	hittan
	9—10	latin nyelv	német nyelv	magyar nyelv	gör.v. pót. magy
	10—11	mennyiségtan	gör.v. pót. magy	görög v. rajz	bölcsészet
	11—12	hittan	magyar nyelv	latin nyelv	tornázás
	2—3	--	—	--	—
	3—4	—	—	---	---
Szerda	8--9	mennyiségtan	görög v. rajz	latin nyelv	történelem
	9—10	latin nyelv	történelem	mennyiségtan	természettan
	10--11	történelem	latin nyelv	gör.v. pót. magy.	mennyiségtan
	11—12	görög v. rajz	természettan	német nyelv	latin nyelv
Csütörtök	8—9	mennyiségtan	latin nyelv	latin nyelv	természettan
	9--10	latin nyelv	történelem	hittan	görög v. rajz
	10—11	német nyelv	görög v. rajz	tornázás	bölcsészet
	11—12	gör.v. pót. magy.	természettan	magyar nyelv	latin nyelv
	2—3	—	mennyiségtan	természettan	magyar nyelv
	3—4	—	—	—	—
Péntek	8—9	latin nyelv	hittan	történelem	mennyiségtan
	9—10	történelem	latin nyelv	görög v. rajz	magyar nyelv
	10—11	görög v. rajz	magyar nyelv	természettan	latin nyelv
	11—12	mennyiségtan	gör.v pót. magy	német nyelv	hittan
	2—3	magyar nyelv	német nyelv	mennyiségtan	gör.v. pót. magy.
	3—4	hittan	mennyiségtan	latin nyelv	német
Szombat	8—9	természettan	német nyelv	természettan	történelem
	9—10	magyar nyelv	természettan	gör.v. pót. magy.	latin nyelv
	10—11	latin nyelv	tornázás	magyar nyelv	természettan
	11—12	görög nyelv	latin nyelv	latin nyelv	bölcsészet
Testgyakorlás		Szerda 4—5 Szomb. 4—5	Szerda 5—6 Szomb. 10—11	Hétfőn 6—7 Csüt. 10—11	Kedd 11—12 Szomb. 5—6

Rendkívüli tárgyak órarendje.

a) *Francia nyelv*: aa) Kezdőknél: kedd 2—3, — szombat, 3—4. — bb) Haladóknál: kedd 2—3, — szombat 3—4.

b) *Gyorsírás*: aa) Kezdőknél: kedd 2—3. — bb) Haladóknál, szombat 3—4.

c) *Műének*: Kedd 3—4 óráig V—VIII., — csütörtök 3—4 óráig I—VIII., — péntek 3—4 óráig I—IV. osztály számára.

11. Fegyelmi törvények.

A m. kir. helytartótanács 1864. évi ápril 27-én 3727. sz. a. kelt intézvényével a következő fegyelmi szabályokat állapította meg:

Iskolai törvények.

A tanuló ifjak szívére köttetik, hogy fontolják meg és soha el ne feledjék, miszerint nem más, hanem egyedül és kizárólag azon czélből jöttek a tanodába, hogy a szükséges és hasznos tudományokban és ismeretekbeni oktatás és vallásos nevelés jótéteményeiben részesüljenek, jövő életpályájokra értelmi és erkölcsi képzettséget szerezzenek.

I. Vallás.

Minden tanuló kötelességében áll, hogy a mindenható Isten iránt mély és buzgó tisztelettel viseltessék; ennél fogva:

1. Valamint köz- ugy vasárnap és ünnepnapokon is minden róm. kath. növendék tartozik a szt. misén délelőtt, vásár- és ünnepnapokon pedig ezenkívül a délután tartatni szokott isteni tiszteleten is, imakönyvvel ellátva, kellő ájtatossággal megjelenni.

2. A búzaszentelési, keresztjáró héti és úrnapi, valamint néptáni egyéb helybeli szokásos egyházi körmeneteket ájtatosan követni.

3. Határozott időben (ötször évenként) a szt. gyónást és áldozást elvégezni.

4. Vasár- és ünnepnapokon az isteni igének magyarázatát figyelemmel hallgatni.

5. A hittudományt, melyben a boldogító hitigazságok tárgyaltnak, szorgalmasan tanulni.

6. A szentegyházban, hová a mindenkató Isten imádása végett gyűl össze az ájtatos nép, magát minden tekintetben példásan viselni.

Az isteni tisztelet kimutatásának módjai közé tartozik a szt. mise alatti segédkezés vagy ministrális is, melyben a tanulók annak idején részt venni törekedjenek.

Megjegyzendő, hogy a vallásos buzgalmat illető törvények nem csak a róm. kath., hanem egyéb vallású növendékekre is vonatkoznak. Ők is tartoznak mind azt példás buzgósággal teljesíteni, mi az ő vallásuk köréhez tartozik.

II. Fejedelem, hatóságok és tekintélyek.

7. Ő császári és apostoli kir. Felsege iránt, kinek atyáskodó gondoskodásai valamint az egész, ugy szintén az ifjuság czélszerű és üdvös nevelésére is irányozvák és árasztvák, legőszintébb mély hódolattal s legbuzgóbb háladatossággal viseltetni, érette és szerencsés országlásáért, valamint az egész uralkodó családért Istennél ájtatos imákban esedezni, a tanuló ifjuság mulhatlan vallásos és polgári kötelessége.

8. A közhatóságokat s felsőbbbségi személyeket is tisztelje az ifju, és minden tiszteletre méltó egyének — főleg a főrangúak — közhivatalnokok, előkelő egyházi vagy katonai személyek és más kitünőbb állásúak iránt tisztelettel viseltessék, és ezt minden lehető alkalommal tanusítani igyekezzék.

9. Minden növendék, mivel Isten után szülőinek legtöbbet köszönhet, azon legyen, hogy irántoki háláját és szeretetét jó viselte — és szorgalma által tanusítani folytonosan iparkodjék.

10. Tisztelje a tanári kart, annak minden egyes tagját ide értve, kik az ő boldogsága előmozdításán fáradoznak, mit az által tanusit, ha nekik engedelmeskedik, tanácsaikat örömetst elfogadja, és mindenkép azon ügyekszik, hogy szeretetöket és becsülésöket kiérdemelhesse. Végre

11. Szeresse és becsülje tanuló társait, hogy azoktól viszontszerettessék, és becsültessék.

III. Tanulmány és fegyelem.

Ugy iparkodjék továbbá a tanuló növendék, hogy akárhol forduljon meg, mindenütt józan gondolkodó, békeszerető, az ille-

delem szabályait szeme előtt tartó, szóval jól nevelt ifjunak képét viselje. Ennélfogva

12. Mivel a tanintézeti épület és a tanterem oly hely, hol az ifju saját jövő boldogságának alapját veti meg, mellőzendő benne minden, mi ezen nagy cél méltóságával ellenkezik. Ilyenek: a lárma, illetlenkedés, mások faggatása, pörlekedés, veszekedés.

13. A jó rend hozza magával, hogy a kiszabott időre mindenki saját osztálytermében legyen, és ott kötelességének pontosan megfelelni iparkodjék.

14. Megkivántatik, hogy mindenki szükséges irószerekkel és könyvekkel ellátottan jelenjék meg az intézetben. Iskolai kézi könyveken kívül más könyvet, vagy akár mely szert, melyre ott szükség nincs, odahozni elkobzás büntetése alatt tiltatik.

15. Előadások alatt a legnagyobb csend és figyelem ajánlatik, mert ezek nélkül a tudományokban kellő előhaladást még reményleni sem lehet.

16. Az előadásokra későn jönni, vagy azokat kimenés, vagy akár minemű tett által megháborítani mindenkép tilos.

17. A tanintézetbei jövetel és abbóli kimenetel mindenkor illedelemmel csend és rendben történjék.

18. Minthogy a komolyabb tudományok megszerzése főleg gyakorlati tevékenységtől feltételeztetik: szigoruan tilos a házi vagy iskolai feladványoknak mástóli átcsempészése.

19. Az utczákon és tanodai épület, valamint vásár- és ünnepnapokon a templom előtti csoportozás, céltalan időzés, folyosókoni állongás, iskolákbóli kihívás, futkározás, füttyülés, lépcsőköni veszélyes ugráudozás vagy taszigálás oly tettek, melyek az ifjuság irányában csak rossz itéletekre nyujthatnának alkalmat.

20. Faragás, rajzolás és irás az iskolai padokon, ablakokon, vagy tanintézeti vagy bárminemű épületekhez tartozó falakon oly cselekedet, mely jogsértéssel vagy on összeccsatolva.

21. Nem szabad tehát más jószágát megsérteni, annál kevésbbé azt igazságtalanul elsajátítani.

22. Ruhákat, könyveket, irószereket vagy egyéb kellő használat végett kapott tárgyakat elidegeníteni, cserében adni, vagy elzálogítani tilos. Tiltott dolgok közé tartozik a pénzkölcsönzés is,

23. Tiltatik a titkos társulatok alakítása, sőt netalán mások által alakítottbani bárminemű részvétel, és bárminemű megkülönböztető, főleg tiltott jelvényeknek viselése.

24. Tiltatik a nyugtalanító álhirek terjesztése, gyűjtőgetések, aláírások, a büntetésre méltó cselekmény következményeinek meghiusítása végett; a hittel kötelezett katonai szolgálati kötelezettség megszegésére csábítás vagy a végetti segélynyújtás.

25. A tanuló ifjúságnak tiltva van az igazgatót vagy tanárokat fáklyás zenével megtisztelni.

26. Őrizkedjék minden tanuló a más nemzetiségűek vagy más vallásuk iránti ellenségeskedéseiről, ingerléstől, a más állapotuk, főleg kézművesek, iparosok faggatása- s megsértésétől.

27. Azon gyászos következményeknél fogva, melyek a tanuló ifjúságot már annyiszor érték a kávéházak, korcsmák és illetlen helyeikre menetel miatt, ezek az ifjúság irányában veszedelmeseknek nyilatkoztatnak, és látogatásuk a legszigorubbán tiltatik.

28. A színház látogatására minden egyes esetben az igazgató beegyezése kívántatik. Gymnasiumi tanulóknak szindarabot játszani nem szabad.

29. Nem kevésbé tiltatik főleg a nyilvános helyeken dohányzás és szivarozás; a fegyverek vagy sértésre használható botnak hordása; télen a jég, veszélyes helyeken csuszálás, nyáron a csolnokázás, valamint a helybeli hatóság által e célra különösen kitűzött helyeken kívüli fürdés; és az ily kitűzött helyeken is az illem szabályait megtartani, s az egyéb közönséget a lehetőségig kerülni igyekeznek. Tiltatik továbbá a pénzre üzött kártyázás, tekézés, billárd vagy bármely játék.

30. Tiltatik a szálláson kívüli éjszakázás, vagy késő estén járkálás, azért mindenki köteleztetik télen 7 órakor, nyáron pedig 9 órakor tulajdon szállásán lenni. Ezen időn túli kimaradás csak a szülők, vagy azok képviselői engedelmével történhetik.

31. Ki magát valakitől megsértetnek véli, minden visszatortólástól óvakodjék, mert senki sem lehet bíró saját ügyében, hanem azt az illető osztály tanár és ez úton az igazgatóság elé terjeszse, hogy az igazság szerint megítélthessék.

32. A ki valamely leckeórától elmaradt, az illető osztály-

főnök előtt a szülék vagy gazdától hozott hiteles irat, — vagy ha az elmaradás betegség miatt történt, rendes orvosi bizonyítvány által tartozik magát igazolni. Nyolcz napon át igazolatlan elmaradás az iskolábóli kizáratást vonja maga után.

33. Ki nagyon fontos ok miatt egy-két óráig, vagy egy egész napra kiván a leczkéktől fölmentetni, ügyét az illető osztályfőnöknek jelentse be. Engedelmet több napi kimaradásra csak a tanodai igazgató adhat.

34. Szállást fogadni, vagy a fogadottat elhagyni a szülék vagy azok megbizottjai, illetőleg helyetteseik tudta és az igazgatóság beegyezése nélkül tiltatik. Ha a fölfogadott szállás vagy a házi gazdák ellen kellő felügyelet hiánya vagy egyéb fontos ok miatt a tanodai elüljáróság kifogást tenne, az illy szállást tartoznak az ifjak azonnal odahagyni, vagy intézettől megválni.

IV. Megrovások és büntetések.

A tanodai törvények minden megszegése megrovást vagy büntetést von maga után.

35. A fokonkénti büntetések ezek:

a) Tanóra után a tanulónak egy vagy néhány óráig visszatartása az iskolában, hogy a mulasztottakat pótolja.

b) Az igazgató általi megrovás az osztály előtt.

c) Degredatio, vagyis a bűnösnek az osztály minden tanárának határozata következtében az iskolában alsóbb helyre való átrendelése, vagy ha tán e mód a becsület érzésre nem hatna, tanítás ideje alatt padon kívüli állítás.

d) Az igazgató által a tanárgyülésben kimondott ünnepélyes megdorgálás.

e) Az iskolai börtön, testi büntetés vagy a körülményekhez képest az erkölcsiségből rosz jegy. Börtönnel, mely mindenkor komoly szellemi foglalkozással tétetik kapcsolatba, csak kétszer rovatathik meg valamely tanuló.

f) Végre kizárás egy vagy minden középtanodából.

36. Kizárás a helybeli tanintézetből megtörténik:

a) ha valaki egyházi és vallási gyakorlatra vonatkozó kivált nyilvános botránytettet követ el,

b) ha valaki az okoknak előre bocsátott bejelentése nélkül 8 egymásutáni napon az előadásokból kimarad,

c) ha a dorgálás és büntetéssel szorgalmatlanságán segíteni nem lehet,

d) ha szállását, mely ellen az előjárásának alapos kifogása van, elhagyni nem akarná,

e) oly körülmények közt, melyek a tanulónak az intézetnél hosszabb idejű maradását annak céljára nézve veszélyessé tennék.

37. Kizáratás minden középtanodából történik:

a) ha valamely ifju mint ismétlő az év végén harmadrendű általános érdemsorozatot nyer,

b) erkölcsi fogyatkozásoknál, melyek a tanulónak a közép-tanoda által célzott erkölcsi nemesítését nem engedik reményleni,

c) bizonyítványhamisítás, rossz személyekkel szövetség, erkölcstelenségre csábítás, lopás sat. miatt. A magy. kir. hely-tartótanáctstól Budán, 1864. évi ápril hó 24-én.

Ujabb fegyelmi szabályokat adott ki a vallás- és közokta-tásügyi m. kir. miniszterium 1869. évi ápril 4-én 6020. szám alatt, melyek némi módosítással intézetünknel mai napig érvényben van-nak. Tartalmuk a következő:

Fegyelmi szabályok.

1. §. A tanulók kötelesek a meghatározott vallásukbeli isteni tiszteletekben s vallási gyakorlatokban részt venni, s e tekintetben teljesíteni mindazt, ami vallásuk köréhez tartozik.

2. §. Minden növendék mivel isten után szüleinek köszön-het legtöbbet, irántok való háláját és szeretetét jó magaviselete és szorgalma által igyekezzék tanusítani.

3. §. Tisztelje a tanári kart, annak minden egyes tagját ide értve, kik anyagi és szellemi javának előmozdításán fáradoz-nak; tisztelje pedig ne csak külsőleg, hanem főkép azáltal, hogy figyelmeztetésükhöz s intésükhöz alkalmazkodik, rendeleteiknek engedelmeskedik, s tanácsaikat követi.

4. §. Tisztelettel viseltessék a felsőbbbségi személyek, az érdemeik által kitünő férfiak, s általában az öregebb koruak iránt,

legyen udvarias mindenkivel, mert ez a tanulónál kívánt műveltség elutasíthatlan követelménye.

5. §. Szeresse és becsülje tanuló társait, hogy azok viszont szeressék és becsüljék. Ha magát tanuló társa által sértettnek véli, óvakodjék minden visszatöréstől, mert senki sem lehet bíró saját ügyében, — hanem kerülve minden ellenséges vádaskodást, terjeszse ügyét az osztálytanár, és ez úton az igazgatóság elé, hogy az ügy igazság szerint megítélthessék.

6. §. Ha több tanulónak van panasa, soha tömegesen, hanem csak egyenkint jelenhetnek meg az illető tanár vagy igazgató előtt, szem előtt tartván azon tiszteletet, melylyel az igazgatónak s tanári karnak minden viszonyok és körülmények közt tartoznak.

7. §. A tanintézeti épület s tanterem azon hely, hol az ifju saját jövő boldogságának alapját veti meg, ennél fogva mellőzendő benne minden, mi azon nagy cél méltóságával ellenkezik. Ilyen a lárma, illetlenkedés, mások faggatása, pörlekedés, veszekedés.

8. §. A jó rend hozza magával, hogy a kiszabott időben mindenki saját osztály termében kijelölt helyén legyen, s ott feladatait ismételvén várja be az előadás kezdetét.

9. §. Az iskolában tisztán és illedelmesen öltözködve jelenjen meg úgy, hogy külseje által is tanuló ifjuhoz illő műveltséget tanúsítson.

10. §. Megkivántatik, hogy mindenki a szükséges, tisztán tartott írószerekkel és könyvekkel ellátottan jőjön az intézetbe. Iskolai kézi könyveken kívül más könyvet, vagy akármely szert, melyre ott szükség nincs odahozni, elkobzás büntetése alatt nem szabad.

11. §. Előadások alatt a legnagyobb csend és figyelem ajánltatik, mert ezek nélkül a tudományokban kellő haladást tenni nem lehet.

12. §. Minthogy a komolyabb tudományok megszerzése gyakorlati tevékenységtől is feltételeztetik, szigoruan tilos a házi vagy iskolai feladványokat mástól átcsempézni.

13. §. Az előadásokra későn jönni, vagy azokat szükség nélküli kimenés, egymás kikopogtatása vagy akárminemű tett által megháborítani nem szabad.

14. §. Tanítás előtt a folyosókon, az udvaron vagy az iskolai épület előtt való ácsorgás, mely a jó renddel meg nem fér és a tanuló szórakozottságát mozdítja elő — meg nem engedtetik.

15. §. Az előadási órák közt engedélyezett 10 percnyi szünet alatt a tanulók a tantermet elhagyhatják, hogy az igazgatóság által a helyi viszonyokhoz képest e célra kijelölt helyeken a szabad levegőt élvezhessék.

16. §. Hanyagságból a tanulónak egyetlen tanórát sem szabad elmulasztani.

17. §. Ha az iskolamulasztás előre nem látott akadály miatt történt, a tanuló azt az iskolában való legelső megjelenésekor az osztálytanárnál a szülőktől vagy gazdától hozott hiteles irat, vagy ha az elmaradásnak oka betegség volt, orvosi bizonyítvány által tartozik igazolni.

Ha azon család körében, melynél a tanuló lakik, ragályos betegség fordul elő, akkor az egészséges tanulónak sem szabad az iskolába jönnie mindaddig, míg a betegség teljesen le nem folyt, a lakás fertőtlenítése megtörtént és a ragályozás veszélye teljesen el nem múlt. Mindezt a tanuló orvosi bizonyítvánnyal tartozik az intézeti igazgatónál igazolni, még mielőtt a tanterembe lépne.

18. §. Előre látható akadályozás esetében a tanuló — ha mulasztása egy napnál továbbra nem fogna terjedni, — az osztálytanárnál, ezentúl pedig az igazgatónál tartozik előre engedélyt kieszközölni, de mindenkor szülőinek vagy azok helyettesének írásbeli kérelme alapján.

Az isteni tisztelet alóli felmentés a hittanár hatásköréhez tartozik.

19. §. Azon tanuló, ki igazolatlanul, habár szakadozottan is annyi órát mulaszt, a mennyi a heti órák összege, a tanintézetből kilépettnek tekintetik.

20. §. A tanintézetbe jövetel és abból való kimenetel mindenkor illedelemmel, csend és rendben történjék.

21. §. Az utczákon és a tanodai épület előtt, valamint vásár- és ünnepnapokon a templom előtti csoportozás, céltalan időzés, futkározás, fityülés, folyosókon ácsorgás, lépcsőkön veszélyes

ugrándozás vagy taszigálás oly tettek, melyek az ifjuság irányában csak rossz ítéletekre nyújthatnának alkalmat.

22. §. Az iskolai padokon való faragás, rajzolás és írás a tanintézethez vagy bármely épülethez tartozó falakon, azok bemocskolása vagy rongálása, — továbbá a taneszközök és bútorok megkárosítása tilos; a kárt az illető megtéríteni köteles, s ha azt rossz akaratból szándékosan tette, fegyelmi büntetés alá is vonatik.

23. §. Nem szabad tehát más jószágát megsérteni, annál kevésbbé azt igazságtalanul elsajátítani.

24. §. Ruhákat, könyveket, írószereket vagy egyéb tárgyakat, melyeket a tanuló saját használatára kapott, elidegeníteni, cserébe adni vagy elzálogítani nem szabad. Tilos továbbá a pénzkölcsönzés is, valamint a pénzre űzött játék.

25. §. Egyleteket s társulatokat csak a tanári kar, illetőleg az igazgatóság felügyelete és ellenőrzése mellett, a felsőbb tanhatóság engedélyével lehet alakítani.

26. §. Az iskola körén kívül levő egyleteknek, vagy társulatoknak tagjai tanulók nem lehetnek.

27. §. Korcsmákat, kávéházakat és czukrászdákat kizáratás büntetése alatt nem szabad látogatni.

28. §. Színházakba s mivel körü táncmultságokba a kisebb tanulók csak szülőik vagy azok helyettesei kíséretében, a nagyobbak azok engedélyével mehetnek, jogában állván a tanári karnak e tekintetben a helyi viszonyokhoz képest korlátokat szabni, ha az oktatás és nevelés érdeke ezt kíváná.

Színházak és táncmultságok látogatására minden egyes esetben a tanuló köteles az osztálytanár engedélyét kikérni.

29. §. Kisebb tanulók a reájuk nézve ártalmas dohányzástól tartózkodjanak, — nagyobbaknak csak szülőik vagy azok helyettesei beleegyezése folytán engedtetetik meg. Nyilvános helyeken, utcán és az iskola helyiségeiben általában tiltatik.

30. §. Nemkülönben tilos a fegyvereknek és botoknak hordása, a helybeli hatóság által kitűzött helyeken kívüli csuszkálás, csolnokázás, vagy fürdés, mely utóbbinál az engedélyezett helyeken is az illem szabályai mindenkor szem előtt tartandók.

31. §. Szállást fogadni, vagy a fogadottat elhagyni a szülők, vagy megbizottjaik engedélye nélkül nem szabad. E részben minden változás a tanodai igazgatóságnak s osztálytanárnak bejelentendő.

32. §. Korcsmai s kávéházi helyiségekben lakást vagy étkezést fogadni tilos.

33. §. Ha a felfogadott szállás, vagy a házi gazdák ellen kellő felügyelet hiánya vagy egyéb fontos ok miatt a tanodai előjárásnak kifogása lenne, az ily szállást tartoznak az ifjak lehető legrövidebb idő alatt odahagyni, vagy az intézettől megválni.

A fegyelmi törvények áthágására a 60-as években többi büntetések sorában a testi fenytés is volt érvényben.

Az 1869—70. tanév elején életbe lépett Rendtartás büntetései között már elő nem fordult a testi büntetés, hanem fenntartotta még a 12 órára terjedhető elzárást.

Az 1876. évi Rendtartás már az elzárást is kihagyta a büntetések sorából.

Ekképen megértük azokat a várva várt boldogabb idöket, midön a testi fenytés, mely a börtönbe elzárt közveszélyes és megrögzött gonosztevökre immár ki nem szabható, az iskolából is száműzetett. Képesek vagyunk az ifjúságot szelidebb eszközökkel nevelni és a törvény iránti tisztelet felé vezérelni.

Az 1890. évi Középiszkolai Rendtartás 18. §-a szerint *Fegyelmi büntetések*: 1. A tanár által való magános *figyelmeztetés* és íntés, a tanuló hibájának kellő megvilágításával.

2. *Szigorú feddés* az osztályfönök által.

3. Az osztály előtt való *nyilvános megdorgálás*.

4. *Az igazgató elé idezés*, ki ez alkalommal, ha szükségét látja, tanácsolhatja a szülöknek a tanuló *csendes eltávolítását* az intézetből.

5. *A tanári szék elé idezés* azzal a figyelmeztetéssel, hogy nemjavulás esetén kizárják az intézetből.

6. A tanuló *kizárása* a saját intézetéből vagy a helybeli középiskolákból.

7. Oly esetben, midőn félreismerhetetlen az erkölcsi romlottság, s ez bármely intézet erkölcsiségét veszélyeztetné, *az ország összes iskoláiból való kitiltás.*

Negyedszázadra terjedő tapasztalataink nyomán a lőcsei kir. főgymnasium tanulóiról nagy elismeréssel oda lehet dicsérőleg nyilatkoznunk, hogy a szelidebb fegyelmi eszközök nem csak elégségeseknek bizonyultak a kívánatos jó fegyelmi állapot fentartására, hanem hogy az ijúság becsületérzését fokozták és a tanárt és a tanulót lealázó gyalázatos testi büntetést teljesen fölöslegessé tették.

12. Vallás-erkölcsi nevelés.

A fegyelmi szabályokban találjuk az erkölcsi nevelés egyik alapját és feltételét.

A nevelés másik eszközét képezi a tanításnak oly magasztos irányban való vezetése a tanári testület részéről, hogy ezen tanítás szelleme nemesítő hatást gyakoroljon a minden jó és nemes érzelem, gondolat és törekvés iránt fogékony fiatal szívekre és elmékre.

Harmadik alapnak nevezzük a tanárok részéről nyújtott jó példaadást nemcsak a tiszta jellemesség; hanem a kötelességek pontos teljesítésének terén is. Örökké igaz marad azon tapasztalati tétel, hogy semmi sem gyakorol az ifjuságra oly tiszteletet keltő fölényt tanáraival szemben, mint ha látja tanáraiban a kötelességek pontos teljesítése terén a magasztos példát és eszményes irányt.

Végül oda tartozik, a mit legelőször kellett volna emlitenünk, a magasztos irányban vezetett hittani oktatás, melynek kiegészítő részét képezi a vallás parancsolta külső isteni tisztelet pontos látogatása.

Mindezen eszközöket használta fel intézetünk tanító személyzete. Igazgatók és tanárok vállvetve fáradoztak az ifjuság vallás-erkölcsi nevelése körül.

Az isteni tisztelet a katolikus tanulók részére a hétköznapi mise hallgatásából, a vasár- és ünnepnap délelőtti szent beszéd és mise, s a délutáni litánia látogatásából állott. A szokásos körmeneteken az ijúság mindenkor az igazgatók és tanárok kíséretében

jelent meg. Az 1870—71. tanév óta fel volt mentve az ifjúság november 1-től kezdve márczius 31-ig, az 1894. évi márczius 31-én 14.434. sz. a. kelt kir. miniszteri rendelet folytán pedig október 1-től május 1-ig terjedő időre a hétköznapi mise látogatása alól.

A vásár- és ünnepnapok sz. beszédek az 1881—82. tanév óta kizárólag magyar nyelven tartatnak.

Az evang. ágostai, az evang. reformatus és izraelita tanulók hittani oktatása a kormánynál bejelentett és általa elfogadott felekezeti hittanárok által történik, valamint figyelem fordítatik arra is, hogy ezen tanulók saját felekezetök isteni tiszteletét pontosan látogassák.

13. Testi nevelés.

Az ifjúság testi épségének és egészségének megóvására mindenkor megtörténtek a megfelelő intézkedések.

Az 1861. év óta évről évre fokozódó figyelemben részesült a testgyakorlás, mint az a fentebbi 2. pont alatt előadottakból kitűnik.

Intézeti tornaversenyt rendeztünk 1893. évi június 13-án és 1894. évi június 20-án.

Felsőbb osztályaink ifjúsága részt vett 1894. évi szeptember 16-án a kassai kerületi és 1895. évi május hó 27-én a besztercebányai kerületi tornaversenyben. Kassán két tanuló jutalommal, az intézet díszoklevéllel, Besztercebányán egy tanuló négy éremmel és intézetünk díszoklevéllel lett kitüntetve.¹⁾

Az 1896. évi június hó 1., 2. és 3. napján Budapesten megtartott ezredéves tornaversenyen megjelent intézetünk 32 tanulója. Közülök ketten ezüst érmet nyertek, intézetünk pedig díszoklevelet. A tornaverseny király ő Felsége jelenlétében folyt le.²⁾

Az 1891—92. tanév óta minden évben jégpályáról van gondoskodva, hol az ifjúság magát a korcsolyázásban gyakorolja.

A városi uszoda kedvezményes feltételek mellett áll az ifjúság rendelkezésére.

¹⁾ A lőcsei kir. főgymnasium 1894—95. évi Értesítője. 67—69. l.

²⁾ Az 1895—96. tanévi Értesítő 50. l.

14. Iskolai ünnepélyek.

Az iskolai év megnyitása, és berekesztése alkalmával, továbbá *király Ő Felségének nevenapján* tartatni szokott ünnepélyeken kívül 1878. év óta mindenkor megtartatott június 8-án a *koronázás* évfordulójának emlékezetére külön iskolai ünnepély.

1892. évi június 8-án *a koronázás 25 éves évfordulója*, —

1876. február 19-én *Deák Ferencz* elhunyt, —

1882. évi szeptember 4-én *Trefort Ágoston* miniszterségének 10 éves évfordulója, —

1891. szeptember 21-én gróf *Széchenyi István* születésének 100-ik évfordulója, —

1894. január 10-én *Jókai Mór* 50 éves irói működésének emlékezetére külön iskolai ünnepélyeket rendeztünk.

A magyar állam ezer éves fenállásának emlékére 1896. évi május 9-én megtartott magasztos és fényes iskolai ünnepélyünk az 1895—96. évi Értesítőnkben van részletesen leírva.

Az 1848—49. évi honvédek emlékére Lócse főterén felállított szobor ünnepélyes megkoszorúzása végett 1889. évi márczius 15-ike óta évenként lampionos menetet és beszéddel, szavallattal, zenével és énekkel egybekapcsolt ünnepélyt rendez a főgymnasiumi és főreálskolai ifjuság, Lócse város lelkes lakossága pedig diszesen szokta kivilágítani a főtér összes házainak ablakait.

Gróf Csáky Albin Szepesmegye főispánjává történt kinevezésének 20-ik évfordulója és belső titkos tanácsosi méltósággal való felruházása alkalmából Szepesmegye által rendezett ünnepélyekben 1887. évi ápril hó 27-én részt vett a főgymnasiumi tanári testület.

Gróf Csáky Gyula főispáni beiktatási ünnepségén 1889. május 8-án megjelent a főgymnasiumi tanári kar.

Gróf Csáky Zénó Szepesmegye főispáni méltóságába történt beiktatása napján 1896. ápril 7-én részt vett a főgymnasiumi tanári testület a többi közhatóságok képviselőivel együtt a rendezett ünnepségekben.

Línkess Miksa rendes tanár működésének 25 éves jubileumát 1879. évi okt. 12-én tartottuk meg.

Halász László igazgatói működésének 30-ik évfordulóját 1891. évi november 15-én diszes ünnepélyekkel ülte meg intézetünk tanári testülete és tanuló ifjusága. Az ünnepély díszét a közhatóságok képviselői, a tanári testületek tagjai és Lőcse városának más előkelő lakói kegyeskedtek jelenlétökkel emelni.

Ő cs. és kir. Felsége 1892. évi október 31-iki elhatározásával *Halász László* igazgatót 30 évet meghaladó állami szolgálata alatt szerzett érdemeinek elismeréseül tankerületi kir. főigazgatói czimmal felruházván, ezen kitüntetés alkalmából a tanári kar diszes iskolai ünnepélyt rendezett.

15. Ifjusági „Jókai-kör“.

Az ifjusági magyar önképző-kör a kassai tankerületi kir. főigazgatóság 1871. évi december hó 15-én kelt 1094. számú intézvényével jóváhagyott alapszabályok nyomán 1871. évi december 30-án tartotta meg alakuló gyűlését. Azóta minden tanévben folytatta hazafias irányu működését, s ezt évenként záróünnepélylyel szokta berekeszteni. A pályadíjakat nyert dolgozatok és szerzőik az évi Értesítőben pontosan lettek közzétéve.

A kör 25 éves fenállásának emlékére 1896. évi jun. 14-én előkelő közönségtől látogatott díszgyűlést tartott.¹⁾

16. Érettségi vizsgálatok.

Év	Hányan jelentkeztek az érettségi vizsgálatokra?	Hány lett jelesen	Hány jól	Hány egyszerűen	Hány utasítottat ismétlő vizsgálatra?
1862.	6	—	—	6	—
1863.	9	3	—	6	—
1864.	11	2	—	9	—
1865.	20	3	—	16	1
1866.	14	—	—	13	1
1867.	20	1	—	17	2
1868.	18	—	—	17	1

¹⁾ Az 1895 – 96. tanévi Értesítő 48. l.

Év	Hányan jelentkeztek az érettségi vizsgálatokra?	Hány lett jelesen	Hány jól	Hány egyszerűen	Hány utasított ismétlő vizsgálatra?
1869.	28	3	—	22	3
1870.	16	—	—	15	1
1871.	19	2	—	15	2
1872.	32	7	—	23	2
1873.	26	4	—	20	2
1874.	21	3	—	16	2
1875.	16	3	—	12	1
1876.	15	4	—	11	—
1877.	14	2	—	11	1
1878.	16	2	—	14	—
1879.	18	2	—	15	1
1880.	10	2	—	8	—
1881.	10	1	—	9	—
1882.	24	2	—	20	2
1883.	25	5	—	20	—
1884.	20	1	3	11	5
1885.	24	2	5	13	4
1886.	18	2	8	5	3
1887.	18	3	3	5	7
1888.	18	—	5	5	8
1889.	10	2	3	4	1
1890.	16	4	4	6	2
1891.	13	3	5	1	4
1892.	14	2	3	7	2
1893.	19	4	5	8	2
1894.	15	2	5	8	—
1895.	10	2	2	5	1
1896.	16	4	7	4	1

17. A tanulók segélyezése.

a) Ösztöndíjak.

Tanév	Az ösztöndíjasok száma	Az ösztöndíjak összege		Tanév	Az ösztöndíjasok száma	Az ösztöndíjak összege	
		frt	kr.			frt	kr.
1863.	27	2067	—	1882.	25	2935	—
1864.	32	2574	—	1883.	21	2580	—
1865.	31	2502	—	1884.	20	2440	—
1866.	23	1742	—	1885.	19	1770	—
1871.	23	2240	—	1886.	21	1980	—
1872.	20	2100	—	1887.	15	1300	—
1873.	22	2490	—	1888.	13	1430	—
1874.	18	1802	—	1889.	16	1610	—
1875.	16	1415	—	1890.	18	1685	—
1876.	15	1410	—	1891.	20	2025	—
1877.	15	1500	—	1892.	16	1770	—
1878.	14	1480	—	1893.	18	2000	—
1879.	19	2090	—	1894.	15	1610	—
1880.	21	2292	—	1895.	14	1900	—
1881.	21	2382	—	1896.	12	1640	—

b) Segélydíjak.

Az 1861—62. tanév óta 1895—96. tanév végeig évenként részsúlt Czabaffy János-féle alapítványból 21 tanuló összesen 83 frt 50 krnyi, — Fabián-féle alapítványból 2 tanuló összesen 7 frt 80 krnyi, — Fehérváry-féléből 3 tanuló 38 frt 80 krnyi, — Borzиковszky-féléből 2 tanuló összesen 10 frt 8 krnyi segélydíjban.

c) Segélyző-egyesület.

A segélyző-egyesület alakítását elrendelte a m. kir. helytartótanács 1862. ápril 1-én 37616. számú, alapszabályait pedig megerősítette 1862. szept. 23-án 60306. számú intézvénnyel.

A főgymnasium segélyző egyesületének alapszabályai.

1. §. Az egyesület célja: a lőcsei kir. kath. főgymnasium szegény tanulóinak fölségelésére élelmet, ruházatot s szükséges taneszközöket ingyen vagy olcsó áron nyújtani. 2. §. Ezen cél elérésére szolgáló eszközök: felszólítás vagy önkénytes felajánlás következtében gyűjtött adakozások. 3. §. Az egyesület gyámolító, tiszteletbeli s alapító tagokból áll. 4. §. A gyámolító tagok évenként legalább 1 forinttal, vagy ily értékű élelmi szerekkel járulnak. 5. §. Tiszteletbeli tagokká a közgyűlés által azok választatnak, kik az egyesület célját különösen előmozdították. 6. §. Alapító tag lehet az, ki vagy egyszerre 30 fort. o. é. ajánl, vagy három éven át évenként 10 forint lefizetésére kötelezi magát. 7. §. A tagok jogaihoz tartozik: a közgyűlésekben részt venni. 8. §. A tagok kötelességei: a felajánlott összegnek octóberhóban pontos lefizetése, s új tagok lehető számbani megszerzése. 9. §. Az egyesület tagja lenni megszűnik, ki a felajánlott évi járulékot egy év lefolyta alatt le nem fizeti. 10. §. Az egyesület jövedelmét teszik: *a)* a felajánlott pénz s élelmi szerek, *b)* önkénytes adakozások, *c)* e célra rendezett táncmultságok, szavalati- és zene-estélyek, szinelőadások stb. tiszta jövedelme. 11. §. A jövedelem egyik része a szegény tanulók gyámolítására, a másik alaptökére fordítandó. 12. §. Az egyesület ügyeit választmány vezeti, a közgyűlésekben nyert utasítások szerint. A választmány áll elnök, alelnök, jegyző, pénztárnok, s az intézet tanárain kívül 10 tagból. Az alelnök, jegyző s pénztárnok közgyűlés által a tanári karból választandó. 13. §. A választmányi tagokat a közgyűlésen jelenlévők szavazat-többséggel 3 évre választják meg. 14. §. Az egyesületet törvényes hatóságok előtt, vagy magán személyeknél az elnök, ennek megakadályoztatása vagy megbízása esetében az alelnök képviseli; ő elnököl a meghívása következtében tartandó köz- vagy választmányi gyűlésekben, főgondnoka a pénzügyeletnek, minden egyesületi okmányt aláír, s a szükséges kiadásokat utalványozza. 15. §. Az egyesület titkára szerkeszti a jegyzőkönyvet, a leltárt, az egyesület egyéb irományait, a pénztárnokéit kivéve, s a közgyűlés elé terjesztendő évi tudósítványt is. 16. §. A pénztárnok beveszi nyugtatvány mellett a felajánlott

járulékot, ő teszi elnöki utalványozás mellett a kiadásokat a köz- vagy választmányi gyűlés utasítása szerint; — azok felől könyvet vezet, s minden tanév végén nyugtatványokkal hitelesített számadást terjeszt a közgyűlés elé. 17. §. A minden év augusztus havában tartandó közgyűlés tárgyai: *a)* Az elnöki jelentés a lefolyt évről. *b)* A számadások megvizsgálása. *c)* A következő évi ügykezelés módjának meghatározása. *d)* Az alapszabályok szükség esetébeni megváltoztatása. *e)* Az egyesület fel nem állhatása esetében a netalán fenmaradó vagyonnak mily célra fordítása felett határozni. 18. §. Minden határozat hozatala a jelenlevő tagok szótöbbsége által történik. 19. §. Kivételes esetekben az elnök jogaihoz tartozik rendkívüli közgyűlést egybehívni. 20. §. Az egyesület szabályainak részletes kidolgozása s megállapítása az első közgyűlés teendője.

A segélyző-egyesület létesítése körül mint kezdeményező fáradozott *Wiedermann Károly* főgymnasiumi igazgató.

aa)

A segélyző egyesület 31 évi működésének eredményei.

a) A jótétemények kimutatása.

Az egyesület jótékony működésének képét mutatja a következő egybeállítás:

1864—65.	tanévben	a jótétemények összege volt	71	frt	85	kr.
1865—66.	»	10 tanulónak elengedett	400	»	—	»
1866—67.	»	13 » »	480	»	—	»
1867—68.	»	15 » »	480	»	—	»
1868—69.	»	10 » »	360	»	—	»
1869—70.	»	7 » »	280	»	—	»
1870—71.	»	17 » »	257	»	—	»
1871—72.	»	23 » »	618	»	—	»
1872—73.	»	25 » »	590	»	—	»
1873—74.	»	26 » »	620	»	—	»
1874—75.	»	28 » »	670	»	—	»
1875—76.	»	32 » »	730	»	—	»
1876—77.	»	36 » »	850	»	—	»
1877—78.	»	47 » »	1140	»	—	»

1878—79. tanévben	55	tanulónak	elengedetett	1330	frt	—	kr.
1879—80.	»	64	»	»	1740	»	— »
1880—81.	»	65	»	»	1860	»	— »
1881—82.	»	72	»	»	2260	»	— »
1882—83.	»	80	»	»	2610	»	— »
1883—84.	»	74	»	»	2150	»	— »
1884—85.	»	63	»	»	2120	»	— »
1885—86.	»	61	»	»	1610	»	— »
1886—87.	»	58	»	»	1820	»	— »
1887—88.	»	54	»	»	1860	»	— »
1888—89.	»	46	»	»	1500	»	— »
1889—90.	»	47	»	«	1450	»	— »
1890—91.	»	33	»	»	930	»	— »
1891—92.	»	48	»	»	1330	»	— »
1892—93.	»	50	»	»	1385	»	— »
1893—94.	»	49	»	»	1440	»	— »
1894—95.	»	46	»	»	1540	»	— »
1895—96.	»	43	»	»	1430	»	— »

Elengedetett tehát 31 év alatt 2107 tanulónak 37.881 frt és 85 kr.

β) A segélyző-egyesület vagyonának állapota.

1863. évben .	215	frt	—	kr.	1877. évben .	7612	frt	49	kr.
1864. »	1024	»	49	»	1878. »	8922	»	59	»
1865. »	2567	»	61	»	1879. »	10258	»	20	»
1866. »	2904	»	37	»	1880. »	11658	»	08	»
1867. »	3118	»	21	»	1881. »	12657	»	56	»
1868. »	3407	»	07	»	1882. »	13367	»	38	»
1869. »	3403	»	—	»	1883. »	14435	»	95	»
1870. »	3202	»	—	»	1884. »	13874	»	14	»
1871. »	3350	»	46	»	1885. »	14367	»	84	»
1872. »	3945	»	33	»	1886. »	14349	»	63	»
1873. »	4632	»	59	»	1887. »	14401	»	77	»
1874. »	4927	»	35	»	1888. »	13477	»	39	»
1875. »	5063	»	33	»	1889. »	12989	»	49	»
1876. »	6368	»	18	»	1890. »	13152	»	24	»

1891. évben . 13281 frt 92 kr.		1894 évben . 14458 frt 80 kr.
1892. » . 13735 » 17 »		1895. » . 14801 » 58 »
1893. » . 13714 » 44 »		1896. » . 14922 » 48 »

bb)

A segélyző egyesület 1895—96. tanévi vagyoni állapota.

Az 1894—95. tanévi zárószámadás szerint az egyesület vagyoni állapota volt:

α) Értékpapirokban	8.127 frt 25 kr.
β) A hitelbankban elhelyezve és készpénzben	6.795 » 23 »
	Összesen 14.922 frt 48 kr.

d) Az ifjúság jótéevői.

Zaboysky László szepesi püspök 1861—62. tanévtől az 1869—70. tanév végeig évenként 21—34 tanulót látott el saját költségén élelemmel és ruházattal.

Császka György szepesi püspök, jelenleg kalocsai érsek az 1874—75. tanévtől kezdve 1891—92. tanév végeig évenként 16—41 tanulóért a tápintézeti köztartási díjat fizette be és ezen jótéteményei összesen 16.614 forintot tettek 18 év alatt.

Szmrecsányi Pál szepesi püspök 4 tanév lefolyta alatt összesen 1600 frtot fizetett 39 tanuló tápintézeti köztartása fejében.

Gróf Csáky Ágoston szepesmegyei főispán, —

Gróf Csáky László belső titkos tanácsos és Szepesmegye, utóbb Nyitramegye főispánja, —

Gróf Csáky Albin Szepesmegye főispánja, utóbb m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter, —

Gróf Csáky Lajos országgyűlési képviselő, —

• *Gróf Csáky Vidor* és

Gróf Csáky Zéno Szepesmegye főispánja a főgymnasiumi segélyző egyesület fenállása óta évenként tetemes pénzösszegekkel támogatták a tanuló ifjúságot.

Róth Endre lőcsei ügyvéd 1872—73. tanévben 100 frtot és 1879. évi november 7-én 400 frtot, utóbb még 50 frtot, összesen 550 frtot adományozott a segélyző egyesületnek.

Dr. Samassa József szepesi püspök, jelenleg egri érsek 1871—72. tanévben 400 frtot küldött készpénzben és 1872—73. tanévben 20 tanuló tartási díja gyanánt 1400 frtot fizetett be a segélyző egyesület pénztárába.

Biaczovszky Domonkos szepesi nagyprépost 230 frtot, —
Wyda Antal és
Wyda Péter földbirtokosok 200 frtot, —
Rovder Jakab felső-répási plébános 100 frtot, —
Dr. Kézmárszky Tivadar m. kir. egyetemi tanár 100 frtot, —
Machay József szepesi kanonok 160 frtot, —
Berzák József szepesi kanonok 165 frtot, —
Szepesi takarékpénztár Lócsén 250 frtot, —
Hillay Neit szepesi kanonok 60 frtot, —
Palocsai Horváth Kornélia báróné 50 frtot, —
Szepesváraljai takarékpénztár 50 frtot, —
Páter Chysanthus 75 frtot, —
A veszprémi káptalan 40 frtot, —
Poroszlay László 35 frtot, —
Gaganetz József eperjesi püspök 40 frtot, —
Gróf Csáky Kálmán országgy. képv. és tábornok 30 frtot, —
Faller Imre, 30 frtot, —
Still Pál prépost és plébános 30 frtot, —
Répássy József jászói prépost 30 frtot, —
Lócse szab. kir. város 30 frtot, —
Zotti Károly városi kapitány 30 frtot, —
Janecska János szepesi kanonok 30 frtot, —
Jurkovich Henrik bélai plébános 45 frtot, —
Leszniczky György főgymnasiumi hittanár 30 frtot,
Alapi Salamon Géza földbirtokos 30 frtot, —
Veszelovszky Károly orvostudor 30 frtot, —
Ondris György plébános 30 frtot, —
Gróf Csáky Albin szepesmegyei főispán 30 frtot, —
Kézmárszky Román szepesi kanonok 30 frtot, —
Labuczky Mihály szepesi kanonok 30 frtot, —
Landiger Antal főgymnasiumi igazgató 30 frtot, —
Gróf Csáky Ágost szepesmegyei főispán 30 frtot, —

Mercz Pál ügyvéd 30 frtot, —
Pisch Károly szepesi kanonok 30 frtot, —
Kankala József szepesi kanonok 30 frtot, —
Reindl Ignác iglói plébános 30 frtot, —
Vaskó Mátyás plébános 30 frtot, —
Korponay Agoston szepesmegyei alispán 50 frtot, —
Pompéry József lechniczi plébános 30 frtot, —
Halász László tanker. kir. főigazgató 30 frtot, —
Görgey Géza földbirtokos 20 frtot, —
Kurimszky Antal prépost és plébános 20 frtot, —
Török István földbirtokos 20 frtot, —
Kail Libor földbirtokos 17 frtot — adományoztak.
Baloghné Sztranzky Anna hagyományozott 537 frtot, —
Okolicsányi-Zsedényi Kálmán földbirtokos 200 frtot, —
Grusz Sándor szepesi kanonok 100 frtot.

Lőcse város és

Szepesmegye értelmisége, továbbá

Intézetünk egykori jeles tanítványai az 1871—72. tanév óta az 1895—96. tanévig a segélyző egyesület javára rendezett tánczvizalmak alkalmával évenként 400—500 forintra emelkedő adományaikkal támogatták a főgymnasiumi segélyző egyesület nemes célját.¹⁾

e) Alapítványok.

a) Fejérváry János szepesi kanonok 1836. évi szeptember 1-én kelt alapító oklevelével 600 frtot pengő pénzben adott át a szepesi káptalannak mint ösztöndij-alaptőkét, hogy annak kamatai évenként a lőcsei királyi gymnasium három jeles vagy jó előmeneteli tanulója között osztassanak fel. Előnyben részesüljenek a szepesi káptalan földesurasága alá tartozó, továbbá Dubrava, Schavnik és Szepes-Mindszent községekből származó tanulók. A kijelölés joga a lőcsei főgymnasium igazgatóját, a végleges adományozás joga a szepesi káptalant illeti.

További 200 forintból álló tőkét azzal tett le ugyanezen alapító a szepesi káptalanban, hogy annak kamatjából az ösztöndij alaptőkéje gyarapíttassék.

¹⁾ Lásd a lőcsei kir. főgymnasium 1872—1896. évi Értesítőit.

Minden hónapban a gymnasiumi igazgató által kijelölendő áldozár által mondandó egy-egy, összesen évenként tartandó tiz misére 166 frtot fizetett le ugyanottan további alapítványul.

Végül a főgymnasiumi templom előtt álló Máriaszobornál égetendő lámpások költségeire 100 frtot adott át a káptalannak azzal, hogy ezen lámpák meggyújtásáról azon áldozár gondoskodják a ki a fenemlített miséket fogja mondani.

Mostanában a szepesi káptalan tényleg kezeli az egész alapítványt és kiszolgáltat *a)* 3 tanuló jutalomdíjazására összesen 37 frtot és 80 krt, *b)* a Mária-szobor melletti lámpások kivilágítására évenként 9 frtot és 24 krt, *c)* az évenkénti 10 misére 10 frtot és 50 krajczárt osztr. értékben.

Az alapítványi oklevél szövege a következő:

Venerabile Capitulum!

Domini, Domini in Christo Fratres Colendissimi!

Quia monente Divino Eloquio dum tempus habemus, bonum operari ac per bona opera certam nostram vocationem, et electionem facere debemus, et quia intentio boni operis a promptitudine bonae voluntatis quam plurimum dependeat, ut ex celebritate Attributionis ipsum quodammodo dupplicetur beneficium, ideo ego attendente mente revolvens gratias, quibus me indignissimum peccatorem Deus O. M. a primo nativitatis momento per omnes vitae passus cumulare et ad eum vitae statum perducere dignatus est, ut pro modulo virium mearum, aliis aequae beneficis et utilis evadere queam, proposui firmus in corde meo, quantumvis tenue, accessuro tamen rore Supremo amplius sub in futurum, in Ara Dei omnipotentis deponere Holocaustum.

Illud vero peritius expendens, quod Oratio et Eleemosyna, si cumprimis haec in bonos fines dirigatur, ad praecipuas hominis Christiani partes referantur, ea propter intendo, ut ab innocente Juventute Nomen Domini benedicatur, hoc vero Juventus motivum, etiamsi e mediis temporalibus petitur, ad benedicendum Deum continuo nanciscatur. Quam intentionem meam coram Venerabili Capitulo uberius sequentibus explico.

Memor, quod praecipuam Juventutis meae partem in Regio Gymnasio Leutschoviensi transegerim, in eoque prima Litterarum rudimenta posuerim, exemplo ductus piae memoriae Canonici Scepusiensis Joannis Czabaffy, ego quoque pro nonnullis Adolescentibus Litteris in praedicto Gymnasio operam navantibus, si Dotes et qualitates per me inferius designatas habuerint, et Obligationibus peraeque designandis satisfecerint, Stipendia ad modum perpetuae Foundationis assigno et Capitalem Summan pecuniae in Securis Litteris Obligatorialibus ad vires Rhenensium florenorum mille tercentorum in Moneta Conventionali pro exposito scopo Venerabili Capitulo iis cum demissis precibus do, trado et resigno, quatenus eam sub suam Curatelam assummere ac eius perpetuae securitati, quantum fas est, prospicere non gravetur.

E praedicta Rfnorum 1300 Mon. Conv. Summa:
in forma Capitalis . . . . . f. 600 m. Conv.
in forma vero 6 procentualis interusurii . . . . . f. 36 e. v.

1-o directe respicient Stipendia trium Studiosorum, quorum singulus titulo hoc annue percipiet Rfnos 12 mon. Conventionalis.

Dotes vero et ad participandum Stipendium condiciones sequentibus defigo: Ut quippe sint iidem Juvenes vere pauperes pauperumque Parentum filii nec proinde ullo sub praetextu beneficii huius capaces reddantur, qui secus etiam mediis ad adeundas Scholas provisi tenue subsidium egentioribus praeripere possent. — Tum, ut in Litteris et praeprimis in moribus eum profectum faciant, ut ab his quidem Testimonio Moderatorum continuo commendentur, ex illis vero Eminentiae, vel ad minimum primae Classis usque dimidium-calculum reportent; secus Stipendium etiam si medio Scholarum tempore ab ipsis auferatur et dignioribus conferatur. Demum, ut praedicti Stipendiati originem ducant ex aliqua Possessione Jure subditelari Venerabili Capitulo Scepusiensi obnoxia aut ducant Originem e Possessionibus Dubrava, velut Loco meae Originis, Schavnik, in qua septem et quod excedit annis Parochus fui, — Mindszent et Kolcsva, a quibus nonnullo tempore Proventum ita dictum Praebendae Canonicae participavi, — et si quae fors Deo ita disponente, alia Loca evaderent, a quorum Incolis mihi Praebenda subin obtingeret. Ex his inquam Posses-

sionibus Oriundis adolescentibus in percipiendo fundationali beneficio praeferentiam addico et nonnisi in Casu, quo Juvenes Dotibus puncto hoc expressis instructi, ac Leutschoviae Scholas frequentantes ex iis non reperirentur, ad participationem Stipendii aliunde etiam orti ac idonei e Classe Contribuentium admitti valeant.

Obligationem vero praedicti Stipendiati habebunt quovis mense Scholastico unum, adeoque decem mensibus Scholasticis decem Missae Sacrificia per Sacerdotem, uti puncto 3-o designo, celebranda omni cum pictate et modestia audiendi, sub iisque Missae Sacrificiis Rosarium B. Mariae Virginis devote recitandi item Lytanas Lauretanas cum Stipendiatis Czabaffyanis quovis mense semel ad Statuam B. Mariae V.; quae pone Ecclesiam Reginae Angelorum seu Gymnasialem sita est, devote canendi, a qua obligatione implenda nullo praetextu, praeterquam infirmitate excusabuntur; quod si quis eam negligeret, proportionata parte stipendii, aliis, qui praesentes fuerint tribuenda, frustretur.

Porro Ius Stipendia probis adolescentibus conferendi exclusivum penes Venerabile Capitulum Scepusiense continuo residere volo, quod si ita visum fuerit, erga Propositionem Dni Localis Directoris Gymnasii Leutschoviensis, utpote Gymnasiales alumnos optime noscentis, pro re nata exerceri poterit; qui Dnus Director obsequentissime requiritur, quatenus probos et idoneos Adolescentes in quovis enatae vacantiae casu primo statim mense Scholastico cum designatione eorum Loci originis Venerabili Capitulo Scepusiensi ad complendam vacantiam exhibeat et ad cognoscendum, num actuales Stipendiati beneficio hoc digni sint, semestrali informationem substernere non gravetur.

2-o. Ut attacta Rflnorum 600 mon. Conv. Capitalis Summa augmentum capere et per Interusura amplius fructificare valeat, sine hoc depono in forma Capitalis 200 fl, a quibus annum interusurium efficiet 12 fl, quod interusurium quibusvis tribus vel quatuor annis collectum in augmentum prioris Capitalis convertetur et securo loco elocabitur, et

3-o. pro perpetuis annis decem Missae Sacrificiis lectis in Ecclesia Gymnasiali Leutschoviensi per annum scholasticum singulo

mense per unum a Sacerdote quocunque per Dnum Directorem
Gymnasii designando, absolvendis

in forma capitalis depono . . . . . fl. 166 40 C. M.

e cuius interusuriis . . . . . » 10

pro singulo Missae Sacrificio eidem Sacerdoti titulo Stipendii ob-
veniet Rfl. 1 Mon. Conv.

Celebrabit autem diebus, quovis mense scholastico oportune deligendis, distincta ab aliis penes Gymnasium Leutschoviense fundatis, Missae Sacrificia ad Intentionem meam, quoad nempe vixero: pro remissione peccatorum meorum et impetranda gratia Dei cumprimis finali, post mortem autem meam pro Refrigerio animae meae, Cognatorum et Benefactorum meorum.

4-o. Cum sciam, quod Sensualis homo ad Salutares Intentiones exterioribus etiam mediis dirigatur, Castissimam autem Dei Matrem praecipue colere eique memet indignum in filium devovere a juventute studuerim, ideo in aedificationem fidelis populi et ad Cultum Dei Matris amplius promovendum depono Capitale 100 f. C. M., e cuius Interusurio flor. 6 novies per annum, id est Vigiliis Festorum Sabbaoth, utpote Nativitatis et Resurrectionis Domini, ac Pentecostes, tum Solennium Festorum Beatae Mariae Virginis, utpote Purificationis, Annunciationis, Assumptionis, Nativitatis, Immaculatae Conceptionis incluso huc etiam Festo 2-ae Julii Visitationis, quod Leutschoviensibus propter majorem Confluxum extranei populi solennius est, ad Statuam ejusdem B. Mariae Virg. pone Ecclesiam Gymnasialem vesperi lampades accendantur, Lumenque alatur. Requiro autem Sacerdotem Missae Sacrificia ad destinatam Intentionem meam celebraturum, ut alendi huius Luminis curam ingravate gerere velit, ac ideo comparatum oleum vel saebum per Stipendiatos a me fundatos ordine, aut, in quantum unus prae caeteris habilior esset, per hunc poculis infundi et accendi procuret. Quia vero

5-o. Tempus omnium rerum edax, ni succurramus, omnia corrumpere solet, memorata vero B. Mariae Virginis Statua anno superiore cuiuspiam beneficentia ad omnem secus nitorem restaurata, omni tamen suae conservationis Dote frustretur, ideo pro ejus Conservatione resigno in forma Capitalis . . . 100 fl. C. M.,

cujus interusurium interea colligatur et si incresceret, etiam in Capitale formetur, ac dum saepue dicta Statua tractu temporis vitium contraheret, ex eo tempestive reparetur.

6.o. Titulo Curatelaе resignati 133 fl. 20 x. Mon. Conv. Quoniam autem nihil esset sub Sole Stabile nullaque humana providentia rebus caducis perpetuam firmitatem conciliaret, ac proinde evenire queat, ut Circumstantiae et adjuncta totam praemissam Intentionem meam enervent, ad hunc et secus evenibilem casum de praedicto fundationali Capitali dispono: ut si a scopo superius expressae Destinationis suae per quemcumque et quocumque modo abstraheretur, aut saltem ad prudenter probabile periculum abstractionis deveniret: eo ipso tota haec Fundatio cesset, ipsumque fundationale Capitale cum suis accessoriis inter vere pauperes supra signatarum Possessionum Incolas titulo Manualis Eleemosinae per Venerabile Capitulum ex toto dividatur.

Quam Fundationem dum Ven Capitulo praesentibus traderem et resignarem: id solum intendo, ut Deus Omnipotens Dator omnium Bonorum eam gratam acceptamque habere in omniumque nostrum aeternam Salutem vertere dignetur.

Dabam Scepusii die prima mensis Septembris Anno Domini millesimo octingentesimo trigesimo sexto. Venerabilis Capituli

humillimus in Christo Frater

Joannes Fejérváry, m. p.

Cath. Eccl. Scepus. Custos et Canonicus.

In fidem Copiae:

C a r o l u s P i s c h, m. p.

Abbas C. E. Scepus. Cantor Canonicus.

β) *Czabaffy Fános* szepesi kanonok alapítványát jelenleg a szepesi káptalan kezeli és évenként kiszolgáltat a lőcsei kir. főgymnasium 21 tanulója számára, 3 frt 50 kr-jával számítva, összesen 73 frtot és 50 krt, — a hittanár által mondandó 19 misére 3 frtot 19 krt o. ért.

Az eredeti alapító oklevél a szepesi káptalanban nem volt feltalálható. Ott a legrégebb jegyzőkönyv 1818. évről való. Akkor az alaptőke volt 3237 frt és 16 kr. váltó pénzben.

A lőcsei főgymnasium levéltárában a legrégebbi okmány e tekintetben az 1781. évi 141. számú jelentés a jutalmazott tanulókról. Továbbá az 1788—89. évi 27818—2245. számú felsőbb rendeletből, az 1790—91., 1791—92., 1792—93., 1796—97., 1800—1801., 1848—49., 1849—50. évi ide vonatkozó okmányokból kiderül, hogy az alapítvány a szepesi káptalanban kezeltetett, a tanulók kijelölését a lőcsei kir. főgymnasium igazgató, az adományozás jogát a szepesi püspök gyakorolta.

Az alapítvány keletkezésének idejére némi útmutatásul szolgálhat azon körülmény, hogy a Mária-szobor, mely előtt az ösztöndíjat élvező tanulók minden szombati napon a lorettói litániát elénekelni tartoznak, 1730. évben állítottatott fel a rajta levő felirat tanúsága szerint.

γ) *Fábián József* szepesi kanonok alapítványát hasonlóképpen kezeli a szepesi káptalan, hol az illető számadások 1826. év óta megtalálhatók. Akkor volt az alaptőke 310 forint váltópénzben. Jelenleg az alaptőke tesz 130 frtot 20 krt o. é. Ennek kamatját, 7 frtot 81 krt évenként két tnnuló közt szokás felosztani.

A főgymnasiumi levéltárban meglévő okmány szerint a szepesi káptalan már 1796—97. tanévben adományozási jogával élt és az illető tanulók neveit a kir. gymnasium igazgatójának tudomására hozta.

A szepesi egyházmegyei névtár szerint *Fábián János* a káptalan tagjai közé tartozott 1774. évtől 1794. évig. Tehát alapítványa ezen évekre vezethető vissza.

δ) *Borzsikovszky-féle* alapítvány gyanánt 168 frtnyi tőkét kezel a lőcsei főgymnasiumi igazgató a fenállott m. kir. helytartótanácsnak 1863. évi december 31-én 93.590. sz. a. kelt intévényé folytán. A 8 frt 10 krnyi kamatot 2 tanulóknak adományozza évenként a főgymnasiumi tanári testület évzáró értekezletében.

A számadások minden évben felküldetnek a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszteriumhoz.

ε) *Pompéry József* lechniczi róm. kath. plébános 1894. évi november 30-án a lőcsei főgymnasium és az apácza-iskola növénydekei javára ösztöndíjat alapított.

Eleddig ezen ösztöndíjban gymnasiumi tanulók nem részesültek; mert a pályázat úgy 1895., mint 1896. évben csak az apácza-iskola növendékei számára volt hirdetve.

Az alapító oklevelet ide iktatjuk.

Másolat. Alapító levél. A szt. Háromság nevében. XIII. Leo Pápa 50 éves jubileumának örök emlékül. A lőcsei r. kath. kir. gymnasiumot vagy apáczák által vezetett elemi és IV. osztályu polgári iskolai nőintézetet látogató tanulók javára alapítványt létesítetek. 1000 frt azaz Egyezer o. é. frtot készpénzben a nmélt. vallás- és közoktatási m. kir. miniszteriumnál letéteményezem azon kérelemmel, hogy a fennevezett alapítványi tőkét legjobb belátása szerint kezeltesse. Ezen tőkének évi kamatjövedelme egy (1) ösztöndíjállást képez, melyre csak oly róm. kath. vallásu tanuló tarthat igényt, ki legalább a gymnasium vagy nőintézet I. elemi vagy polgári osztályát jeles előmenetellel és jó erkölcsi viselettel befejezte; mely adományozott ösztöndíjt az ösztöndíjas tanulmányai teljes bevégezéseig élvezendi.

A pályázók közt mindenek előtt a Pompéry *A.* alatt és Paulik Samu *B.* alatti családokból leszármazó r. kath. törvényes ágyból született ifjak vagy leányok elsőbbségi igénynyel birnak. A folyamodványok következőleg felszerelendők: 1. születési bizonyítvánnyal — 2. a lefolyt tanév végén nyert iskolai bizonylattal — 3. a családi és vagyoni viszonyokat feltüntető s esetleg az elsőbbségi igénynyel bíró származását bizonyító hatósági igazolvánnyal. Azon esetben, ha már az ösztöndíjban részesített tanuló teljesen bevégezte tanulmányait és ez által az ösztöndíjállás elnyerésére felszerelt folyamodványok a nmélt. vallás- és közoktatási m. kir. ministeriumhoz czimzendők és az illető tanintézetek igazgatóságainál január hó 31-ig benyujtandók. A tanári testület a kérvényeket szabályszerű tárgyalás alapján február hó végeig véleménye kíséretében és az életben levő alapító ajánlásának figyelembe vételével a nmélt. vallás- és közoktatási m. kir. miniszteriumhoz felterjeszti. Az ösztöndíjas csak addig élvezheti a neki adományozott ösztöndíjat, mig jeles előmenetelt és kifogástalan erkölcsi viseletet tanusít. Ezen ösztöndíj adományozására vonatkozó pályázati hirdetmény kiírása iránt a közoktatási m. kir. miniszterium a

két intézet igazgatóságának bevonása mellett intézkedik. A hirdetés a szepesmegyei lapokban is közléendő. Az alapítványi tőke kamatjövendelmét két egyenlő részletben és pedig: január és június havában közoktatási m. kir. miniszterium az ösztöndíjas javára fogja kifizetni; mely alkalommal az ösztöndíjas jeles előmenetele és jó elkölcsi viselete iskolai bizonyítvánnyal igazolandó. A nétán fel nem használt kamatjövendelem a tőkéhez csatolandó. Az alapító elhunytja után az ösztöndíj adományozásának joga a nmélt. vallás- és közoktatási m. kir. miniszteriumot az időközi szepesi püspök úr mindenkorai meghallgatása mellett illetendi meg.

Jelen alapító levelet sajátkezüleg szabad akarattal szerkesztve és két hiteles tanu által aláírva a nmélt. vallás- és közoktatási m. kir. miniszteriumhoz jóváhagyás végett a mélt. és ftdő szepesegyházmegyei hatóság útján 3 példányban / felterjeszteni bátorkodom. Kelt Lechniczen 1894. évi november hó 30. Előtünk (olvashatatlan aláírás) Pompéry József s. k. alapító. 6446. szám. Jóváhagyom Budapesten, 1895. febr. hó 21. Wlassics Gyula, s. k.

A másolat hiteleül

Grabotsay Adolf, s. k.
igazgató.

§) *Ezredéves ösztöndíj.* Az ifjusági »Jókai-önképzőkör« 25 éves fenállásának alkalmából 1896. évi június 14-én magtartott iskolai ünnepélyen létesült a magyar állam ezer éves fenállásának emlékére »Ezredéves ösztöndíj« néven iskolai alapítvány azon pénzből, melyet ezen czélra Halász László főigazgató 22 éven át gyűjtögetett.

Az alapítványi 600 forintnyi tőke el van helyezve Lócsén a »Szepesi takarékpénztárban« 14 509. számú betéti könyvecskére.

Ezen tőke kamatait adományozni fogja évenként a lócsei kir. főgymnasium igazgatója a lócsei főgymnasium azon VIII. osztályi tanulójának, a ki a magyar nyelv tanulásában jeles előmenetelt tanusított.

18. Kormányzás.

A lócsei kir. főgymnasium 1861. év óta 1867-éig a m. kir. helytartótanácsnak, 1867. évi márczius 10-ike óta a vallás- és köz-

oktatási m. kir. miniszteriumnak kormányzása alatt állott. A kormány rendeleteit az 1861—62. tanévben közvetlenül a kir. helytartó-tanáctól, 1862—63. tanév kezdetétől a kassai és 1884. évi május hó 18-ikától a besztercebányai tankerületi kir. főigazgatóság útján kapta.¹⁾

A tankerületi kir. főigazgatók évenként hivatalosan vizsgálták meg az intézet állapotát. Elnökletök alatt tartatott szintén rendszeren az érettségi vizsgálat.

Trefort Ágoston vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter 1875. évi október 17-én látogatta meg az intézetet *gróf Csáky Albin* akkori főispán és *gróf Battyányi Ferencz* kíséretében. Az összes tantermek és szertárak megtekintése után fogadta a tanári kar tiszteletkérését, és kifejezést adott megelegedésének.

Dr. Mészáros Ferencz miniszteri tanácsost 1875. évi augusztus 19-én, —

Hanzély János kir. tanácsost és a miniszteri számvevőség igazgatóját 1875. évi július 15-én üdvözölhettük intézetünkben.

Dr. Szász Károly miniszteri tanácsos 1881. évi június 18-án jelent az intézeti közvizsgákon.

Dr. Berzeviczy Albert államtitkár intézetünket látogatásával kitüntetvén, 1887. évi május hó 24-én fogadta a tanári kar tiszteletkérését.

Dr. Klamarik János miniszteri tanácsos 1887. évi június hó 2-án hivatalos szemle alá vette intézetünket. Megjelent minden osztály tanításán; figyelemmel kísérte a tanítás menetét s a tanulók feleleteit. Megtekintette a szertárakat, könyvtárt, rajztermet s a tanintézet többi helyiségeit. A tapasztalt rend és eljárás, úgy az intézeti felszerelés fölött is teljes megelegedésének adott kifejezést. Különös dicséretben részesítette az intézet minden helyiségében észlelt mintaszerű tisztaságot.

Dr. Pauer Imre m. kir. tud. egyetemi tanár mint miniszteri biztos jelen volt az 1888. évi június 18. és 19-én, továbbá az 1889. évi június 25-én megtartott érettségi vizsgálatokon.

---

¹⁾ M. kir. helytartótanács 1862. évi július 12-én 39.946. sz. a. és kassai tankerületi kir. főigazgatóság 1884. május hó 18-án 585. sz. a. kelt intézvénye.

Dr. Simonyi Zsigmond az 1892. évi június 3. és 4-én megtartott érettségi vizsgálaton volt jelen mint miniszteri biztos.

Hasonló minőségben működött az 1895. évi június 19-én megtartott érettségi vizsgálaton *dr. Pasteiner Gyula* egyet. tanár.

19. Tankerületi kir. főigazgatók.

Dr. Morovics Márton kir. tanácsos és kassai tankerületi kir. főigazgató, 1862. évi június 11-től 1865. október 10-ig.

Dr. Fuhász Norbert kir. tanácsos és kassai tankerületi kir. főigazgató 1866. május 27-étől 1884. évi május 18-ig.

Nuber Sándor kir. tanácsos és beszercebányai tankerületi kir. főigazgató 1884. évi május 18-ikától 1885. évi december 26-káig.

Szieber Ede kir. tanácsos és beszercebányai tankerületi kir. főigazgató 1886. január 15-től 1887. április 21-ig.

Dr. Dunay Ferencz kir. tanácsos és beszercebányai tankerületi kir. főigazgató 1887. évi április 21-től mindedig.

20. Igazgatók.

1861-ik évtől 1896-ik évig.

Wiedermann Károly 1861. évi október 18-tól 1866. évi márczius 7-ig.

Čulen Márton 1866. évi deczemb. 27-től 1868. aug. 27-ig.

Landiger Antal 1868. okt. 8-tól 1870. aprilis 12-ig.

Szieber Ede 1870. évi aprilis 25-től 1872. augusztus 15-ig.

Halász László 1872. évi október hó 5-ikétől mindedig.

21. Tanárok.

1861-ik évtől 1896-ik évig.

Borsody Miklós 1861. évi okt. 18-ától 1885. évi apr. 12-ig.

Landiger Antal 1861. okt. 18-tól 1868. október 8-ig.

Grossschmidt Ferencz 1861. okt. 18-tól 1862. július 31-ig.

Mezey István 1861. okt. 18-tól 1873. augusztus 3-ig.

Hodobay Szilárd 1861. okt. 18-tól 1868. évi szept. 29-ig.

Balugyánszky József 1861. okt. 18-tól 1872. évi márcz. 25-ig.

- Linkess Miksa* 1861. okt. 18-tól mindeddig.
Toppler Sándor 1861. okt. 18-tól 1873. évi szept. 3-ig.
Sálamín Leo 1861. okt. 18-tól 1872. szept. 30-ig.
Mihalics Mihály dr., 1862. márczius 6-tól 1866. okt. 2-ig.
Leszniczky György 1862. aug. 4-től 1867. nov. 10-ig.
Fankura János 1862. augusztus 11-től 1884. decz. 27-ig.
Lange Károly 1864. okt. 29-től 1865. szept. 29-ig.
Vilcsek Iván 1866. nov. 14-től 1867. okt. 4-ig.
Gerevics Gusztáv 1867. márczius 7-től 1881. évi jun. 14-ig.
Holub Mátyás 1867. márczius 7-től 1868. szeptemb. 30-ig.
Boem Tivadar 1867. szeptemb. 28-tól 1868. évi okt. 14-ig.
Szentistványi Titusz 1868. okt. 14-től 1887. június 22-ig.
Hillay Neit 1868. augusztus 23-tól 1882. január 14-ig.
Travnicsek Hubert 1868. szept. 30-tól mindeddig.
Ilnátko György 1868. szept. 29-től 1876. szept. 6-ig.
Gyalóka Mózses 1869. márczius 12-től 1870. évi jan. 8-ig.
Okányi Pál 1870. márczius 30-tól 1880. december 8-ig.
Fertsek József 1872. márczius 25-től 1873. aug. 17-ig.
Falusy István 1872. novemb. 14-étől 1892. évi okt. 5-ig.
Dudinszky György 1873. január 15-től 1895. aug. 14-ig.
Győrffy Sándor 1873. augusztus 3-tól 1875. okt. 2-ig.
Simssa Kornél 1873. november 23-tól 1877. aug. 27-ig.
Dénes Ferencz 1873. szept. 21-től 1875. szept. 29-ig és
újából 1876. november 7-től mindeddig.
Danilovics János 1875. okt. 19-től 1889. aug. 28-ig.
Versényi György dr. 1875. november 9-től 1876. szept. 6-ig.
Behyna Gyula 1876. június 4-től mindeddig.
Hadik Richárd 1877. augusztus 27-étől mindeddig.
Mortenson Ede 1880. december 8-tól mindeddig.
Zaymusz Gábor 1881. június 14-től 1894. évi okt. 29-ig.
Bonyhádi Ede 1885. július 23-tól 1887. október 24-ig.
Tóth Márton 1886. évi decz. 18-tól 1887. július 19-ig.
Kozsanovics Sándor 1887. jul. 13-tól 1888. szept. 19-ig.
Miskolci Arnold 1888. július 13-tól mindeddig.
Horváth Henrik 1888. október 27-től mindeddig.
Kalmár Elek 1889. augusztus 27-től mindeddig.

Rittinger Antal 1892. augusztus 31-ike óta mindedig.

Cserépy József 1892. szept. 7-től 1893. augusztus 3-ig.

Kovács István 1892. december 16-tól mindedig.

Tittel Lajos 1895. január 12-től mindedig.

Konss József 1895. augusztus 9-től mindedig.

22. A tanulók létszáma.

1862—1896.

Tanév	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	Összesen
	o s z t á l y								
1862.	88	58	60	36	27	19	11	5	304
1863.	89	73	46	51	36	26	14	11	346
1864.	91	71	55	47	44	38	19	12	377
1865.	75	69	54	47	49	35	21	19	369
1866.	81	64	65	56	47	31	34	19	397
1867.	61	55	48	61	42	41	20	23	351
1868.	59	41	46	43	50	36	38	17	330
1869.	79	52	47	40	44	38	26	29	355
1870.	52	51	35	43	35	39	22	16	293
1871.	48	30	50	37	53	42	35	18	313
1872.	33	47	29	43	35	39	23	33	282
1873.	50	34	39	27	40	29	37	24	280
1874.	50	36	37	35	23	18	19	20	238
1875.	57	44	30	32	44	28	18	16	269
1876.	67	57	43	36	33	36	20	15	307
1877.	47	44	50	27	29	31	29	14	271
1878.	72	46	46	51	33	27	18	16	309
1879.	49	53	42	41	60	28	14	18	305
1880.	50	49	46	41	44	42	13	10	295
1881.	69	48	46	42	46	38	26	10	325
1882.	65	62	48	42	43	30	28	24	342
1883.	52	51	52	40	49	41	26	24	335
1884.	50	39	56	45	39	30	31	20	310

Tanév	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	Összesen
	o s z t á l y								
1885.	33	46	37	43	38	31	19	24	271
1886.	41	24	41	37	35	30	16	16	240
1887.	45	31	24	38	36	34	18	18	244
1888.	29	32	28	24	42	37	18	17	227
1889.	34	21	28	24	36	29	24	11	207
1890.	34	21	23	19	34	31	15	15	192
1891.	29	28	23	27	36	27	21	12	203
1892.	25	23	26	25	26	28	21	15	189
1893.	34	19	26	29	28	20	18	17	191
1894.	36	27	20	27	20	29	10	17	186
1895.	32	31	28	24	19	17	17	8	176
1896.	31	25	34	26	20	14	11	16	177

23. Azon egykori tanulók névsora, kik az érettségi vizsgálatot gymnasiumunkban letették.

1852.

Felesen érett:

Kovalik Antal.

Érettek:

Kapy Imre.

Topscher Gusztáv.

1853.

Felesen érettek:

Kovács András.

Szakmáry József.

Wechsberg József.

Érettek:

Bene Samu.

Chovan Mihály.

Dessewffy Izidor.

Hönsch Antal.

Langfelder Ede.

Podhorányi Gyula.

Szvorényi János.

Táborszky János.

1854.

Felesen érettek:

Berzeviczy Ödön.

Hovanecz András.

Máriássy Mihály.

Richnavszky Pál.

Schimenzky Sándor.

Syrovatka Henrik.

Wiesner Károly.

Érettek:

Glos Kálmán.
Markó Lajos.
Scholcz Ede.
Weber Samu.
Weszter Lajos.

1855.

Felesen érettek:

Pompéry József.
Schorr Mór.

Érettek:

Friedrich János.
Gabriel Gyula
Lahm Lajos.
Ptacsek Mór.
Raschka Jenő.
Sváby Pál.
Weszter Sándor.

1856.

Érettek:

Birkenthal Armin.
Kuharszky János.
Szedlay Károly.

1857.

Felesen érettek:

Fabriczy Kornél.
Ludmann Ottó.
Pommer István.

Érettek:

Kauffmann Albert.
Mittermann Alajos.

Schlesinger Mór.
Spernoga János.
Stanig Samu.

1858.

Felesen érettek:

Bauer József.
Bobory Imre.

Érettek:

Ghillányi József.
Hricz János.
Kézmárszky Brúno.
Lenner Kálmán.
Novák Ottó.

1859.

Felesen érett:

Gróf Csáky Albin.

Érettek:

Almássy Miklós.
Koller Albert.
Kovalik József.
Stanig Lajos.
Szitkey Alajos.

1860.

Felesen érettek:

Beer Mór.
Kucsera Ferencz.
Ring Mór.

Érettek:

Erményi Lajos.
Grinvalszky Kornél.

Korencsy László.
Pavelko Viktor.
Sztassevics József.

1861.

Érettek:

Hlebik János.
Zuskin Ferencz.

1862.

Érettek:

Boba János.
Hoffmann Károly.
Kratochvil Antal.
Kukuk Pál.
Moravec Ferencz.
Ribiczey Kornél.

1863.

Felesen érettek:

Jaczkó József.
Mayer Alajos.
Vilcsek János.

Érettek:

Gruber Károly.
Hudáky Manó.
Sváby Kálmán.
Szmolko Imre.
Tellyeszniczky Nándor.
Zuskin Mihály.

1864.

Felesen érettek:

Dénes Ferencz.
Paudex Gyula.

Érettek:

Hodobay Antal.
Janyics András.
Kameniczky Sándor.
Kocsis János.
Németh József.
Piller József.
Piller Sándor.
Rudavszky Antal.
Schiffel Károly.

1865.

Felesen érettek:

Ferbstein Márk.
Fertsek Nándor.
Spitko Lajos.

Érettek:

Alth Ferencz.
Böhm Károly.
Budovszky János.
Czvek Kálmán.
Génovszky József.
Gundelfinger Kálmán.
Gundelfinger Luczián.
Janecska István
Janosko József.
Klimcsik Antal.
Kolczonay Ernő.
Krajnyák József.
Lapsanszky János.
Miskovics János.
Pirosek János.
Themák Ede.

1866.

Felesen érett:

Bodjánszky János.

Érettek:

Braun Kálmán.

Gróf Csáky Bódog.

Dettrich Sándor.

Jármy Imre.

Kacsanovszky Mihály

Kaplarcsik Mihály.

Korencsy Sándor.

Kovács Lajos.

Péchy Aurél.

Péchy Zsigmond.

Rudavszky Cziril.

Szilveszter Román.

1867.

Felesen érett:

Klinovszky Ágost.

Érettek:

Andreidesz György.

Bojársky Béla.

Dudinszky Konstantin.

Dulovics János.

Dzurilla József.

Holzborn Károly.

Kályavszky János.

Kandler Sándor.

Korencsy Győző.

Mayer Károly.

Neuwirth György.

Orosz Endre.

Persina Gyula.

Petes Kálmán.

Schirilla Ede.

Zavaczky Adolf.

Zoles András.

1868.

Érettek:

Bacsa József.

Haber Pál.

Jagnessák Pál.

Kosztka Alajos.

Kukula Antal.

Luby Gyula.

Matavovszky Géza.

Munkácsy Géza.

Novák Béla.

Pamula János.

Richnavszky Alajos.

Schönviszky Alajos.

Szúnyoghy Miklós.

Ventkó Ferencz.

Vilim János.

Vojtovics Tivadar.

Szabó György.

1869.

Felesen érettek:

Danilovics János.

Gerevics Sándor.

Tomecsko Nándor.

Érettek:

Burchardt Pál.

Burián Lajos.

Chanáth Szilárd.

Gróf Csáky Vidor.

Dudinszky György.
Édeskúthy József.
Erményi Emil.
Görgey Arisztid.
Görgey Jordán.
Guthy Elek.
Hutyra József.
Jávorszky Béla.
Maléter Zoltán.
Matyasovszky Mór.
Novák István.
Okolicsányi Géza.
Pongrácz Imre.
Róth Pál.
Sirilla István.
Suhajda János.
Szalyovics Pál.
Vendzilovics Gyula.

1870.

Érettek:

Berzeviczy Albert.
Bujanovics Béla.
Fiala Károly.
Fuchs Béla.
Golián Károly.
Hinsenkamp Bernát.
Kellner Samu.
Kozakievicz Marián.
Lemberger Mór.
Lojko János.
Marussák Endre.
Perhács Béla.
Strobl Ágoston.
Szmetana Károly.
Vlkolinszky Dániel.

1871.

Felesen érettek:

Berthelmann János.
Nagy Árpád.

Érettek:

Antal Bálint.
Bock Attila.
Ferbstein József.
Gedeon Emil.
Hyross József.
Jendrichovszky János.
Kail Géza.
Kircz Berthold.
Kukula Lajos.
Malatinszky János.
Pongrácz Jenő.
Sziráky Barna.
Sztanik Károly.
Vaskovich Szilárd.
Záborszky Béla.

1872.

Felesen érettek:

Czimmermann István.
Fink Gyula.
Görg Nándor.
Pfannschmiedt Gyula.
Porubszky Jenő.
Probstner Ágoston.
Still Nándor.

Érettek:

Bobeszt István.
Bussa Ignác.
Czebányi Kornél.

Fábry Sándor.
Frits János.
Fuchs Ödön.
Hann József.
Harkos István.
Hering Samu.
Hodobay József.
Jávorszky Szilárd.
Klein János.
Klinovszky Aurél.
Kőrös László.
Laczkó Károly.
Mlinarcsik János.
Putz Mátyás.
Schweiger Ferencz.
Spatz József.
Sváby Nándor.
Úveges Ferencz.
Vrchovina Győző.
Veszeloyszky József.

1873.

Felesen érettek :

Dudinszky Emil.
Emmerling Rezső.
Holub János
Viesenthal Aladár.

Érettek:

Beer Zsigmond.
Biloveszky József.
Buzáth Kamil.
Császár György.
Dvorszky Nándor.
Faix Lipót.
Izsépi Vilmos.

Krssák Ernő.
Kubinyi Lajos.
Mankovics Kornél.
Novák Gyula.
Pehovics Ferencz.
Popóczy Géza.
Stein Jakab.
Steinhausz László.
Strauch János.
Turián József.
Vildfeuer Károly.
Vinkler Lénárd.
Zsilla János.

1874.

Felesen érettek :

Hornyay Ödön
Markó Ede.
Veinhardt Ferencz.

Érettek:

Barger Guido.
Csipkay Pál.
Fuchs István.
Gerzanics Tivadar.
Gloser János.
Hoblik József.
Hodobay András.
Kail László.
Liphay István.
Moticsko György.
Novotny Mátyás.
Pfannschmiedt Ottó.
Román József.
Spengl Emil.
Szobissek József.

Vályi István.
Vojtás Mátyás.

1875.

Felesen érettek:

Árgay János.
Schusztek Gyula.
Vojtsik Antal.

Érettek:

Benigny Gyula.
Bocsek Károly.
Drisnyey László.
Galbavy Flóris.
Heyda Károly.
Madács Béla.
Plehacsek Attila.
Pollág Gyula.
Potomcsik Ignác.
Szepesházy István.
Tarkóy János.
Uhlarik Mátyás.

1876.

Felesen érettek:

Bruder Károly.
Hoffmann Károly.
Róth Arnold.

Érettek:

Achác Adolf.
Eördögh Dezső.
Gogolák János.
Greschik Rezső.
Kheberich Kálmán.
Klinovszky Kamil.

Makovics Károly.
Pokorny Nándor.
Rosenberg Ezri.
Samu Béla.
Tomcsányi Béla.

1877.

Felesen érettek:

Bauer József.
Takács Gyula.

Érettek:

Andaházy Béla.
Bakics Antal.
Bohinszky Jakab.
Chanáth Irén.
Dolinay Péter.
Erben József.
Faith Mátyás.
Gedeon Gellért.
Hegedüs Tivadar.
Kudlovich Andor.
Sefcsik István.

1878.

Felesen érettek:

Chanáth Dániel.
Répászky Béla.

Érettek:

Dóbé István.
Frankó József.
Hamrák Ferencz.
Hucskó János.
Hamenyánszky Rezső.
Huttyra Ferencz.

Jantyk József.
Jantyk Mihály.
Kermeszky György.
Kottler Dániel.
Mattyasovszky Oszkár.
Plenczner Alajos.
Toronyi László.
Urbányi László.

1879.

Felesen érettek:

Czifrák Valér.
Róth Gábor.

Érettek:

Antal János.
Baumerth Gyula.
Beliczky Béla.
Bugala Gyula.
Jeszenszky Irén.
Jóny László.
Kajaba Lajos.
Koralevszky Roderik.
Kovács Géza.
Matyasovszky Elek.
Pásztor Gyula.
Pokorny Győző.
Vojcsik Ferencz.
Volent Mihály.
Vyda Sándor.

1880.

Felesen érettek:

Klinovszky Lénárd.
Noghe Kálmán.

Érettek:

Chanáth Miklós.
Fankovics Antal.
Hajovszky Lajos.
Kubicza János.
Omaszta Frigyes.
Pilisy Zoltán.
Válek József.
Zmeskál György.

1881.

Felesen érett:

Rajcsán János.

Érettek:

Binder Jenő.
Csánk Béla.
Glacz Dezső.
Hammerschlag Rezső.
Hamrák Adolf.
Lesskó István.
Péczely Árpád.
Veiszer Károly.
Zsedényi Béla.

1882.

Felesen érettek:

Tóth Kálmán.
Veber István.

Érettek:

Batsch Kálmán.
Besseney László.
Beszkid Miklós.
Gróf Bolza Pál.
Bóta Géza.

Flórek András.
Grusz Sándor.
Jablonovszky József.
Jablonszky András.
Jakobovics Mór.
Koblisegh Emil.
Lábán János.
Liscsák András.
Lupkovics Egyed.
Répássy Béla.
Ricsely József.
Rusznák János.
Sternecker Antal.
Takács Ferencz.
Ujfalussy Béla.

1883.

Felcsen érettek :

Genersich Gusztáv.
Kottler Sándor.
Rothschild Arnold.
Seltenreich Kornél.
Virágh Andor.

Érettek :

Bielek Ede.
Burchhardt Ferencz.
Fankovics Imre.
Flórek János.
Hamrák Antal.
Jablonszky Ágost.
Kőrös Ede.
Madarassy Béla.
Márta Miklós.
Nádassy László.
Nemes Barna.

Nikelly Kelemen.
Gróf Nyáry István.
Omaszta József.
Répászky István.
Rosenzweig Bertalan.
Schneider Gyula.
Singer József.
Skutta János.
Szentistványi Géza.

1884.

Felcsen érettek :

Fleischer Jenő.

Fél érettek :

Hutya Pál.
Kiray Arisztid.
Nazimeczky Vilmos.

Érettek :

Danilovics Miklós.
Gunka Győző.
Jankura Iván.
Jánosik Gyula.
Kostyalik Ferencz.
Kovács Antal.
Kucsera József.
Schmidt János.
Vaszilovics Miklós.
Vlossák Ferencz.
Zajicsek Kornél.

1885.

Felcsen érettek :

Gróf Csáky István.
Imre Manó.

Jól érettek :

Blazsovszky Ferencz.
Grusz Ede.
Kangyera József.
Lupkovics Pál.
Urban István.

Érettek :

Bugsch Gusztáv.
Figura Márton.
Hedry Aladár.
Jancsó István.
Kolacskovszky Gyula.
Koredko Ede.
Lindner Adolf.
Ordódy Aladár.
Propper Izidor.
Rhédey Lajos.
Spengel Gyula.
Szkalszky Lajos.
Tischler József.

1886.

Felesen érettek :

Demek Győző.
Kheberich Béla.

Jól érettek :

Bednarovics Győző.
Feszty Béla.
Fleischer Gyula.
Kohút Antal.
Lányi Géza.
Matirko Bertalan.
Matyasovszky Boldizsár.
Mayer Rezső.

Érettek :

Baittrok József.
Hojnos János.
Kauffmann Aurél.
Scholcz Gusztáv.
Spitz Kornél.

1887.

Felesen érettek :

Ficzere Béla.
Noghe László.
Rothschild Zsigmond.

Jól érettek :

Jakobsz Ottó.
Rosenberg Ráfael.
Szmetana Ágoston.

Érettek :

Achác Aladár.
Milyon Lukács.
Sefcsik Ferencz.
Siroczky Ferencz.
Vedel Nándor.

1888.

Jól érettek :

Kurzveil Hugó.
Máriássy Ödön.
Omais Ignác.
Podhradszky Pál.
Szönyey Dezső.

Érettek :

Kovács Péter.
Sztraka Dezső.

Visnyey Gyula.
Vitko Vilmos.
Zapf Gusztáv.

1889.

Felesen érettek:

Spettman János.
Szeman János.

Fól érettek:

Balgha Kálmán.
Friedmann Armin.
Lupkovics István.

Érettek:

Danilovics Gyula.
Koch Ödön.
Lányi Aladár.
Ujfalussy Ernő.

1890.

Felesen érettek:

Haán József.
Petruska András.
Reisz Oktavián.
Uhlig Leo.

Fól érettek:

Árje Fülöp.
Machay Szilveszter.
Salamon Géza.
Szlovenszky György.

Érettek:

Andaházy László.
Keselyák Péter.
Lattyák Sándor.

Mattyasovszky György.
Sefcsik Béla.
Sefcsik Gyula.

1891.

Felesen érettek:

Bednarik Ferencz.
Schurina Kornél.
Spitz Sándor.

Fól érettek:

Dianiska Andor.
Engelmayer Ödön.
Horánszky István.
Schön Miklós.
Szabó Ákos.

Érett:

Tomkulyák József.

1892.

Felesen érettek:

Fried Mór.
Rajtuch Endre.

Fól érettek:

Freundlich Fülöp.
Hirtenstein Fülöp.
Pásztor István.

Érettek:

Breznyák János.
Fövényesi Elemér.
Holénia Sándor.
Kiszely János.
Lesznyák József.
Porkert Ede.
Zapf György.

1893.

Felesen érettek:

Bojárszky Béla.
Mihalyák János.
Mondok Sándor.
Veisz Frigyes.

Fól érettek:

Adler Sándor.
Dianiska Frigyes.
Kunsch János.
Pazsiczky Jenő.
Vattay Albert.

Érettek:

Lövy Samu.
Lukácsy János.
Mercz Pál.
Pataky Dezső.
Petrilla István.
Szkicsák Jenő.
Szkicsák Ödön.
Trombauer Árpád.

1894.

Felesen érettek:

Korach Kálmán.
Smida István.

Fól érettek:

Ábrányi József.
Jekel Géza.
Maibaum Artur.
Penkala János.
Sztrachon Béla.

Érettek:

Babej János.
Babocsay Sándor.
Érdeky Jenő.
Juron Henrik.
Mandel Károly.
Mendik Antal.
Szecsey Ernő.
Vujsz János.

1895.

Felesen érettek:

Behyna Ákos.
Voitko Sándor.

Fól érettek:

Komáromy Zoltán.
Szemkő Aladár.

Érettek:

Csohány András.
Kedzsuch József.
Molnár Kálmán.
Török Tivadar.
Ujhelyi Sándor.

1896.

Felesen érettek:

Benkó István.
Fischer Albert.
Friedmann Mór.
Lenner Miklós.

Fól érettek:

Csohány Sándor.
Kerekes Béla.

Kovács István.
Mártonffy Lajos.
Sárkány Ottó.
Vilfinger Zoltán.
Zmeskál Zoltán.

Érettek:

Czigler József.
Keresztfalvy Géza.
Saárosy Zoltán.
Sárkány Oszkár.

**24. A lőcsei kir. főgymnasium 1863—1896. évi értesítőiben
megjelent értekezések czimel.**

1863.

A. Balugyánszki Józseftől: A pogány görög és latin klaszszikusok tanulmányozása mellett a görög és latin sz. atyák műveiből válogatott remekebb szemelvények ismertetése hasznáról tanintézeteinkben.

B. Balugyánszki Józseftől: Homér s a homéri költemények.

1864.

Linkess Miksától: Miben különböznek egymástól a természetrajz három országának tárgyai?

1865.

Wiedermann Károlytól: A villanyosság történetének vázlata.

1866.

A. Balugyánszki Józseftől: De administratione iustitiae divinae in Homeri carminibus.

B. Balugyánszki Józseftől: Horatius itélete a korabeli alagyás költőkről, s azokhoz való viszonya.

1867.

Salamin Leótól: A testek fajsúlyáról.

1868. és 1869.

Borsody Miklóstól: A lőcsei kir. kath. főgymnasium történetének vázlata rövid bevezetéssel a városról.

1870.

A. Fankura Fánostól: A keresztes hadjáratok befolyása Európa művelődésére.

B. Ilnátko Györgytől: A szláv nyelv az indo-európai nyelvcsaládban.

1871.

Ilnátko Györgytől: A nyelvek egymás közötti viszonyáról, különös tekintettel az indo-európai nyelvcsaládra.

1872.

Borsody Miklóstól: A philosophia mint önálló tudomány s annak feladata.

1873.

Ilnátko Györgytől: A nyelvek különböző állapotának egyes pontjai.

1874.

Travnicsek Huberttől: Az úgynevezett új-nemű görög vígjáték jellemzete.

1875.

Falusy Istvántól: A matematika és csillagászat az araboknál a nyolczadik században.

1876.

Okányi Páltól: A római irodalom fejlődésének tényezői és a Dodwell-féle töredékek.

1877.

Behyna Gyulától: A magyar dráma története Dugonics Andrásig. I. rész.

1878.

Dudinszky Györgytől: A görögök előítéletes napjai és az atheni ünnepek.

1879.

Behyna Gyulától: A magyar dráma története Dugonics Andrásig II. rész.

1880.

Hadik Richárdtól: A koordináták átváltoztatása.

1881.

Behyna Gyulától: Néhány szó Arany Jánosnak »Az elvesztett alkotmány« című vig eposzáról.

1882.

Hadik Richárdtól: A tornatanítás módszere.

1883.

Travnicsek Huberttől: Euripidesz etikája.

1884.

A. Travnicsek Huberttől: Pindarosz etikája.

B. Mortenson Edétől: A nagy közönség és az iskola.

1885—1888.

Hadik Richárdtól: A hajcsövesség elmélete.

1889—1891.

Halász Lászlótól: A főgymnasium tanári és igazgatói könyvtárának alapleltárai.

1892.

Halász Lászlótól: A főgymnasium történelmi, földrajzi, természettani és vegytani tanszereinek alapleltárai.

1893.

Halász Lászlótól: A főgymnasium természetrajzi gyűjteményének alapleltára.

1894.

Hadik Richárdtól: A. Labdajátékok. B. Az erő- és az ügyességmérés eredménye.

1895.

Halász Lászlótól: A. A főgymnasiumi tanári könyvtár alapleltára. III. rész. B. A főgymnasiumi ifjusági könyvtár alapleltára. III. rész.

1896.

Halász Lászlótól: A magyar állam ezeréves fenállásának emlékére megtartott ünnepeink leírása.

---

25. A főgymnasiumi templom.

A templom építészeti leírását Henszelmann Imre »Lócsének régiségei« című munkájában nagy pontossággal adja, s építésének idejeül elfogadja az 1308. évet.¹⁾

A templom szentélyének hossza 18 méter, a hosszahajó hossza 23 méter, az egész templom hossza ürben 52·31 m. Az épület a csúcsíves építési mód szigorubb korából való. Eredeti jellegét legjobban megtartotta a szentély. A templom főhajójának boltívei újból épültek 1694. évi július 3-tól november 3-ig.²⁾

Az intézettel összeépített templomban tartatik az isteni tisztelet.

A templom 1896. év nyarán 1405 frtnyi költséggel újból helyreállított. Képét ide mellékelve mutatjuk be.

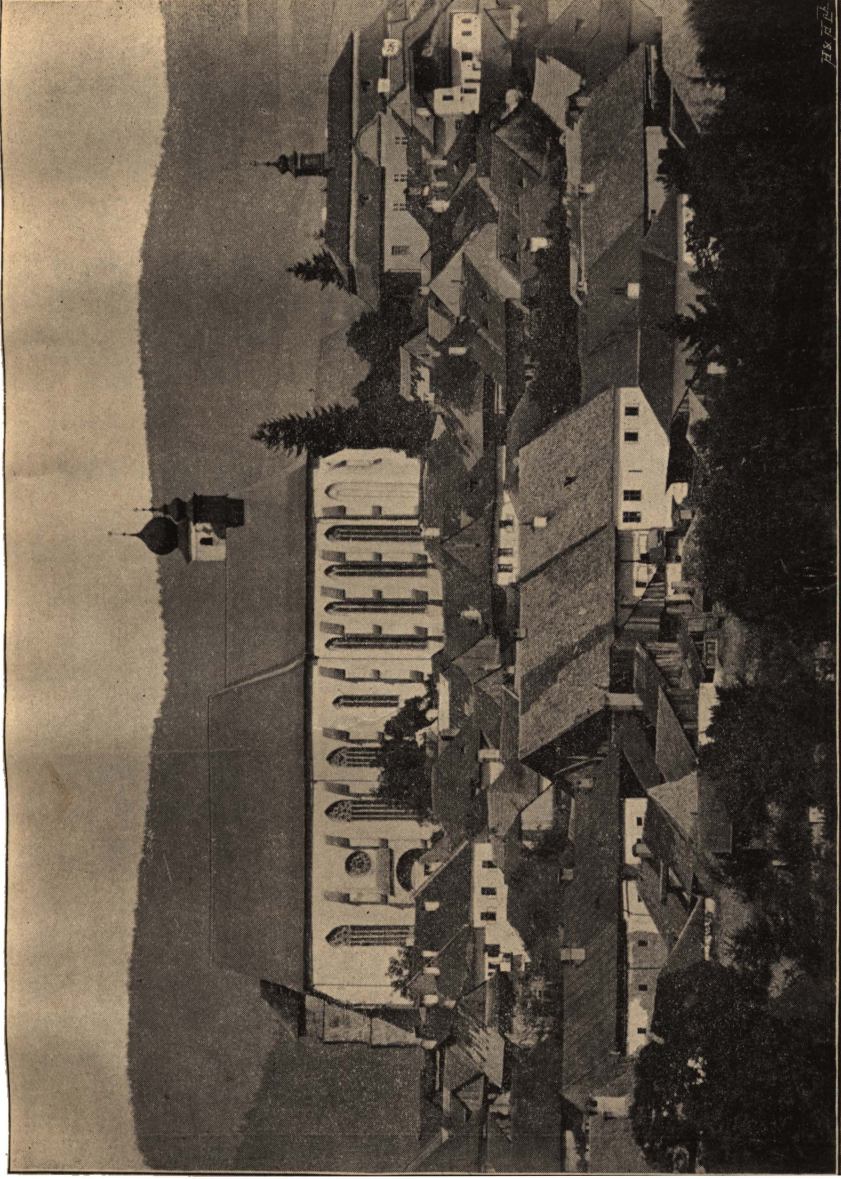
26. A főgymnasiumi épületek és helyiségek.

A főgymnasium tanítási céljaira szolgál a templommal összeépített régi zárda és a mellette fekvő, 1672. évben épült, 1786-ban újból felépített és 1844. évben kiújított melléképület.

---

¹⁾ Henszelmann régiségei. Budapest. 1878. M. Tud. Akadémia könyvkiadóhivatala. 143. l.

²⁾ Jelen mű 37. és 38. lap.

FÓGYMNASIUMI TEMPLOM.

Emebben van 5 tanterem és a rajzterem, a régi zárdában 3 tanterem, a természettani szertár, természetrajzi gyűjtemény, a tágas tanári könyvtár, az iljusági könyvtári helyiség, a természettani hallgatóterem, a tanári tanácskozási szoba és az igazgatói iroda.

Ezen épületek a templommal együtt az országos magyar tanulmányi alap tulajdonát képezik s annak nevére vannak tulajdonul a telekkönyvbe bekebelezve. A régi kolostort pontosan leírja Henszelmann.¹⁾ A régi keresztfolyosó, káptalanház és ebédlő eredeti gót építési modorában meg van őrizve.

A két tanépületben gondosan ápolt tisztaság és mintaszerű rend folytán lehetőségessé van téve az, hogy a tanítás ezen két régi épületben a kor fokozott igényeinek megfelelő módon kezelhető. Azonban fölötte kívánatos volna, hogy a tágas telken az oktatás igényeit teljesen kielégítő díszes iskolai épület mielőbb felállíttassék.

A tanépületekben nem lévén a téli tornázásra alkalmas terem, ezen célra 1872. év óta a tanulmányi alap bérben tartja a minorita-zárda régi ebédlőjét, melyet egyszersmind az itteni állami főreáliskola is használ a téli tornázásra.

A nyári tornahelyiség be van rendezve a külvárosban fekvő, egykor a jezsuiták tulajdonához tartozott,²⁾ most pedig az országos magyar tanulmányi alap tulajdonát képező külső kertben.

Ezen nyári tornahelyiség új kerítéssel van ellátva. Még 1895-ben felépült 517 forintnyi költséggel az új díszes szerház, 1896. év folytatában pedig történt a tornatér felszerelése.

A kert fenmaradó része a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszterium 1872. évi január hó 27-én 1131. sz. a. kelt rendelete folytán a főgymnasiumi tanári testületnek évi 60 forintnyi bér fizetése mellett át van engedve. A fenidézett miniszteri rendelet ide vonatkozó részének szó szerinti szövege a következőképen hangzik: »Egyuttal beleegyezésemet adom arra nézve is, miszerint

¹⁾ Henszelmann Imre, Lőcse régiségei. 137. s köv. l.

Jelen mű 37., 38. l.

²⁾ Lásd a jelen mű 35. és 36. lapját.

Lőcse város levéltárában. Regestrum, V. szak. 300. szám alatt.

a tornahelyiségül szükségelt résznek kihatása után fenmaradó kertrész a lőcsei kath. főgymnasiumi tanártestületnek — évi 60 forintnyi bér lefizetése mellett átengedték, — remélvén, miszerint a tanári kar — ígéretéhez képest — azt lassankint a tanítás céljainak megfelelő növénykertté és faiskolává fogja berendezni. — A tanári testület által felajánlott és ezennel elfogadott évi 60 forintos bérösszeg a főgymnasiumi igazgatónak kezeihez léssen lefizetendő, kinek kötelessége leendő ezen összeg igénybevétele mellett, a tanári karral egyetértőleg, a szükséges javításokról gondoskodni, és a pénznek hováfordításáról évről évre okmányolt számadást adni«.

TARTALOM.

	Lap
Bevezetés	1
I. Lőcse város középiskolája	3
1. Keletkezése	3
2. Jellege	5
3. Rectorai	7
4. Conrectorai	8
5. Collegae tertiae classis.	9
6. Tanítási terve	9
7. Rendtartás	11
8. A tanulók segélyezése	12
9. A tanépület	13
10. Beszüntetése	13
II. A lőcsei gymnasium jezsuiták vezetése alatt.	14
1. Alapítása	14
2. Szervezete	25
3. Tanárai	28
4. Széchényi-féle konviktus	34
5. A jezsuiták lőcsei kolostora	37
6. A jezsuita gymnasium megszüntetése	38
III. Királyi gymnasium Lőcsén	40
1. Külső története	40
2. Tanítási tervek	49
3. Tannyelv	53
4. Tankönyvek	54
5. Taneszközök	55
6. Rendtartás	56
7. Fegyelem	60

	Lap
8. Az isteni tisztelet.	64
9. Általános ügyek	65
10. Tanépület	65
11. Tankerületi kir. főigazgatók	65
12. Kir. gymnasiumi igazgatók	66
13. Tanárok	66
14. A tanuló ifjuság létszáma	76
IV. Cs. kir. állami gymnasium Lőcsén	78
1. Magyar reformtörekvések	78
2. Az Entwurf	80
3. A tanítás terve	84
4. Észrevételek a tanítási tervre.	91
5. Az érettségi vizsgálat	92
6. Vallás-erkölcsi nevelés	93
7. Tanító eszközök.	95
8. Könyvtárak	95
9. Belső ügykezelés	96
10. Felügyelet	97
11. Cs. kir. iskolai tanácsosok.	97
12. Igazgatók	98
13. Tanárok	98
14. A tanulók létszáma	100
15. Az érettségi vizsgálatok eredményei	100
16. A tanulók segélyezése	101
17. Az idegen tanárok eltávolítása	102
V. Kir. kath. főgymnasium 1861—1896.	
1. Tanítási tervek	104
2. Rendkívüli tárgyak.	163
3. Az oktatás nyelve	166
4. Tankönyvek	167
5. A tanító eszközök gyarapodása	173
6. Könyvtárak	173
7. Rendtartás	174
8. Tandíj és felvételi díj	193
9. Tárgyfelosztás	194
10. Órarend	196
11. Fegyelmi törvények	199
12. Vallás-erkölcsi nevelés	210
13. Testi nevelés	210
14. Iskolai ünnepélyek	211
15. Az ifjusági »Jókai-kör«	212
16. Érettségi vizsgálatok	212

	Lap
17. A tanulók segélyezése	214
<i>a)</i> Ösztöndíjak	214
<i>b)</i> Segélydíjak	214
<i>c)</i> Segélyező-egyesület	214
<i>d)</i> Az ifjuság jötevői	218
<i>e)</i> Alapítványok	220
18. Kormányzás	228
19. Főigazgatók 1862—1896	230
20. Igazgatók 1861—1896	230
21. Tanárok 1861—1896	230
22. A tanulók létszáma 1862—1896	132
23. Az érettségi vizsgálatot tett tanulók névsora	232
24. Az 1863—1896. évi értesítőkből megjelent értekezések címei	245
25. A főgymnasiumi templom	248
26. A főgymnasiumi épületek és helyiségek	248

MŰMELLÉKLETEK.

Lőcse város látképe	1
A főgymnasium belső épülete	38
Series universae iuventutis studiosae anno 1790	42
Juventus literaria regii majoris gymnasii Leutschoviensis anno 1844	60
A főgymnasium utczai épülete	65
A lőcsei kir. nagyobb tanoda ifjúságának sorozata 1845	74
A főgymnasiumi épületek látóképe a nyugati oldalról	172
A főgymnasiumi templom	248
